

Topeliusgymnasiets läroplan 2021

Namn	Topeliusgymnasiets läroplan 2021
Kommun	Nykarleby
Skola	Topeliusgymnasiet i Nykarleby
Träder i kraft	8.6.2021
Pdf skapad	12.4.2023

Innehållsförteckning

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen.	1
1.1. Uppgörandet av läroplanen.	1
1.2. Läroplanens innehåll.	2
2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund.	4
2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag.	4
2.2. Värdegrunden.	4
3. Undervisningen.	6
3.1. Studiernas uppbyggnad.	6
3.2. Synen på lärande.	6
3.3. Studiemiljöer och studiemetoder.	6
3.4. Verksamhetskultur.	7
3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt.	11
3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering.	11
4.Handledning och stöd för den studerande.	15
4.1. Handledning.	15
4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet.	19
4.3. Studerandevård.	22
4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan.	22
4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården.	25
4.4. Disciplin.	26
4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur.	27
5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande.	30
5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen.	30
5.2. Bedömning av ett studieavsnitt.	31
5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar.	31
5.2.2. Självständigt genomförda studier.	32
5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet.	32
5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna.	33
5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier.	33
5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens.	34
5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs.	35
5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs.	36
5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs.	36

5.6. Betyg och betygsanteckningar.	37
5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå.	40
6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen.	41
6.1. Allmänna mål för undervisningen.	41
6.2. Mångsidig kompetens.	42
7. Läroämnena.	46
7.1. Modersmål och litteratur (AI).	46
7.1.1. Svenska och litteratur (AI2).	48
Skrivande och tolkning som processer, 2 sp (MO1).	50
Språklig och kommunikativ medvetenhet, 2 sp (MO2-3).	51
Den nordiska litteraturen och kulturen, 2 sp (MO4).	52
Text och påverkan, 2 sp (MO5).	53
Att producera skriftligt och muntligt, 2 sp (MO6-7).	54
Litteratur och berättelser, 2 sp (MO8).	56
Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9).	57
Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10).	58
Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11).	59
Mediekulturen - de sociala medierna och en skola, 2 sp (MO12).	60
Årsboken - Topeliusgymnasiet i bokform, 2 sp (MO13).	61
7.1.2. Svenska som andraspråk och litteratur (AI7).	62
Språklig och kommunikativ medvetenhet, 2 sp (SV21).	65
Skrivande och tolkning som processer, 2 sp (SV22).	66
Nordisk litteratur och kultur, 2 sp (SV23).	67
Textens påverkan och makt, 2 sp (SV24).	68
Skriftlig och muntlig framställning, 2 sp (SV25).	70
Litteratur i kontext, 2 sp (SV26).	71
Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (SV27).	72
Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (SV28).	74
Fördjupad läskompetens, 2 sp (SV29).	75
7.2. Finska (TKFI).	76
7.2.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1).	80
Repetition inför gymnasiestudierna, 2 sp (FINA0).	80
Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FINA1-2).	81
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3).	83
Medier och samhälle, 2 sp (FINA4).	84
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5).	85
Språk och kultur, 2 sp (FINA6).	86
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7).	87

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8).	88
Finska i vardagen, 2 sp (FINA9).	89
Finska i arbetslivet, 2 sp (FINA10).	90
Repetition inför studentskrivningarna, lång lärokurs, 2 sp (FINA11).	91
Repetition inför studentskrivningarna, medellång lärokurs, 2 sp (FINA12).	92
7.2.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI).	92
Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FIM1-2).	92
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3).	94
Medier och samhälle, 2 sp (FIM4).	95
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5).	96
Språk och kultur, 2 sp (FIM6).	97
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7).	98
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8).	99
Finska i vardagen, 2 sp (FIM9).	100
Finska i arbetslivet, 2 sp (FIM10).	101
7.2.3. Finska, B1-lärokurs (TKFIB1).	102
Repetition inför gymnasiestudierna, 2 sp (FINB10).	102
Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FINB11-2).	103
Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13).	105
Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14).	106
Språk och kultur, 2 sp (FINB15).	107
Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16).	108
Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17).	109
Finska i vardagen, 2 sp (FINB18).	110
Finska i arbetslivet, 2 sp (FINB19).	111
Repetition inför studentskrivningarna, medellång lärokurs, 2 sp (FINB110).	112
7.3. Främmande språk (VK).	112
7.3.1. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1).	118
Språklig identitet och engelskan som globalt språk, 4 sp (ENA1-2).	118
Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3).	120
Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4).	121
Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5).	122
Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6).	123
Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7).	124

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8).	125
Engelska i affärslivet, 2 sp (ENA9).	126
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (ENA10).	127
7.3.2. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3).	128
Hej vänner!, 2 sp (TYB31).	128
Trevlig resa!, 2 sp (TYB32).	129
Vår vardag, 2 sp (TYB33).	130
Välkommen till oss!, 2 sp (TYB34).	131
Vi mår bra, 2 sp (TYB35).	132
Tysk kultur, 2 sp (TYB36).	133
Studier, arbete och framtid, 2 sp (TYB37).	134
Nyheter och medier, 2 sp (TYB38).	135
Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (TYB39).	136
Min språkkompetens, 2 sp (TYB310).	137
Internationell erfarenhet, 2 sp (TYB311).	138
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (TYB312).	139
7.3.3. Främmande språk, franska, B3-lärokurs (FRAB3).	140
Hej vänner!, 2 sp (FRAB31).	140
Trevlig resa!, 2 sp (FRAB32).	141
Vår vardag, 2 sp (FRAB33).	142
Välkommen till oss!, 2 sp (FRAB34).	143
Vi mår bra, 2 sp (FRAB35).	144
Fransk kultur, 2 sp (FRAB36).	145
Studier, arbete och framtid, 2 sp (FRAB37).	146
Nyheter och medier, 2 sp (FRAB38).	147
Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (FRAB39).	148
Min språkkompetens, 2 sp (FRAB310).	149
Internationell erfarenhet, 2 sp (FRAB311).	150
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FRAB312).	151
7.4. Matematik (MA).	151
7.4.1. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY).	153
Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1).	153
7.4.2. Lång lärokurs i matematik (MAA).	155
Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2).	155
Geometri, 2 sp (MAA3).	156
Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4).	157
Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5).	158
Derivata, 3 sp (MAA6).	160

Integralkalkyl, 2 sp (MAA7).	161
Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8).	162
Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2).	164
3D-geometri, 2 sp (MAA10).	164
Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11).	165
Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12).	166
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (MAA13).	167
7.4.3. Kort lärokurs i matematik (MAB).	169
Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2).	169
Geometri, 2 sp (MAB3).	170
Matematiska modeller, 2 sp (MAB4).	171
Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5).	172
Ekonomisk matematik, 2 sp (MAB6-7).	173
Matematisk analys, 2 sp (MAB8).	175
Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9).	176
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (MAB10).	178
7.5. Biologi (BI).	179
Livet och evolutionen, 2 sp (BI1).	181
Ekologins grunder och människans inverkan på ekosystemen, 2 sp (BI2-3).	183
Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4).	184
Människans biologi, 2 sp (BI5).	186
Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6).	187
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (BI7).	189
7.6. Geografi (GE).	189
En värld i förändring, 2 sp (GE1).	192
Den blå planeten, 2 sp (GE2).	193
En gemensam värld, 2 sp (GE3).	195
Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4).	197
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (GE5).	198
7.7. Fysik (FY).	199
Fysik, miljö och samhälle, 2 sp (FY1-2).	201
Energi och värme, 2 sp (FY3).	203
Kraft och rörelse, 2 sp (FY4).	205
Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5).	206
Elektricitet, 2 sp (FY6).	207
Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7).	209
Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8).	210

Fördjupning, forskning och studieresa, 2 sp (FY9).	212
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FY10).	213
7.8. Kemi (KE).	214
Kemi och hållbar framtid, 2 sp (KE1-2).	217
Molekyler och modeller, 2 sp (KE3).	219
Kemisk reaktion, 2 sp (KE4).	220
Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5).	221
Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6).	223
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (KE7).	224
7.9. Laborationer (LAB).	225
Laborationer i naturvetenskaper, 3 sp (LAB1).	227
Fördjupade laborationer, 6 sp (LAB2).	228
Ämnesövergripande laborationer, 3 sp (LAB3).	228
7.10. Filosofi (FI).	229
Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1).	231
Etik, 2 sp (FI2).	233
Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3).	234
Sanningen, 2 sp (FI4).	235
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FI5).	236
7.11. Psykologi (PS).	237
Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1).	239
Människans utveckling, 2 sp (PS2).	240
Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3).	242
Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4).	243
Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5).	245
Socialpsykologi, 2 sp (PS6).	247
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (PS7).	247
7.12. Historia (HI).	248
Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1).	251
Internationella relationer, 2 sp (HI2).	252
Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3).	254
Den europeiska människan, 2 sp (HI4).	256
Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5).	258
Globala kulturmöten, 2 sp (HI6).	260
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (HI7).	261
7.13. Samhällslära (YH).	262
Det finländska samhället, 2 sp (SL1).	264
Ekonomikunskap, 2 sp (SL2).	266

Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2).	267
Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL3).	267
Lagkunskap, 2 sp (SL4).	269
Repetition, 2 sp (SL5).	270
7.14. Entreprenörskap (ENT).	271
Introduktion till företagsamhet, 2 sp (ENT1).	272
Från idé till verklighet, 2 sp (ENT2).	273
Starta eget, 2 sp (ENT3).	273
Entreprenörskap i praktiken, 2 sp (ENT4).	275
7.15. Religion (KT).	275
7.15.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1).	277
Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1).	277
Kristendomen i världen, 2 sp (RE2).	278
Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3).	280
Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4).	281
Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5).	282
Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6).	283
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (RE7).	284
7.16. Livsåskådningskunskap (ET).	285
Jag och det goda livet, 2 sp (LK1).	287
Jag och samhället, 2 sp (LK2).	288
Kulturer, 2 sp (LK3).	290
Åskådningar, 2 sp (LK4).	291
Religioner och irreligiositet, 2 sp (LK5).	292
Framtiden, 2 sp (LK6).	293
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (LK7).	295
7.17. Hålsokunskap (TE).	295
Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1).	297
Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2).	299
Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3).	300
Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (HÄ4).	301
7.18. Gymnastik (LI).	302
En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1).	304
En aktiv livsstil, 2 sp (GY2).	306
Nya möjligheter, 2 sp (GY3).	307
Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4).	308
Rörelse ger energi, 2 sp (GY5).	309

Idrott och hälsa, 2 sp (GY6).	311
Innebandy, 2 sp (GY7).	311
Innebandy 2, 2 sp (GY8).	312
Ishockey, 2 sp (GY9).	313
Ishockey 2, 2 sp (GY10).	314
7.19. Musik (MU).	315
Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1).	317
Puls - musikaliska uttryck, 2 sp (MU2).	319
Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3).	320
Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4).	321
Band - skolans egna band, 2 sp (MU5).	322
7.20. Bildkonst (KU).	323
Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1).	326
Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2).	327
Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3).	328
Konstens många världar, 2 sp (KO4).	329
7.21. Studiehandledning (OP).	331
Jag som studerande, 2 sp (SH1).	332
Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2).	334
7.22. Temastudier (TO).	335
Genremedvetenhet och digital kompetens, 2 sp (TS1).	335
Tvärvetenskapligt tänkande, 2 sp (TS2).	336
Mångsidig kompetens, 2 sp (TS3).	337
Vardagskompetens, 2 sp (TS4).	337
7.23. Gymnasiediplom (LD).	338
Gymnasiediplom i dans, 2 sp (GDDA).	339
Gymnasiediplom i gymnastik, 2 sp (GDGY).	340
Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (GDKO).	340
Gymnasiediplom i mediekunskap, 2 sp (GDME).	341
Gymnasiediplom i musik, 2 sp (GDMU).	341
7.24. Ämnesövergripande studieavsnitt.	342
Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2).	342
8. Bilagor.	345
8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning.	345
8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling.	345

1. Uppgörande av och innehåll i läroplanen

1.1. Uppgörandet av läroplanen

Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen (714/2018)
- statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som utgår från läroplanen.

Alla som ordnar gymnasieutbildning för unga ska göra upp en lokal läroplan utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, om inte annat följer av utbildningstillståndet som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet. Om tillståndet att ordna gymnasieutbildning innefattar en särskild utbildningsuppgift, ska bestämmelserna angående den beaktas då läroplanen utarbetas. Gymnasieutbildningen är en helhet där målen och innehållet inom olika delområden hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Utöver bestämmelser om mål, centralt innehåll och bedömning av den studerandes lärande innehåller grunderna för läroplanen även närmare beskrivningar som förtydligar dessa. Av textens karaktär framgår om det är frågan om en förpliktande bestämmelse eller en text som preciserar den.

I den lokala läroplanen beslutas om undervisningen och fostran i gymnasiet. Utbildningsanordnaren ska varje år utgående från den av utbildningsanordnaren godkända läroplanen utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska med stöd av läroanstaltens undervisnings- och handledningspersonal göra upp en studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär.

När den lokala läroplanen görs upp ska man beakta undervisningsutbudet i andra skolor, gymnasiets verksamhetsmiljö, regionala styrkor och specialresurser. Gymnasieortens eller -regionens natur och miljö, historia, språkförhållanden samt näringsliv och kulturliv ger läroplanen en lokal prägel. Praktiskt samarbete med sakkunniga på olika områden fördjupar studierna och gör dem mer livsnära. I samband med att läroplanen görs upp ska också de mål och innehåll som föreskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan uppdateras.

Innan den lokala läroplanen tas i bruk ska utbildningsanordnaren godkänna den separat för undervisningen på svenska, finska och samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör i enlighet med 13 § i gymnasielagen (714/2018) tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. Den lokala läroplanen ska göras upp så att den studerande har möjlighet att göra individuella val vid den egna läroanstalten och om hen önskar även utnyttja undervisning som ordnas vid övriga läroanstalter och vid högskolor.

Utbildningsanordnaren ska avgöra på vilket sätt den lokala läroplanen görs upp utifrån grunderna för gymnasiets läroplan. Den lokala läroplanen ska göras upp i samarbete med gymnasiets personal och de studerandes vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med välfärdsområdets myndigheter som ordnar social- och hälsovårdstjänster. Man kan också samarbeta med andra utbildningsanordnare och olika intressegrupper i läroplansarbetet. Alla vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra gymnasiets studerandekår och personal samt erbjuda alla studerande

i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om planen. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhällsligt betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När den lokala läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

1.2. Läroplanens innehåll

Den lokala läroplanen ska innehålla följande delar:

- gymnasiets verksamhetsidé och värdeprioriteringar
- synen på lärande, studiemiljöer och studiemetoder
- gymnasiets verksamhetskultur i huvuddrag
- en av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet
- gymnasiets språkprogram
- principer för självständiga studier
- delområdena inom mångsidig kompetens
- läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen
- mål och centralt innehåll för studieavsnitten, hur målen för mångsidig kompetens uppfylls samt bedömningen per studieavsnitt
- hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs
- handledningsplan
- undervisningen för studerande som behöver stöd för lärande och studier
- undervisningen för olika språk- och kulturgrupper
- samarbetet med andra gymnasier och samarbetet med yrkesläroanstalter
- samarbetet med universitet, yrkeshögskolor och övriga läroanstalter och instanser
- internationellt samarbete
- samarbete med arbetslivet
- studerandevården
- bedömningen av den studerandes lärande och kunnande
- den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.

Om gymnasiet ordnar undervisning på främmande språk eller ger möjlighet att avlägga gymnasiediplom, ska detta beskrivas i läroplanen.

I 33 § i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs om säkerställande av de studerandes möjligheter att påverka och om studerandekårsverksamhet. Sådan verksamhet som avses i paragrafen ska planeras som en del av eller i samband med den lokala läroplanen och andra planer som grundar sig på läroplanen.

Utbildningsanordnaren svarar för att det utarbetas utbildningsanordnarens studerandevårdsplan för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (lag om elev- och studerandevård (1287/2013, 13 § [ändrad genom lag 377/2022]).

I enlighet med 13 § i lagen om elev- och studerandevård ska det i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingå en plan för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier.

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan för användning av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt och ge anvisningar för hur planen ska användas.

I enlighet med 5a § i lagen om jämställdhet mellan könen (609/1986, ändrad genom lag 1329/2014) ansvarar utbildningsanordnaren för att det i samarbete med personalen och de

studerande årligen utarbetas en jämställdhetsplan för läroanstalten i fråga. I stället för en årlig genomgång kan en plan utarbetas för högst tre år i sänder. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller i någon annan av gymnasiets planer.

Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) ska utbildningsanordnaren se till att läroanstalten har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Planen för att främja likabehandling kan ingå i den lokala läroplanen.

2. Gymnasieutbildningens uppdrag och värdegrund

2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag

Gymnasieutbildningens uppdrag är att stärka en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan handla på ett ansvarsfullt och empatiskt sätt samt samverka med andra och utveckla sig själv.

Under gymnasietiden fördjupar den studerande kunskaper och engagemang som är väsentliga i förhållande till människan, olika kulturer, miljön och samhället. Undervisningen handleder den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Vid planeringen och ordnandet av samt vid beslutsfattandet om gymnasieutbildningen ska man i fråga om studerande under 18 år i första hand beakta barnets bästa. (L om gymnasieutbildning 714/2018, 2 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022) Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och får beredskap att möta framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla hens livskompetens och färdigheter för arbetslivet.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger allmänna och mångsidiga förutsättningar för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasiet lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer.

Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner, tillägna sig världsmedborgarskap och vägleda till livslångt lärande.

2.2. Värdegrunden

I grunderna för gymnasiet läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet, enligt vilket samhället och kulturen utvecklas och förnyas genom utbildning och lärande. Bildning innebär att kunna utveckla en omdömesförmåga på basis av kunskap, etisk reflektion och genom att sätta sig in i en annan människas situation, både individuellt och i grupp. Bildning innebär även förmåga och vilja att på ett etiskt, empatiskt och konstruktivt sätt hantera konflikter mellan ideal och verklighet. Bildning kommer till uttryck i omsorg, tolerans, en mångsidig uppfattning om verkligheten samt i en vilja att arbeta för positiva förändringar. Bildningsidealet i gymnasiet är en strävan efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred.

Undervisningen ska utgå från människolivets okränkbarhet och respekt för liv och de mänskliga rättigheterna. Gymnasieundervisningen ska bygga på de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter. Den studerande ska under gymnasietiden bilda sig en klar uppfattning om vilka värderingar, centrala grundläggande normer och människorättsnormer som ligger till grund för de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt på vilka sätt dessa rättigheter främjas. Gymnasieundervisningen ska utveckla den studerandes kunskap om olika värden genom att behandla motsättningar mellan offentligt uttalade värderingar och verkligheten.

Gymnasieundervisningen ska främja likabehandling och jämställdhet samt demokrati och välbefinnande. Undervisningen ska vara religiöst och partipolitiskt obunden och icke-konfessionell och får inte användas i kommersiellt syfte. Gymnasieundervisningen ska sporra den studerande

att reflektera över olika möjligheter, alternativ och missförhållanden i det finländska samhället och i den globala utvecklingen. All verksamhet i gymnasiet ska präglas av delaktighet, aktivitet och gemenskap.

Gymnasieundervisningen ska lyfta fram nödvändigheten av en hållbar livsstil samt bygga en kunskapsgrund för en ekonomi som gynnar miljön och främjar medborgarnas välbefinnande. Den studerande ska förstå betydelsen av sina egna handlingar och det globala ansvarets betydelse då det gäller att säkra en hållbar användning av naturresurser, för att motverka klimatförändringen och för att bevara den biologiska mångfalden. Gymnasieundervisningen ska uppmuntra till ansvarsfullt agerande samt till internationellt samarbete och världsmedborgarskap i enlighet med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030.

Varje gymnasium är en gemenskap, där människor med olika bakgrunder har möjlighet att upptäcka gemensamma värderingar och principer för ett gott liv. I gymnasiet ska de studerande uppmuntras att bry sig om och ta hand om varandra. Kreativitet, initiativförmåga, ärlighet och uthållighet ska värdesättas. Den mänskliga och kulturella mångfalden ska ses som en rikedom och en källa till kreativitet. Gymnasieutbildningen ska värna om kulturarvet samt förmedla och utvärdera kunskap om kulturarvet i ett nutidsperspektiv.

Värdegrunden ska preciseras i den lokala läroplanen i frågor som är väsentliga för det egna gymnasiet. Värdegrunden ska genomsyra gymnasiets verksamhetskultur, undervisningen i alla läroämnen och organiseringen av arbetet. Värdegrunden i gymnasiet konkretiserar den mångsidiga kompetens som beskrivs i dessa grunder för gymnasiets läroplan.

Topeliusgymnasiets värdegrund genomsyras av delaktighet, gemenskap, tolerans och jämlikhet. Vi respekterar varandras åsikter och värderingar och arbetar kontinuerligt för att främja en inkluderande skolmiljö där likabehandling, jämställdhet och välbefinnande är ledord. Vår värdegrund ska genomsyra både verksamhet och gemenskap i skolan. Alla som arbetar i skolan – studerande, lärare samt annan personal – har ett solidariskt ansvar för att skolan är en trygg och välkomnande plats. Värdegrunden utgör grundpelarna för vår verksamhet.

Undervisningen i Topeliusgymnasiet utvecklar den studerandes uppfattning om värderingar, normer och människorättsnormer. Undervisningen uppmuntrar till en hållbar livsstil och ett globalt ansvar. Vi reflekterar över våra egna värderingar och vårt ansvarsfulla agerande i skolan, i samhället och som världsmedborgare. Vi värnar om kulturarvet och miljön och värdesätter mänsklig och kulturell mångfald. Vi stärker vår tro på oss själva och framtiden. Gymnasieutbildningen ger en bred allmänbildning och grund för livslångt lärande.

3. Undervisningen

3.1. Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs 150 studiepoäng.

Gymnasiestudierna ska bestå av obligatoriska och nationella valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda den studerande enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Lärokursen för gymnasieutbildning för unga ska innefatta nationella valfria studier enligt statsrådets förordning till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Lärokursen kan därtill omfatta gymnasiediplom och övriga valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat grunderna för gymnasiets läroplan för sådana obligatoriska och nationella valfria studier som avses i bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning, med undantag av temastudier. Därtill har Utbildningsstyrelsen utarbetat grunder för läroplanen för gymnasiediplom. Gymnasiediplomen omfattar två studiepoäng.

Utbildningsanordnaren beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds för den studerande. Utbildningsanordnaren ska ändå erbjuda den studerande möjlighet att avlägga valfria nationella studier enligt bilaga 1 i statsrådets förordning om gymnasieutbildning som studieavsnitt som omfattar två studiepoäng.

I den lokala läroplanen bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

3.2. Synen på lärande

Grunderna för gymnasiets läroplan bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva och målinriktade arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. Viktigt med tanke på lärandet är också språket, den kroppsliga uttrycksförmågan och användningen av olika sinnen. I gymnasiet ska den studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att i föränderliga situationer tillämpa det hen tidigare lärt sig. Samtidigt utvecklas även färdigheter som det kontinuerliga lärandet förutsätter. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

3.3. Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och arbetslivet.

Studiemiljöer

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer i gymnasiet främjar studie- motivationen, berikar erfarenheterna som studierna ger samt uppmuntrar till verksamhet som följer principen om hållbar utveckling. En bra studiemiljö stödjer såväl interaktion som kollaborativt och självständigt arbete. Vid utvecklingen av studiemiljöerna ska man fästa uppmärksamhet vid tillgänglighet och hinderfrihet. Den studerande aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, medborgarorganisationer och konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet samt företag och andra parter ska utnyttjas såväl på nationell som på internationell nivå. De studerande ska erbjudas möjligheter att lära sig även i autentiska arbetsmiljöer som företag, andra arbetslivsorganisationer eller inom ett övningsföretag. Studiemiljöerna ska även vidgas till sammanhang utanför läroanstalten med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera och dela ny kunskap. Den studerandes individuella studiegång, lärtig och kunskapsutveckling ska stödjas genom att hen erbjuds möjligheter att genomföra studier också som nätbaserade studier.

När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i under- visning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

Studiemetoder

I gymnasiet ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stödja den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med hens egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. Den studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att den studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik samt ta ansvar för sitt lärande. Hen ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man fästa uppmärksamhet vid jämlika studiemöjligheter samt sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

3.4. Verksamhetskultur

Verksamhetskulturen är en tolkning av vad gymnasiets uppdrag att undervisa och fostra innebär i praktiken. Den ska genomsyra läroanstaltens hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra.

Gymnasiet är en egen utbildningsform och varje gymnasium har en egen verksamhetskultur. De olika delarna av den lokala läroplanen konkretiseras i verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen innehåller både medvetna och omedvetna faktorer som återspeglas i läroanstaltens verksamhet.

Verksamhetskulturen ska stödja den studerande att vara aktiv och delta i den gemensamma verksamheten. Verksamhetskulturen ska främja varje enskild studerandes möjlighet att delta i utvecklingen av studiemiljön och den gemensamma verksamhetskulturen. I grunderna för gymnasiets läroplan betonas en verksamhetskultur som skapar en positiv attityd och uppmuntrar till lärande samt främjar en hållbar framtid. Verksamhetskulturen ska utvecklas i samarbete med de studerande, vårdnadshavarna, gymnasiets hela personal och samarbetspartner. Principerna för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen, särskilda utbildningsuppgifter och eventuella lokala prioriteringar ska beskrivas i den lokala läroplanen.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska utgå från följande teman:

En lärande gemenskap

Gymnasiet är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och utmana till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts att alla är med och skapar en atmosfär som präglas av omtanke. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Arbetet ska utgå från den studerande och stärka hens utveckling och välbefinnande, lärande och ork. En positiv inställning till lärandet lägger grund för framtida färdigheter och kontinuerligt lärande.

En lärande gemenskap skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavarna, andra läroanstalter och utbildningsstadier, med kultur- och forskningsinstitut, medborgarorganisationer och arbets- och företagsliv. Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och skapande av kunskap samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. Den studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger den studerande förutsättningar att växa till en aktiv medborgare. Gymnasiet ska främja den studerandes delaktighet och ge hen mångsidiga möjligheter att delta i utvecklingen av studiemiljön, verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Man ska se till att den studerande får vara med och bygga upp gemenskapens verksamhet och välbefinnande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Hen ska även uppmuntras att vara aktiv och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet.

Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetspartner, utveckla konstruktiva handlingssätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa arbetssätt och stödja den studerande att utveckla sociala relationer i grupp. I början av gymnasiestudierna ska fokus ligga på att öva på kollaborativa arbetssätt till exempel med hjälp av grupphandledning.

Välbefinnande och en hållbar framtid

Gymnasieutbildningen stärker den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och ger färdigheter att upprätthålla välbefinnandet under olika skeden i livet. Studiernas inverkan på den studerandes välbefinnande ska tas i beaktande i allt planerings- och utvecklingsarbete i gymnasiet som även de studerande ska delta i. Välbefinnandet styr all verksamhet i gymnasiet och allas arbete, såväl i dagliga möten med andra som i undervisningen.

Verksamhetskulturen ska uppmuntra den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil samt skapa strukturer som betonar rörlighet och motion i gymnasiets vardag. En verksamhetskultur som främjar en aktiv livsstil bidrar till mindre stillasittande och leder till att den studerande upplever mindre stress samtidigt som den främjar lärandet. Pauser under skoldagen och tillräcklig vila stödjer den studerandes ork och återhämtning. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar den studerandes välbefinnande. Arbetssätt som främjar samhörighet, en trygg atmosfär och psykiskt välbefinnande är en del av skoldagen. Den studerande vägleds att identifiera sig själv som en unik individ och att skapa och upprätthålla mänskliga relationer samt att värdesätta sig själv och andra.

Den studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner vid läroanstalten. Verksamhetssätten och praxisen ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär. Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete.Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. Den studerande har rätt till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till hens individuella och särskilda behov.

Jämlikhet och likabehandling

Gymnasiet ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Gemenskapens medlemmar ska bli hörda, sedda och behandlas på lika grunder. Upplevelser av rättvisa, trygghet och av att bli accepterad skapar förtroende och främjar arbetsron. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering accepteras inte, utan de ska förebyggas och tas itu med.

Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov tas i beaktande och värdesätts. Undervisningen är genusmedveten och respekterar den studerandes integritet. Den lärande gemenskapen uppmuntrar den studerande till att identifiera sina egna värderingar, attityder och styrkor. Den studerande handleds att förhålla sig till olika läroämnen och val utan könsbundna rollmodeller och att ha ett öppet förhållningssätt till sin framtid och sina egna mål.

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, vilket öppnar upp olika perspektiv på de företeelser som behandlas i undervisningen. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapliga discipliner, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också lärare i språket inom den vetenskapliga disciplin som läroämnet grundar sig på samt lärare i multilitteracitet.

Topeliusgymnasiet strävar efter att främja de studerandes lärande och skapa en gemenskap i skolan. Skolan arbetar aktivt med genrepedagogik (*Kodknäckaren 2.0. Genre och kontext i multimodala textvärldar* (2019)) vilket stärker det kollaborativa och ämnesövergripande arbetet. Utvecklandet av Kodknäckaren innebär att lärare och studerande har gemensamma mallar för hur vi arbetar med genrer och kontexter. Genom att alla använder samma språk om texter skapas en trygghet hos studerande och ger en aspekt av välbefinnande samt stärker det gemensamma lärandet. Den studerande utvecklar mognare och mer insiktsfull läsning som svarar mot de läskunnighetskrav som ett dagligt liv och ett aktivt medborgarskap förutsätter. Ett

gemensamt språk underlättar det enskilda arbetet och bidrar till gemensam kommunikation lärare och studerande emellan.

I Topeliusgymnasiet går vi medvetet in för att bygga upp en gemenskap i ett tidigt skede så att nya studerande känner sig delaktiga. Studerandekårsstyrelsen arbetar också för detta. Gemensamma aktiviteter ordnas både av studerandekårsstyrelsen och kollegiet. Studerandekåren deltar aktivt i att skapa en känsla av gemenskap och de har möjligheter att påverka skolans kultur och miljö samt delta aktivt i olika beslut. I skolan strävar vi efter en aktiv dialog mellan studerande och lärare och värdesätter en öppen kommunikationsmiljö. Skolan går medvetet in för att fostra de studerande till att förstå hur man kan påverka sin verksamhetskultur och möjligheten att vara med och bestämma.

Studerandekårsstyrelsen arbetar för att öka välbefinnandet genom att skapa sammanhållning i skolan till exempel genom att ordna olika program. Skolans gemensamma samlingar stärker gemenskapen årskurser emellan och ger studerande en inblick i verksamheter utanför skolan. Studerande uppmuntras till en aktiv livsstil, också med små medel såsom rörelsepauser i undervisningen. Studerande fostras i en verksamhetskultur där vi ser varandra genom att alla hälsar på varandra och är måna om varandras välmående.

Vi arbetar för ömsesidig respekt mellan lärare och studerande. Studerande och lärare motarbetar olika typer av kränkande beteende, mobbning samt psykiskt och fysiskt våld. Vi bemöter alla med respekt och tolerans samt tar hänsyn till varandra. I vår verksamhetskultur utgår synen på studerande från ett respektfullt och rättvist bemötande av alla studerande. De studerande kan framföra synpunkter och önskemål kring verksamhetskulturen till exempel via utvärderingar av studieavsnitt, enkäter eller genom studerandekårsstyrelsen. Topeliusgymnasiets jämställdhets- och likabehandlingsplan finns på [Topeliusgymnasiets hemsida](#).

I Topeliusgymnasiet fostrar vi till förståelse, jämlikhet och respekt för kulturer. Vi värdesätter kulturell mångfald och olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den lärande gemenskapen drar nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Skolan ordnar regelbundet kulturella och språkliga utbyten med vänskolor såväl nationellt som internationellt.

I Topeliusgymnasiet har det kollegiala samarbetet över ämnesgränserna resulterat i ett gemensamt sätt att kommunicera. Riktlinjerna för den gemensamma kommunikationen och de ämnesövergripande mallarna för multimodala texter har samlats i det genrepedagogiska verktyget *Kodknäckaren*. Genom kontinuerlig användning av *Kodknäckaren* över ämnesgränserna fostras studerande vid Topeliusgymnasiet till språkligt medvetna skribenter och läsare. Syftet med arbetssättet är att studerande vid Topeliusgymnasiet ska bli trygga i arbetet med texter av varierande genre i olika kontexter både i fortsatta studier och i sina fortsatta liv.

Naturvetenskaperna i fokus

Naturvetenskaperna är en viktig del av Topeliusgymnasiets verksamhetskultur. Studierna inom naturvetenskaperna uppmuntrar och sporrar studerande till fortsatta studier inom naturvetenskaper, medicin och teknik för att tillgodose det behov i lokalsamhället som finns inom dessa områden. Målet är att den studerande ska få ett ökat intresse för naturvetenskapliga studier, att hen ska kunna ta del av mera ämnesintegrerade studier och aktuell forskning och därigenom stärka kontakterna till näringsliv och industri.

Vid Topeliusgymnasiet erbjuds Laborationer som ett eget läroämne i vilket studerandena får erfarenheter av varierande arbetssätt som är typiska för naturvetenskaper. Genom att avlägga studieavsnitt i läroämnet Laborationer får studerande kontinuerligt, vid sidan av teoretiska studier, praktiska färdigheter för fortsatta studier i naturvetenskaper. Samspelet mellan teori och praktik, mellan hypotes och observation, utgör en viktig grund för de empiriska vetenskaperna. Syftet med läroämnet Laborationer är att synliggöra detta samspel för studerande i de naturvetenskapliga ämnena genom hela gymnasietiden.

3.5. Samarbete mellan hem och läroanstalt

Enligt 31 § i gymnasielagen (714/2018) förutsätts att gymnasieutbildningen för unga genomförs i samarbete med hemmen. Utgångspunkten för samarbetet är en öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Ett aktivt samarbete ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande samt hens sunda utveckling och välbefinnande. Ett aktivt samarbete främjar de studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet samt stärker gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasiets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasiets praxis och uppmuntras att stödja den studerande i hens studier samt att delta i samarbetet och utvecklingen av läroanstaltens verksamhet. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och i tillräcklig grad informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen och den gemensamma studerandevården samt om specialundervisningen och det övriga stödet för lärande.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet mellan läroanstalten och hemmet och i synnerhet i den individuella studerandevården ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes växande självständighet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens inom läroanstalten stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskeden, i planeringen av studierna och i handledningen av och stödet för en studerande som eventuellt behöver stöd.

Ansvar för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i den lokala läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs. I enlighet med 31 § i gymnasielagen (714/2018) ska utbildningsanordnaren regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet.

Vi har en aktiv och öppen dialog med vårdnadshavarna. Samtidigt vill vi ge utrymme för våra studerande att bli mera självständiga och att ta mera ansvar för sina studier. Vår huvudsakliga kommunikationskanal är Wilma, men vid behov tar vi kontakt också per telefon eller e-post. Årligen ordnas föräldramöte där vårdnadshavarna har möjlighet att diskutera skolans allmänna principer och ämnesrelaterade frågor med lärare och rektor. Samarbetet beskrivs också ur andra synvinklar i handledningsplanen och studerandevårdsplanen.

3.6. Högskolor, arbetsliv och internationalisering

Gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska ge den studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter för fortsatta studier, sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 15 §). För att stödja gymnasiestudiernas framskridande och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska den studerande göra upp en individuell studieplan.

Den studerande ska ha möjlighet till individuella val som gäller studierna så att hen kan delta i undervisning som ges av högskolor och andra läroanstalter både i hemlandet och på internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska mångsidigt utnyttja studiemiljöer som ökar kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv, även på internationell nivå, samt stödjer den studerandes studiemotivation

och hjälper hen att hitta sina styrkor (statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 4 §). Därtill ska den studerande få insikter i framtids tänkande och prognostisering.

Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Då man planerar gymnasiet studieutbud kan man till studieavsnitten kombinera delar av internationellt kunnande och arbetslivskunnande och orienterande högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man definiera målen för samarbetet och hur det genomförs samt besluta om samarbetspartner. Gymnasiet verksamhetskultur och den mångsidiga kompetensen bidrar tillsammans med samtliga läroämnena till att stärka den studerandes färdigheter för fortsatta studier samt hans arbetslivskunnande och internationella kunnande.

Samarbete med högskolor

Gymnasieutbildningen ger den studerande färdigheter att inleda studier som leder till högskoleexamen vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Gymnasielagen 714/2018, 2 § 1 mom.)

En del av studierna i gymnasieutbildningens lärokurs ska ordnas i samarbete med en eller flera högskolor. (Gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.)

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om och erfarenheter av högskolestudier. Ett centralt mål är att övergången från gymnasiet till högskolestudier och vidare till arbetslivet ska ske smidigare.

Högskolestudier och de färdigheter som den studerande behöver för dem ska kopplas till den mångsidiga kompetensen samt målen för och innehållen i olika läroämnena.Handledningsverksamheten i gymnasiet ska i samarbete med undervisningen i olika läroämnena motivera den studerande att bekanta sig med studieutbudet vid högskolor och andra läroanstalter och de livsval och yrkes- och karriärmöjligheter som de medför.Handledningen ska också stödja den studerande i utarbetandet av en plan för fortsatta studier. I den studerandes individuella studieplan ska ingå studier där den studerande får bekanta sig med högskolestudier och studier som avläggs vid en högskola.

Den studerande ska handledas att fördomsfritt bekanta sig med studieutbudet vid olika högskolor utan könsbundna attityder och andra förutfattade meningar. Den studerande handleds till kontinuerligt lärande och till att skaffa sig mång- sidiga färdigheter som behövs inom olika högskolestudier och för arbetslivet i olika branscher. Den studerande får bekanta sig med vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och en karriär på internationell nivå. Undervisningen ska lyfta fram vilken betydelse allmänbildning, språkkunskaper och kännedom om olika kulturer har som en förutsättning för framgångsrika fortsatta studier och en framgångsrik karriär. Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens samt global och kulturell kompetens då den studerande förbereder sig för högskolestudier. I den lokala läroplanen ska man fastställa fokusområdena för introduktionen till högskolestudier samt på vilka konkreta sätt den studerande ska bekanta sig med högskolestudier.

Arbetslivsfärdigheter

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas så att alla studerande har mångsidiga möjligheter att få information om hurdana framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter arbetslivet erbjuder för att de ska kunna planera sin egen framtid och sina fortsatta studier.

Den studerande ska uppmuntras att bekanta sig med vilka arbetslivsmöjligheter det finns på internationell och global nivå. Den studerande bekantar sig med nya sätt att arbeta och nya former av entreprenörskap och ekonomisk verksamhet för att bilda sig en uppfattning om vilka kunskaper och färdigheter som behövs nu och i framtiden. Den studerande ska erbjudas lärupplevelser som inspirerar hen att vara fördomsfri, initiativtagande och företagsam, att samarbeta och ta ansvar samt lösa problem på ett konstruktivt sätt i enlighet med principerna för en hållbar framtid.

Den studerande ska uppmuntras att agera på ett kreativt, etiskt hållbart och modigt sätt i en verksamhetsmiljö som förändras snabbt, i arbetslivet och andra skeden i livet. Den studerande ska också uppmuntras att ta till vara olika möjligheter. Den studerande handleds att bli medveten om och dokumentera sina intressen, styrkor och kunskaper som berör studier och arbete. Gymnasiet skapar möjligheter för den studerande att aktivt, fördomsfritt och systematiskt reflektera över och dela med sig av sina kunskaper i anslutning till arbetsliv och entreprenörskap.

Den studerandes företags- och arbetslivsfärdigheter ska utvecklas i samband med olika läroämnena som en del av studieavsnitten och studiehandledningen samt i samband med all övrig verksamhet i gymnasiet. Man ska utveckla mångsidiga samarbetsformer, i synnerhet mellan gymnasiet och arbetslivet, men också mellan gymnasiet, företag och tredje sektorn. Läroämnena och den mångsidiga kompetensen i gymnasiet samt verksamhet utanför gymnasiet som räknas till godo i studierna ger den studerande insikt i ett meningsfullt liv där arbetet utgör en central del.

Av delområdena inom mångsidig kompetens betonas kommunikativ kompetens, tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, samhällskompetens samt etisk kompetens och miljökompetens då den studerande förbereder sig för arbetslivet. Som en del av eller utöver dessa ska studierna även betona livsfärdigheter, samarbetsförmåga, språkkunskaper och kulturell kompetens, motivation att lära sig, flexibilitet, förmåga att bedöma och utveckla sitt eget kunnande samt förmåga att förstå vad förändringarna som sker i arbetslivet innebär för utvecklingen av det egna kunnandet.

I den lokala läroplanen ska gymnasiet dra upp riktlinjer för sitt samarbete med arbetslivet, såsom representanter för företagsvärlden, den offentliga sektorn och tredje sektorn.

Internationellt kunnande

Undervisningen enligt lärokursen ska ordnas så att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande samt sitt arbetslivs- och företagarkunnande (gymnasielagen 714/2018, 13 § 3 mom.).

Internationalisering som en del av gymnasieutbildningen ger den studerande en mångsidigare upplevelsevärld, vidgar hens världsbild och stärker hens färdigheter att agera på ett etiskt hållbart sätt i en globaliserad värld full av utmaningar och möjligheter. I utvecklingen av det internationella kunnandet fästs uppmärksamhet vid FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och särskilt dess mål 4.7, som tar fasta på världsmedborgarskap.

Den studerandes internationella kunnande utvecklas utifrån de olika läroämnena och samarbetet mellan dem samt utifrån den mångsidiga kompetensen. Uppmärksamhet ska fästas vid gymnasiets och utbildningsanordnarens mång- sidiga språkprogram och dess lösningar samt att den studerande får fördjupa sina kunskaper om olika kulturer.

Den studerande handleds till aktiv och systematisk internationell verksamhet genom att kunna ta del av internationalisering på hemmaplan och internationell mobilitet. Internationalisering på hemmaplan innebär till exempel besök eller projekt som genomförs i gymnasiet, i närheten av gymnasiet eller med hjälp av virtuell teknologi. Den studerande ska också uppmuntras att självständigt eller utifrån gymnasiets utbud ta del av orienterande studier, studieperioder eller utbytesstudier utomlands.

Av delområdena inom mångsidig kompetens stärker i synnerhet kommunikativ kompetens, samhällskompetens och global och kulturell kompetens den studerandes internationella kunnande. Som en del av eller utöver dessa ska man i undervisningen även betona en världsmedborgarattityd, språkkunskaper och kulturell kompetens, ett öppet intresse för nya dimensioner och möjligheter samt kontinuerligt lärande.

I den lokala läroplanen ska man besluta vad som betonas i utvecklingen av de studerandes internationella kunnande samt om formerna för internationaliseringen i gymnasiet.

Topeliusgymnasiet strävar efter att i mån av möjlighet erbjuda studieavsnitt där samarbete med högskolor, kontakt till arbetslivet samt internationalisering ingår, och samtidigt betona vikten av ämnesöverskridande arbetssätt. Vi har ett tätt samarbete med andra gymnasier i regionen (Team Nord och Vi7) vilket ger utökade möjligheter till internationellt kunnande, arbetslivskunnande och orienterade högskolestudier.

Topeliusgymnasiet samarbetar med olika högskolor. De studerande handleds att utveckla sina färdigheter inför fortsatta studier på flera olika sätt, till exempel genom individuell handledning hos studiehandledare och genom studiebesök till eller av högskolor. Genom studiebesöken kan den studerande få information om studiernas upplägg, konkret erfarenhet genom att delta i föreläsningar och praktiska workshops. Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks då studerande reflekterar över olika slags information och dess betydelse för planeringen av fortsatta studier. När de studerande ställer upp mål för studierna och lär sig kommunicera genom samarbete och i olika slags miljöer stärks samtidigt den kommunikativa kompetensen.

Topeliusgymnasiet ordnar undervisning där den studerande har möjlighet att utveckla sitt arbetslivs- och företagarkunnande genom kontakter och samarbete med lokala företag, olika institutioner, organisationer och enskilda yrkesutövare. Undervisningen kan ske i form av studiebesök, gemensamma laborationer, praktik, uppträdanden och föreläsningar. Topeliusgymnasiet erbjuder studier i entreprenörskap vars uppgift är att fördjupa den studerandes arbetslivsfärdigheter och kunskaper om företagande. Skolan kan också ordna en form av prao. Om dagsverkesinsamling ordnas uppmanas de studerande att utföra arbete utanför hemmet.

Samarbetet med arbetslivet stärker speciellt den kommunikativ kompetensen, den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen, samhällskompetensen samt etiska kompetensen och miljökompetensen. Den studerande lär sig kommunicera konstruktivt även i obekanta miljöer och på andra språk än modersmålet och lär sig värdesätta principer och strukturer inom ett samhälle. Samtidigt reflekterar den studerande över den egna identiteten och samhällets mångfald. Samarbetet med näringslivet ger den studerande viktiga arbetslivsfärdigheter och fostrar till kritiskt tänkande samt etiskt och jämlikt agerande.

Vid Topeliusgymnasiet kan olika former av undervisning eller aktiviteter ordnas där den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande. Här ingår också kunnande om finskspråkiga delar av vårt land. De studerande kan till exempel erbjudas möjlighet till studerandeutbyten och samarbeten med utländska och finskspråkiga skolor och högskolor, utländsk eller finskspråkig arbets- och språkpraktik via lokala företag, och ämnesrelaterade studieresor och projekt i Finland eller utomlands. Därtill kan läggas kontakter till företag och institutioner i nejden som kan uppvisa en internationell verksamhetskultur.

Internationaliseringen i undervisningen stärker speciellt den kommunikativa kompetensen genom samarbete och kommunikation över språkgränserna samt den globala och kulturella kompetensen genom fördjupad kunskap om olika kulturer, språk och värderingar. Samtidigt blir den studerande medveten om den egna identiteten, kulturen och det egna språkets ställning. Den studerande fördjupar sina färdigheter i att fungera som världsmedborgare och utvecklar sin multilitteracitet.

4.Handledning och stöd för den studerande

4.1.Handledning

En studerande som genomgår gymnasieutbildningens lärokurs har rätt att få personlig handledning enligt sina behov och annan handledning som anknyter till studierna och ansökan till fortsatta studier (gymnasielagen 714/2018, 25 § 2 mom.). Handledningen i gymnasiet ska bilda en helhet som fördjupar handledningen som den studerande har fått inom den grundläggande utbildningen och som pågår under hela gymnasieutbildningen ända till de fortsatta studierna. Handledningen ger den studerande bättre färdigheter att klara av förändrade livssituationer och utvecklar hens förmåga att göra val och fatta beslut om sina gymnasiestudier och fortsatta studier med beaktande av framtidens kompetensbehov. I enlighet med målen för mångsidig kompetens för gymnasieutbildningen blir studierna konkreta i form av arbetslivsfärdigheter och ett brett samhälleligt kunnande.

Handledningen ska stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Gemenskapen mellan de studerande, deras delaktighet, initiativförmåga och tillit till sitt eget kunnande ska utvecklas och upprätthållas under gymnasietiden. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Handledningen ska vara genusmedveten för att skapa jämlika förutsättningar för könen att komma in till fortsatta studier och i arbetslivet. Studierna och den studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Man ska även samarbeta med högskolorna och arbetslivet. Handledningen kan ordnas som undervisning i form av ett studieavsnitt, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller

som en kombination av dessa. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen och hen ska ha möjlighet att under gymnasiestudiernas gång delta i studiehelheter som ordnas tillsammans med högskolorna och arbetslivet. Studiehandledaren svarar för koordineringen och det praktiska genomförandet av studiehandledningen vid läroanstalten. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne och hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära. I samarbetet med högskolor och arbets- livet ska ämnesläraren stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga.

Ämnesläraren ska i sin undervisning behandla helheter som förknippar det ämne som undervisas med fortsatta studier och arbetsliv.

Handledningen ska differentieras genom att beakta den studerandes personliga utgångspunkter, behov, mål, fritidssysselsättningar, intresseområden, kunskaps- områden och faktorer som inverkar på livssituationen. För att ännu bättre beakta den studerandes personliga behov kan handledningen genomföras i samarbete med olika sakkunniga. Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

I den lokala läroplanen ska man beskriva hur samarbetet ordnas med den grund- läggande utbildningen, yrkesutbildningen, högskolorna och andra utbildnings- anordnare i utbildningens övergångsskeden. Därtill ska man tillsammans med högskolor utforma sätt att ge de studerande möjlighet till orienterande studier på högskolenivå och utveckla alternativa vägar till fortsatta studier. I den

lokala läroplanen ska också beskrivas hur det yrkesövergripande samarbetet genomförs på regional nivå tillsammans med arbetslivet, de lokala arbets- och näringsbyråerna, social- och hälsovårdssektorn, ungdomsväsendet och andra aktörer. I den lokala läroplanen ska definieras hur man med hjälp av handledningen försäkrar att den studerande har möjlighet att utveckla sitt internationella kunnande och sitt arbetslivs- och företagarkunnande.

Som en del av den lokala läroplanen ska man utarbeta en handledningsplan som beskriver hur handledningen ordnas vid läroanstalten. Handledningsplanen är ett verktyg för att utvärdera och utveckla handledningsverksamheten.

Gymnasiets handledningsplan ska på basis av grunderna för gymnasiets läroplan innehålla följande:

- centrala begrepp i handledningen
- uppdrag och mål för handledningen
- hur handledningen ordnas
- aktörer och arbetsfördelning inom handledningen
- handledning vid övergångsskeden i utbildningen: samarbete med den grundläggande utbildningen, samarbete med högskolor, samarbete med yrkesläroanstalter på andra stadiet och övriga utbildningsanordnare samt hur den fortsatta handledningen ordnas
- innehåll, metoder och arbetssätt inom handledningen
- samarbete med arbetslivet och andra aktörer utanför läroanstalten
- utvärdering av handledningen.

I handledningsplanen ska man också fästa uppmärksamhet vid eventuella hinder vid utbildningens övergångsskeden. I planen ska man beskriva verksamhets- modeller med vilka man tryggar likabehandlingen då de studerande söker sig till gymnasieutbildning och därifrån till fortsatta studier. I planen ska också ingå en beskrivning av åtgärder som ska säkerställa en hinderfri lärtig och studiemiljö.

Som stöd för framskridandet i gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår gymnasieutbildningens

lärokurs i enlighet med 26 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för student- examen och en plan för fortsatta studier och karriär. Enligt 26 § 2 mom. i gymnasielagen ska planen utarbetas i början av studierna med stöd av läro- anstaltens undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

1. en studieplan
 - tidigare utbildning och annat kunnande
 - kunskaper i svenska/finska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier
 - studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo
 - studier som avläggs; hur gymnasiestudierna ska framskrida, val av studieavsnitt
 - studieförhållanden, sätt på vilka studierna avläggs och eventuella särskilda undervisningsarrangemang
 - studiefärdigheter och eventuellt behov av stöd
 - studie- och/eller introduktionsperioder som genomförs vid högskolor eller eventuellt vid andra läroanstalter
 - arbetslivsorientering
 - beräknad tid för att avlägga studierna
2. en plan för studentexamen
3. en plan för fortsatta studier och karriären.

I 27 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) föreskrivs att utbildningsanordnaren, i samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas, har som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunskande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Enligt 27 § 2 mom.

i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren också erkänna kunskande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. Den studerande ska i enlighet med 27 § 3 mom. i gymnasielagen vid behov visa sitt kunskande på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar.

Handledningen är särskilt viktig vid övergångsskederna i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, elevhandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då en ny studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska hen bekanta sig med läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. Under handledningsprocessen ska den studerande planera sitt studieprogram så, att hen identifierar och beaktar möjligheterna som de fortsatta studierna och arbetslivet erbjuder. Detta ska behandlas i handledningen under hela gymnasietiden.

En studerande har rätt att få handledning för att söka vidare till andra studier om den studerandes studierätt för att genomföra gymnasiets lärokurs snart upphör eller hen har meddelat att hen tänker avbryta gymnasiestudierna (gymnasielagen 714/2018, 25 § 3 mom.). En studerande som har avlagt gymnasiets lärokurs men inte fått en studieplats inom en utbildning som leder till examen har rätt att under året efter att gymnasiets lärokurs avlagts få handledning för fortsatta studier och karriärplanering. Den utbildningsanordnare hos vilken den studerande har avlagt gymnasiets lärokurs har ansvaret för handledningen. (Gymnasielagen 714/2018, 25 § 4 mom.).

Handledningen i Topeliusgymnasiet bildar en helhet som stöder den studerande i olika skeden av gymnasiestudierna. Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela läroanstaltens personal. Studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen. Studierna och studerandes välbefinnande ska följas upp och stödjas i samarbete med vårdnadshavarna och studerandevårdspersonalen.

Handledningen ska som helhet stödja den studerandes välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännet och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap. Handledningen ska främja jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förebygga marginalisering. Samarbete med andra utbildningsanordnare och arbetslivet är en naturlig del av handledningen i gymnasiet.

Handledningen kan ordnas som undervisning i form av studieavsnitt, individuellt och i smågrupp, som kamrathandledning eller som en kombination av dessa. I Topeliusgymnasiet fördelas ansvaret på följande sätt:

Rektor

- har huvudansvaret för att handledningen genomförs enligt läroplanen, samt utvärderar handledningen
- är sammankallare av det pedagogiska teamet och ordförande för gruppen
- är huvudansvarig för kontakten till vårdnadshavare
- är ansvarig för att studerande får information om skolans verksamhet, regler, periodprogram och studentexamen
- tar emot anmälan till studentexamen
- informerar elever i grundläggande utbildningen och deras vårdnadshavare samt lärare, elevhandledare om gymnasieutbildningen och ger dem möjlighet att bekanta sig med undervisningen.

Grupphandledare

- fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp

- delar ut skolinformation kring Wilma, schema, studieavsnitt, studieguiden och frånvaroprinciper
- kontrollerar studerandes och gruppens sammanlagda frånvaro
- håller utvecklingssamtal och diskuterar studieprestationer och frånvaro med studerande
- kontrollerar oavslutade studieavsnitt, underkända studieavsnitt
- kontrollerar att studerandena har tillräckligt antal studieavsnitt årsvis.
- observerar märkbara förändringar i studieresultaten och meddelar pedagogiska teamet om oro finns kring en studerandes studier
- deltar vid behov i samtal med studerande, vårdnadshavare och andra sakkunniga
- uppföljning av studerandes individuella studieplan i samråd med studerande och vid behov studiehandledare och speciallärare.

Studiehandledare

- planerar och genomför studiehandledningen som helhet
- koordinerar byte av studieavsnitt
- handleder studerande vid uppgörandet av studieplan
- informerar om virtuella studieavsnitt
- sköter handledning rörande studier, studentexamen och fortsatta studier
- sköter kontakten med centrala samarbetspartner såsom framtida studieplatser, arbetslivet och andra externa aktörer.
- deltar vid behov i det pedagogiska teamet
- deltar vid behov i samtal med vårdnadshavare och andra sakkunniga

Speciallärare

- gör läs- och skrivsvårighetsscreening
- ordnar intyg till studentexamen
- handhar specialundervisning
- kan i samråd med studerande anteckna stödbehov och eventuella specialarrangemang i den individuella studieplanen
- håller kontakt med studerande, grupphandledare och lärare för uppföljning av eventuella stödåtgärder

Ämneslärare

- kontrollerar att studerande har ett tillräckligt antal godkända obligatoriska studieavsnitt i eget ämne innan studentskrivningarna
- har översikt över underkända studieavsnitt och oavslutade studieavsnitt i eget ämne samt informerar studerande om dessa
- kontaktar pedagogiska teamet om det föreligger oro för studerandes skolprestationer
- lär ut studieteknik i det egna ämnet
- hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig att lära
- planerar stödåtgärder tillsammans med studerande och ger stödundervisning i det egna ämnet enligt behov
- ska i samarbete med högskolor och arbetslivet stödja den studerandes förutsättningar för fortsatta studier och den studerandes arbetslivskunskaper vad beträffar ämnet i fråga
- informerar om studentexamen i det egna ämnet och handleder i frågor gällande studentexamen.

Pedagogiskt team

- kartlägger behov av stöd och koordinerar stödet.

Dataansvarig

- ger handledning gällande lärplattformar
- informerar om och handleder angående datoranvändningen i de digitala studentskrivningarna.

Studerande

- är aktiv och delaktig i handledningen
- utarbetar en individuell plan innehållande studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- delger specialläraren eventuella intyg över svårigheter
- planerar stödåtgärder tillsammans med ämneslärare
- kontrollerar regelbundet antalet studieavsnitt, antalet underkända studieavsnitt och oavslutade studieavsnitt samt frånvaro.

Vårdnadshavare

- följer aktivt med den studerandes studieprestationer och stödjer den studerande i studierna
- meddelar studerandes sjukfrånvaro till grupphandledare.

Kanslist

- handleder i ärenden som gäller skolresekostnad och studiestöd
- ger utskrift av intyg och betyg.

Handledning vid övergångsskeden

Under hela gymnasietiden ska fortsatta studier och arbetslivets möjligheter behandlas som en del av handledningsprocessen.

Personalen inom elev- och studerandevården är gemensam för högstadiet och gymnasiet, vilket gör samarbetet och studieövergången smidig. Höstterminens första studerandevårsmöte fokuserar på de studerande som haft behov av olika stödåtgärder och som antas ha det också under gymnasiestudierna. Vårt mål är att erbjuda det stöd i studierna som de studerande behöver och utveckla deras förmåga att fungera aktivt och självständigt.

4.2. Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet

I enlighet med gymnasielagen har en studerande, som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna, rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov (gymnasielagen 714/2018, 28 § 1 mom.). Specialundervisning och övrigt stöd för lärandet möjliggör en jämlik ställning för alla studerande. Centralt är hinderfrihet och tillgänglighet i studierna, samt förebyggande av svårigheter för lärande och tidig identifiering. Syftet är att stödja den studerande att slutföra sina studier och främja hans välbefinnande och ork. Syftet är också att ge den studerande färdigheter för att övergå till fortsatta studier.

En studerande har rätt att få stöd för sitt lärande oberoende av vad som orsakar behovet. Inlärningssvårigheter kan bero på till exempel läs- eller skrivsvårigheter, matematiska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter eller på sjukdom, funktionsnedsättning eller problem i den aktuella livssituationen.

Enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen (714/2018) ska behovet av stöd bedömas då studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna bedömer behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Med den studerandes samtycke kan även sådana sakkunniga som behövs för att ordna stödåtgärderna delta i bedömningen. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) även grunda sig på information som är nödvändig med tanke på ordnandet av utbildningen eller på den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Därtill kan behovet av stöd bedömas på andra sätt, till exempel med hjälp av kartläggningar i början av studierna.

Stödåtgärderna ska planeras och sättas in i ett så tidigt skede som möjligt. Den studerandes lärare ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande. Stödåtgärderna kan vid behov och

med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i hens individuella studieplan (gymnasielagen 714/2018, 28 § 2 mom.). Lärarna ska se till att den studerande är medveten om möjligheten att få åtgärderna antecknade i studieplanen. Man ska regelbundet följa upp och utvärdera hur stödåtgärderna genomförs och vilken inverkan de har. Eventuella ändringar som berör stödåtgärderna ska antecknas på förutnämnda sätt.

Stödåtgärderna ska i enlighet med 28 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) genomföras i samarbete mellan undervisningspersonalen. Positiv och uppmuntrande respons främjar den studerandes uppfattning om sig själv som studerande. Samtidigt stärks den studerandes förmåga till självvärdering och att planera sin framtid. Lärarna handleder den studerande att utveckla studiefärdigheter och att ta ansvar för sitt lärande och sitt arbete samt att tillämpa sådana studiestrategier som är typiska för respektive läroämne.

Stödet för lärandet innebär lösningar som berör gemenskapen och studiemiljön samt att man svarar på den studerandes individuella behov. Stöd för lärandet kan vara till exempel att undervisningen differentieras, stödundervisning och andra pedagogiska lösningar. Därtill kan man stödja den studerande med en individuellt planerad mångsidig studiehandledning och stöd av grupphandledaren samt genom att utnyttja möjligheten till val av olika studier. Den studerandes lärande kan också främjas genom att erbjuda sådana studier som ingår i gymnasiets lärokurs som främjar lärandet och välbefinnandet. De kan stödja den studerandes studiefärdigheter och livsfärdigheter eller studier i matematik och andra läroämnena.

Specialundervisningen ges av en speciallärare och stödjer ämnesundervisningen. Specialundervisningen kan genomföras som kompanjonundervisning, undervisning i grupp eller som individuellt stöd. Specialundervisning går bland annat på ut på undervisning i studiefärdigheter och att handleda den studerande att använda sina egna styrkor i sitt lärande. Specialläraren samarbetar med de övriga lärarna i frågor som berör en studerande som behöver stöd i undervisningen och för sitt lärande.

Avvikande studiearrangemang i enlighet med 29 § i gymnasielagen (714/2018) kan också gälla studerande som behöver specialundervisning eller annat stöd för lärandet. Avvikande studiearrangemang innebär att studierna för den studerande delvis kan ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i gymnasielagen och statsrådets förordning om gymnasieutbildning samt i den lokala läroplanen. Avvikande arrangemang ska tillämpas endast till den del det är nödvändigt och de ska skrivas ner i den studerandes individuella studieplan. Studierna kan ordnas på ett avvikande sätt efter ansökan av den studerande eller med den studerandes samtycke.

Den studerande ska vid behov handledas att ansöka om assistenttjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster. För att stödja den studerandes ork och välbefinnande kan man samarbeta med studerandevårdens tjänster eller vid behov med andra aktörer. Vid sidan av specialundervisning och annat stöd för lärandet har den studerande rätt att få individuell studerandevård.

Då en studerande behöver stöd ska hens arbete, lärande och kunnande bedömas på ett mångsidigt sätt. På så sätt tryggas den studerandes möjlighet att visa sitt kunnande på olika sätt, till exempel i situationer då den studerande har svårt att producera text. Olika sätt och tillfällen att visa kunnandet ska planeras utifrån den studerandes behov. Individuella arrangemang för bedömningen kan vara till exempel att den studerande får förlängd tid i bedömningssituationen, den studerande kan få sitta i ett avskilt rum, man använder en större textfont eller att den studerande har möjlighet att använda en egen skärm. Vid bedömningen kan man även använda sig av andra ändamålsenliga specialarrangemang.

Den studerande ska få information om specialarrangemang i studentexamensproven genast då hen inleder studierna och därefter vid behov. Den studerande ska ha möjlighet att pröva på specialarrangemangen under gymnasiestudierna för att man ska kunna bedöma behovet av

arrangemangen och hur de fungerar. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära om specialarrangemang för studentexamensproven.

I den lokala läroplanen ska man besluta om och beskriva följande beträffande hur stödet ordnas i praktiken:

- stödåtgärder och hur de studerande och vårdnadshavarna informeras om rättigheterna som berör stöd
- bedömningen av behov av stödåtgärder
- hur stödåtgärder skrivs in i den individuella studieplanen
- hur stödet genomförs
- uppföljningen och utvärderingen av stödet
- samarbetet, ansvars- och arbetsfördelningen i förutnämnda frågor.

Information om specialundervisningen i Topeliusgymnasiet och vilka stödåtgärder som erbjuds ges via meddelande till studerande och vårdnadshavare vid skolstart. Studerande informeras ytterligare under studieavsnitten i studiehandledning och vid behov under studierna.

Bedömningen av behov av stödåtgärder görs i samråd med studerande och lärare. Vårdnadshavare och andra sakkunniga kan delta vid behov. Specialläraren kartlägger läs- och skrivsvårigheter under höstterminen i åk 1 och vid behov senare under studierna. Specialläraren begär in eventuella intyg och utredningar gällande inlärningssvårigheter. Vårdnadshavarna och studerande förväntas informera skolan om eventuella särskilda behov gällande inlärning samt uppvisa dokument i vilka behovet framgår.

En studerande har rätt till specialarrangemang vid studentskrivningarna på basen av en beviljad ansökan till SEN. De specialarrangemang studerande behöver ska också beaktas under studierna oavsett beslut av SEN. Behovet av stöd och eventuella specialarrangemang skrivs in i den individuella studieplanen då behov uppstår. Den individuella studieplanen uppgörs av studerande i samråd med lärare. Vårdnadshavarna kan ta del av den individuella studieplanen fram till att studeranden blir myndig, med studerandes godkännande även tills studierna avslutas.

Stödet genomförs alltid som ett samarbete mellan undervisande lärare, speciallärare/ studiehandledare och studerande.

En studerande kan erbjudas följande stödåtgärder under studierna:

- differentiering av undervisning
- stödundervisning av undervisande lärare
- individuell studiehandledning
- specialundervisning
- stöd av grupphandledare
- olika pedagogiska lösningar i klassrummet
- specialarrangemang
- avvikande studiearrangemang kan beviljas av rektor på basen av studerandes ansökan. Specialläraren handleder studeranden i ansökningsskedet.
- ordnande av undervisningssituationer och bedömning med beaktande av den studerandes individuella behov

Specialläraren ger specialpedagogisk handledning och specialundervisning som stöder ämnesundervisningen. Specialundervisningen i gymnasiet är inte regelbunden utan ges som stödinsatser under kortare perioder. Specialundervisningen fokuserar på att stärka den studerandes egna lärande. Innehållet för undervisningen bestäms på basen av studerandes behov i samråd med övriga lärare. Specialundervisningen kan genomföras som kompanjonundervisning, undervisning i grupp eller som individuellt stöd.

Uppföljningen av stödet sker kontinuerligt under läsåret. Studerande i samtal med grupphandledare och speciallärare eller studiehandledare utvärderar stödets inverkan.

4.3. Studerandevård

I dessa grunder används begreppen studerande, studerandevård och läroanstalt. För läroanstalt används även begreppet gymnasium. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 1 §, ändrad genom lag 377/2022).

I det här kapitlet anges de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet samt utbildningsanordnarens skyldighet att göra upp en studerandevårdsplan enligt lagen om elev- och studerandevård (gymnasielag 714/2018 12 § och 32 § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022).

Med studerandevård avses främjande och upprätthållande av den studerandes studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande samt understödjande verksamheter inom läroanstaltsgemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §). Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §). Studerandevårdsarbetet ska utgå från barnets bästa (FN:s konvention om barnets rättigheter och gymnasielag 714/2018 2 §, ändrad genom lag 165/2022).

Studerandevården ska ordnas som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och de studerande och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 3 §, ändrad genom lag 377/2022). Studerandevården ska i första hand vara förebyggande, gemensamt arbete. Studerandevården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma vid läroanstalten. De studerande har dessutom rätt till studerandevårdstjänster, som utgörs av studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 § och 3 §) Studerandevårdstjänsterna ska i första hand ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för. Studerandehälsovårdstjänsterna på andra stadiet kan även anordnas centraliserat vid studerandehälsovårdens verksamhetsställe. Även i detta fall ska tjänsterna vara lättillgängliga för de studerande. (Hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a § och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 9 §, ändrad genom lag 377/2022)

4.3.1. Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan

Utbildningsanordnaren ska göra upp en studerandevårdsplan för genomförandet av studerandevården som helhet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). För den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den anordnarspecifika studerandevården svarar en sektorsövergripande styrgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 14 §). Studerandevårdsplanen ska göras upp i samarbete med läroanstalterna och studerandevårdstjänsternas personal, de studerande och deras vårdnadshavare (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022). Välfärdsområdet har i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen en samarbetskyldighet vid beredningen av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan (hälso- och sjukvårdslag 378/2022 15 a §).

Utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ersätter den lokala läroplanen för studerandevårdens del. I studerandevårdsplanen ingår de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för studerandevårdsarbetet samt åtgärder för att genomföra och följa upp studerandevården (egenkontroll) och preciserade uppgifter för helheterna 1–5 enligt läroanstalt. I studerandevårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man i läroanstalterna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren ska i enlighet med bestämmelserna bereda en studerandevårdsplan för varje utbildningsform. Utbildningsanordnaren avgör på lokal nivå hur de nödvändiga uppgifterna om helheterna sammanställs och hur läroanstalternas verksamhet styrs med hjälp av uppgifterna. För studerandevårdstjänsternas del sker detta i samarbete med välfärdsområdet. Planen bifogas

till kommunens välfärdsplan för barn och unga. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

Utbildningsanordnaren svarar för att följande uppgifter enligt läroanstalt ingår i planen för hur studerandevården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (helheterna 1–5) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022):

1) En uppskattning av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster (studerandehälsovård och kurators- och psykologtjänster) sammanställs uppgifter för varje läroanstalt. Uppgifterna anges i utbildningsanordnarens studerandevårdsplan som årsverken för studerandevårdstjänsternas personal. Med uppskattningen säkerställs studerandevårdstjänsternas tillräcklighet med beaktande av de studerandes behov och behoven inom gemenskapen i gymnasiet, genomförandet av hälsoundersökningar och förverkligandet av personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 15 § och 17 § och hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 16 §)

En uppskattning av det totala behovet av studerandevård

I uppskattningen av det totala behovet av studerandevård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och gemensamma studerandevården samt för samarbetet inom studerandevården. Vid uppskattningen av det totala behovet beaktas bland annat antalet läroanstaltsenheter och antalet studerande vid läroanstalterna samt särdragen i verksamhetsmiljön. Vid uppskattningen utnyttjas på ett mångsidigt sätt lokal uppföljningsinformation om barnens och de ungas hälsa, välbefinnande och levnadsförhållanden, som även samlats in av de studerande och vårdnadshavarna, undervisningspersonalen och studerandevårdstjänsternas personal.

En uppskattning av tillgängliga studerandevårdstjänster

I utbildningsanordnarens uppskattning av de studerandevårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för studerandevårdstjänsternas personal (studerandehälsovården och kurators- och psykologtjänsterna).

2) Gymnasiegemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma studerandevården

Den gemensamma studerandevården är en viktig del av verksamhetskulturen inom gymnasieutbildningen och för att utveckla denna krävs ledarskap. Främjande av de studerandes hälsa och välbefinnande i enlighet med 6 § i lagen om elev- och studerandevård (elevhälsa enligt läroplanen och elevhälsa som anordnas av utbildningsanordnaren) ingår i den samlade gemensamma studerandevården. Med detta avses verksamhet med hjälp av vilken man följer upp och utvecklar det gemensamma och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund, trygg och tillgänglig lärmiljö, främjar den psykiska hälsan och lärandet och förebygger marginalisering. (Lag om elev- och studerandevård 1287/2013 6 §) Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av de studerandes välbefinnande, hälsa och trygghet samt välbefinnandet, hälsan och tryggheten inom gymnasiegemenskapen
- de läroanstaltspecifika studerandevårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhetssätt
- uppföljning av deltagande i undervisningen, förebyggande av och ingripande vid frånvaro
- hur man förebygger användning av tobaksvaror och andra rusmedel och hur man ingriper i användningen av dessa
- samarbetet vid och rutiner för granskningen av sundheten och tryggheten i lärmiljön och välbefinnandet bland de studerande (hälso- och sjukvårdslag 1326/2010 16 § och

statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 388/2011 12 §).

3) Åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell studerandevård)

Med den individuella studerandevården avses studerandehälsovårdens tjänster, studerandevårdens kurators- och psykologtjänster samt den sektorsövergripande studerandevården för enskilda studerande som genomförs i en sektorsövergripande expertgrupp (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 5 §). Inom den individuella studerandevården följer man upp och främjar den studerandes helhetsmässiga hälsa, välbefinnande, delaktighet och lärande, samt förebygger problem och erbjuder tidigt stöd.

Den individuella studerandevården bygger alltid på den studerandes samtycke (gymnasielag 714/2018 58 § och kulturutskottets betänkande 14/2013 rd). Den studerandes delaktighet och åsikter ska tas i beaktande vid åtgärderna och lösningarna i enlighet med dennes ålder och utvecklingsnivå (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 18 §). Inom den individuella studerandevården ska man följa bestämmelserna om sekretess samt mottagande och utlämnande av uppgifter (EU:s dataskyddsförordning (679 /2016), dataskyddslag (1050/2018), lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), gymnasielag (714/2018 58 §), lag om patientens ställning och rättigheter (1992/785), lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812) och lag om elev- och studerandevård 1287/2013 22 §, ändrad genom lag 377/2022, och 23 §).

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur den studerande hänvisas till studerandevårdstjänsterna (studerandehälsovård, kurators- och psykologtjänster) (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 16 §, ändrad genom lag 377/2022).
- hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för en enskild studerande sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 19 §)
- hur studerandevårdsjournalerna utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens studerandevårdsregister utses (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 20 §, ändrad genom lag 377/2022 och 21 §)
- anordnandet av nödvändig studerandevård i samband med en skriftlig varning och avstängning för viss tid eller i samband med att den studerande förvägras att delta i undervisning (gymnasielag 714/2018 41 §, ändrad genom lag 165/2022)
- rutinerna för att meddela om specialdiet eller medicinering för den studerande under skoldagen vid läroanstalten
- hur sjukvårdstjänster inom studerandehälsovården ordnas och hur de studerande hänvisas till dem

4) Samarbetet med de studerande och deras familjer samt personalen vid läroanstalten och andra aktörer som stöder de studerandes välbefinnande

Studerandevården är en gemensam uppgift för alla som arbetar vid läroanstalten och studerandevårdstjänsternas personal (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 4 §). Det centrala inom studerandevården är att de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal samt samarbetsparterna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av tillvägagångssätten inom studerandevården. Detta förutsätter gemensamma tillvägagångssätt och samarbete i synnerhet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet.

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs

- hur de studerande, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och studerandevårdstjänsternas personal deltar i utarbetandet av utbildningsanordnarens studerandevårdsplan och genomförandet av den gemensamma studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 13 §, ändrad genom lag 377/2022)

- hur man ser till att gymnasiets undervisningspersonal och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma studerandevården
- samarbetet med utomstående samarbetspartner såsom ungdomsarbetet, barnskyddet, specialistsjukvården och polisen
- hur de studerande, vårdnadshavarna, personalen och samarbetsparterna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella studerandevården (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 11 §)

5) Planer för hur de studerande ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen

Den studerande har rätt till en trygg studiemiljö. Det innebär såväl fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet. (Gymnasielag 714/2018 40 §) Utbildningsanordnaren bär ansvaret för systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och utarbetande av gemensamma tillvägagångssätt tillsammans med läroanstalterna i syfte att säkra tryggheten. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och studerandevårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer och sköter kommunikationen om och uppdateringen av planerna.

Planer för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens eller rektorns skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i studiemiljön eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade studerande (gymnasielag 714/2018 40 §, ändrad genom lag 165/2022). Dessutom beskrivs förfaringssätten för att hänvisa de studerande som är i behov av stöd (både den studerande som misstänks för gärningen och den studerande som utsatts) till studerandevårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och samarbetet med myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen (lag om elev- och studerandevård 1287/2013 23 §, barnskyddslag 471/2007 25 § och socialvårdslag 1301/2014 35 §).

Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens studerandevårdsplan ingår en krisplan, där agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och läroanstalten. Planen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med beaktande av övriga anvisningar för kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

4.3.2. Uppgörandet av planer inom studerandevården

Studerandevården är en viktig del av verksamhetskulturen i gymnasieutbildningen och hänger nära samman med skolans fostrings- och undervisningsuppdrag. Studerandevård innebär att främja och upprätthålla den studerandes studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa samt sociala välbefinnande. Studerandevården i skolan är en uppgift som hör till alla som arbetar i skolgemenskapen och alla som ansvarar för studerandevårdstjänsterna. Skolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i skolgemenskapen. Studerandevårdsarbetet ska alltid utgå från människans bästa.

Studerandevården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam studerandevård som stöder hela skolan. Till den gemensamma studerandevården hör att följa upp, utvärdera och

utveckla välbefinnandet i skolgemenskapen och studerandegrupperna. Dessutom ska man se till att skolmiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder.

Utöver det har studerande också lagstadgad rätt till individuell studerandevård. Till studerandevårdstjänsterna hör skolhälsovårdstjänster, psykolog- och kuratorstjänster. Dessa experters uppgifter omfattar både individen, gemenskapen och samarbetet. Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga för studeranden och vårdnadshavarna. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom studerandevården.

Studerandevårdsplanen och därtill hörande planer finns på [Topeliusgymnasiets hemsida](#). Nykarleby stads välfärdsplan för barn och unga finns på [stadens hemsida](#).

4.4. Disciplin

Den studerande har i enlighet med 40 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) rätt till en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska skydda den studerande från mobbning, våld och trakasserier. Enligt 30 § 2 mom. i gymnasielagen ska den studerande låta bli att mobba och diskriminera andra och handla så att hen inte äventyrar säkerheten eller hälsan för andra studerande, gymnasiegemenskapen eller studiemiljön (L om gymnasieutbildning 714/2018, 30 § 2 mom., ändrad med lag 165/2022). Samarbete och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar förutsättningar för en bra arbetsro. Anordnaren av gymnasieutbildningen har även rätt att använda sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen (L om gymnasieutbildning 714/2018, 41 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022).

Enligt 40 § 3 mom. i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med den lokala läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och tillhörande förfaringssätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för gymnasiets läroplan anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfaringssätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att gymnasiets ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iakttas de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen.

Skriftlig varning och avstängning för viss tid

- *En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen eller gör sig skyldig till fusk kan ges en skriftlig varning.*
- *Om förseelsen är allvarig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter en skriftlig varning, kan den studerande avstängas från läroanstalten för viss tid, dock högst ett år, samt sägas upp från elevhemmet för viss tid eller för den tid som återstår av studierna. En läropliktig kan avstängas från läroanstalten för högst tre månaders tid.*

Användningen av de disciplinära åtgärderna skriftlig varning och avstängning för viss tid ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte användas på ett osakligt sätt, till exempel för att hämnas eller i kränkande syfte. När dessa disciplinära åtgärder övervägs ska utbildningsanordnaren beakta gärningens art samt den studerandes ålder och utvecklingsnivå. Innan beslut fattas om dessa disciplinära åtgärder ska den studerande och vårdnadshavaren höras. Ett beslut ska ges om skriftlig varning och avstängning för viss tid. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad med lag 165/2022)

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen

- *En studerande som stör undervisningen kan förordnas att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en tillställning som ordnas vid läroanstalten.*

- En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller för en person som arbetar vid läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av den studerandes våldsamma eller hotfulla beteende eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande. Under den tid som den studerande förvägrats att delta i undervisningen ska det för den studerande ordnas möjlighet till ett personligt samtal med studerandevårdens psykolog eller kurator.

Tillsägelse att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska meddelas den studerandes vårdnadshavare. Vid förvägran av rätt att delta i undervisningen ska även vid behov den myndighet som ansvarar för uppgifter i anslutning till implementeringen av socialvården i välfärdsområdet där läroanstalten är belägen meddelas. Tillsägelsen att avlägsna sig eller förvägran att delta i undervisningen ska antecknas skriftligt. (Gymnasielag 714/2018, 42 § 1 mom., ändrad genom lag 165/2022)

Topeliusgymnasiets plan för användning av disciplinära åtgärder finns på [Topeliusgymnasiets hemsida](#).

4.5. Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. Den studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identiteter ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Den studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. Den studerande ska vägledas att bli medveten om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda alla studerande att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka den studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 14 § 1 mom. i gymnasielagen (714/2018) meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man i läroplanen anteckna i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

Samer och samisktalande

I undervisningen av samiska studerande ska man beakta att samerna är ett ursprungsfolk med ett eget språk och en egen kultur. Ett särskilt mål för gymnasieundervisningen för samiska studerande är att ge de unga möjlighet att bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur och sin gemenskap och att bygga sin egen identitet. Gymnasieundervisningen kan också bidra till att revitalisera det samiska språket och stödja de studerande att återuppliva sina kunskaper i samiska. Gymnasieundervisningen ska främja kännedomen om den egna historien, kulturen och den samiska gemenskapen som sträcker sig över flera länder, stärka medvetenheten om att samerna är ett av världens ursprungsfolk samt ge de studerande möjligheter att få kunskap om samiska traditioner.

Undervisningen ska också främja de studerandes möjligheter till högskolestudier i och på samiska i Finland och i våra grannländer.

De samiska språk som talas i Finland – enaresamiska, skoltsamiska och nordsamiska – kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur. Samiska kan också undervisas enligt olika långa lärokurser i främmande språk eller som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Samiska kan undervisas

enligt läroplanen i läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på samiska. Studerande som studerar samiska som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för samisktalande eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur. Samiska studerande som inte haft möjlighet att lära sig samiska i sin egen omgivning kan erbjudas undervisning i samiska som främmande språk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Samiska kan vara undervisningsspråk i gymnasiet och målet är att studerande som fått undervisning på samiska i den grundläggande utbildningen också ska få undervisning på samiska i gymnasiet. Ett särskilt mål för undervisningen på samiska är att stödja de studerande att utveckla sin tvåspråkighet. Undervisningen ska stödja samernas jämlika möjligheter att studera och komma till rätta på samiska både i samiskspråkiga och i svensk- eller finskspråkiga sammanhang. I undervisningen på samiska ska undervisningen och studierna i de olika läroämnena stödja utvecklingen av kunskaperna i samiska. Undervisningen på samiska ska följa grunderna för gymnasiets läroplan med hänsyn till den samiska kulturens särdrag. Undervisningen ska fokusera på kunskap om samernas historia, traditionella samiska näringsgrenar och traditionell kunskap, naturen i Sameland och de samiska musik-, berättar- och hantverkstraditionerna. Närmiljön, släktgemenskapen, samiska medier och aktiva kontakter med andra sameområden ska utnyttjas som resurser i undervisningen. Samiska studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Romer

I undervisningen av studerande med romskt ursprung ska de finländska romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet beaktas. Det särskilda målet för gymnasieundervisningen är att de unga kan bli delaktiga i sitt eget språk, sin kultur, sin gemenskap och i samhället samt bygga sin egen identitet. Målet är också att främja romska studerandes övergång till fortsatta studier.

Romani kan i enlighet med 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Romani kan även undervisas inom ramen för undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Undervisningen i romani i gymnasiet ska främja de studerandes möjligheter både att revitalisera språket och att bedriva högskolestudier i romani. Undervisningen i romani i gymnasiet ska stärka de romska studerandenas identitet och ge dem möjligheter att använda sitt språk och uttrycka sig så att de kunskaper och färdigheter som de fått i hemmet, i sin gemenskap och i den grundläggande utbildningen samt deras egen vilja att uttrycka sin identitet beaktas. Undervisningen ska främja den studerandes kunskap om sin historia och sitt språk samt kännedomen om romerna i Finland och andra länder. Undervisningen i romani kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning. I studierna kan närmiljön, den romska gemenskapen och romska medier utnyttjas.

Teckenspråkiga

Det särskilda målet för gymnasieutbildningen för teckenspråkiga är att stärka de studerandes teckenspråkiga identitet och lära dem att uppskatta sitt språk och sin kultur som jämbördiga med majoritetsspråket och majoritetskulturen. Studerande som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

I undervisningen av studerande med teckenspråk som modersmål ska gymnasiets allmänna mål för fostran och lärande följas så att de anpassas till den teckenspråkiga kulturen och kommunikationen. Undervisningsspråket kan vara finlandssvenskt eller finskt teckenspråk, varvid svenska eller finska används vid läsning och skrivning. Teckenspråk eller kommunikationsmetoder härledda ur

dem kan också användas vid sidan av den svenska eller finska undervisningen. De studerande ska handledas att använda tolk- och samhällstjänster för teckenspråkiga. Ett annat mål är att de studerande ska bli medvetna om den ljudmiljö som skiljer sig från teckenspråkets värld samt lära sig de hörandes kultur och tillvägagångssätt så att de kan fungera smidigt i två eller flera kulturer. Teckenspråk kan undervisas som en lärokurs inom ramen för läroämnet modersmål och litteratur även om gymnasiet inte ger undervisning på teckenspråk.

Studerande som studerar teckenspråk som modersmål ska undervisas i svenska eller finska antingen enligt en särskild lärokurs avsedd för teckenspråkiga eller enligt lärokursen svenska och litteratur eller finska och litteratur.

Eftersom både det finlandssvenska teckenspråket och det finska teckenspråket är minoritetsspråk ska man i undervisningen fästa särskild vikt vid att skapa en så stimulerande teckenspråkig studiemiljö som möjligt. Teckenspråket har inte något allmänt skriftsystem, vilket ökar betydelsen av den personliga språkliga kommunikationen. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som informations- och kommunikationstekniken ger för att kommunicera och skaffa information på teckenspråk. Undervisningen kan också ordnas i samarbete med andra läroanstalter och som distansundervisning.

Teckenspråkiga studerande ska informeras om sina rättigheter i studentexamen.

Flerspråkiga studerande

I undervisningen av flerspråkiga studerande ska de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiet läroplan och i den lokala läroplanen följas med hänsyn till den studerandes bakgrund och utgångsläge, såsom deras kunskaper i svenska/finska, deras modersmål, deras kännedom om den finländska gymnasieutbildningen och finländsk studiekultur samt deras tidigare skolgång. Undervisningen och studierna i gymnasiet ska stödja de studerandes kunskaper i undervisningsspråket, deras flerspråkiga identitet, uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden samt deras utveckling till aktiva och balanserade medlemmar i ett kulturellt mångskiftande samhälle.

En studerande, vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska, kan undervisas i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/ finska som andraspråk och litteratur. Lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur är ändamålsenlig, om den studerande har bristfälliga grundläggande kunskaper i svenska eller finska inom något delområde av språkkunskapen och den studerandes kunskaper i svenska eller finska därmed inte ger tillräckliga förutsättningar för studier i lärokursen svenska/finska och litteratur. Den studerandes eget modersmål kan undervisas som undervisning som kompletterar gymnasieutbildningen. Det egna modersmålet kan också enligt 15 § i gymnasielagen (714/2018) undervisas enligt lärokursen modersmål och litteratur. Utbildningsanordnaren beslutar hur undervisningen i svenska eller finska som andraspråk och litteratur, undervisningen på det egna språket och undervisningen i det egna modersmålet ordnas, och när det är ändamålsenligt att ordna undervisningen i samarbete mellan flera läroanstalter.

Studerande med ett övrigt språk som modersmål ska informeras om sina studiemöjligheter och olika stödåtgärder i gymnasiet samt om sina rättigheter i studentexamen.

Ifall den studerande har genomfört studieavsnitt inom utbildning som förbereder invandrare och personer med ett annat språk som modersmål för gymnasieutbildning, kan de räknas till godo i gymnasiestudierna.

5. Bedömningen av den studerandes lärande och kunnande

5.1. Bedömningens syfte och uppdrag i gymnasieutbildningen

Studerandenas arbete, lärande och kompetensutveckling ska bedömas mångsidigt. Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och att utveckla deras förutsättningar för självbedömning. Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och hur de har tillämpats på honom eller henne. Den studerande ska under gymnasiestudierna ges en möjlighet till självbedömning. (Gymnasielagen (714/2018), 37 § 1 mom.)

I grunderna för gymnasiets läroplan används begreppen självvärdering och kamratrespons i stället för de i gymnasielagen (7014/2018, 37 § 1 mom.) använda begreppen självbedömning och kamratbedömning.

Bedömningen är alltid kopplad till en särskild situation och särskilda mål. Bedömningen i gymnasiet har två centrala uppdrag:

- Bedömningen ska stödja och handleda lärandet. Det här sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Den formativa bedömningen är en viktig del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Responsen som ges under studieavsnittet och självvärderingen och kamratresponsen som genomförs med lärarens stöd under gymnasiestudiernas gång hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sina arbetssätt så att hen kan nå målen som ställts upp för lärandet.
- Bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för kunnandet och lärandet. Det här sker genom bedömning av den studerandes kunnande och lärande, så kallad summativ bedömning. Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på prestationer som den studerande har visat och av vilka det framgår hur väl och i vilken mån den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.

Såväl den formativa som den summativa bedömningen omfattar bedömning av den studerandes arbete, som grundar sig på målen som ställts upp för arbetet i läroämnet och hur väl den studerande har uppnått dem.

Bedömningen ska vara mångsidig och genomföras med ändamålsenliga metoder. Under studieavsnittet ska den studerande få flera olika möjligheter, tillfällen och sätt att visa vad hen kan och har lärt sig. Bedömningen ger läraren information som underlättar planeringen av undervisningen så att den motsvarar de studerandes behov.

Utöver de allmänna bedömningsgrunderna ska målen och bedömningsgrunderna för respektive studieavsnitt klargöras för och diskuteras med de studerande i början av studieavsnittet och de studerande ska få stöd för att planera sina studier. Den studerande ska få information om vad hen förväntas lära sig under studieavsnittet och hur hens framsteg i studierna bedöms. Bedömningsgrunderna bidrar till att bedömningen blir mer transparent.

Målen och uppdragen för bedömningen konkretiseras i gymnasiets bedömningskultur, som är en del av läroanstaltens verksamhetskultur. Med gymnasiets bedömningskultur avses de värderingar, normer och förfaringssätt som tillämpas i det gemensamma bedömningsarbetet. För att synliggöra och utveckla bedömningskulturen förutsätts att gymnasiet har fastställt

gemensamma principer och förfaringssätt för bedömningen och att man följer upp hur de genomförs.

5.2. Bedömning av ett studieavsnitt

När ett studieavsnitt enligt läroplanen genomgås ska den studerandes arbete, lärande och kompetensutveckling bedömas i förhållande till målen för studieavsnittet. Den studerande ska få respons på hur hans eller hennes lärande har utvecklats. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 2 mom.)

Ett studieavsnitt enligt läroplanen bedöms när det har slutförts. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Den studerandes lärande ska bedömas under studieavsnittets gång genom att den studerande får respons på hur hen uppnår studieavsnittets mål. Respons som stödjer lärandet ska ges i ett tillräckligt tidigt skede av studieavsnittet så att den studerande har möjlighet att utveckla sina studier och sitt arbete utgående från responsen.

Efter ett avslutat studieavsnitt ska den studerande ges ett vitsord eller en prestationsanteckning för sina studier. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande ges endast ett vitsord för studieavsnittet. Om det är fråga om ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnen, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne. Vitsorden, som visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts, ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete. Den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I den lokala läroplanen ska man närmare fastställa hur bedömningen genomförs.

Olika behov av stöd för lärandet, såsom utmaningar som orsakas av en sjukdom eller en funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare och andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

Topeliusgymnasiets *Studieguide* innehåller bland annat principerna för bedömning av studieavsnitt, principer för frånvaro och hur icke slutfört studieavsnitt noteras och kompletteras. Studieguiden finns i Topeliusgymnasiets Wilma.

5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar

Vid bedömning med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. En underkänd prestation anges med vitsordet 4. Ett studieavsnitt eller läroämne som inte bedöms med siffror bedöms som avlagt eller underkänt. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 17 §.)

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Vitsordet för de obligatoriska studier och nationella valfria studier som ingår i studieavsnitten ges med siffror, med undantag av studieavsnitten i studiehandledning, som bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A = avlagd, U = underkänd). Övriga valfria studier kan i enlighet med vad som fastställs i den lokala läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I den lokala läroplanen ska man fastställa hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Om en studerande inte har slutfört ett studieavsnitt med godkänt resultat ska hen i enlighet med 37 § 3 mom. i gymnasielagen (714/2018) beredas möjlighet att visa att hen har inhämtat de kunskaper och färdigheter som förutsätts för studieavsnittet.

Den studerande har rätt att höja såväl ett godkänt som ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet. Hur omtagningen går till ska beskrivas närmare i den lokala läroplanen. Bedömningen ska även i sådana fall vara mångsidig. Det bästa vitsordet av omtagningarna blir det slutliga vitsordet för den studerande.

Studerande ska komplettera sina studieprestationer på ett sätt som läraren bestämmer så att bedömning kan göras. Komplettering ska göras senast sista dagen i följande period.

Den studerande har på begäran möjlighet att höja ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande vid ett så kallat omtagningsprov. Detta förfarande gäller studieavsnitt där de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet kan visas i ett prov. Tillfällen för omtagningsprov ordnas efter varje period enligt en tidtabell som slås fast i läsårsplanen. Möjligheten att höja ett underkänt vitsord kan skjutas upp endast om det är möjligt och med lärarens samtycke. Sista dagen för anmälan till omtagningsprov bestäms i läsårsplanen.

Vid höjningstillfällen har studerande möjlighet att höja vitsord i godkända studieavsnitt. Vid samma tillfälle kan högst ett vitsord höjas. Dagar för höjningsprov samt datum för anmälan till höjningstillfället bestäms i läsårsplanen.

Studieavsnitt som till sin natur är sådana att de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet inte kan visas i ett skriftligt prov skall ha en anteckning om att vitsordet inte kan höjas genom deltagande i höjningstillfälle. Läraren kan bestämma hur ett underkänt vitsord kan höjas.

5.2.2. Självtändigt genomförda studier

Den studerande har rätt att få undervisning enligt läroplanen. Det kan förutsättas att en del av studierna som ingår i gymnasieutbildningens lärokurs studeras självständigt om detta inte äventyrar uppnåendet av målen för utbildningen och den studerandes förutsättningar att slutföra lärokursen och avlägga studentexamen. Efter ansökan kan den studerande under samma förutsättningar även beviljas tillstånd att genomgå studier självständigt. (Gymnasielagen 714/2018, 25 §.)

I den lokala läroplanen ska fastställas vilka studier som kan avläggas på egen hand eller vilka som inte kan genomföras självständigt. Ett studieavsnitt som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord.

Om en studerande genomför ett studieavsnitt helt eller delvis självständigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

5.2.3. Bedömningen av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

I samband med de obligatoriska och nationella valfria studierna i det andra inhemska språket och främmande språk bedöms också den studerandes muntliga språkfärdighet.

Om användningen av det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetat, eller andra prov på kunnande enligt Utbildningsstyrelsens separata anvisningar, föreskrivs i de läroämnesspecifika kapitlen i grunderna för gymnasiets läroplan. Ett intyg över prov i muntlig språkfärdighet som hör till de valfria studierna ges som bilaga till avgångsbetyget.

5.2.4. Uppföljning av framsteg i studierna i samarbete med vårdnadshavarna

Vid ordnande av studier som hör till gymnasieutbildningens lärokurs för unga ska utbildningsanordnaren samarbeta med de studerandes vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska tillräckligt ofta ges information om den studerandes arbete och studiernas framskridande. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet. (Gymnasielagen 714/2018, 31 § 1 mom.)

Undervisnings- och handledningspersonalen ska följa med hur den studerandes studier framskrider. I den lokala läroplanen ska man besluta om förfaringssätt för uppföljningen av den studerandes framsteg i studierna. Man kan emellertid inte skärpa de krav på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas, vilka beskrivs i föreliggande grunder för gymnasiets läroplan, genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar betyg eller informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

Uppgifter om hur den studerande arbetar och om hens framgång i studierna ges kontinuerligt under studieavsnittets gång samt i form av vitsord efter avslutat studieavsnitt. Tidtabellen för fastställande av vitsord bestäms i läsårsplanen. Elektronisk underteckning av periodbetyg begärs två gånger per år av vårdnadshavare till studerande som inte är myndig. Underskrift av andra informationsmeddelanden krävs vid behov.

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

I samband med att den studerandes individuella studieplan utarbetas har utbildningsanordnaren som uppgift att utreda och identifiera den studerandes tidigare förvärvade kunnande på basis av en utredning som den studerande framlägger. Utbildningsanordnaren ska erkänna studier enligt 11 § som avlagts vid en annan läroanstalt som ger utbildning enligt denna lag [gymnasielagen] och tillgodoräkna dem som en del av gymnasieutbildningens lärokurs. Utbildningsanordnaren ska också erkänna kunnande som förvärvats på annat håll och som motsvarar målen och innehållet i läroplanen. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 37 och 38 § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan de studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds. Utbildningsstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om erkännande av kunnande och förfarandet i samband med det. (Gymnasielagen 714/2018, 27 §.)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande ska tillstålla gymnasiets rektor en ansökan om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett tillförlitligt utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Gymnasiets rektor ska se till att kunnande som förvärvats på annat sätt samt studier som genomförts i andra sammanhang till sitt innehåll och sin omfattning motsvarar målen för gymnasieundervisningen. Den studerande ska få information om gymnasiets förfaringssätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiets lärokurs. Om studierna

eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de studier som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska studierna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa de bestämmelser om bedömningen av studieavsnitten och lärokurserna som finns i grunderna för gymnasiet läroplan och i den lokala läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om studier som enligt den lokala läroplanen ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiet vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1–5	gymnasieskala	skala 1–3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarliga)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för studier som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel. Vid erkännande av kunnande och tillgodoräkning av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas som för studier som genomförts i Finland.

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra. Vitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som vitsord för den korta lärokursen, om inte den studerande visar tilläggsprestationer som berättigar till ett högre vitsord. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i den lokala läroplanen. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av studieavsnittet i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Studier som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i studierna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för studierna i svenska/finska som andraspråk. Studier i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter lärokursen i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

5.2.6. Bedömning av mångsidig kompetens

Delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i gymnasiet. Delområdena är 1) kompetens för välbefinnande, 2) kommunikativ kompetens, 3) tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, 4) samhällsrelaterad kompetens, 5) miljökompetens och etisk kompetens samt 6) global och kulturell kompetens.

I grunderna för gymnasiets läroplan beskrivs hur delområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne. De har också beaktats i målen för läroämnena. I den lokala läroplanen ska man skilt för varje studieavsnitt definiera hur målen för och delområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

5.3. Bedömningen av en ämneslärokurs

När studierna som hör till gymnasieutbildningens lärokurs har slutförts ges ett vitsord för lärokursen i varje läroämne som slutbedömning. En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att slutföra lärokursen i ämnet med godkänt resultat eller att höja sitt vitsord. Stödåtgärder enligt 28 § och avvikande sätt att ordna studierna enligt 29 § kan beaktas i bedömningen av ett studieavsnitt och i slutbedömningen. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 3 mom.)

Beslut om bedömningen av varje enskilt studieavsnitt görs av den studerandes lärare eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. Beslut om slutbedömningen för ett läroämne görs av rektorn och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielagen 714/2018, 38 §.)

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att ändamålsenligt och målinriktat välja studieavsnitt. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska och nationella valfria studierna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma modulen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande valt. Det är inte möjligt att i efterhand stryka obligatoriska studier som den studerande avlagt eller sådana nationella valfria studier som den studerande avlagt med godkänt resultat. I den lokala läroplanen ska definieras huruvida övriga valfria studier eller temastudier ingår i lärokursen i något läroämne. Av dem räknas endast de studier som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt följande:

Obligatoriska och nationella valfriastudier som den studerande har avlagt	av vilka underkända prestationer kan utgöra högst
2–5 studiepoäng	0 studiepoäng
6–11 studiepoäng	2 studiepoäng
12–17 studiepoäng	4 studiepoäng
18 studiepoäng eller mer	6 studiepoäng

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det vägda aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört.

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden för studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas. Vitsordet kan också höjas om de som ansvarar för bedömningen beslutar att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när studierna i läroämnet avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

Lärokurser i obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018). Studiehandledning bedöms med en anteckning om avlagda studier. Den studerande kan på begäran få en anteckning

om avlagda studier i gymnastik och sådana läroämnen inom vilka den studerande har avlagt lärokurs med en omfattning på endast två studiepoäng samt valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar högst fyra studiepoäng.

Övriga i den lokala läroplanen definierade studier som lämpar sig för gymnasiets uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4. Fullgörande av gymnasiets lärokurs

Lärokursen för gymnasieutbildning för unga omfattar 150 studiepoäng – –. (Gymnasielagen 714/2018, 10 § 3 mom.)

I gymnasieutbildningens lärokurs ingår studier i modersmålet och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga studier, humanistisk-samhälleliga studier, studier i religion eller livsåskådningskunskap och studier i konst- och färdighetsämnen (läroämnesgrupper) samt studiehandledning. ... För studerande som avlägger gymnasieutbildningen enligt lärokursen för vuxna är dock studierna i konst- och färdighetsämnen frivilliga. Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta tematiska studier som utvecklar den mångsidiga kompetensen. Gymnasieutbildningens lärokurs kan också innehålla studiehelheter som genomgås i olika läroämnesgrupper eller läroämnen och som innefattar ett arbete som påvisar särskilt kunnande och intresse [gymnasiediplom]. (Gymnasielagen 714/2018, 11 § 1 och 2 mom.)

I lärokurserna för gymnasieutbildning och utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ingår enligt bilaga 1–3 till [statsrådets] förordning obligatoriska och riksomfattande valfria studier som utbildningsanordnaren ska erbjuda de studerande. I lärokurserna kan därtill ingå gymnasiediplom och andra valfria studier på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer. (Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018, 12 §.)

Gymnasieutbildningens lärokurs eller lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning slutförs när studierna som hör till lärokursen har slutförts på det sätt som föreskrivs i den statsrådsförordning som avses i 11 § 4 mom. med beaktande därtill av en eventuell särskild utbildningsuppgift enligt 6 § eller ett försökstillstånd enligt 18 §. (Gymnasielagen 714/2018, 36 § 1 mom.)

Den studerande har slutfört gymnasiets lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat och minimiantalet 150 studiepoäng uppfylls. Gymnasiets lärokurs ska inbegripa nationella valfria studier till en omfattning av minst 20 studiepoäng. Till gymnasiets lärokurs räknas utöver obligatoriska och nationella valfria studier endast sådana studier som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag [gymnasielagen] eller med stöd av den, om 1) den studerande till någon del redan anses ha kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen för gymnasieutbildningen, 2) det med hänsyn till den studerandes förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att den studerande ska genomgå lärokursen för gymnasieutbildningen, 3) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet. (Gymnasielagen 714/2018, 29 §.)

Om studierna för en studerande ordnas på något annat sätt än vad som föreskrivs i lagstiftning ska minimiantalet på 150 studiepoäng oavsett uppfyllas.

5.5. Sökande av ändring i ett beslut som gäller bedömning av en studerande och begäran

om omprövning som gäller avläggande av en lärokurs

I ett beslut ... som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektorn begära ett nytt beslut om studieframstegen eller slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. Skolans rektor och den studerandes lärare beslutar gemensamt om ny bedömning. Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektorn för ny behandling. (Gymnasielagen 714/2018, 53 §.)

Anordnaren av gymnasieutbildning ska informera de studerande om möjligheten att söka ändring eller begära om omprövning.

Omprövning av beslut som avses i denna lag [gymnasielagen] får begäras hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen, om beslutet gäller

- 1) antagning som studerande,*
- 2) beviljande av extra tid enligt 23 § 2 mom. eller studierättens upphörande enligt 24 §,*
- 3) tillgodoräknande av slutförda studier,*
- 4) avvikande studiearrangemang,*
- 5) rätt att få undervisning i religion eller livsåskådningskunskap. (Gymnasielagen 714/2018, 49 §.)*

Ett beslut som meddelats med anledning av en begäran om omprövning enligt ovan nämnda 49 § [i gymnasielagen] får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. (Gymnasielagen 714/2018, 50 § 2 mom.)

Om inte annat föreskrivs i denna lag [gymnasielagen], får ett beslut av förvaltningsdomstolen överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. (Gymnasielagen 714/2018, 52 §.)

Ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket besvär som anförts i ett ärende enligt 49 § [i gymnasielagen] har avgjorts och ett beslut av regionförvaltningsverket genom vilket begäran om omprövning av ett ärende enligt 53 § har avgjorts får inte överklagas genom besvär. (Gymnasielagen 714/2018, 54 § 2 mom.)

I fråga om undervisning som ordnas utomlands är den behöriga förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol och den behöriga regionförvaltningsmyndigheten Regionförvaltningsverket i Södra Finland. (Gymnasielagen 714/2018, 55 §.)

5.6. Betyg och betygsanteckningar

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Ett betyg över de studier som har slutförts ges till en studerande vars studierätt har upphört medan lärokursen för gymnasieutbildning eller utbildning som förbereder för gymnasieutbildning genomgås. För en ämnesstuderande och en studerande som delvis har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs i en särskild examen ges ett betyg över slutförda lärokurser i läroämnena och övriga studier. Som bilaga till betygen som avses i [gymnasielagen 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. I grunderna för läroplanen bestämmer Utbildningsstyrelsen om uppgifterna som antecknas på betygen och om andra bilagor till betygen än de som avses i 3 mom.

(Gymnasielagen 714/2018, 39 §.)

I gymnasiet används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet och över avläggande av ett gymnasiediplom ges som bilaga till avgångsbetyget.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurser.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk

SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M /ÄO = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2019 som fastställts av Utbildningsstyrelsen.

I gymnasiets avgångsbetyg antecknas "Gymnasiets lärokurs motsvarar nivå fyra enligt den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser och den europeiska referensramen för examina".

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen "religion/ livsåskådningskunskap" utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten Modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet studiepoäng som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga 9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd A).

För temastudierna antecknas att studierna har avlagts. Namnen på de tematiska studiernas studieavsnitt specificeras i en bilaga.

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som

ges som bilagor till och som kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet samt en specifikation av avlagda temastudier. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har avlagt över hälften av studierna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda studierna och antalet studiepoäng samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för alla avlagda studier ett siffervitsord eller att studierna har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda studier och vitsord framgår.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

De studier som den studerande totalt har avlagt antecknas i betyget i form av antalet studiepoäng. Av underkända studier ska här antecknas endast obligatoriska och nationella valfria studier.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig språkfärdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet ska följande uppgifter antecknas:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I intyget över gymnasiediplom antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts
- vitsord
- antalet studiepoäng som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive studieavsnittet där gymnasiediplomet avlagts
- ort, datum när intyget utfärdats (datumet på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

5.7. Frågor kring bedömning som avgörs på lokal nivå

Följande centrala frågor kring bedömningen ska på basis av avsnittet om bedömning i grunderna för gymnasiets läroplan fastställas i den lokala läroplanen:

- *frågor som avgörs skilt för varje studieavsnitt: studieavsnittets mål och centrala innehåll, hur målen för och delområdena inom den mångsidiga kompetensen uppfylls i studieavsnittet samt bedömningen av studieavsnittet*
- *principer för läroanstaltens bedömningskultur och gemensamma förfaringssätt som berör bedömningen*
- *genomförandet av bedömningen och därtill hörande olika sätt att ge respons*
- *uppföljning av hur de gemensamma principerna och förfaringssätten som gäller bedömningen förverkligas*
- *hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras*
- *principerna för att höja godkända och underkända vitsord och antalet gånger prestationerna får tas om*
- *vilka studier det är möjligt för en studerande att avlägga på egen hand*
- *eventuella olika sätt att framskrida med studierna*
- *betygens utformning.*

6. Mål för lärandet och centralt innehåll i undervisningen

6.1. Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning om gymnasieutbildning (810/2018), så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, europeisk och global nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en genusmedveten undervisning är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes förståelse för hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt bli motiverad att utforska, producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska lära sig att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga kan man inom gymnasieundervisningen skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra den studerande att använda uttrycksformer som är karakteristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja för att lärandet ska ske kontinuerligt och på nya sätt.

Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Undervisningen hjälper den studerande att planera sin framtid och fortsatta utbildning samt sin arbetskarriär i hemlandet och utomlands. Utbildningen

ska stärka den studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

6.2. Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen. Delområdena som ingår i den mångsidiga kompetensen utgör gemensamma målsättningar för läroämnena i gymnasiet. Bilden nedan åskådliggör den mångsidiga kompetensen i sin helhet.

Mångsidig kompetens i gymnasiet

#GLP2021

Mål

- god allmänbildning
- färdigheter att bygga upp en hållbar framtid
- goda färdigheter för fortsatta studier samt arbetslivs- och internationella färdigheter

Lärokurserna i läroämnena som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan utgör grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasiestudierna. Den allmänbildning som gymnasieutbildningen har i uppdrag att ge bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läroämnet. Den mångsidiga kompetensen stödjer och fördjupar de här kunskaperna.

Mångsidig kompetens innebär en god allmänbildning och att den studerande ska växa upp till en god människa och ha färdigheter att bygga upp en hållbar framtid. Mångsidig kompetens omfattar också kunskaper, värderingar, attityder och vilja som behövs för att bygga upp färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och internationalisering.

Gymnasieutbildningens värdegrund, syn på lärande och verksamhetskultur skapar en grund för att utveckla mångsidig kompetens. Målen som ställs upp för delområdena inom mångsidig kompetens ska främjas inom hela gymnasieutbildningen. Varje läroämne närmar sig mångsidig kompetens utifrån det egna fack- och vetenskapsområdet. Mångsidig kompetens är en central del både av studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnegränserna.

Inom studierna som utvecklar mångsidig kompetens fördjupar den studerande sin kompetens genom att utforska olika kulturella och samhällseliga företeelser och deras samband och beroendeförhållanden. Den studerande lär sig tillämpa de kunskaper hen tidigare har förvärvat samt lär sig söka, tolka, utvärdera, dela och producera information i olika former, miljöer och gemenskaper och med hjälp av olika verktyg. Genom att den studerande utvecklar en mångsidig kompetens stöds utvecklingen av förmågan att tänka kritiskt, samarbeta, lösa problem på ett kreativt sätt, lära sig lära samt färdigheterna för kontinuerligt lärande.

I enlighet med bilden ovan finns det sex delområden inom mångsidig kompetens som är gemensamma för alla gymnasier. De bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Delområdena inom mångsidig kompetens är:

- kompetens för välbefinnande
- kommunikativ kompetens
- tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- samhällelig kompetens
- etisk kompetens och miljökompetens
- global och kulturell kompetens

Syftet är att den studerande med studier inom samtliga delområden ska

- iaktta och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid
- kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmuntras att stödja etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället
- få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande samt möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.

Den lokala läroplanen ska innehålla mer konkreta och kompletterande beskrivningar av mångsidig kompetens skilt för varje läroämne och varje studieavsnitt. Mångsidig kompetens tas i beaktande i gymnasiet verksamhetskultur. Hur den mångsidiga kompetensen tas i beaktande i gymnasieutbildningen ska även anges i de beskrivningar av högskolestudier, arbetslivsorientering och internationellt kunnande som ska ingå i läroplanen. Innehållet i temastudierna kan väljas utifrån delområdena inom mångsidig kompetens.

Nedan redogörs närmare för målen för delområdena inom mångsidig kompetens. I undervisningen ska man först behandla delområdena och målen ur individens perspektiv och sedan i en bredare kontext.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande bygger upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännedom. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes förmåga att klara av osäkerhet samt den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Den studerande förstår betydelsen av hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värnar om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande kan tillämpa förfaringssätt som stödjer hens välbefinnande och som ger glädje och hen kan identifiera gemenskaper som stödjer dessa. Tillräcklig fysisk aktivitet och sömn, pauser under dagens lopp och hälsosam kost stödjer lärandet och den studerandes ork och återhämtning. Den studerande utvecklar också levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan samt på ansvarsfull användning av teknologi och en etisk livsstil.

Den studerande är aktiv för att hen själv och andra ska må bra och vara trygga. Gymnasiestudierna utvecklar den studerandes färdigheter att identifiera och förebygga faktorer som har en negativ inverkan på välbefinnandet och tryggheten, såsom utbrändhet, mobbning och trakasserier. Den studerande utvecklar färdigheter för att själv uppsöka eller hänvisa andra till olika tjänster och handledning vid problem- och undantagssituationer.

Under gymnasiestudierna får den studerande bekanta sig med samhällliga, kulturella och globala förfaringssätt för att främja gemenskapernas och ekosystemens välbefinnande. De studerande får möjlighet att fungera och lära sig i grupp och finna olika sätt att hantera den osäkerhet som en värld i ständig förändring medför.

Kommunikativ kompetens

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati, vilket ger möjlighet att uppleva meningsfullhet. Den studerande får uppleva att hen är en del av gymnasiegemenskapen och att hen blir hörd sådan som hen är. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck. Hen lär sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans och genom samarbete samt i olika slags miljöer. Samtidigt utvecklas den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet. Hen förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stödjer den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Gymnasiestudierna ger den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Hen fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig kompetens stödjer en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, för hens synpunkter och sätt att agera. Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem. Samtidigt stärks den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slag av information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Det här tar sig konkret i uttryck genom att den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande i samband med högskolestudier och lärande i arbetet. Samtidigt stärks den studerandes färdigheter att lära sig lära samt hens färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Gymnasiestudierna stärker den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen stödjer individernas och gruppernas förmågor och färdigheter. Den studerande utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik. Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

Samhällelig kompetens

Utgångspunkten för samhällelig kompetens är att den studerande får mångsidiga erfarenheter av att delta, påverka och arbeta och har förmåga att reflektera över dem. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stödja en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Den samhällseliga kompetensen stödjer den studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Den samhällseliga kompetensen bidrar till att den studerande kan tillägna sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och likabehandling. Den studerande förstår hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas. Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Hen inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och internationell nivå. I studierna lyfter man fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Hen känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem. Erfarenheter av att ta hand om andra och naturen stärker tron på att goda gärningar i vardagen har betydelse.

Den studerande bekantar sig med forskningsrön och förfaringssätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald. Hen får möjlighet att iaktta, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning. Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Den studerande känner till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Hen känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030 och bedömer hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och gymnasiegemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerande stärker sitt internationella kunnande och sin multilitteracitet med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Hen får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar, olika verksamhetsmiljöer och andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det finländska samhället, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer hen sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande får olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling Agenda 2030. Samtidigt lär hen sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerande stärker sina kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil. Hen lär sig känna igen och utnyttja kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

7. Läroämnena

7.1. Modersmål och litteratur (AI)

Läroämnets uppdrag

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla den studerandes kunskaper i språk och litteratur samt hans kommunikationsfärdigheter och färdigheter i multilitteracitet. Studierna ska fördjupa den studerandes intresse för språk, litteratur och övrig kultur och öka den studerandes medvetenheten om sig själv som språkanvändare i kommunikation med andra. Undervisningen ska stödja utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kulturella kompetens och lärande i alla läroämnena. Undervisningen ska sträva efter att utveckla sådana färdigheter och kunskaper som den studerande behöver för fortsatta studier och för aktivt medborgarskap. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Läroämnet hämtar sitt innehåll från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen. Inom ämnet modersmål och litteratur får den studerande bekanta sig med vårt kulturarv och dess olika former, med ordkonst och medie- och kommunikationskultur.

Undervisningen ska leda den studerande till att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt, utveckla sina kommunikationsfärdigheter, aktivt skaffa information samt att kritiskt och ur ett etiskt perspektiv behandla och tolka informationen. Undervisningen ska utveckla den studerandes kognitiva färdigheter och studiefärdigheter samt stärker metaspråkliga färdigheter och kreativitet. Målet är att stödja och utveckla den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att tolka och producera multimodala texter.

Förmågan att behärska språkvetenskaplig kunskap ska integreras med det övriga innehållet i ämnet och studierna ska utveckla den studerandes förmåga att tolka och producera text. Målet för litteraturundervisningen är att den studerande ska förstå skön- och facklitteratur, få estetiska läsupplevelser och utveckla färdigheten att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturundervisningen ska utveckla den studerandes förmåga att reflektera ur ett etiskt och estetiskt perspektiv och utveckla kreativitet, kommunikationsfärdigheter och uttrycksförmåga. Studier i mediekunskap fördjupar den studerandes förmåga att kritiskt läsa, tolka och producera medietext och stärker hans förståelse för mediekultur samt utvecklar färdigheter i att aktivt och ansvarsfullt engagera sig i samhället.

Den studerande kommer i undervisningen i modersmål och litteratur i kontakt med språkliga drag, begrepp och olika sätt att bygga upp information som används i de olika vetenskapliga disciplinerna som läroämnet grundar sig på. Undervisningen baserar sig på ett vidgat textbegrepp, som innebär att texter är multimodala, till exempel skrivna, talade, visuella, audiovisuella eller bygger på kombinationer av dessa. Karakteristiska texter för läroämnet är fiktiva texter och faktatexter, medietexter samt institutionella och vardagliga samtal eller kombinationer av dessa uttrycksformer.

Lärokursen modersmål och litteratur är en del av språkpedagogiken och språkutvecklingen i gymnasiet, vars mål är att identifiera och synliggöra språkens roll för lärandet. Språkstudier ska utveckla den studerandes flerspråkiga kompetens, det vill säga den studerandes förmåga att på olika nivåer behärska sitt modersmål och andra språk samt olika dialekter och register. Språkpedagogik stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar den studerandes multilitteracitet och socialisering i den språkliga gemenskapen. Språkpedagogik och språkutveckling bidrar till att bygga upp den studerandes språkliga och kulturella identitet. Målet är att den studerande ska lära sig att identifiera och värdesätta språklig och kulturell mångfald samt språkliga rättigheter, både i den egna vardagen och i samhället överlag. I undervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid den språkliga mångfalden i Finland, vid finskans och svenskans ställning som nationalspråk samt vid de samiska språken och deras roll som landets ursprungsspråk.

I undervisningen i modersmål och litteratur samarbetar man med biblioteken. Dessutom utnyttjas andra mångsidiga lärmiljöer som teatrar, museer och arkiv samt andra kulturinstitutioner. Den studerande ska också dra nytta av sina egna språk- och textmiljöer samt den språkliga och kulturella mångfalden i skolgemenskapen och andra kontexter. I undervisningen används material och metoder som är tillräckligt utmanande och som för den studerande känns meningsfulla och ger upplevelser samt utvecklar hens kreativitet. Den studerande producerar och tolkar texter både individuellt och i samspel med andra.

I undervisningen i modersmål och litteratur ska man integrera läroämnets olika delområden med varandra. De olika lärokurserna i modersmål och litteratur samarbetar med varandra och även med andra läroämnen.

Mångsidig kompetens

I läroämnet modersmål och litteratur utvecklas den studerandes mångsidiga kompetens med hjälp av både läroämnesspecifika och ämnesövergripande teman och kompetensområden. Läroämnet bidrar också till att utveckla den studerandes kulturella kompetens samt hens medie-, medborgar- och demokratikunskap.

I läroämnet modersmål och litteratur framhävs den mångsidiga kompetensens delområden **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens, kommunikativ kompetens** och **samhällelig kompetens**. Den studerande lär sig att med hjälp av språket, olika uttryckssätt, texter och kommunikation skapa betydelser och kopplingar mellan olika människor. Den studerandes förmåga att påverka, argumentera, producera egna texter och kommunicera stödjer utvecklingen av arbetslivsfärdigheter och färdigheter för ett aktivt medborgarskap. Studierna utvecklar den studerandes kritiska och kulturella läsfärdighet, förmåga att producera texter, multilitteracitet, språkliga medvetenhet och kommunikativa kompetens. Dessa stödjer i sin tur studierna och lärandet i alla läroämnen och i samarbetet mellan olika läroämnen. För att den studerande ska utveckla sina färdigheter krävs långsiktigt, kreativt, undersökande, aktiverande och processinriktat arbete.

Studier i modersmål och litteratur stärker **miljökompetens** och **etisk kompetens** samt **global och kulturell kompetens**, vilket syns i valet av innehåll i undervisningen. Studierna ökar förståelse för aktuella miljörelaterade utmaningar och ger färdigheter för att bygga upp en hållbar framtid. Studier i mediekunskap och hur man söker och hanterar information är kopplade till kritisk och kulturell läskunnighet och etisk kompetens. I undervisningen vägleds den studerande att förstå språklig och kulturell mångfald samt reflektera över och identifiera olika identiteter. Målet är den studerande ska förstå sin egen identitet som en del av den finländska, europeiska och globala kulturen.

De kunskaper och färdigheter som uppnås med studierna i modersmål och litteratur stödjer på många olika sätt utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Utvecklingen av den studerandes språkliga medvetenhet, kommunikativa kompetens och kompetens i multilitteracitet stödjer och stärker utvecklingen av identiteten. Den studerande får öva sig på att utvärdera och reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt. Med studier i kultur och i synnerhet litteratur får den studerande bredda sin syn på livet, människorna och världen. Läroämnet ger den studerande verktyg att verbalisera sina egna tankar, känslor och upplevelser samt förmåga att bilda sig en uppfattning om sitt eget liv och sina egna styrkor. Läroämnet stödjer den studerandes livskompetens genom att den studerande utvecklar kommunikations- och textkompetens och färdigheter att fungera ansvarsfullt, etiskt och konstruktivt i olika situationer.

7.1.1. Svenska och litteratur (AI2)

Läroämnets uppdrag

Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, med vissa språkspecifika och kulturella särdrag. Modersmålsämnet har betydelse för den studerandes bildningsprocess och är i den bemärkelsen ett livskunskapsämne. Ämnet bidrar också till att fördjupa den studerandes identitet och hens kulturella och historiska medvetenhet.

Lärokursen har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i svenska och litteratur ska kontinuerligt stödja den studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ses som en resurs. Den studerandes varierande språkliga och kulturella bakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen. Undervisningen relaterar till en nordisk kontext.

Lärokursen ska fördjupa den studerandes kunskaper om och i det svenska språket, samt kunskaper om litteratur och kultur med särskilt fokus på det svenska i Finland. Svenska språket är objekt för undervisningen och primärt undervisningsspråk i övriga läroämnena. Undervisningen gör den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens också i fortsatta studier. Inom modulerna integreras lärokursens olika delområden: läsning, skrivande, tal, kommunikation, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar kontinuerligt med varandra. Under alla moduler ska den studerandes text- och kommunikationsfärdigheter och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och den studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra multimodala texter med utgångspunkt i modulens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre, sammanhållna texter ingår i det centrala innehållet i modulerna enligt den modell som den lokala läroplanen föreskriver. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst åtta hela verk, av vilka minst ett verk är en fackbok.

Mångsidig kompetens

Mål

Målet med undervisningen i svenska och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text

- utveckla sin förmåga att tolka skön- och facklitteratur i estetiskt och funktionellt syfte, fördjupa sin förståelse för litterära medel och behärska relevanta begrepp för att analysera litteratur
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskompetens så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

Bedömning

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra olika aspekter av den studerandes kunskaper och utveckling. Responsen och bedömningen av studierna i svenska och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten, eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskaper ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av bedömningsdialog och respons samt självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar och lyssnar samt producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt grundar sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp

- *färdigheter att förstå kommunikationssituationer.*

Att tolka texter

- *färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter*
- *färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur*
- *färdigheter att utvärdera information.*

Att producera texter

- *färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv*
- *färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess*
- *förmåga att behärska standardspråket*
- *förmåga att söka information samt bedöma och använda källor och material.*

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- *färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden*
- *färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från*
- *färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp.*

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Studieavsnitt

Skrivande och tolkning som processer, 2 sp (MO1)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka och producera text, 2 sp (MO1), Obligatorisk

Mål

Att tolka och producera text

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer*
- *behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent*
- *använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

Att tolka och producera text

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar*
- *att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag*
- *textens flerstämmighet och intertextualitet*
- *text- och språkvård*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet reflekterar den studerande över sin egen skrivprocess. Den studerande identifierar och stärker sina styrkor i läsning och textproduktion samt utvecklar sin identitet som skribent.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den studerandes förmåga att producera och reflektera över olika texttyper. Den studerande blir också bekant med den egna skrivprocessen och utvecklar sin förmåga att använda andra texter som underlag i sin egen textproduktion. Den studerande lär sig även om text- och språkvård.

Språklig och kommunikativ medvetenhet, 2 sp (MO2-3)

Studieavsnittets moduler

- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (MO2), Obligatorisk
- Kommunikation 1, 1 sp (MO3), Obligatorisk

Mål

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin medvetenhet om text och språk*
- *fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element*
- *förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället.*

Kommunikation 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet*
- *fördjupa sina färdigheter att kommunicera i grupp och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation*
- *lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Text och språklig medvetenhet

- *olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*

Kommunikation 1

- *reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmåga att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation*
- *språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom aktiv kommunikation lär sig de studerande hur man samarbetar och kommunicerar på ett ändamålsenligt och konstruktivt sätt både som enskild individ och grupp. I studieavsnittet utvecklar och stärker den studerande sin språkliga identitet och medvetenhet.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet utvecklar de studerandes förmåga att reflektera över språkets inverkan på andras välmående.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att kommunicera i olika kommunikationssituationer samt reflektera över sin språkliga identitet och kommunikativa kompetens. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar den studerande till modersmålsämnet i gymnasiet och utvecklar och fördjupar den studerandes språkliga och kommunikativa medvetenhet. Studieavsnittet uppmuntrar den studerande att aktivt delta i olika kommunikationssituationer. I studieavsnittet bekantar sig den studerande med olika textgenrer och det utvidgade textbegreppet samt utvecklar sin kunskap om multilitteracitet.

Den nordiska litteraturen och kulturen, 2 sp (MO4)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 1, 2 sp (MO4), Obligatorisk

Mål

Litteratur 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla mångsidigare läsvanor
- känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer
- bredda och utveckla sina läsfärdigheter, kunna närma sig litterära multimodala texter på ett ändamålsenligt sätt och analysera och tolka dem med hjälp av relevanta begrepp
- förstå att litteratur kan tolkas på många sätt
- fördjupa sina kunskaper om det finlandssvenska och nordiska kulturarvet.

Centralt innehåll

Litteratur 1

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- olika sätt att tolka litteratur
- den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att reflektera över sin egen inläring samt analysera och tolka alla textgenrer som de omges av i det digitala samhället. Detta uppnås genom mångsidig läsning, kommunikation och reflektera över sin egen läsning.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteracitet, argumentationsförmåga och mångsidig läsning är färdigheter som stärker den studerandes förmåga att verka i en global värld. Ovannämnda färdigheter tränas genom olika genrebaserade uppgifter, diskussioner och olika former av material- och genrebaserade uppgifter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och göra den studerade medveten om sin egen inläring och utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den egna läsprocessen och en mångsidig läsning samt utvecklandet av analys- och tolkningsförmågan. Den studerande lär sig mera om den finlandssvenska litteraturen och hur den förhåller sig till övrig nordisk litteratur.

Text och påverkan, 2 sp (MO5)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 1, 2 sp (MO5), Obligatorisk

Mål

Att tolka text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- vidareutveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap
- förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället
- lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck
- göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.

Centralt innehåll

Att tolka text 1

- yttrandefrihet, mediekritik, medieetik
- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskaplig kunskap
- verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmiddel
- källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt
- att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Mediekritik, medieetik och förmågan att analysera och tolka ideologiskt färgade texter är färdigheter som stärker den studerandes förmåga att kritiskt ta till sig och granska information i en global digital värld. Förmågan att kritisk granska, analysera och tolka information verkar för en trygg, rättvis och hållbar värld.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och gör den studerande medveten om sin egen inläring och utveckla sitt eget kunnande. I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga att kritiskt ta till sig information och analysera och tolka olika typer av texter samt producera argumenterande texter och debatera. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklas färdigheten att kritiskt läsa och analysera olika typer av texter, med fokus på medietexter och ideologiskt färgade texter.

Att producera skriftligt och muntligt, 2 sp (MO6-7)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 1, 1 sp (MO6), Obligatorisk
- Kommunikation 2, 1 sp (MO7), Obligatorisk

Mål

Att producera text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika skeden av skrivprocessen
- fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har på textens betydelse och struktur
- fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.

Kommunikation 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning
- utveckla sin färdighet att framträda samt förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer
- fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.

Centralt innehåll

Att producera text 1

- skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons
- skriva med annat material som underlag, text- och språkvård
- ordkonst och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst

Kommunikation 2

- anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar
- sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdigheter i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig
- kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier
- analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande förmågan att reflektera och identifiera sina egna styrkor som människa och skribent samt fördjupar sin förståelse för identitet och kulturens betydelse för denna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att identifiera och utveckla sina styrkor som skribent. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklas förmågan att producera text och kommunicera enskilt och i grupp. I fokus är den egna skrivprocessen och hur den studerande kan stärka och utveckla sin egen röst som skribent både muntligt och skriftligt.

Litteratur och berättelser, 2 sp (MO8)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 2, 2 sp (MO8), Obligatorisk

Mål

Litteratur 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas*
- *känna till centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna analysera dem utgående från en kulturell kontext.*

Centralt innehåll

Litteratur 2

- *finländsk litteratur som en multimodal, flerstämmig och flerspråkig del av världslitteraturen*
- *analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författarens och genrens kontext, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälleliga och politiska kontexten*
- *granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Att på ett konstruktivt och ändamålsenligt sätt kunna granska, analysera och tolka i förhållande till olika kontexter ger en förståelse för kulturell mångfald. Genom att bekanta sig med både den finländska litteraturen och världslitteraturen lär sig den studerande om det finländska, europeiska och globala kulturarvet.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet utvecklar en förståelse för kulturell mångfald och en förståelse för hur man verkar för en hållbar framtid och ett tryggt, rättvist och demokratiskt samhälle.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande förmågan att reflektera och identifiera sina egna styrkor som människa och skribent samt fördjupar sin förståelse för identitet och kulturens betydelse för denna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att identifiera och utveckla sina styrkor som skribent. I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga att ta till sig information och granska, analysera och tolka texter ur olika synvinklar och kontexter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklas förmågan att analysera och tolka text ur olika synvinklar och i förhållande till olika kontexter. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kulturell mångfald och hur denna syns och hörs i texter. I fokus är den finländska litteraturen som multimodal och som en del av världslitteraturen.

Fördjupad muntlig kommunikation, 2 sp (MO9)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation 3, 2 sp (MO9), Valfri

Mål

Kommunikation 3

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv
- utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet
- fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

Kommunikation 3

- kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer
- framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel
- analys av olika kommunikationssituationer och -relationer samt av faktorer som påverkar dem, konflikter och problemlösning i grupp
- dialogisk och konstruktiv kommunikation, etiska spelregler för kommunikation
- eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom att utveckla, fördjupa och reflektera över sina kommunikationsfärdigheter höjer den studerande sin språkliga medvetenhet och stärker sina emotionella färdigheter. I studieavsnittet

lär sig den studerande att kunna argumentera och föra fram sin åsikt på ett ändamålsenligt och konstruktivt sätt oberoende situation är centralt för att den studerande ska kunna vara en aktiv och deltagande samhällsmedborgare.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet lär sig den studerande att reflektera över sina kommunikationsfärdigheter och hitta sina styrkor och utvecklingsområden. Genom att aktivt kommunicera i olika kontexter utvecklar den studerande sin identitet och förmåga till empati.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. I studieavsnittet ges mångsidig bedömning som hjälper den studerande att identifiera sina kommunikationsfärdigheter. Den studerande förutsätts kunna anpassa sin kommunikation enligt situation och kommunicera på ett konstruktivt, effektivt och etiskt sätt. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sin förmåga att kommunicera och fungera etiskt i olika situationer och utvecklas till en mångsidig talare.

Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (MO10)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 2, 2 sp (MO10), Valfri

Mål

Att producera text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial*
- *medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.*

Lokal precisering

- *fördjupa sin förståelse för textstrukturer och utveckla sin förmåga att planera skrivarbetet.*

Centralt innehåll

Att producera text 2

- *att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter*
- *förmågan att hantera material, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt*
- *medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen*
- *avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material*
- *redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet fördjupar den studerande sin kunskap att uttrycka sig i skrift. Den studerande lär sig också reflektera över den egna skrivprocessen och identifiera sina styrkor som skribent och stärka den egna rösten i sina texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den enskilde studerandes utveckling av att uttrycka sig skriftligt och att arbeta materialbaserat. I studieavsnittet ges mångsidig bedömning som hjälper den studerande att identifiera sina styrkor som skribent. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den studerandes egen utveckling som skribent. Den studerande fördjupar sin förmåga att uttrycka sig i skrift och ges verktyg för att planera och strukturera texter, i synnerhet reflekterande och ställningstagande.

Fördjupad läskompetens, 2 sp (MO11)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 2, 2 sp (MO11), Valfri

Mål

Att tolka text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet*
- *kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter*
- *förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter*
- *använda sig av relevanta begrepp för att framföra och motivera sin tolkning av texter.*

Centralt innehåll

Att tolka text 2

- *analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp*
- *olika sätt att tolka texter*
- *relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext*
- *olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och -former samt struktur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**

Multilitteracitet och förmågan att kritiskt kunna granska, analysera och tolka texter, i synnerhet multimodala är nödvändiga kunskaper för att den studerande ska kunna ta till sig och producera texter i det digitala samhället. Genom att analysera och tolka texter av olika slag och arbeta med olika ämnen och teman lär sig den studerande att strukturera och kartlägga sitt eget lärande.

Kompetens för välbefinnande

Genom att analysera och tolka texter ur olika perspektiv och kontexter lär sig den studerande att hitta sina egna styrkor och på det sättet stärka sin identitet. I studieavsnittet lär sig den studerande att se teman, ämnen och frågor ur olika perspektiv och att beakta den kulturella kontexten vilket bygger upp en förståelse för andra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. I studieavsnittet bedöms även den studerandes förmåga att kunna analysera olika typer av texter, i synnerhet multimodala, ur ett kontextuellt perspektiv och förstå kontextens betydelse för förståelsen för texter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande verktyg för att kunna analysera och tolka texter ur olika kontexter såsom en kulturell kontext. Den studerande fördjupar sin förståelse för hur mening skapas i texter och syftets betydelse för tolkningen av en text. I studieavsnittet fortsätter den studerande att tillämpa relevanta begrepp vid analys och tolkning av olika textgenrer.

Mediekulturen - de sociala medierna och en skola, 2 sp (MO12)**Mål****Centralt innehåll**

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Kommunikativ kompetens**

Att berätta en skola gemensamt förutsätter samarbete och i studieavsnittet utvecklar den studerande sin förmåga att samarbeta genom konstruktiv och effektiv kommunikation samt fördjupar sin sociala färdigheter att arbeta i en redaktion. De nya multimodala uttrycken kräver en språklig medvetenhet hos den studerande och en förmåga att konkret och ändamålsenligt kunna vidarebefordra, informera och uttrycka sig både i tal och skrift.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens: Multilitteracitet och förmågan att kunna kommunicera multimodalt i skrift och tal är nödvändiga kunskaper för att den studerande ska kunna arbeta med de uttryckssätt som sociala medier möjliggör. I studieavsnittet får den studerande möjlighet att arbeta kreativt och självständigt samt att strukturera sitt lärande på egna villkor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet sträcker sig över hela den studerandes studietid och förutsätter ett aktivt deltagande. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet placerar in Topeliusgymnasiets verksamhetskultur i den samtida mediekulturen där det multimodala uttrycket är en självklarhet. Deltagarna utforskar och fördjupar sin medvetenhet om textens och bildens, ljudets och filmens möjligheter och fallgropar i de sociala medierna. I studieavsnittet jobbar deltagarna i praktiken på att berätta en skola, att skapa ett brand för Topeliusgymnasiet.

Studieavsnittet utgår från deltagarnas egna intresse för medieproduktion och förmågan att se berättelsens potential på platser som skolans blogg Topeliorden, samt Instagram, Youtube, Twitter och Facebook. I ett föränderligt medielandskap försvinner en del platser, samtidigt som nya verktyg växer fram. Studieavsnittets och därmed skolans medieproduktion lever förstås med i den utvecklingen. Ett mediekritiskt tänkande etableras i början av läsåret och följs upp med workshopar där experter i branschen anlitas. Studieavsnittet bygger på en förmåga till egna initiativ och förutsätter intresseanmälan.

I studieavsnittet får den studerande lära sig att arbeta med sociala medier och erhåller konkreta verktyg för hur man kan uttrycka sig multimodalt både i tal och skrift. I skolans SoMe-redaktion arbetar den studerande med flera olika sociala medier och erbjuds ett rum för kreativt arbete. Den studerande lär sig även samarbeta tillsammans med andra studerande i en redaktion samt lär sig ta ansvar.

Årsboken - Topeliusgymnasiet i bokform, 2 sp (MO13)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Årsboken erbjuder den studerande en möjlighet att utveckla sin språkliga medvetenhet och att uttrycka sig kreativt i skrift. Den studerande är med från början och deltar aktivt i arbetet med årsboken och lär sig under arbetets gång att samarbeta och mot ett gemensamt mål. Årsboken är ett gemensamt projekt och stärker det kollaborativa lärandet samt den studerandes egen förmåga att arbeta självständigt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Arbetet med årsboken sträcker sig från januari till december och den studerande förväntas arbeta aktivt och kunna ta eget initiativ under arbetets gång. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Skolans årsbok utgör den mer bestående berättelsen om Topeliusgymnasiet. Serien med årsböcker, den första utkom 1998, står i kontrast till de mer flyktiga sociala medierna i MO10. Årsboken produceras vart tredje år och fungerar som en dokumentation av ett kalenderår. Årsboksredaktionen består av skrivande reportrar, fotografer och redigerare. Handleddande lärare är ansvariga utgivare, samt fungerar som chefredaktörer och ansvariga redigerare. Som inspiration och ett led i utvecklingen mot ett mediekritiskt tänkande vidtalas medieexperter på text och bild.

Årsboken erbjuder den studerande möjlighet att uttrycka sig kreativt i skrift och ger en inblick i hur det är att planera och arbeta med ett större projekt. Deltagande bygger på en förmåga till egna initiativ och förutsätter intresseanmälan.

7.1.2. Svenska som andraspråk och litteratur (AI7)

Läroämnets uppdrag

Den studerande vars modersmål inte är svenska, finska eller samiska kan erhålla undervisning i läroämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur. Lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är lämplig för den studerande i de fall då baskunskaperna i svenska inom något delområde av språkkunskaperna inte, enligt lärarnas bedömning, ger förutsättningar för studier i svenska enligt lärokursen svenska och litteratur. Utgångspunkten för lärokursen är den inlärningssituation som den studerande som lär sig skolspråket som andraspråk befinner sig i: hen lär sig svenska i en svenskspråkig miljö och kunskaperna i svenska utvecklas så småningom allt mer vid sidan av det egna modersmålet. Målen för och innehållet i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur i gymnasiet ska bygga på de grunder den studerande inhämtat i den grundläggande utbildningen eller på annat håll. Det centrala målet för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att den studerande ska uppnå sådana färdigheter i svenska och sådan kunskap om den finländska kulturen, att den studerande har möjlighet att fortsätta sina studier och klara sig i arbetslivet.

Det specifika uppdraget för lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur är att fördjupa och utveckla den studerandes flerspråkiga identitet, kunskaper om och i svenska språket, hens kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och kunskaper om litteratur och kultur. I samarbete med undervisningen i det egna modersmålet samt med undervisningen i andra läroämnen stödjer undervisningen i svenska som andraspråk den studerandes språkliga och kulturella identitet i ett kulturellt mångfacetterat och mångmedialt samhälle. Undervisningen har även som uppdrag att stärka den studerandes kulturella och språkliga medvetenhet samt förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället som helhet.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. Goda språk- och kommunikationskunskaper är centrala för fortsatta studier, arbetslivet och för att klara sig i vardagen. Under de obligatoriska modulerna läser den studerande minst fyra hela verk.

I undervisningen ska man göra den studerande medveten om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och hen ska även bli bekant med möjligheterna till att fortsätta sina studier i svenska och litteratur på högskolenivå.

Mål

Målet med undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur är att utveckla den studerandes kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera texter samt hens språkliga och kulturella medvetenhet. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kommunikationsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna kommunicera målinriktat, ändamålsenligt och etiskt såväl enskilt som i grupp samt kunna analysera, bedöma och utveckla sina egna kommunikationsfärdigheter
- förstå allt mer abstrakt kommunikation i undervisningen och förstå och kunna fungera i allt mer formella kommunikationssituationer och använda kommunikationsstrategier som är lämpliga för situationen
- kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer samt kommunikationsfärdigheter och kommunikationsetik som ingår i kontexten.

Att tolka texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan analysera och utvärdera multimodala texter med olika syften och i olika kontexter, till exempel fakta- och medietext, litteratur och muntlig text, samt kan använda sig av relevanta begrepp för att analysera text
- utöka sitt ord-, fras- och begreppsförråd samt fördjupa sin kunskap om det skrivna språket och kunna bedöma texter med olika syften och i olika kontexter
- utveckla sina färdigheter att tolka skön- och facklitteratur och bredda sin läsning
- kritiskt kunna granska olika informationskällor, informationens syfte, tillförlitlighet och användbarhet.

Att producera texter

Målet är att den studerande ska

- utveckla sin kritiska och kulturella läskunnighet så att hen kan producera och dra nytta av multimodala texter och vara medveten om deras syften och kontexter, kan uttrycka sig och motivera sina tankar samt använda ett för situationen lämpligt språk och uttryckssätt
- kunna behärska de olika faserna i en skrivprocess och reflektera över sina egna skrivprocesser, kunna ge och ta emot respons samt tillämpa respons i sitt skrivande
- stärka sina färdigheter att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt kunna använda olika källor på ett ändamålsenligt sätt och förstå och följa regler om upphovsrätt.

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Målet är att den studerande ska

- förstå vilken betydelse språket och olika vetenskapliga discipliner har för lärandet och tänkandet samt vilken betydelse språklig och kulturell mångfald har för identiteten
- fördjupa sina kunskaper om språkets struktur, olika register, uttrycksformer och nyanser och deras meningsskapande funktion såväl i litteraturen som i andra kulturella verk.

Bedömning

Den studerande ska bedömas enligt lärokursen i svenska som andraspråk och litteratur om hen har valt denna lärokurs, oberoende av om den studerande fått särskild undervisning i svenska som andraspråk och litteratur eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av modulerna i svenska som andraspråk och litteratur. Moduler som fullgjorts enligt lärokursen i svenska och litteratur ersätter i sin helhet moduler i svenska som andraspråk och litteratur, och vitsordet från dessa moduler överförs till svenska som andraspråk och litteratur. Moduler i svenska som andraspråk och litteratur ersätter moduler i svenska och litteratur i den utsträckning de motsvarar

varandra till mål och centralt innehåll. I det senare fallet kan det behövas kompletteringar för de obligatoriska modulernas del och vitsordet omprövas i samband med dessa.

Syftet med bedömningen är att främja och stödja lärandet och synliggöra den studerandes kunskande och utveckling ur olika perspektiv. Responsen och bedömningen av studierna i svenska som andraspråk och litteratur ska vara kopplade till målen för respektive modul som ställts upp utgående från lärokursens allmänna mål. Modulernas mål bildar målen för de lokala studieavsnitten eller sammanfogas till sådana. Bedömningen ska vara mångsidig, öppen och rättvis samt basera sig på delaktighet och uppmuntran och vägleda den studerande till självvärdering. Den studerandes lärande och kunskande ska bedömas mångsidigt, till exempel med hjälp av iakttagelser av den studerandes lärande och olika prestationer.

Bedömningen under ett studieavsnitt kan bestå av till exempel respons samt självvärdering och kamratrespons som stödjer den studerande att utveckla sina färdigheter under läroprocessens gång. Med hjälp av självvärderingsfärdigheter utvecklar den studerande en uppfattning om sig själv och hur hen talar, lyssnar, producerar och tolkar text.

Slutbedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på målen för modulerna som ingår i studieavsnittet. Utöver målen för modulerna kan studieavsnittet också innehålla lokala mål för mångsidig kompetens. Då studieavsnitt inleds ska den studerande informeras om målen för studierna så att både läraren och den studerande kan följa upp framsteg i studierna. Bedömningen av ett studieavsnitt ska grunda sig på olika slags prestationer, till exempel skriftliga och muntliga prestationer och eventuella andra delprestationer samt på den studerandes aktivitet under studieavsnittets gång. Om studieavsnittet består av flera moduler från samma läroämne ges endast ett vitsord.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självvärdering och kamratrespons används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk.

Slutbedömningen av lärokursen utgår från studieavsnittens medeltal. Som stöd för både slutbedömningen och då den studerande vill höja sitt medeltal kan man dessutom utgå från följande delar av läroämnets allmänna mål:

Kommunikationsfärdigheter

- utvecklingen av hörförståelse och muntliga färdigheter
- färdigheter att kommunicera vid individuella framträdanden och i grupp
- färdigheter att förstå kommunikationssituationer

Att tolka texter

- färdigheter att analysera och tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter
- färdigheter att förstå och tolka skön- och facklitteratur
- färdigheter att utvärdera information

Att producera texter

- färdigheter att producera olika typer av texter och behärska olika uttrycksformer samt färdigheter att uttrycka sig själv
- färdigheter att behärska olika faser i en skrivprocess
- förmåga att behärska standardspråket
- förmåga att använda och bedöma material och informationskällor

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

- färdigheter att förstå den språkliga och kulturella mångfalden

- *färdigheter att förstå språket inom olika vetenskapliga discipliner som läroämnet utgår från*
- *färdigheter att behärska språkvetenskapliga och läroämnesrelaterade begrepp*

I slutskedet av studierna kan den studerande ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Studieavsnitt

Språklig och kommunikativ medvetenhet, 2 sp (SV21)

Studieavsnittets moduler

- Text och språklig medvetenhet, 1 sp (SV22), Obligatorisk
- Kommunikation 1, 1 sp (SV23), Obligatorisk

Mål

Text och språklig medvetenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin medvetenhet om text och språk*
- *fördjupa sin förståelse för språket och olika texter som meningsskapande element*
- *förstå språkets sociala funktion och betydelse både för individen och samhället*

Kommunikation 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras att kommunicera aktivt, vidareutveckla sin kommunikationsprofil och sin uppfattning om språk och identitet*
- *lära sig att kommunicera i grupp och iaktta, förstå och analysera olika fenomen i anslutning till gruppkommunikation*
- *lära sig granska betydelsen av språkliga och icke-verbala medel och iaktta kontextbunden variation i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Text och språklig medvetenhet

- *olika uppfattningar om språk: språk som struktur, språk som ett meningsskapande element, språk som ett socialt och samhälleligt fenomen, språk som maktmedel*
- *multilitteracitet och textgenre som begrepp, det vidgade textbegreppet*
- *strategier som behövs för att förstå lärarens kommunikation i undervisningen, formellt tal och formell text*
- *språkpolitik, en- och flerspråkighet, språkideologier, språkvård*

Kommunikation 1

- *reflektioner över den egna kommunikativa kompetensen, förmåga att ge och ta emot respons, förmågan att lyssna samt målinriktat och konstruktivt delta i gruppens kommunikation*
- *analys av olika kommunikationssituationer, konstruktion av samtal, betydelseförhandlingar, språket och icke-verbal kommunikation samt roller, anspänning, talängslan och kohesion i anslutning till gruppkommunikation*
- *språk och identitet samt hur språket är föränderligt och kontextbundet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet reflekterar den studerande över sin egen skrivprocess. Den studerande identifierar och stärker sina styrkor i läsning och textproduktion samt utvecklar sin identitet som skribent.

Kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera på ett effektivt och ändamålsenligt sätt stärker den sociala färdigheten och kollaborativt lärande. Att analysera, reflektera och diskutera muntligt ökar den språkliga medvetenheten och förmågan att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar den studerande till modersmålsämnet i gymnasiet och utvecklar och fördjupar den studerandes språkliga och kommunikativa medvetenhet. Studieavsnittet uppmuntrar den studerande att aktivt delta i olika kommunikationssituationer. I studieavsnittet bekantar sig den studerande med olika textgenrer och det utvidgade textbegreppet samt utvecklar sin kunskap om multilitteracitet. Därtill utvecklas färdigheten att kritiskt läsa och analysera olika typer av texter.

Skrivande och tolkning som processer, 2 sp (SV22)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka och producera text, 2 sp (SV21), Obligatorisk

Mål

Att tolka och producera text

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig producera, tolka och utvärdera multimodala texter, textstrukturer och uttrycksformer*
- *behärska de olika faserna i en skrivprocess och uppmuntras som skribent*
- *använda andra texter som underlag för den egna skrivprocessen*
- *lära sig iaktta hur språkliga strukturer och uttryck används i olika texter och tillämpa dem i sina egna texter*
- *stärka sin uppfattning om sig själv i fråga om att tolka och producera text samt ge och ta emot respons.*

Centralt innehåll

Att tolka och producera text

- *centrala textgenrer: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa*
- *att skapa texthelheter; analys av textens syfte, målgrupp, kontext, innehåll, struktur, uttrycksformer och synvinklar*
- *att skriva olika typer av texter i process, kollaborativt och individuellt samt skriva, referera och kommentera med andra texter som underlag*
- *strategier som behövs för att förstå det man läser, färdigheter och ord-, frasoch begreppsförråd för ett abstrakt språkbruk*
- *ett helt skönlitterärt eller facklitterärt verk*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet reflekterar den studerande över sin egen skrivprocess. Den studerande identifierar och stärker sina styrkor i läsning och textproduktion samt utvecklar sin identitet som skribent.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar den studerande till svenskämnet i gymnasiet och utvecklar och fördjupar den studerandes språkliga och kommunikativa medvetenhet. I studieavsnittet bekantar sig den studerande med olika textgenrer och det utvidgade textbegreppet samt utvecklar sin kunskap om multilitteracitet. Studieavsnittet fokuserar på den studerandes förmåga att producera och reflektera över olika texttyper. Den studerande blir också bekant med den egna skrivprocessen och utvecklar sin förmåga att använda andra texter som underlag i sin egen textproduktion. Den studerande lär sig även om text- och språkvård.

Nordisk litteratur och kultur, 2 sp (SV23)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur, 2 sp (SV24), Obligatorisk

Mål

Litteratur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla mångsidiga läsvanor och fatta intresse för och lära sig njuta av litteratur*
- *känna till skön- och facklitterära genrer och deras olika uttrycksformer*
- *lära sig motivera sin tolkning av texter, både muntligt och skriftligt*
- *utveckla sin förmåga att behärska språkliga strukturer och ordförråd genom att läsa skönlitteratur på svenska.*

Centralt innehåll

Litteratur

- litteraturens roller och olika sätt att läsa och uppleva litteratur, att läsa och skriva i funktionellt och estetiskt syfte
- berättelser och narrativitet i skön- och facklitteratur samt andra texter, till exempel teater, film, spel eller andra medietexter
- centrala litterära genrer, uttrycksformer och begrepp som används för att analysera
- den finlandssvenska litteraturen som en del av den nordiska litteraturen
- den studerande ska läsa ett helt skön- eller facklitterärt verk, självständigt eller tillsammans

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens: Multilitteracitet och förmågan att kritiskt kunna granska, analysera och tolka texter, i synnerhet multimodala är nödvändiga kunskaper för att den studerande ska kunna ta till sig och producera texter i det digitala samhället. Genom att analysera och tolka texter av olika slag och arbeta med olika ämnen och teman lär sig den studerande att strukturera och kartlägga sitt eget lärande.

Kompetens för välbefinnande

Genom att analysera och tolka texter ur olika perspektiv och kontexter lär sig den studerande att hitta sina egna styrkor och på det sättet stärka sin identitet. I studieavsnittet lär sig den studerande att se teman, ämnen och frågor ur olika perspektiv och att beakta den kulturella kontexten vilket bygger upp en förståelse för andra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att identifiera och utveckla sina styrkor som läsare och skribent. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den egna läsprocessen och en mångsidig läsning samt utvecklandet av analys- och tolkningsförmågan. Den studerande lär sig mera om den finlandssvenska litteraturen och hur den förhåller sig till övrig nordisk litteratur.

Textens påverkan och makt, 2 sp (SV24)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 1, 2 sp (SV25), Obligatorisk

Mål

Att tolka text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin kritiska läskunnighet, i synnerhet gällande mediekunskap*
- *förstå hur medierna fungerar, deras betydelse för identiteten och deras roll som opinionsbildare i samhället*
- *lära sig tolka multimodala texter, i synnerhet medietexter samt lära sig analysera texternas olika former och uttryck*
- *göra sig förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera samt få färdigheter i anslutning till det*
- *kunna analysera skönlitteratur som förmedlar olika åsikter och världsbilder.*

Centralt innehåll

Att tolka text 1

- *yttrandefrihet, mediekritik, medieetik*
- *ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och texter baserade på en vetenskaplig grund*
- *verbala och visuella medel som används i syfte att påverka mottagaren samt argumentation och retoriska stilmiddel*
- *källkritik, informationssökning och -hantering, upphovsrätt*
- *att analysera och producera skriftliga och muntliga texter som tar ställning och påverkar*
- *läsa ett samhälleligt betydande eller aktuellt verk*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteracitet och förmågan att kritiskt kunna granska, analysera och tolka texter, i synnerhet multimodala är nödvändiga kunskaper för att den studerande ska kunna ta till sig och producera texter i det digitala samhället. Genom att analysera och tolka texter av olika slag och arbeta med olika ämnen och teman lär sig den studerande att strukturera och kartlägga sitt eget lärande.

Kompetens för välbefinnande

Genom att analysera och tolka texter ur olika perspektiv och kontexter lär sig den studerande att hitta sina egna styrkor och på det sättet stärka sin identitet. I studieavsnittet lär sig den studerande att se teman, ämnen och frågor ur olika perspektiv och att beakta den kulturella kontexten vilket bygger upp en förståelse för andra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklas färdigheten att kritiskt läsa och analysera olika typer av texter, med fokus på medietexter och ideologiskt färgade texter.

Skriftlig och muntlig framställning, 2 sp (SV25)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 1, 1 sp (SV26), Obligatorisk
- Kommunikation 2, 1 sp (SV27), Obligatorisk

Mål

Att producera text 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras som skribent och fördjupa sina tidigare insikter om olika faser av skrivprocessen*
- *fördjupa sin uppfattning om vilken inverkan disposition, språk och uttrycksform har för textens betydelse och struktur*
- *fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och bedöma materialets tillförlitlighet.*

Kommunikation 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sina färdigheter och strategier för att förstå talat språk och lyssna och analysera olika kommunikationssituationer*
- *öka sin förståelse för anspänning och tilltron till sin förmåga att framträda*
- *utveckla sin färdighet att framträda samt sin förmåga att producera olika muntliga texter, även i digitala miljöer*
- *fördjupa sin förmåga att analysera och bedöma talade texter samt audiovisuell kommunikation.*

Centralt innehåll

Att producera text 1

- *skrivprocessen: val och avgränsning av tema, val av perspektiv, disposition, redigering och finslipning, ge och ta emot respons*
- *skriva med annat material som underlag, text- och språkvård*
- *textbindning, förmåga att behärska språkliga strukturer som är typiska för sakprosa*
- *ordkonstövningar och kreativt skrivande som stärker skribentens egen röst*

Kommunikation 2

- *färdigheter och strategier för att lyssna och förstå talat språk, analys av kommunikationssituationer*
- *anspänning, talängslan och koncentrationsnivå, publikkontakt och åhörarnas ansvar*
- *sammanställning och framförande av ett inlägg individuellt, i grupp eller som en audiovisuell text; färdighet i att fokusera, ta kontakt, åskådliggöra och uttrycka sig*
- *kommunikationsfärdigheter och -etik i olika kommunikationskanaler, till exempel sociala medier*
- *analys och bedömning av muntliga och audiovisuella texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera på ett effektivt och ändamålsenligt sätt stärker den sociala färdigheten och kollaborativt lärande. Att analysera, reflektera och diskutera muntligt ökar den språkliga medvetenheten och förmågan att kommunicera på ett konstruktivt sätt.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande förmågan att reflektera och identifiera sina egna styrkor som människa och skribent samt fördjupar sin förståelse för identitet och kulturens betydelse för denna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att kommunicera i olika kommunikationssituationer samt reflektera över sin språkliga identitet och kommunikativa kompetens. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklas förmågan att producera text och kommunicera enskilt och i grupp. I fokus är den egna skrivprocessen och hur den studerande kan stärka och utveckla sin egen röst som skribent både muntligt och skriftligt.

Litteratur i kontext, 2 sp (SV26)

Studieavsnittets moduler

- Litteratur 2, 2 sp (SV28), Obligatorisk

Mål

Litteratur 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om litteratur och kunna granska och analysera skönlitteratur som en del av ett samhälle i förändring*
- *förstå kontextens betydelse för hur litteraturen upplevs och tolkas*
- *bekanta sig med centrala verk och teman i den finländska litteraturen och i världslitteraturen och kunna bedöma deras betydelse.*

Centralt innehåll

Litteratur 2

- *finländsk litteratur som en del av världslitteraturen*
- *analys och tolkning av litteratur i förhållande till olika kontexter, till exempel författaren och genren, den historiska och kulturella kontexten eller den samhälleliga och politiska kontexten*
- *granskning av texter ur olika synvinklar, till exempel utgående från olika människosyner, identiteter, världsbilder, värdegrunder och idévärldar*

- ett betydande eller aktuellt skönlitterärt verk

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet utvecklar en förståelse för kulturell mångfald och en förståelse för hur man verkar för en hållbar framtid och ett tryggt, rättvist och demokratiskt samhälle.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande förmågan att reflektera och identifiera sina egna styrkor som människa och skribent samt fördjupar sin förståelse för identitet och kulturens betydelse för denna.

Global och kulturell kompetens

Att på ett konstruktivt och ändamålsenligt sätt kunna granska, analysera och tolka i förhållande till olika kontexter ger en förståelse för kulturell mångfald. Genom att bekanta sig med både den finländska litteraturen och världslitteraturen lär sig den studerande om det finländska, europeiska och globala kulturarvet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att identifiera och utveckla sina styrkor som skribent. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den egna läsprocessen och en mångsidig läsning samt utvecklandet av analys- och tolkningsförmågan. Den studerande lär sig mera om den finländska litteraturen och hur den förhåller sig till världslitteraturen. Den studerande fördjupar sina kunskaper om kulturell mångfald och hur denna syns och hörs i texter.

Fördjupad muntligt kommunikation, 2 sp (SV27)

Studieavsnittets moduler

- Kommunikation 3, 2 sp (SV29), Valfri

Mål

Kommunikation 3

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla mångsidiga kommunikationsfärdigheter, i synnerhet med tanke på fortsatta studier och arbetsliv*
- *utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna agera ändamålsenligt och etiskt i olika, även utmanande*

kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet

- *fördjupa förmågan att analysera kommunikation ur olika synvinklar*
- *fördjupa sin förståelse för situationsbundna variationer i olika kommunikationssituationer.*

Centralt innehåll

Kommunikation 3

- *utveckla förmågan att förstå talat språk och lyssna samt mångsidigare färdigheter för att tala och uppträda*
- *kommunikationsfärdigheter som krävs i samband med studier och arbetsliv, till exempel sådana som relaterar till möten, förhandlingar och arbetsintervjuer*
- *framförandet av en egen idé eller synpunkt på ett övertygande sätt, argumentationsteknik och retoriska medel*
- *analys av olika faktorer som påverkar kommunikationssituationer och -relationer samt konflikter och problemlösning i grupp*
- *dialogisk och uppmuntrande kommunikation, etiska spelregler för kommunikation*
- *eventuellt deltagande i slutprovet för muntlig kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom att utveckla, fördjupa och reflektera över sina kommunikationsfärdigheter höjer den studerande sin språkliga medvetenhet och stärker sina emotionella färdigheter. I studieavsnittet lär sig den studerande att kunna argumentera och föra fram sin åsikt på ett ändamålsenligt och konstruktivt sätt oberoende situation är centralt för att den studerande ska kunna vara en aktiv och deltagande samhällsmedborgare.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet lär sig den studerande att reflektera över sina kommunikationsfärdigheter och hitta sina styrkor och utvecklingsområden. Genom att aktivt kommunicera i olika kontexter utvecklar den studerande sin identitet och förmåga till empati.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att kommunicera i olika kommunikationssituationer samt reflektera över sin språkliga identitet och kommunikativa kompetens. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sin förmåga att kommunicera och fungera etiskt i olika situationer och utvecklas till en mångsidig talare.

Fördjupad skrivkompetens, 2 sp (SV28)

Studieavsnittets moduler

- Att producera text 2, 2 sp (SV210), Valfri

Mål

Att producera text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *vidareutveckla sin förmåga att uttrycka sig i skrift och skriva längre sakprosatext med utgångspunkt i olika textmaterial*
- *fördjupa sina kunskaper om skriftspråkets struktur och grundläggande normer och kunna välja lämplig språkform*
- *medvetandegöra sin egen förmåga att hantera skrivprocessen och redigera texter.*

Centralt innehåll

Att producera text 2

- *att planera och producera ställningstagande och reflekterande texter*
- *förmågan att hantera information, utvärdering av källor, källkritik, upphovsrätt*
- *medvetandegöra olika faser i skrivprocessen och fokusera tidsanvändningen*
- *avgränsning av tema, val av perspektiv och material samt olika sätt att använda material*
- *redigering och finslipning av text, skribentens egen röst, text- och språkvård*
- *aktuellt skönlitterärt eller facklitterärt verk*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet fördjupar den studerande sin kunskap att uttrycka sig i skrift. Den studerande lär sig också reflektera över den egna skrivprocessen och identifiera sina styrkor som skribent och stärka den egna rösten i sina texter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ. Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på den studerandes egen utveckling som skribent. Den studerande fördjupar sin förmåga att uttrycka sig i skrift och ges verktyg för att planera och strukturera texter, i synnerhet reflekterande och ställningstagande.

Fördjupad läskompetens, 2 sp (SV29)

Studieavsnittets moduler

- Att tolka text 2, 2 sp (SV211), Valfri

Mål

Att tolka text 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sin kritiska och kulturella läskunnighet*
- *kunna analysera, tolka och utvärdera multimodala texter*
- *förstå innebörden av syfte och kontext vid tolkningen av texter.*

Lokal precisering

- använda relevanta begrepp och tillämpa dessa vid analys och tolkning av texter.
- utveckla sin multilitteracitet och att framföra och motivera sin tolkning av texter.

Centralt innehåll

Att tolka text 2

- *analys och tolkning av olika slag av fakta- och medietexter och fiktiva texter med hjälp av relevanta begrepp*
- *olika sätt att tolka texter*
- *relationen mellan en text och dess situationsbundna och kulturella kontext*
- *diktsamling eller pjästext och fenomen i kultur och media*

Lokal precisering

- olika sätt att skapa mening i texter, till exempel genom olika uttryckssätt och former samt struktur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteracitet och förmågan att kritiskt kunna granska, analysera och tolka texter, i synnerhet multimodala är nödvändiga kunskaper för att den studerande ska kunna ta till sig och producera texter i det digitala samhället. Genom att analysera och tolka texter av olika slag och arbeta med olika ämnen och teman lär sig den studerande att strukturera och kartlägga sitt eget lärande.

Kompetens för välbefinnande

Genom att analysera och tolka texter ur olika perspektiv och kontexter lär sig den studerande att hitta sina egna styrkor och på det sättet stärka sin identitet. I studieavsnittet lär sig den studerande att se teman, ämnen och frågor ur olika perspektiv och att beakta den kulturella kontexten vilket bygger upp en förståelse för andra.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet och är både formativ och summativ.

Bedömningen fokuserar på den studerandes förmåga att producera, tolka och utvärdera olika textgenrer samt reflektera och utveckla sin egen skrivprocess. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande verktyg för att kunna analysera och tolka texter ur olika kontexter såsom en kulturell kontext. Den studerande fördjupar sin förståelse för hur mening skapas i texter och syftets betydelse för tolkningen av en text. I studieavsnittet fortsätter den studerande att tillämpa relevanta begrepp vid analys och tolkning av olika textgenrer.

7.2. Finska (TKFI)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Det andra inhemska språket finska är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppdrag som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkens betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt en förmåga att på olika nivåer behärska dialekter och register av dessa. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkutveckling, språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt, samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i det andra inhemska språket finska grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa uttryckssätt. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Finskundervisningens uppdrag är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i finska. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mera formellt och vetenskapligt språk. Den studerande handleds att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå språket och utnyttja sin kunskap om språket, dess strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande tränar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt värdera information.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i det andra inhemska språket finska ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämneshelheter och arbetet över läroämnegränserna. I undervisningen i det andra inhemska språket kan man samarbeta inom lärokurserna och med andra lärokurser i främmande språk samt med andra läroämnen. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen

som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sina färdigheter i mångsidig kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden, till exempel sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning. Dessa kan utnyttjas då man behandlar temahelheter som ingår i den mångsidiga kompetensen. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i det andra inhemska språket syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband.

Genom studier i det andra inhemska språket får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det inte av språkliga eller kulturella orsaker finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för de fortsatta studierna och arbetslivet och för att bygga sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack-, vetenskaps- och konstämnen och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnegränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i det andra inhemska språket finska ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målsättningen att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt utmanande uppgifter.

Studierna i det andra inhemska språket stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den globala världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv samt till frågor som gäller språk, till exempel minoriteter och majoriteter, språkpolitik eller minskningen av den språkliga diversiteten. De färdigheter och kontakter den studerande får av studier i det andra inhemska språket finska underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i det andra inhemska språket stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Globala miljöfrågor, som till exempel klimatförändringen, ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald minskar är både individuella och kollektiva problem. Under studierna stärks den studerandes färdigheter att i samråd med andra finna kopplingar och bearbeta tänkbara lösningar på problem. Utöver att söka och producera information handleds den studerande att reflektera över attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i det andra inhemska språket ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur kunskaperna i det andra inhemska språket finska är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor. De fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B1.2 (A2.2)
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)	B2.2 (B1.2)
B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1

De allmänna målen för undervisningen i finska är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras att använda det finska språket och fungera i en språkligt och kulturellt mångsidig värld där man möter andra människor i nationella, nordiska och internationella kontexter i vilka det är möjligt att använda sina kunskaper i finska och där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- förstå det finska språkets betydelse som nationalspråk
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk

- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk.

Kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid att och våga använda finska språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av många olika finskspråkiga studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen nedan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningens uppdrag i det andra inhemska språket finska är att stödja den studerandes utveckling att fungera på finska. Mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stödjer den studerandes tilltro till sina förmågor och stärker studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna kunnandet och gruppens kunnande och läroprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera text samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, till exempel utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda nationellt erkända examenssystem för det andra inhemska språket finska.

I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter för att studera språk. I takt med att studierna framskrider ska man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga målområden, inklusive målen som är kopplade till utvecklingen av studiefärdigheter, även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2018, 37 § 4 mom.)

En studerande som slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2018, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i det andra inhemska språket finska bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 8 i lärokursen i modersmålsinriktad finska samt i den valfria modulen 6 i B1-lärokursen ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

I B3-lärokursen bedöms den studerandes muntliga språkfärdighet i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.2.1. Finska, A-lärokurs (TKFIA1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

Repetition inför gymnasiestudierna, 2 sp (FINA0)

Mål

Lokal precisering

- få fördjupade kunskaper i de grundläggande strukturerna i finska
- få en insyn i vad studierna i finska i gymnasiet innefattar
- lära sig att självständigt söka och använda material för inlärnin

Centralt innehåll

Lokal precisering

- grunderna i verb- och nomenböjning
- självständigt arbete med fokus på digitala hjälpmedel
- självvärdering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får tilltro till sina egna kunskaper samt motivation för gymnasiestudierna genom självständigt arbete och självvärdering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes aktiva deltagande samt hens förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet repeterar den studerande grunderna i verb- och nomenböjning för att få bättre förutsättningar för att klara studierna i finska i gymnasiet. En del av studieavsnittet utförs självständigt med hjälp av digitala verktyg. Studieavsnittet inleder studierna i finska och kan avläggas redan under vårterminen i årskurs 9 av de studerande som sökt studieplats vid ett gymnasium.

Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FINA1-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINA1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstärka sina muntliga och skriftliga kunskaper och färdigheter i växelverkan med andra och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sina kunskaper om språkliga strukturer
- använda språket aktivt i olika slags autentiska situationer
- kunna ge och ta emot konstruktiv respons.

Lokal precisering

- bli medveten om och utveckla sin studieteknik för att framgångsrikt lära sig kommunicera på olika språk.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och B1.2 (förmåga att producera texter).
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska

- *det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter*
- *språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer*

Miljö och kommunikation

- *muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *språkliga varianter och betydelsen av finskt standardspråk*
- *aktiviteter och situationer i vardagen och närmiljön*
- *självvärdering och kamratrespons*
- *etiska spelregler i kommunikation*
- *kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan*
- *textgenrer som anknyter till studierna och vardagen, deras funktion och kombinationer*

Lokal precisering

- repetition av de grundläggande strukturerna, ord och fraser i finska

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande handleds i att förstå de mångsidiga språkkunskapernas betydelse för studier och arbetsliv och lär sig använda och värdesätta all språkkunskap hen har. Den studerande identifierar sina styrkor och lär sig utveckla strategier för språkstudier vilket stärker den kommunikativa kompetensen. Den studerande får tilltro till sin egen förmåga då hen på ett konstruktivt och positivt sätt uppmanas använda språk i olika sammanhang även utanför skolmiljö.

Studieavsnittet fokuserar på konstruktiv kommunikation utgående från de centrala målen och innehållet för studieavsnittet. Genom att granska etiska spelregler i kommunikation och använda arbetssätt där den studerande utvecklar sitt ansvar som en del av en grupp stärks den kommunikativa kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Genom textgenrer och teman som anknyter till den egna vardagen och de egna studierna stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetensen för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen fokuserar på den studerandes aktivitet och kommunikationsfärdigheter samt studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet. Bedömningen sporrar den studerande till att modigt använda sina språkkunskaper. Den studerandes aktivitet och vilja att modigt och fördomsfritt använda sig av finska samt hens arbete för att uppnå de personliga målen för studierna i finska beaktas i bedömningen av studieavsnittet. Därtill beaktas inlämningsarbeten och prov som mäter den studerandes kunskaper och färdigheter utgående från de centrala målen i studieavsnittet. Bedömningen är både formativ och summativ. Kamratresponsen har också en betydande roll i bedömningen av studieavsnittet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar målen för språkstudierna i gymnasiet och vänjer den studerande vid språkstudier på gymnasienivå. Den studerande utvecklar sin språkliga medvetenhet, identitet

och kommunikationsfärdigheter samt färdigheter i självvärdering. Hen bekantar sig med olika textgenrer och tekniker för språkstudier i samarbete med studieavsnitten SH1, TS1 och MO2-3. Studieavsnittet utvecklar de egna kommunikativa färdigheterna och etiskt agerande i olika miljöer och sociala sammanhang med betoning på konstruktiv kommunikation. Den studerande uppmuntras att modigt och i allt högre grad använda sig av finska muntligt och i skrift. Den studerande reflekterar över vilken etisk inverkan språk och språkkunskap har i olika kommunikationssituationer. Studieavsnittet kan endast i undantagsfall avläggas som självständiga studier.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FINA3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *öva sina färdigheter i att tolka och presentera inhämtad information och öva sig att sammanfatta olika typer av texter*
- *aktivt kunna ta del av diskussioner*
- *utveckla sina färdigheter att argumentera och formulera åsikter.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt*
- *språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information*
- *olika framtidsvisioner*
- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

- *infinitiver och participer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och ämnesövergripande samarbete och då den studerande analyserar, tolkar och presenterar inhämtad information från olika fack- och vetenskapsområden.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks då frågor som rör hållbar framtid, miljö och innovationer behandlas.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina färdigheter i att analysera och tolka olika texter och att söka och kritiskt granska information särskilt med tanke på källans tillförlitlighet. Framtidens utmaningar och miljöfrågor bearbetas och diskuteras. Den studerande utvecklar sina färdigheter i att argumentera och formulera åsikter och fördjupar sina färdigheter i att agera miljömedvetet.

Medier och samhälle, 2 sp (FINA4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FINA4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bekanta sig med aktuella ämnen som behandlas i media*
- *utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att förstå värderingar i text*
- *muntligt och skriftligt uttrycka, formulera och motivera sina åsikter och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt.*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *mänskliga rättigheter, jämlikhet*
- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *olika uttryckssätt och -former i medier i sakfrågor och om aktuella händelser*

Lokal precisering

- satsmotsvarigheter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittets temaområden lämpar sig väl för ämnesövergripande studier och tvärvetenskapligt tänkande.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerande använder sina språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället. Kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv skapas och frågor som gäller språk, medier, samhälle och källkritik diskuteras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklar den studerande sina färdigheter i att analysera och tolka multimodala texter. Den studerande fördjupar sin mediekunskap och sina färdigheter i att kritiskt granska och använda olika slags medier samt att tillämpa och producera text. Aktuella samhälleliga fenomen, delaktighet och aktivt medborgarskap granskas och diskuteras. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel MO4, SL1 och/eller ENA4.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINA5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att analysera, tolka och producera formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete*
- *stärka sina färdigheter i att behandla ämnesområden som anknyter till studie- och arbetsliv*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta*
- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken, näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *teamarbete, företagsamhet och innovation*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet*

Lokal precisering

- adverbial

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet stärks den samhälleliga kompetensen genom texter och arbeten som anknyter till samhälle, studier, arbete och vuxenliv.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ser betydelsen av sina mångsidiga språkkunskaper i samhället och arbetslivet. Tilltron till de egna förmågorna stärks då språkprofilen kompletteras för framtida behov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet bekantar sig den studerande med utbildningsvägar och arbetsliv samt fördjupar sin förståelse för de kompetenser som behövs i arbetslivet, till exempel språkfärdigheter. Språkprofilen kompletteras. Den studerande förbereder sig för fortsatta studier, förstärker sin vardagskompetens och utvecklar beredskap för kontinuerligt lärande. Studieavsnittet kan med fördel utföras i samarbete med ENT2.

Språk och kultur, 2 sp (FINA6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINA6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt, i synnerhet i skönlitterära texter*
- *utveckla sin förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen*
- *utveckla sin förmåga att närma sig olika slags skön- och facklitterära genrer och reflektera över deras uttrycksformer*
- *utveckla sina färdigheter att göra egna analyser och tolkningar av olika faktaoch skönlitterära texter*
- *bredda och utveckla sin läsfärdighet på finska.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

- *språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och den finska litteraturens, kulturens och konstens betydelse nationellt och internationellt stärker den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande sin kännedom om finsk kultur, litteratur och olika konstformer och uppmuntrar hen till litterära och kulturella upplevelser. Den studerande stärker sin förståelse för litteraturens, kulturens och konstens betydelse för den egna identiteten och det finska samhället samt utvecklar sin kännedom och kunskap om det finska språket som kreativt uttryckssätt.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINA7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källa och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texter med hänsyn till textens målgrupp*
- *hitta texter som intresserar hen och använda dessa som underlag för fortsatt kommunikation.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *språkriktighet*

- *medietexter*
- *globalt ansvar*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom mångsidiga och varierande skriftliga uppgifter där olika textgenrers uppgift betonas stärks den kommunikativa kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom varierande teman i skrivuppgifterna, till exempel i samarbete med andra läroämnen som intresserar den studerande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Vid bedömning av skrivprestationer beaktas kommunikativ förmåga, innehåll samt språklig bredd och exakthet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Den studerande utvecklar färdigheter i att fungera som världsmedborgare. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov och uppmuntrar den studerande att använda sina mångsidiga kunskaper inom områden och teman som intresserar hen.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina kunskaper om de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer*
- *utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation*
- *utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter*
- *öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse*

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- *talets olika särdrag och språkliga mönster och egenskaper*
- *förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden*
- *dialogisk kommunikation*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande stärker sin kommunikativa kompetens genom att aktivt delta i olika kommunikationssituationer och utveckla förståelse för betydelsen av språkliga variationer i olika genrer.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen stärks då den studerande reflekterar över attityder och värderingar i tal och lär sig agera konstruktivt i olika sammanhang.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Ett av Utbildningsstyrelsen utarbetat prov i muntlig språkfärdighet eller andra prestationer enligt separata anvisningar som utgör en del av bedömningen av studieavsnittet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övas de muntliga språkfärdigheterna mångsidigt. Den studerande förstår vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och i arbetslivet. I studieavsnittet stärks den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationen. Ett av Utbildningsstyrelsen utarbetat prov i muntlig språkfärdighet eller andra prestationer enligt separata anvisningar ingår i studieavsnittet.

Finska i vardagen, 2 sp (FINA9)

Mål

Lokal precisering

- modigt våga använda finska i vardagliga kommunikationssituationer
- stärka den egna språkliga identiteten
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- få en större insikt i och förståelse för finsk identitet och kultur
- förstå betydelsen av det andra inhemska språket i människorelationer, i studier och arbetsliv

Centralt innehåll

Lokal precisering

- använda språket aktivt i autentiska kommunikationssituationer

- dialogisk kommunikation
- teman som rör den studerandes vardag och studier
- komplettering av språkprofilen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet fokuserar på konstruktiv kommunikation i autentiska situationer. Den studerande får tilltro till sina egna förmågor och den kommunikativa kompetensen stärks.

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet ökar den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Den studerande får ökad kännedom om det finska kulturarvet och dess betydelse. Detta stärker den kulturella kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Genom att modigt använda sig av finskan och utveckla sin språkliga självkänsla stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetens för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övas den praktiska finskan i vardagssituationer, i umgänge och i olika slags servicesituationer med betoning på konstruktiv kommunikation. En del av studieavsnittet kan den studerande få till godo om hen deltar i utbytesverksamhet med ett finskspråkigt gymnasium eller vistas på en finskspråkig ort till exempel på sommaren.

Finska i arbetslivet, 2 sp (FINA10)

Mål

Lokal precisering

- fördjupad förståelse för finskans betydelse i arbetslivet
- använda sig av sina språkfärdigheter i autentiska kommunikationssituationer
- lära sig för arbetslivet viktiga begrepp och termer
- få insikt i arbetslivets spelregler

Centralt innehåll

Lokal precisering

- praktisk finska i arbetslivet
- terminologi som rör yrkes- och näringsliv
- interaktion med företag

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom interaktion med företagsvärlden och ökad förståelse för finskans betydelse i arbetslivet stärks den samhälleliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övar den studerande praktisk finska i arbetslivet. Studeranden får kännedom om enklare terminologi inom näringslivet och lär sig att använda terminologin på ett ändamålsenligt sätt i olika service- och kommunikationssituationer. Den studerande kan få en del av studieavsnittet till godo om hen arbetat på finska inom industrin eller handeln.

Repetition inför studentskrivningarna, lång lärokurs, 2 sp (FINA11)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om olika för studentskrivningarna typiska genrer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av teman och grammatik enligt den studerandes behov
- hör- och läsförståelser, strukturer samt skriftlig framställning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks då den studerande får tilltro till sina egna språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i finska på A-nivå (lång lärokurs).

Repetition inför studentskrivningarna, medellång lärokurs, 2 sp (FINA12)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om olika för studentskrivningarna typiska genrer
Lokalt tillägg till centrala innehållen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av teman och grammatik enligt den studerandes behov
- hör- och läsförståelser, strukturer samt skriftlig framställning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks då den studerande får tilltro till sina egna språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i finska på B-nivå (medellång lärokurs).

7.2.2. Finska, modersmålsinriktad lärokurs (TKFIAI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten, genom att bejaka den studerandes modersmål. Modulerna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen.

Studieavsnitt

Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FIM1-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FIM1), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FIM2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet samt förstå vilken betydelse flerspråkighet har för den egna identiteten
- förstå språkets uppbyggnad och centrala språkliga begrepp samt utveckla sina färdigheter att skilja på olika nyanser av talat och skrivet språk
- fördjupa sin förståelse för språk och multimodala texter
- utveckla sina strategier för språkstudier
- tillämpa och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.2.

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och bedöma olika typer av texter och deras uttryckssätt
- utveckla sin förmåga att ge och ta emot respons samt bedöma sin egen taloch skrivförmåga
- utveckla sin språkliga självkänsla och förmåga att visa hänsyn i kommunikationssituationer
- öka sin förståelse för sociala nätverk och olika miljöer
- kunna söka, komprimera och ge information som berör en själv.

Lokal precisering

- bli medveten om och utveckla sin studieteknik för att framgångsrikt lära sig kommunicera på olika språk

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är centrala för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- talspråk, skriftspråk, dialekter och slang
- tvåspråkighet och flerspråkighet som resurs

Miljö och kommunikation

- muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier
- konstruktion av texter: målsättning, kontext, innehåll, struktur och synvinkel; skrivprocessen
- kommunikationens inverkan på välbefinnandet och självkänslan
- etiska spelregler för kommunikation
- självvärdering och kamratrespons

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet fokuserar på mediering och multilitteracitet genom att den studerande identifierar sina styrkor och kommunikationsstrategier i olika språk samt lär sig utveckla sina styrkor. Studieavsnittet fokuserar också på konstruktiv kommunikation utgående från de centrala målen och innehållet för studieavsnittet. Genom att granska etiska spelregler i kommunikation och använda arbetssätt där den studerande utvecklar sitt ansvar som en del av en grupp stärks den kommunikativa kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får tilltro till sin egen förmåga då hen på ett konstruktivt och positivt sätt uppmanas använda språk i olika sammanhang även utanför skolmiljö. Genom textgenrer och teman som anknyter till den egna vardagen och de egna studierna stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetensen för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen fokuserar på den studerandes aktivitet och kommunikationsfärdigheter samt studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet. Den studerandes arbete för att uppnå de personliga målen för studierna i finska beaktas i bedömningen av studieavsnittet. Därtill beaktas inlämningsarbeten och prov som mäter den studerandes kunskaper och färdigheter utgående från de centrala målen i studieavsnittet. Kamratresponsen har också en betydande roll i bedömningen av studieavsnittet. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar målen för språkstudierna i gymnasiet i förhållande till det kontinuerliga lärandet och framtidens behov i en föränderlig och flerspråkig värld. Den studerandes studiefärdigheter och språkliga identitet samt färdigheter i självvärdering och kamratrespons utvecklas. Den studerande lär sig att agera målmedvetet och ändamålsenligt i många olika kommunikationssituationer och att agera etiskt i olika miljöer och sociala sammanhang samt att reflektera över vilken etisk inverkan språk och språkkunskap har i olika kommunikationssituationer. Den studerande bekantar sig med olika textgenrer och tekniker för språkstudier i samarbete med studieavsnitten SH1, TS1 och MO1.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (FIM3), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bredda och fördjupa sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *utveckla sin förmåga att söka, analysera, tolka och presentera vetenskaplig information samt öva sig att sammanfatta olika typer av texter och inhämtad information*
- *kunna argumentera om vetenskapliga teman*
- *utveckla sin kompetens att förstå och delta i hållbar utveckling.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *fack- och vetenskapsområden som intresserar den studerande*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling individuellt och globalt*
- *argumentationsteknik*
- *muntlig och skriftlig produktion med vetenskapliga texter som grund*

- *populärvetenskapliga texter, särdrag i vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom temastudier och ämnesövergripande samarbete och då den studerande analyserar, tolkar och presenterar inhämtad information från olika fack- och vetenskapsområden.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks då frågor som rör hållbar framtid, miljö och innovationer behandlas.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnskap och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet stärker den studerandes färdigheter i att söka, analysera, tolka och presentera tillförlitlig information. Den studerande fördjupar sig i vetenskapliga sätt att förmedla information i digitala och andra miljöer, samt lär sig att argumentera. Den studerande utvecklar sina färdigheter i att ställa frågor, hitta svar eller lösningar på problem gällande framtidens utmaningar, både individuellt och i grupp, samt fördjupar sina färdigheter i att agera miljömedvetet.

Medier och samhälle, 2 sp (FIM4)

Studieavsnittets moduler

- Medier och samhälle, 2 sp (FIM4), Obligatorisk

Mål

Medier och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att använda källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter*
- *kunna argumentera sina åsikter mångsidigt och i olika kommunikationssammanhang*
- *kunna granska och bedöma olika typer av texter och förstå de värderingar som förmedlas*
- *utveckla sin förmåga att skilja på åsikt och fakta*
- *fördjupa sin kompetens att förstå och delta i debatter om samhällsrelaterade fenomen*

Centralt innehåll

Medier och samhälle

- *ytrandefrihet, censur, källkritik, informationshantering, mediekritik, upphovsrätt och plagiat*

- *aktivt medborgarskap som individ och grupp*
- *mänskliga rättigheter*
- *språkliga strategier för att påverka och ta ställning*
- *ställningstagande och argumenterande texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittets temaområden lämpar sig väl för ämnesövergripande studier och tvårvetenskapligt tänkande.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerande använder sina språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället. Kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv skapas och frågor som gäller språk, medier, samhälle och källkritik diskuteras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sin mediekunskap och utvecklar sina färdigheter i att kritiskt granska och använda olika slags medier samt sin förmåga att tillämpa och producera text. I modulen granskas delaktighet, aktivt medborgarskap och uppbyggande av demokrati med anknytning till språk, kultur och åskådningar ur ett nationellt och globalt perspektiv. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel MO4, SL1 och/eller ENA4.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FIM5), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin kunskap om studie- och arbetsliv*
- *stärka sina färdigheter att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *fördjupa sin förmåga att tolka och producera formella texter*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, samarbeta och förhandla*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes och samhällets synvinkel
- komplettering av språkprofilen med tanke på framtida behov
- kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenliv
- teamarbete, företagsamhet, innovationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet stärks den samhälleliga kompetensen genom texter och arbeten som anknyter till samhälle, studier, arbete och vuxenliv.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ser betydelsen av sina mångsidiga språkkunskaper i samhället och arbetslivet. Tilltron till de egna förmågorna stärks då språkprofilen kompletteras för framtida behov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnskap och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet bekantar sig den studerande med utbildningsvägar och arbetsliv samt fördjupa uppfattningen om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. Språkprofilen kompletteras. Den studerande förstärker sin vardagskompetens och utvecklar beredskap för kontinuerligt lärande. Studieavsnittet kan med fördel utföras i samarbete med ENT2.

Språk och kultur, 2 sp (FIM6)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FIM6), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin kunskap om det finska språkets strukturer och uttryckssätt
- utveckla sina färdigheter att analysera och tolka olika typer av texter och förstå språkets, litteraturens och olika konstformers betydelse för samhället, gemenskapen och för individen
- kunna närma sig olika slags genrer, i synnerhet skönlitterära, och reflektera över deras olika uttrycksformer

- *bredda och utveckla sina läsfärdigheter på finska, i synnerhet i skönlitterära texter.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

- *språkets, litteraturens och kulturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor, språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *ordkonst*
- *centrala drag och teman i den finska skönlitteraturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och den finska litteraturens, kulturens och konstens betydelse nationellt och internationellt stärker den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande sin kännedom om finsk kultur, litteratur och olika konstformer och uppmuntrar hen till litterära och kulturella upplevelser. Den studerande stärker sin förståelse för litteraturens, kulturens och konstens betydelse för den egna identiteten och det finska samhället samt utvecklar sin kännedom och kunskap om det finska språket som kreativt uttryckssätt.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FIM7), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin färdighet att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källor och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texter med hänsyn till textens målgrupp*
- *stärka sina färdigheter att producera texter om aktuella teman*
- *hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt delta i debatter kring dem.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter
- skriva texter med annat material som grund
- språkriktighet
- analysera och producera medietexter
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån studerandes behov

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom mångsidiga och varierande skriftliga uppgifter där olika textgenrers uppgift betonas stärks den kommunikativa kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga kompetensen stärks genom varierande teman i skrivuppgifterna, till exempel i samarbete med andra läroämnen som intresserar den studerande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Vid bedömning av skrivprestationer beaktas kommunikativ förmåga, innehåll samt språklig bredd och exakthet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Den studerande utvecklar färdigheter i att fungera som världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta också i mer krävande debatter om aktuella och globala frågor. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov och uppmuntrar den studerande att använda sina mångsidiga kunskaper inom områden och teman som intresserar hen.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FIM8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper kring de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sin förståelse för språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper
- förfaringssätt vid förhandlingar, möten, debatter, diskussioner och olika typer av framträdanden
- dialogisk kommunikation

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande stärker sin kommunikativa kompetens genom att aktivt delta i olika kommunikationssituationer och utveckla förståelse för betydelsen av språkliga variationer i olika genrer.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen stärks då den studerande reflekterar över attityder och värderingar i tal och lär sig agera konstruktivt i olika sammanhang.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Ett av Utbildningsstyrelsen utarbetat prov i muntlig språkfärdighet eller andra prestationer enligt separata anvisningar som utgör en del av bedömningen av studieavsnittet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fördjupar den muntliga språkfärdigheter samt ger den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Övas de muntliga språkfärdigheterna mångsidigt. Den studerande förstår vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och i arbetslivet. Den studerande ska kunna bedöma vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och arbetsliv. Studieavsnittet stärker den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationer.

Finska i vardagen, 2 sp (FIM9)

Mål

Lokal precisering

- använda finska i vardagliga kommunikationssituationer
- stärka den egna språkliga identiteten
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- få en större insikt i och förståelse för finsk identitet och kultur
- förstå betydelsen av det andra inhemska språket i människorelationer, i studier och arbetsliv

Centralt innehåll

Lokal precisering

- använda språket aktivt i autentiska kommunikationssituationer
- dialogisk kommunikation
- teman som rör den studerandes vardag och studier
- komplettering av språkprofilen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet fokuserar på konstruktiv kommunikation i autentiska situationer. Den studerande får tilltro till sina egna förmågor och den kommunikativa kompetensen stärks.

Kompetens för välbefinnande

Genom att modigt använda sig av finskan och utveckla sin språkliga självkänsla stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetens för välbefinnande.

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet ökar den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Den studerande får ökad kännedom om det finska kulturarvet och dess betydelse. Detta stärker den kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övas den praktiska finskan i vardagssituationer, i umgänge och i olika slags servicesituationer med betoning på konstruktiv kommunikation. En del av studieavsnittet kan den studerande få till godo om hen deltar i utbytesverksamhet med ett finskspråkigt gymnasium eller vistas på en finskspråkig ort till exempel på sommaren.

Finska i arbetslivet, 2 sp (FIM10)

Mål

Lokal precisering

- fördjupad förståelse för finskans betydelse i arbetslivet

- använda sig av sina språkfärdigheter i autentiska kommunikationssituationer
- lära sig för arbetslivet viktiga begrepp och termer
- få insikt i arbetslivets spelregler

Centralt innehåll

Lokal precisering

- praktisk finska i arbetslivet
- terminologi som rör yrkes- och näringsliv
- interaktion med företag

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom interaktion med företagsvärlden och ökad förståelse för finskans betydelse i arbetslivet stärks den samhälleliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övar den studerande praktisk finska i arbetslivet. Studeranden får kännedom om enklare terminologi inom näringslivet och lär sig att använda terminologin på ett ändamålsenligt sätt i olika service- och kommunikationssituationer. Den studerande kan få en del av studieavsnittet till godo om hen arbetat på finska inom industrin eller handeln.

7.2.3. Finska, B1-lärokurs (TKFIB1)

Läroämnets uppdrag

Studieavsnitt

Repetition inför gymnasiestudierna, 2 sp (FINB10)

Mål

Lokal precisering

- få fördjupade kunskaper om de grundläggande strukturerna i finska
- få en insyn i vad studierna i finska i gymnasiet innefattar
- lära sig att självständigt söka och använda material för inläring

Centralt innehåll

Lokal precisering

- grunderna i verb- och nomenböjning
- självständigt arbete med fokus på digitala hjälpmedel
- självvärdering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får tilltro till sina egna kunskaper samt motivation för gymnasiestudierna genom självständigt arbete och självvärdering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från den studerandes aktiva deltagande samt hens förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs upp som mål för studieavsnittet. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet repeterar den studerande grunderna i verb- och nomenböjning för att få bättre förutsättningar för att klara studierna i finska i gymnasiet. En del av studieavsnittet utförs självständigt med hjälp av digitala verktyg. Studieavsnittet inleder studierna i finska och kan avläggas redan under vårterminen i årskurs 9 av de studerande som sökt studieplats vid ett gymnasium.

Språklig identitet, kommunikation och miljö, 4 sp (FINB11-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (FINB11), Obligatorisk
- Miljö och kommunikation, 3 sp (FINB12), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *uppmuntras till att modigt använda sina språkfärdigheter*
- *fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet*
- *analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärande*
- *utveckla sina strategier för språkstudier*
- *lära sig använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B1.1.*

Miljö och kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla muntliga och skriftliga kommunikationsstrategier*
- *fördjupa sin förmåga att läsa, aktivt diskutera och lyssna på andra*
- *kunna använda språket aktivt i olika slags kommunikationssituationer och i växelverkan med andra*
- *kunna ge och ta emot respons.*

Lokal precisering

- bli medveten om och utveckla sin studieteknik för att framgångsrikt lära sig kommunicera på olika språk

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp tydliga och realistiska mål för studierna i finska
- det vidgade textbegreppet och textgenrer som är relevanta för studierna i finska samt strategier för att analysera, tolka och producera olika typer av texter
- språk och identitet, den individuella språkliga repertoaren, tvåspråkighet, flerspråkighet, relation mellan olika språk och språkformer

Miljö och kommunikation

- aktiviteter och kommunikationssituationer i vardagen och närmiljön
- självvärdering och kamratrespons
- etiska spelregler i kommunikation
- teman som anknyter till mänskliga relationer och välbefinnande
- texter med anknytning till natur, miljö och turism

Lokal precisering

- repetition av verb- och nomenböjning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet fokuserar på mediering och multilitteracitet genom att den studerande identifierar sina styrkor och kommunikationsstrategier i olika språk samt lär sig utveckla sina styrkor. Studieavsnittet fokuserar också på konstruktiv kommunikation utgående från de centrala målen och innehållet för studieavsnittet. Genom att granska etiska spelregler i kommunikation och använda arbetssätt där den studerande utvecklar sitt ansvar som en del av en grupp stärks den kommunikativa kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får tilltro till sin egen förmåga då hen på ett konstruktivt och positivt sätt uppmanas använda språk i olika sammanhang även utanför skolmiljö. Genom textgenrer och teman som anknyter till den egna vardagen och de egna studierna stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetensen för välbefinnande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen fokuserar på den studerandes aktivitet och kommunikationsfärdigheter samt studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet. Den studerandes vilja att modigt och fördomsfritt använda sig av finska samt hens arbete för att uppnå de personliga målen för studierna i finska beaktas i bedömningen av studieavsnittet. Därtill beaktas inlämningsarbeten och prov som mäter den studerandes kunskaper och färdigheter utgående från de centrala målen i studieavsnittet. Kamratresponsen har också en betydande roll i bedömningen av studieavsnittet. Bedömningen ska sporra den studerande till att modigt använda sina språkkunskaper. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar målen för språkstudierna i gymnasiet och utvecklar studerandes språkliga medvetenhet, identitet och kommunikationsfärdigheter samt färdigheter i självvärdering. Den studerande bekantar sig med olika textgenrer och tekniker för språkstudier i samarbete med studieavsnitten SH1, TS1 och MO1. Den studerande uppmuntras att modigt och i allt högre grad använda sig av finska muntligt och i skrift.

Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13)

Studieavsnittets moduler

- Media, samhälle och hållbar framtid, 2 sp (FINB13), Obligatorisk

Mål

Media, samhälle och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sina läsfärdigheter och lära sig att använda ändamålsenliga lässtrategier i olika sammanhang*
- *analysera och producera texter med betoning på språkliga drag som kännetecknar olika genrer*
- *utveckla sina färdigheter att söka information, presentera och diskutera olika texter och inhämtad information, både individuellt och tillsammans med andra*
- *öva sig att sammanfatta olika typer av texter*
- *utveckla sin förmåga att uttrycka egna åsikter i växelverkan med andra.*

Centralt innehåll

Media, samhälle och hållbar framtid

- *mediekritik, källkritik, censur, yttrandefrihet, informationshantering, upphovsrätt och plagiat*
- *språkets funktion som verktyg för att söka, analysera, tolka, dela och presentera information*
- *aktivt medborgarskap som individ och i grupp*
- *innovationer som stödjer hållbar utveckling och olika framtidsvisioner*
- *texter i anknytning till teknik, samhälle och hållbar utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen och miljökompetensen stärks då frågor som rör hållbar framtid, miljö och innovationer behandlas.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittets temaområden lämpar sig väl för ämnesövergripande studier och tvärvetenskapligt tänkande.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerande använder sina språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället. Kopplingar till demokratiföstran

och jämlikhetsperspektiv skapas och frågor som gäller språk, medier, samhälle och källkritik diskuteras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklar den studerande sina färdigheter i att analysera multimodala texter och kritiskt granska olika medier. Aktuella samhälleliga fenomen granskas och diskuteras. Den studerande utvecklar kunskap om olika slags textgenrer samt stärker sina färdigheter att ställa frågor, hitta svar eller lösningar på problem gällande framtidens utmaningar, både individuellt och i grupp, samt att agera miljömedvetet. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel MO4, SL1 och/eller ENA4.

Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14)

Studieavsnittets moduler

- Utbildning och arbetsliv, 2 sp (FINB14), Obligatorisk

Mål

Utbildning och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förmåga att tolka och producera kortare formella texter och att uttrycka sig i mer formella sammanhang*
- *uppmuntras att använda finska i olika kommunikationssituationer i studier och arbete*
- *utveckla sina färdigheter att behandla ämnesområden som anknyter till studier och arbetsliv*
- *utveckla sin kompetens att tänka kreativt, förhandla och samarbeta*
- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för studier och karriärplanering*
- *kunna söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.*

Centralt innehåll

Utbildning och arbetsliv

- *utbildning, yrken och näringsliv ur den studerandes synvinkel*
- *komplettering av språkprofilen för framtida behov*
- *teamarbete, företagsamhet och innovation*
- *kommunikationssituationer och olika typer av texter som anknyter till studier, arbete och vuxenlivet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet stärks den samhälleliga kompetensen genom texter och arbeten som anknyter till samhälle, studier, arbete och vuxenliv.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ser betydelsen av sina mångsidiga språkkunskaper i samhället och arbetslivet. Tilltron till de egna förmågorna stärks då språkprofilen kompletteras för framtida behov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet bekantar sig den studerande med utbildningsvägar och arbetsliv samt fördjupar sin förståelse för de kompetenser som behövs i arbetslivet, till exempel språkfärdigheter. Språkprofilen kompletteras. Den studerande förstärker sin vardagskompetens och utvecklar beredskap för kontinuerligt lärande. Studieavsnittet kan med fördel utföras i samarbete med ENT2.

Språk och kultur, 2 sp (FINB15)

Studieavsnittets moduler

- Språk och kultur, 2 sp (FINB15), Obligatorisk

Mål

Språk och kultur

Målet med modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kunskap om olika genrer med anknytning till olika konstformer*
- *tolka och producera olika slags texter*
- *fördjupa sin förståelse för värderingar som konsten som text förmedlar och förstå konstens betydelse för samhället, gemenskapen och för individen*
- *reflektera över och presentera olika konstformer.*

Centralt innehåll

Språk och kultur

Centralt innehåll

- *språkets, kulturens och litteraturens betydelse då man bygger upp sin identitet*
- *nyanser, stilfrågor och språket som estetiskt uttrycksmedel*
- *centrala drag och teman i finsk litteratur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes kännedom om det finska kulturarvet och den finska litteraturens, kulturens och konstens betydelse nationellt och internationellt stärker den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet utvecklar och fördjupar den studerande sin kännedom om finsk kultur, litteratur och olika konstformer samt uppmuntras till litterära och kulturella upplevelser. Förståelsen för språkets, litteraturens, kulturens och konstens betydelse för det finska samhället stärks.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (FINB16), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- talets olika särdrag, språkliga mönster och egenskaper
- dialogisk kommunikation
- kulturbundna, särskilt finska särdrag i muntlig kommunikation
- autentiska språkmiljöer och autentisk språkanvändning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande stärker sin kommunikativa kompetens genom att aktivt delta i olika kommunikationssituationer och utveckla förståelse för betydelsen av språkliga variationer i olika genrer.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den etiska kompetensen stärks genom att den studerande reflekterar över attityder och värderingar i tal och lär sig agera konstruktivt i olika sammanhang.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övas de muntliga språkfärdigheterna mångsidigt. Den studerande förstår vilken betydelse muntlig kommunikation har i människorelationer, inom studier och i arbetslivet. I studieavsnittet stärks den studerandes färdigheter i att förhandla samt att värdesätta och ta andra i beaktande i kommunikationssituationen. Ett av Utbildningsstyrelsen utarbetat prov i muntlig språkfärdighet eller andra prestationer enligt separate anvisningar ingår i studieavsnittet.

Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17)

Studieavsnittets moduler

- Skriftlig kommunikation, 2 sp (FINB17), Valfri

Mål

Skriftlig kommunikation

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sina färdigheter att välja synvinkel, att behandla olika teman, att välja källor, att tänka självständigt och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig*
- *utveckla sina färdigheter att producera strukturerade och logiska texthelheter med hänsyn till textens målgrupp*
- *utveckla sina färdigheter att behandla aktuella teman*
- *hitta texter som intresserar hen och använda dessa som underlag för fortsatt kommunikation.*

Centralt innehåll

Skriftlig kommunikation

- *skrivprocessen; bearbeta och sammanställa texter, kollaborativt och delat skrivande samt delade texter*
- *språkriktighet*
- *globalt ansvar*
- *teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov.*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom mångsidiga och varierande skriftliga uppgifter där olika textgenrers uppgift betonas stärks den kommunikativa kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Genom varierande teman i skrivuppgifterna, till exempel i samarbete med andra läroämnen som intresserar den studerande stärks den tvärvetenskapliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina färdigheter i att tolka och producera olika slags textgenrer. Den studerande utvecklar färdigheter i att fungera som en världsmedborgare. Perspektiven granskas utifrån den studerandes intressen och behov och uppmuntrar den studerande att använda sina mångsidiga kunskaper inom områden och teman som intresserar hen.

Finska i vardagen, 2 sp (FINB18)

Mål

Lokal precisering

- våga modigt använda finska i vardagliga kommunikationssituationer
- få en större insikt i och förståelse för finsk identitet och kultur
- förstå betydelsen av det andra inhemska språket i människorelationer, i studier och arbetsliv
- stärka den egna språkliga identiteten
- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation

Centralt innehåll

Lokal precisering

- använda språket aktivt i autentiska kommunikationssituationer
- dialogisk kommunikation
- teman som rör den studerandes vardag och studier
- komplettering av språkprofilen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet fokuserar på konstruktiv kommunikation i autentiska situationer. Den studerande får tilltro till sina egna förmågor och den kommunikativa kompetensen stärks.

Kompetens för välbefinnande

Genom att modigt använda sig av finskan och utveckla sin språkliga självkänsla stärker den studerande sin språkliga identitet och kompetens för välbefinnande.

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet ökar den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Den studerande får ökad kännedom om det finska kulturarvet och dess betydelse. Detta stärker den kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övas den praktiska finskan i vardagssituationer, i umgänge och i olika slags servicesituationer med betoning på konstruktiv kommunikation. En del av studieavsnittet kan den studerande få till godo om hen vistas på en finskspråkig ort till exempel på sommaren eller deltar i utbytesverksamhet med ett finskspråkigt gymnasium.

Finska i arbetslivet, 2 sp (FINB19)

Mål

Lokal precisering

- fördjupad förståelse för finskans betydelse i arbetslivet
- använda sig av sina språkfärdigheter i autentiska kommunikationssituationer
- lära sig för arbetslivet viktiga begrepp och termer
- få insikt i arbetslivets spelregler

Centralt innehåll

Lokal precisering

- praktisk finska i arbetslivet
- terminologi som rör yrkes- och näringsliv
- interaktion med företag

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom interaktion med företagsvärlden stärks den samhälleliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övar den studerande praktisk finska i arbetslivet. Studeranden får kännedom om enklare terminologi inom näringslivet och lär sig att använda terminologin på ändamålsenligt sätt i olika servicesituationer. Studerande kan få en del av studieavsnittet till godo om hen arbetat på finska inom industrin eller handeln.

Repetition inför studentskrivningarna, medellång lärokurs, 2 sp (FINB110)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om olika för studentskrivningarna typiska genrer
Lokalt tillägg till centrala innehållen

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av teman och grammatik enligt den studerandes behov
- hör- och läsförståelser, strukturer samt skriftlig framställning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks då den studerande får tilltro till sina egna språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i finska på B-nivå (medellång lärokurs).

7.3. Främmande språk (VK)

Läroämnets uppdrag

Språkämnen är både kunskaps- och färdighetsämnen och ett eget vetenskapsområde. Undervisningen i språk ska fördjupa och utveckla de språkkunskaper och den språkliga medvetenhet som den studerande har tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen.

Främmande språk är en del av gymnasiets språkpedagogik, som syftar till att identifiera och lyfta fram de gemensamma uppgifter som språkundervisningen i gymnasiet har samt att synliggöra språkets betydelse för undervisningen och lärandet överlag. Språkundervisningen i gymnasiet ska utveckla den studerandes flerspråkighet, vilket innebär kunskaper i modersmålet, nationalspråken och främmande språk samt språkliga varianter av dessa såsom dialekter. Språkpedagogiken stärker den studerandes språkliga medvetenhet och förmåga att använda olika språk parallellt samt utvecklar hens multilitteracitet och förmåga att fungera i olika språkgemenskaper. Den studerande ska uppmuntras att använda olika språk på ett mångsidigt sätt med beaktande av språkkunskapens olika delområden och att värdesätta all språkkunskap.

Undervisningen i främmande språk grundar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar till exempel skrivna, talade, visuella och audiovisuella texter eller kombinationer av dessa. Texterna kan vara berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande, fiktiva texter eller faktatexter samt vardagliga eller institutionella situationer som kräver olika slags kommunikationsfärdigheter.

Uppdraget för undervisningen i främmande språk är att på ett mångsidigt sätt utveckla den studerandes kunskaper i respektive språk. Den studerande utvecklar mångsidiga språkkunskaper genom att tolka och producera olika typer av texter inom olika genrer. Den studerande framskrider från grundläggande till mångsidiga färdigheter och tillägnar sig först ett vardagligt språk för att sedan lära sig ett mer abstrakt språk som används inom olika vetenskapsområden. Den studerande handleds i att utveckla sina kunskaper i olika språk, att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter, det vill säga förmågan att förstå och använda sig av språkets strukturer och funktioner samt sambanden mellan olika språk. Den studerande övar ett mångsidigt språkbruk med hjälp av olika texter och kontexter. Den studerande lär sig söka och bearbeta, producera, dela samt utvärdera information.

Koder

Koderna för främmande språk består av språkets bokstavsbeteckning, lärokursens nivåbeteckning och modulens nummer. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

AR = arabiska

SX = annat språk

I grunderna för gymnasiets läroplan används bokstavskoden FS för främmande språk med undantag för engelska, samiska och latin. För asiatiska och afrikanska språk används i grunderna

för gymnasiets läroplan bokstavskoden FSAA. I den lokala läroplanen ska man i stället för dessa koder använda de bokstavskoder som fastställts för respektive språk ovan.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i främmande språk ska man behandla teman som bidrar till att språkinläringen utgör en del av gymnasieundervisningens ämnesshelheter och arbetet över läroämnesgränserna. I undervisningen i de främmande språken kan man samarbeta inom de olika lärokurserna i främmande språk och med andra läroämnena. Samtidigt bidrar undervisningen till att skapa en förståelse för och kopplingar till livsskeden efter gymnasiet, studier och arbetsliv. Språkämnena utgör kunskaps- och färdighetsämnen som ger den studerande verktyg för att känna igen, utveckla och tillämpa sin mångsidiga kompetens och för att analysera värderingar och attityder. Språkundervisningen grundar sig också på egna fack- och vetenskapsområden som erbjuder ytterligare dimensioner, såsom sociolingvistik, kognitiv språkvetenskap eller textforskning, för att iakttä och analysera de mångsidiga kompetenserna. De olika delområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar innehåll för undervisningen, mål för arbetet och grunder för valet av olika lärmiljöer, arbetssätt eller metoder. Mångsidig kompetens i undervisningen i främmande språk syns bland annat i att den studerande ska lära sig ifrågasätta och reflektera över orsakssamband. Språken ger den studerande möjlighet att utveckla sin kreativa verksamhet genom att pröva på olika sätt att studera språk samt att granska de teman som behandlas ur ett intellektuellt och estetiskt perspektiv.

Genom studier i främmande språk får den studerande bekanta sig med och analysera hur individens och gemenskapens identiteter byggs upp och hur man fungerar i grupp. Målet är att använda och värdesätta all språkkunskap de studerande har, vilket ger möjlighet att stärka den studerandes **kompetens för välbefinnande och kommunikativa kompetens** och tilltro till sina egna förmågor. Empati, gott uppförande och element som ingår i konstruktiv kommunikation (mediering) ska synas i alla språkämnen som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom att granska olika faktorer som inverkar på konstruktiv kommunikation och tillämpa dylika färdigheter fördjupar den studerande sin förståelse av det obekanta och blir bättre på att bygga förståelse i situationer där det av språkliga eller kulturella orsaker inte finns gemensam förståelse.

Den studerande utvecklar sina färdigheter att lära sig språk genom att känna igen vilka lärstrategier som passar hen bäst och genom att utvärdera sina framsteg i studierna. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse mångsidiga språkkunskaper har för fortsatta studier och arbetsliv samt för att bygga upp sin språkliga identitet.

Språkämnena kombinerar olika fack- och vetenskapsområden och skapar kontaktytor till andra läroämnena och **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Temastudier och studier som överskrider läroämnesgränserna uppmuntrar den studerande att även använda sina begränsade kunskaper i olika språk samt sin flerspråkiga kompetens. Det är viktigt att temahelheter, olika frågor och lösningar behandlas kollaborativt. I undervisningen eftersträvar man situationer i vilka den studerande under trygga omständigheter ges möjlighet att utmana de egna färdigheterna. Studier och kunskaper i främmande språk ger den studerande möjlighet att bekanta sig med olika slag av diskurser, information, informationskällor och konstformer. Samtidigt kan man ifrågasätta vedertagna förfaringssätt och hitta nya, kreativa synsätt samt identifiera och förstå mångfald. I språkundervisningen är målet att utveckla de kognitiva färdigheterna och den analytiska förmågan genom att använda mångsidiga undervisningsmetoder som fokuserar på den studerande samt genom att erbjuda meningsfulla, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter.

Studierna i främmande språk stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**. Undervisningen ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg för att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen. Samtidigt skapar man kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv, liksom även till språkfrågor såsom språkliga majoriteter och minoriteter, språkpolitik och minskad språklig mångfald. De färdigheter och kontakter den studerande får av studierna i främmande språk underlättar hens övergång till fortsatta studier, arbetsliv och uppgifter som förutsätter medborgaraktivitet.

Studierna i främmande språk stärker **etisk kompetens och miljökompetens** genom att ge den studerande möjlighet att leva sig in i och förstå problem ur ett bredare perspektiv än det egna språket tillåter. Klimatförändringen och ohållbara konsumtionsvanor och att naturens mångfald och den språkliga diversiteten minskar är globala problem som språkundervisningen ger verktyg för att lösa. Under studierna stärks den studerandes färdigheter och man söker kopplingar för att finna och bearbeta gemensamma lösningar. Utöver att söka och producera information handleds den studerande i att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin ansvarskänsla och agera konstruktivt i olika sammanhang.

Global och kulturell kompetens som en del av studierna i främmande språk ska öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang. Mångsidiga språkkunskaper och förståelse för hur språkkunskaperna är användbara i nationellt, nordiskt och internationellt samarbete och för att granska globala frågor fördjupar den studerandes färdigheter att fungera som världsmedborgare och ger hen möjligheter till mångsidigt och kreativt samarbete. Språkstudierna stärker den studerandes kännedom om kulturarven och erbjuder på ett naturligt sätt många olika synvinklar för att granska olika frågor.

Mål

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att tolka texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)	Förmåga att producera texter (inom parentes anges den kunskapsnivå som ställts upp som mål i slutet av den grundläggande utbildningen)
Engelska A-lärokurs	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)	B2.1 (B1.1)
Asiatiska och afrikanska språk, A-lärokurs	A2.2–B1.1	A2.2–B1.1	A2.2–B1.1
Övriga språk, A-lärokurs	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.2)	B1.2 (A2.1)
Engelska B1-lärokurs	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk, B1-lärokurs	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)	B1.1 (A1.3)
Engelska B2-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk, B2-lärokurs	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.3)	A2.2 (A1.2)
Engelska B3-lärokurs	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)
Övriga språk, B3-lärokurs	A2.1	A2.1	A2.1

De allmänna målen för undervisningen i främmande språk är kopplade till kulturell och språklig mångfald, studiefärdigheter, kommunikationsfärdigheter och färdigheter att tolka och producera text. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Kulturell och språklig mångfald

Målet är att den studerande ska

- uppmuntras som språkanvändare i en globaliserad värld där målet inte är kunskaper på modersmålsnivå utan ökad konstruktiv kommunikation och ömsesidig förståelse
- visa att hen har kunskaper, färdigheter och vilja att fungera konstruktivt och kreativt i en kulturellt mångsidig värld
- uppleva att det är meningsfullt att utöka sin språkliga repertoar.

Studiefärdigheter

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål och utvärdera sin utveckling som en del av den pågående läroprocessen
- identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden som språkstuderande
- effektivt kunna använda olika strategier och verktyg för att lära sig språk
- bilda sig en uppfattning om att utvecklingen av språkkunskaperna som process fortsätter också efter gymnasiestudierna.

Kommunikationsfärdigheter, färdighet att tolka och producera text

Målet är att den studerande ska

- vänja sig vid och våga använda språket i olika situationer och på ett mångsidigt sätt
- få erfarenhet av målspråkets många olika studiemiljöer och miljöer för språkanvändning
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till den nivå som ställts upp i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) enligt tabellen ovan samt ställa upp sina egna mål, utvärdera utvecklingen av sina kunskaper och vidareutveckla dem.

Bedömning

Bedömningens uppdrag i främmande språk är att stödja den studerandes utveckling att fungera på ett främmande språk. En mångsidig bedömning och en lyckad, uppmuntrande respons ska stödja den studerandes tilltro till sina förmågor och stärka studiemotivationen.

Bedömningen och den övriga responsen ska grunda sig på den studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställts upp som mål för lärokursen. För att förstå och utveckla det egna och gruppens kunnande och läroprocesser används självvärdering och kamratrespons.

Bedömningen ska grunda sig på målen för kommunikationsfärdigheter, färdigheter att tolka och producera texter samt målen som är kopplade till kulturell och språklig mångfald. Föremål för bedömningen är även den studerandes studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 2) som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen (CEFR) ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratrespons. Som stöd för bedömningen kan man också använda internationellt erkända examenssystem i främmande språk som är kopplade till den gemensamma europeiska referensramen med sex kunskapsnivåer för språk.

I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina färdigheter att studera språk. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Vitsordet ska systematiskt beakta samtliga delområden inom språkkunskaperna även om det förekommer skillnader mellan vad de olika studieavsnitten betonar.

Bedömning av muntlig språkfärdighet

I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkkunskaper bedömas utöver de övriga delområdena inom språkkunskaperna. De muntliga språkkunskaperna kan bedömas genom ett separat prov. (Gymnasielagen 714/2019, 37 § 4 mom.)

En studerande som har slutfört gymnasieutbildningens lärokurs ges ett avgångsbetyg. För slutförande av lärokursen för utbildning som förbereder för gymnasieutbildning ges ett betyg. Som bilaga till betygen som avses i [Gymnasielagens 39 §] 1 och 2 mom. ges därtill ett separat betyg om slutförande av gymnasiediplom och provet i muntliga språkkunskaper. (Gymnasielagen 714/2019, 39 § 3 mom.)

I samband med de obligatoriska och valfria studierna i de främmande språken bedöms även den studerandes muntliga språkfärdighet.

I den valfria modulen 8 i A-lärokursen och den valfria modulen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska bedömningen basera sig på prestationer som den studerande visat under studierna och på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller på vitsordet för andra prestationer som den studerande visat i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar. Förutsättningarna för bedömning av studieavsnitten som bildas av ovannämnda moduler uppfylls när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för studieavsnittet och avlagt det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller visat andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar.

Med undantag för latin bedöms den studerandes muntliga språkfärdigheter i fråga om lärokurserna B2 och B3 i enlighet med Utbildningsstyrelsens separata anvisningar.

Provet i muntlig språkfärdighet som ingår i studierna eller andra prestationer i enlighet med Utbildningsstyrelsens anvisningar bedöms i förhållande till målen som ställts upp för språket och lärokursen i fråga i grunderna för gymnasiets läroplan.

Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar eller prestationer i enlighet med separata anvisningar ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

7.3.1. Främmande språk, engelska, A-lärokurs (VKENA1)

Studieavsnitt

Språklig identitet och engelskan som globalt språk, 4 sp (ENA1-2)

Studieavsnittets moduler

- Studiefärdigheter och språklig identitet, 1 sp (ENA1), Obligatorisk
- Engelskan som globalt språk, 3 sp (ENA2), Obligatorisk

Mål

Studiefärdigheter och språklig identitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppmuntras till att modigt utveckla sina språkkunskaper
- fördjupa sin uppfattning om språklig medvetenhet och flerspråkighet
- analysera och utveckla färdigheterna i självvärdering och kamratrespons som stöd för lärandet
- utveckla sina strategier för språkstudier
- lära sig att använda ändamålsenliga hjälpmedel för språkstudier
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till kunskapsnivå B2.1.

Engelskan som globalt språk

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera sätt att utveckla konstruktiv kommunikation
- utveckla sina strategier för konstruktiv kommunikation och sin problemlösningss förmåga
- stärka sina kommunikationsfärdigheter och sin språkliga självkänsla
- fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den kulturella och språkliga mångfalden.

Lokal precisering

- bli medveten om och utveckla sin studieteknik för att framgångsrikt lära sig kommunicera på olika språk.

Centralt innehåll

Studiefärdigheter och språklig identitet

- utarbeta en personlig språkprofil
- ställa upp mål för språkstudierna
- flerspråkighet som resurs
- bekanta sig med olika textgenrer och -stilar
- bekanta sig med varandra, utbyta vardagskunskap och stärka kommunikationsfärdigheterna genom diskussion

Engelskan som globalt språk

- engelska som modersmål, andraspråk, officiellt språk och globalt språk
- internationella sammanhang i vardagen och i närmiljön, mobilitet
- internationella relationer
- konstruktiv kommunikation, betydelseförhandlingar och verbalisering som medel för att stärka välbefinnande och självkänsla
- talares olika bakgrund och hur status påverkar
- ljudbildning och talproduktion; olika varianter av engelska och jämförelse med andra språk
- kommunikationsstil i olika medier

Lokal precisering

- grundläggande strukturer, ord och fraser

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande handleds i att förstå de mångsidiga språkkunskapernas betydelse för studier och arbetsliv och lär sig använda och värdesätta all språkkunskap hen har. Den studerande identifierar sina styrkor och lär sig utveckla strategier för språkstudier vilket stärker den kommunikativa kompetensen. Den studerande får tilltro till sin egen förmåga då hen på ett konstruktivt och positivt sätt uppmanas använda språk i olika sammanhang även utanför skolmiljö.

Kommunikativ kompetens samt global kompetens betonas i kursen genom att som arbetssätt använda till exempel par- och grupparbeten, bloggskrivande, besök eller intervjuer samt de texter och teman som behandlas.

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stöds genom till exempel reflektion över den egna språkinläringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen fokuserar på den studerandes aktivitet och kommunikationsfärdigheter samt studiefärdigheter, såsom utvecklingen av studiestrategier och arbetssätt som stödjer lärandet. Bedömningen sporrar den studerande till att modigt använda sina språkkunskaper. Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet introducerar målen för språkstudierna i gymnasiet och vänjer den studerande vid språkstudier på gymnasienivå. Den studerande utvecklar sin språkliga medvetenhet, identitet och kommunikationsfärdigheter samt färdigheter i självvärdering. Hen bekantar sig med olika textgenrer och tekniker för språkstudier i samarbete med studieavsnitten SH1, TS1 och MO2-3.

Studieavsnittet granskar hur engelskans ställning som ett lingua franca har utvecklats i globala kontexter och kommunikationssituationer, där engelska inte nödvändigtvis är någons modersmål. Språkets och språkkunskapernas inverkar på etiskt hållbart agerande i all kommunikation granskas också. I studieavsnittet öppnar man upp begreppet konstruktiv kommunikation (mediering) som ett centralt delområde inom språkkunskapen. Studieavsnittet kan endast i undantagsfall avläggas som självständiga studier.

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3)

Studieavsnittets moduler

- Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt, 2 sp (ENA3), Obligatorisk

Mål

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra egna tolkningar av olika texter som anknyter till temat
- kunna producera mångsidiga texter om kulturella teman och fenomen som är viktiga för hen själv
- stärka färdigheterna att använda reflektion som ett verktyg för att lära sig språk.

Centralt innehåll

Engelska språket och kulturen som kreativt uttryckssätt

- kreativ verksamhet
- kulturens och konstens betydelse för individen och samhället
- olika sätt att uttrycka sig själv som en del av identitetsskapandet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet får den studerande, genom bland annat diskussion och reflektion, ökad kännedom och förståelse för människan som kulturell varelse (vardagsliv, värderingar, normer) och hur kulturen reflekteras i olika kreativa uttrycksformer. I studieavsnittet ökar den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Kompetens för välbefinnande

Konstens och kulturens betydelse för välbefinnande och identitetsskapande utvecklas genom reflektion och diskussion.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnskap och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fördjupar den kulturella förståelsen. Språklig och kulturell mångfald samt värderingar och betydelser som förmedlas genom kulturen till individen och samhället behandlas. Konstarnas betydelse granskas utifrån deras påverkan. Den studerande handleds i att dra nytta av andra studier eller lärmiljöer samt sina livsmiljöer. I studierna kan ingå ett eget, mer omfattande kreativt arbete. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med KO1 och/eller MU1.

Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4)

Studieavsnittets moduler

- Engelskan som ett verktyg för att påverka, 2 sp (ENA4), Obligatorisk

Mål

Engelskan som ett verktyg för att påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med aktuella ämnen i medierna och bakgrunden till dem
- utveckla sina färdigheter att uttrycka och analysera åsikter samt argumentera utifrån fakta
- använda olika informationskällor, lärmiljöer eller sätt att producera texter.

Centralt innehåll

Engelskan som ett verktyg för att påverka

- att påverka i civilsamhället
- människorättsfrågor, jämlikhet
- individens ansvar och skyldigheter, yttrandefrihet
- förhandlingsfärdigheter (vardagliga och institutionella)
- mediernas roll när det gäller att forma attityder

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks då de studerande övar sig att på ett konstruktivt sätt diskutera och debattera aktuella teman. I övningarna ingår både muntliga och skriftliga genrer.

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerande använder sina språkliga och kulturella färdigheter för att delta och aktivt påverka i samhället. Kopplingar till demokratifostran och jämlikhetsperspektiv skapas och frågor som gäller språk, medier, samhälle och källkritik diskuteras.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap. Bedömningen är både formativ och summativ. Nivåskalan för språkkunskap och utveckling (CEFR) används som stöd för bedömningen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet utvecklar tänkandet och studiefärdigheterna genom att den studerande får öva sina färdigheter att kritiskt läsa och söka information samt därtill hörande färdigheter att tillämpa och producera information. Delaktighet, aktivt agerande och uppbyggande av demokrati på engelska i en språkligt, kulturellt och åskådningsmässigt mångskiftande värld granskas. Studieavsnittet kan genomföras i samarbete med andra ämnen, till exempel MO4, FINA4 och/eller SL.

Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5)

Studieavsnittets moduler

- Hållbar framtid och vetenskap, 2 sp (ENA5), Obligatorisk

Mål

Hållbar framtid och vetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära sig att använda lämpliga lässtrategier i olika sammanhang och öva sig i att sammanfatta*
- *öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och i grupp.*

Centralt innehåll

Hållbar framtid och vetenskap

- *kunskaps- och vetenskapsområden som är av intresse för de studerande*
- *olika framtidsvisioner*
- *innovationer som skapar en hållbar framtid; möjligheter att lösa komplexa problem*

- *populärvetenskapliga texter, källkritik*
- *engelskan som vetenskapligt språk, särdrag hos vetenskapliga texter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Av de olika delområdena för mångsidig kompetens stärks ytterligare den kommunikativa kompetensen genom till exempel par- och grupparbeten, debatter, blogginlägg.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens stärks genom till exempel samarbete med andra ämnen eller ett forskningsarbete/innovativa lösningar för en hållbar framtid samt analyser av vetenskapliga artiklar och forskningsrön.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etisk kompetens betonas i studieavsnittet då frågor som rör hållbar framtid, miljö och innovationer behandlas.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet används både formativ och summativ bedömning med betoning på det centrala innehållet. Den formativa bedömningen främst för att hjälpa den studerande att nå de uppsatta målen för sitt lärande. Själv- och kamratutvärdering får en ännu mer framträdande roll i detta studieavsnitt. Summativ bedömning består av de vitsord den studerande har fått för sina alster och prov som mäter hur väl den studerande uppnått den uppsatta målen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att fördjupa den studerandes färdigheter i att söka information, särskilt med hänsyn till att granska källors tillförlitlighet samt stärka hens färdigheter i att tolka och producera text. Uppgiften är också att utveckla den studerandes färdigheter att ställa frågor och hitta svar eller lösningar både individuellt och i grupp.

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6)

Studieavsnittets moduler

- Engelska i fortsatta studier och arbetsliv, 2 sp (ENA6), Obligatorisk

Mål

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin kännedom om de textgenrer som är typiska för fortsatta studier och karriärplanering*
- *uppmuntras att använda engelska i olika kommunikationssituationer som anknyter till studier och arbete*

- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig även i formella sammanhang.

Centralt innehåll

Engelska i fortsatta studier och arbetsliv

- planering av fortsatta studier och karriär, karriärflexibilitet
- komplettering av den studerandes språkprofil för framtida behov
- nationella eller internationella organisationer eller företag som arbetsgivare
- hur den unga vuxna på väg in i arbetslivet hanterar vardagen och ekonomin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet betonas kommunikativ kompetens genom till exempel par- och grupparbeten, besök, intervjuer.

Samhällelig kompetens

Samhällelig och global samt kulturell kompetens betonas genom till exempel genom besök och uppgifter som handlar om vardagskompetens, samt genom texter och arbeten som anknyter till samhälle, studier, arbete och vuxenliv.

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande då den studerande ser betydelsen av sina mångsidiga språkkunskaper i samhället och arbetslivet. Tilltron till de egna förmågorna stärks då språkprofilen kompletteras för framtida behov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet används både formativ och summativ bedömning med betoning på det centrala innehållet. Den formativa bedömningen främst för att hjälpa den studerande att nå de uppsatta målen för sitt lärande. Summativ bedömning består av de vitsord den studerande har fått för sina alster och prov som mäter hur väl den studerande uppnått den uppsatta målen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att fördjupa den studerandes uppfattning om språkfärdigheter som arbetslivsfärdighet och socialt kapital i en föränderlig värld. Planering av fortsatta studier och karriär samt arbete, även i internationella sammanhang diskuteras.

Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7)

Studieavsnittets moduler

- Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (ENA7), Valfri

Mål

Miljö och hållbar livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- stärka sina färdigheter att söka information, särskilt med hänsyn till källkritik
- utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att analysera olika orsakssamband
- delta också i mer krävande muntliga eller skriftliga kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

Miljö och hållbar livsstil

- globala miljöfrågor, till exempel klimatförändringen
- hållbar livsstil i den studerandes eget liv
- exempel på internationella avtal eller avtalsförhandlingar
- lösningsfokusering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

I studietavsnittet betonas etik och miljömedvetenhet, global och kulturell kompetens samt samarbete och kommunikation genom olika utvalda material, arbetssätt samt eleverna produktioner. Genom att följa och analysera olika sociala medier, nyheter från olika källor om olika miljöfrågor och avtal övas informationshanteringsfärdighet och digitala färdigheter. De studerande lär sig hantera och förstå ämnesöverskridande helheter samt att tänka kritiskt och kreativt och att tolka och analysera sinsemellan motstridiga källor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet används både formativ och summativ bedömning med betoning på det centrala innehållet. Den formativa bedömningen främst för att hjälpa den studerande att nå de uppsatta målen för sitt lärande. Summativ bedömning består av de vitsord den studerande har fått för sina alster och prov som mäter hur väl den studerande uppnått den uppsatta målen. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet utvecklar den studerandes färdigheter att fungera som en världsmedborgare som har kunskap, färdighet och vilja att delta i debatter kring globala miljöfrågor. Samtidigt som de här synvinklarna behandlas utifrån den studerandes livsmiljö, går man i studierna även in på hur internationella organisationer hanterar frågor om hållbar livsstil.

Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8)

Studieavsnittets moduler

- Kommunicera och påverka muntligt, 2 sp (ENA8), Valfri

Mål

Kommunicera och påverka muntligt

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för de faktorer som påverkar muntliga kommunikationssituationer

- utveckla sina färdigheter i muntlig kommunikation
- utveckla sina färdigheter att förstå olika språkliga varianter
- öva muntlig produktion som förutsätter förberedelse.

Centralt innehåll

Kommunicera och påverka muntligt

- talets olika särdrag
- hur olika bakgrund och olika modersmål hos dem som använder engelska påverkar talsituationen
- dialoger
- teman som behandlats under lärokursens obligatoriska studier och komplettering av dem utifrån den studerandes behov

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet är kompetenserna för samarbets- och kommunikationsfärdigheter centrala, kulturella och etiska färdigheter övas genom att de studerande övar målspråket i allehanda situationer och med engelskans olika regionala variationer. Förutom par- och grupparbete finns även intervjuer, tal, debatter och muntliga föredrag och även till exempel drama och sketcher kan användas. Ljud- och videoinspelningar används för själv- och parutvärdering.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet används både formativ och summativ bedömning med betoning på det centrala innehållet. Den formativa bedömningen främst för att hjälpa den studerande att nå de uppsatta målen för sitt lärande. Summativ bedömning består av de vitsord den studerande har fått för sina alster och prov som mäter hur väl den studerande uppnått den uppsatta målen. Vitsordet som ges för studieavsnittet baserar sig i huvudsak på den studerandes muntliga språkfärdighet. Genomförande av Utbildningsstyrelsens prov i muntlig språkfärdighet ger ett skilt vitsord och intyg som delas ut tillsammans med avgångsbetyget. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att öva de mångsidiga, muntliga språkfärdigheter som krävs för att medverka i internationella sammanhang, samt att ge den studerande verktyg för att kontinuerligt utveckla sina muntliga språkkunskaper. Studieavsnittet har också till uppgift att stärka den studerandes färdigheter i att förhandla samt att respektera och ta hänsyn till andra. I studieavsnittet ingår prov i muntlig språkfärdighet som utarbetats av Utbildningsstyrelsen eller andra prestationer enligt separata anvisningar.

Engelska i affärslivet, 2 sp (ENA9)

Mål

Lokal precisering

- utveckla den muntliga och skriftliga förmågan i internationell kommunikation med speciellt fokus på affärslivets terminologi

Centralt innehåll

Lokal precisering

- engelska i affärslivet, i teori, besök och praktiska övningar
- terminologi som rör till exempel marknadsföring, affärsbrev, möten och telefoni
- internationell affärsetikett

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Genom t.ex. muntliga presentationer, par- och grupparbeten, diskussioner och besök, både i klass och genom interaktion med företagsvärlden, utvecklas den mångsidiga kompetensen inom flera delområden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet används i huvudsak formativ bedömning i form av respons på de muntliga och skriftliga uppgifterna. Även summativ bedömning ingår i form av ett mindre skriftlig förhör. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A) då den studerande har utfört de uppgifter som ingår och blivit godkänd i förhöret. Aktivt deltagande krävs. Studieavsnittet kan inte avläggas på egen hand.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet övar den studerande praktisk engelska i affärslivet. Studeranden får kännedom om terminologin inom företagsvärlden och lär sig använda terminologin på ett ändamålsenligt sätt i olika kommunikationssituationer.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (ENA10)

Mål

Lokal precisering

- förbereda den studerande för studentprovet i engelska

Centralt innehåll

Lokal precisering

- innehållet i läroplanen för engelskan genom olika uppgiftstyper repeteras och övas
- aktuella texter, hörförståelser samt skriftliga uppgifter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stärks då den studerande får mer tilltro till sina språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i engelska (A-lärokurs).

7.3.2. Främmande språk, tyska, B3-lärokurs (TYB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Lokal precisering

Vid Topeliusgymnasiet kan studerande läsa korta språk oberoende om studierna inletts i grundläggande utbildningen eller inleds först i gymnasiet. I båda fallen benämns lärokursen TYB3. De två första studieavsnitten (TYB31 och TYB32) riktar sig till nybörjare och en studerande som gått grundskolans kurs kan välja bort dem. En studerande som vid ett annat gymnasium gått studieavsnitt enligt TYB2-systemet får vid Topeliusgymnasiet sina prestationer överförda till TYB3-systemet.

Studieavsnitt

Hej vänner!, 2 sp (TYB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar
- välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv
- bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen
- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.

Centralt innehåll

Nyborjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Målet för studieavsnittet är att den studerande bildar sig en positiv attityd till ämnet samt landet där målspråket talas. Intresset för ämnet väcks och studierna känns ändamålsenliga, till exempel genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen lyfts fram främst genom fokus på uttal och muntliga övningar i par och i grupp, exempelvis genom dialoger.

Global och kulturell kompetens

Den studerande bekantar sig med målspråkets kultur och breddar sin syn på livet, människorna och världen i jämförelse med sin egen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna. Studieavsnittet bedöms med ett vitsord på vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet motiverar den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det nya språket och kulturer. Den studerande uppmuntras att vara aktiv på målspråket och använda sig av många olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Trevlig resa!, 2 sp (TYB32)

Studieavsnittets moduler

- Nyborjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål*Nyborjarnivå 2**Målet för modulen är att den studerande ska*

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Centralt innehåll*Nyborjarnivå 2*

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*
- *sociala möten i vardagen*
- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Kompetens för välbefinnande**

I studieavsnittet stärks kompetensen för välbefinnande till exempel genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur.

Kommunikativ kompetens

Uppgifter genomförs bland annat som par- och grupparbeten, genom besök, intervjuer och presentationer, vilket utvecklar den kommunikativa kompetensen. Fokus ligger på uttal och muntliga övningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet uppmuntrar den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja språket som en inkörsport till sådant som kan intressera hen och även för att vidga sin världsbild.

Vår vardag, 2 sp (TYB33)**Studieavsnittets moduler**

- Nyborjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål*Nyborjarnivå 3*

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.

Centralt innehåll

Nyborjarnivå 3

- sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden
- fritid och hobbyer
- gymnasievardagen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Under studieavsnittet repeteras stoffet från de föregående studieavsnitten, till exempel genom muntliga dialoger med temat sociala möten i vardagen. Målet är att den studerande efter studieavsnittet kan känna sig trygg inför fortsatta studier i ämnet. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse kunskaper i målspråket har i framtiden. Under studieavsnitt lär sig den studerande att reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens betonas i studieavsnittet genom bland annat par- och grupparbeten där fokus ligger på kommunikation och uttal, till exempel vägbeskrivning och klädshopping. Målet är att den studerande skall vänja sig vid att använda språket i olika situationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nyborjarnivån och framstegen i studierna i målspråket. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Välkommen till oss!, 2 sp (TYB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål*Grundnivå 1*

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.

Centralt innehåll*Grundnivå 1*

- målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket
- Finland på målspråket utifrån studieperspektiv
- vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Global och kulturell kompetens**

I studieavsnittet studeras det egna landet, dess kultur, vardagsliv och språk i jämförelse med länderna där målspråket talas. I arbetet söker den studerande information bland annat på målspråket. Arbetsmetoder så som par- och grupparbeten, besök, intervjuer och presentationer används. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunnande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Vi mår bra, 2 sp (TYB35)**Studieavsnittets moduler**

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- välbefinnande och hälsa
- olika livsskeden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet stärks kompetensen för välbefinnande t.ex. genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur. Under studieavsnittet betonas omsorg om sig själv och andra via teman som berör välbefinnande och hälsa. Den studerande fokuserar på egna livsskeden och bygger samtidigt upp sin identitet.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens betonas i studieavsnittet genom bl a par- och grupparbeten där fokus ligger på muntliga övningar och uttal. Aktivt lyssnande och hörförståelse inkluderas i övningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet erbjuder den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Tysk kultur, 2 sp (TYB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- språk- och kulturområdets olika kulturella teman
- aktuella kulturella teman
- kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Det finländska kulturarvet analyseras i jämförelse med målspråkets kultur genom till exempel par- och grupparbeten, genom besök, intervjuer och presentationer. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stöds bland annat genom reflektion över konstens betydelse för välmående och identitetsskapande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman i jämförelse med det finländska kulturarvet. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Den studerande producerar en egen text på målspråket.

Studier, arbete och framtid, 2 sp (TYB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen lyfts fram genom muntliga och skriftliga övningar enskilt, i par eller i grupp, exempelvis genom arbetsansökan, arbetsintervjuer och andra övningar relaterade till fortsatta studier och arbetsliv.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet stärker förmågan till arbetslivsfärdigheter och förbereder för framtiden och livet efter gymnasiet. Den studeranden får redskap och färdigheter som hjälper hans övergång till fortsatta studier och arbetsliv, exempelvis genom att skriva en arbetsansökan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet stärker den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Nyheter och medier, 2 sp (TYB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- aktuella teman
- medier på målspråket
- källkritik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Inom studieavsnittet kombineras olika fack- och vetenskapsområden och den studerande uppmuntras att använda sina begränsade kunskaper och sin flerspråkiga kompetens. Arbetet omfattar studiet av texter och källor av olika slag och kan resultera i diskussioner, presentationer, debatter, etc.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet uppmuntrar den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (TYB39)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- olika boendemiljöer
- hållbar livsstil

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Studieavsnittet stärker förmågan att värdesätta naturens mångfald och forskningsbaserad kunskap om klimatet. Under studieavsnittet betonas även cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion. Den etiska kompetensen lyfts fram genom texter och hörförståelser som fokuserar på ovannämnda teman.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stärker studerandens internationella färdigheter och våldsmedborgarattityd genom att miljö och hållbar livsstil behandlas ur ett globalt perspektiv. Studieavsnittet ger den studerande verktyg att agera etiskt på den globala arenan, exempelvis genom debatter kring ämnet eller argumenterande texter som insändare eller inlägg i sociala medier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att hjälpa den studerande att utveckla färdigheterna i att tolka och producera text på grundnivå.

Min språkkompetens, 2 sp (TYB310)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- internationellt kunnande och samarbete
- bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper
- krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Under studieavsnittet betonas förmågan att identifiera och använda sig av sina egna styrkor och samtidigt bygga upp en identitet. Den studerande ska kartlägga sina kunskaper i målspråket och bygga upp en strategi för fortsatta studier som passar hen bäst.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stärker internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samtidigt som fokus ligger på internationellt kunnande och samarbete. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker förmågan att strukturera och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande genom att bekanta sig med olika internationella system och samtidigt lära sig att kombinera information på ett nytt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att hjälpa den studerande att bilda sig en helhetsuppfattning om de grundläggande språkkunskaperna. I studieavsnittet stärks de färdigheter som den studerande utnyttjar för att självständigt fortsätta utveckla sitt kunnande.

Internationell erfarenhet, 2 sp (TYB311)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3-A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- resa till ett tyskspråkigt land, till exempel i form av ett utbyte med en annan skola
- vid utbyte med en annan skola, värdskap vid svarsbesök

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande får i studieavsnittet pröva sin förmåga att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Kommunikativ kompetens

Empati, gott uppförande och konstruktiv kommunikation är förutsättningar för studieavsnittet. Den studerande stärker sin tilltro till sin egna förmågor genom att bygga upp social kontakt och i olika konkreta situationer klara sig trots vissa språkliga och kulturella begränsningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt (A) eller underkänt (U). Det kan inte avläggas genom självständiga studier.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet lär sig de studerande känna kulturen, språket och vardagslivet i mållandet och samtidigt förbättrar sina kunskaper i målspråket. Genom att knyta kontakter med tyskspråkiga studerande får de finländska studerandena en fördjupad förståelse för den andra kulturen och får använda språket i verkliga situationer. Vid eventuellt utbyte får den studerande erfarenhet av att hemma fungera som värd för utländska gäster och för dem presentera sin egen kultur. På så sätt får den studerande en större kännedom om kulturskillnader och lär sig att mer objektivt betrakta den egna kulturens särdrag. Studieavsnittet kan genomföras i samarbete med andra ämnen.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (TYB312)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om olika för studentskrivningarna typiska genrer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av teman och grammatik enligt den studerandes behov
- hör- och läsförståelser, strukturer samt skriftlig framställning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks då den studerande får tilltro till sina egna språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i tyska på C-nivå (kort lärokurs).

7.3.3. Främmande språk, franska, B3-lärokurs (FRAB3)

Läroämnets uppdrag

Det särskilda uppdraget för lärokursen är att uppmuntra den studerande att utöka sin språkliga repertoar och att fortsätta lära sig språk samt att fortsätta språkstudierna även efter gymnasiet som en del av det kontinuerliga lärandet. Uppdraget är att stärka den studerandes språkliga och kulturella färdigheter utifrån målspråkets perspektiv. Undervisningen ska vägleda den studerande i att inse hur lärandet av ett nytt språk ökar förståelsen av sambandet mellan tänkande och språk.

Undervisningen ska särskilt i början av lärokursen betona den muntliga språkfärdigheten, men lärokursens uppdrag är att hjälpa den studerande att inse hur man också med begränsade språkkunskaper kan bekanta sig med språk- och kulturområdets texter samt kunskaps- och vetenskapsområden. Det nya språket öppnar också möjligheter till vidareutbildning på olika språk och ökar arbetslivsfärdigheterna. Lärokursens uppdrag är också att uppmuntra den studerande att förstå hur övrigt lärande stöds av att man lär sig ett nytt språk.

Bedömning

Vid Topeliusgymnasiet kan studerande läsa korta språk oberoende om studierna inletts i grundläggande utbildningen eller inleds först i gymnasiet. I båda fallen benämns lärokursen FRAB3. De två första studieavsnitten (FRAB31 och FRAB32) riktar sig till nybörjare och en studerande som gått grundskolans kurs kan välja bort dem. En studerande som vid ett annat gymnasium gått studieavsnitt enligt FRAB2-systemet får vid Topeliusgymnasiet sina prestationer överförda till FRAB3-systemet.

Studieavsnitt

Hej vänner!, 2 sp (FRAB31)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 1, 2 sp (VKB31), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bilda sig en uppfattning om det nya språkets relation till andra språk som hen kan eller har studerat och kunna använda sig av sin egen språkliga repertoar*
- *välja sådana lämpliga sätt att studera och lära sig språk som passar hen själv*
- *bilda sig en uppfattning om målspråkets ställning i världen*
- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 1

- *rutinmässiga kommunikationssituationer*
- *de viktigaste kommunikationsstrategierna*
- *de vanligaste artighetsfraserna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Målet för studieavsnittet är att den studerande bildar sig en positiv attityd till ämnet samt landet där målspråket talas. Intresset för ämnet väcks och studierna känns ändamålsenliga, till exempel genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur.

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen lyfts fram främst genom fokus på uttal och muntliga övningar i par och i grupp, exempelvis genom dialoger.

Global och kulturell kompetens

Den studerande bekantar sig med målspråkets kultur och breddar sin syn på livet, människorna och världen i jämförelse med sin egen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet motiverar den studerande till långsiktiga och målinriktade språkstudier samt stärka den studerandes intresse för det nya språket och kulturer. Den studerande uppmuntras att vara aktiv på målspråket och använda sig av många olika slags kommunikationsstrategier som även kompenserar begränsade språkkunskaper.

Trevlig resa!, 2 sp (FRAB32)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 2, 2 sp (VKB32), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.1–A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 2

- *beskriva den närmsta kretsen och vardagen*
- *sociala möten i vardagen*

- *uträttande av olika vardagliga ärenden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet stärks kompetensen för välbefinnande till exempel genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur.

Kommunikativ kompetens

Uppgifter genomförs bland annat som par- och grupparbeten, genom besök, intervjuer och presentationer, vilket utvecklar den kommunikativa kompetensen. Fokus ligger på uttal och muntliga övningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess, och kan till exempel bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet uppmuntrar den studerande till att modigt använda även sina begränsade språkkunskaper i olika kommunikationssituationer och utnyttja språket som en inkörsport till sådant som kan intressera hen och även för att vidga sin världsbild.

Vår vardag, 2 sp (FRAB33)

Studieavsnittets moduler

- Nybörjarnivå 3, 2 sp (VKB33), Valfri

Mål

Nybörjarnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.2.*

Centralt innehåll

Nybörjarnivå 3

- *sociala möten i vardagen, uträttande av vardagliga ärenden*
- *fritid och hobbyer*
- *gymnasievardagen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Under studieavsnittet repeteras stoffet från de föregående studieavsnitten, till exempel genom muntliga dialoger med temat sociala möten i vardagen. Målet är att den studerande efter studieavsnittet kan känna sig trygg inför fortsatta studier i ämnet. Den studerande handleds i att förstå vilken betydelse kunskaper i målspråket har i framtiden. Under studieavsnitt lär sig den studerande att reflektera över sitt eget och de andras kunnande på ett konstruktivt sätt.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens betonas i studieavsnittet genom bland annat par- och grupparbeten där fokus ligger på kommunikation och uttal, till exempel vägbeskrivning och klädshopping. Målet är att den studerande skall vänja sig vid att använda språket i olika situationer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att bilda sig en helhetsuppfattning om inledningsskedet av nybörjarnivån och framstegen i studierna i målspråket. Vid behov ser man till att en studerande som läst B2-lärokurs i den grundläggande utbildningen kan inleda studier i språket i gymnasiet.

Välkommen till oss!, 2 sp (FRAB34)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 1, 2 sp (VKB34), Valfri

Mål

Grundnivå 1

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3.*

Centralt innehåll

Grundnivå 1

- *målspråkets geografiska spridning, olika varianter av språket*
- *Finland på målspråket utifrån studieperspektiv*
- *vanor i vardagen och traditioner samt kulturella skillnader*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet studeras det egna landet, dess kultur, vardagsliv och språk i jämförelse med länderna där målspråket talas. I arbetet söker den studerande information bland annat på målspråket. Arbetsmetoder så som par- och grupparbeten, besök, intervjuer och presentationer används. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger den studerande språkliga och kulturella färdigheter och verktyg att delta och aktivt påverka i samhället och den internationella världen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att använda målspråket som ett verktyg för att söka information. Den studerande utvecklar sina färdigheter för internationellt kunskande och uppmuntras till att modigt fungera som en ambassadör för sin egen kultur.

Vi mår bra, 2 sp (FRAB35)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 2, 2 sp (VKB35), Valfri

Mål

Grundnivå 2

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3–A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 2

- *välbefinnande och hälsa*
- *olika livsskeden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet stärks kompetensen för välbefinnande till exempel genom att ifrågasätta, analysera och reflektera över egna styrkor och över egen identitet och kultur. Under studieavsnittet betonas omsorg om sig själv och andra via teman som berör välbefinnande och hälsa. Den studerande fokuserar på egna livsskeden och bygger samtidigt upp sin identitet.

Kommunikativ kompetens

Kommunikativ kompetens betonas i studieavsnittet genom bland annat par- och grupparbeten där fokus ligger på muntliga övningar och uttal. Aktivt lyssnande och hörförståelse inkluderas i övningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet erbjuder den studerande verktyg för att uttrycka sina känslor och åsikter på målspråket. Den studerande övar på att upprätthålla kommunikationen och på att lyssna aktivt.

Fransk kultur, 2 sp (FRAB36)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 3, 2 sp (VKB36), Valfri

Mål

Grundnivå 3

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 3

- *språk- och kulturområdets olika kulturella teman*
- *aktuella kulturella teman*
- *kreativ verksamhet utifrån den studerandes egna intressen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Det finländska kulturarvet analyseras i jämförelse med målspråkets kultur genom till exempel par- och grupparbeten, genom besök, intervjuer och presentationer. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Kompetens för välbefinnande

Kompetens för välbefinnande stöds bland annat genom reflektion över konstens betydelse för välmående och identitetsskapande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet handleder den studerande i att bekanta sig med språkområdets centrala kulturella och historiska teman i jämförelse med det finländska kulturarvet. Den studerande uppmuntras till att modigt använda målspråket i samband med att hen undersöker olika kulturella teman som intresserar hen själv. Den studerande producerar en egen text på målspråket.

Studier, arbete och framtid, 2 sp (FRAB37)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 4, 2 sp (VKB37), Valfri

Mål

Grundnivå 4

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 4

- *gymnasiestudier, eventuella fortsatta studier, arbetsliv*
- *framtidsplaner*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen lyfts fram genom muntliga och skriftliga övningar enskilt, i par eller i grupp, exempelvis genom arbetsansökan, arbetsintervjuer och andra övningar relaterade till fortsatta studier och arbetsliv.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet stärker förmågan till arbetslivsfärdigheter och förbereder för framtiden och livet efter gymnasiet. Den studeranden får redskap och färdigheter som hjälper hens övergång till fortsatta studier och arbetsliv, exempelvis genom att skriva en arbetsansökan.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet stärker den studerandes självkänsla som språkanvändare genom att erbjuda möjligheter att reflektera över och öva på språket i olika situationer som berör fortsatta studier och arbetsliv.

Nyheter och medier, 2 sp (FRAB38)

Studieavsnittets moduler

- Grundnivå 5, 2 sp (VKB38), Valfri

Mål

Grundnivå 5

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.1.*

Centralt innehåll

Grundnivå 5

- *aktuella teman*
- *medier på målspråket*
- *källkritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Inom studieavsnittet kombineras olika fack- och vetenskapsområden och den studerande uppmuntras att använda sina begränsade kunskaper och sin flerspråkiga kompetens. Arbetet omfattar studiet av texter och källor av olika slag och kan resultera i diskussioner, presentationer, debatter, etc.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet uppmuntrar den studerande att med de språkkunskaper hen har läsa och tolka texter av olika längd och svårighetsgrad. Undervisningen ska stärka den studerandes strategier som behövs för att tolka olika texter och fördjupa hens färdigheter att uttrycka sig på målspråket på det sätt som kommunikationssituationen förutsätter med beaktande av mottagaren.

Miljö och hållbar livsstil, 2 sp (FRAB39)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- olika boendemiljöer
- hållbar livsstil

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Studieavsnittet stärker förmågan att värdesätta naturens mångfald och forskningsbaserad kunskap om klimatet. Under studieavsnittet betonas även cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion. Den etiska kompetensen lyfts fram genom texter och hörförståelser som fokuserar på ovannämnda teman.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stärker studerandens internationella färdigheter och våldsmedborgarattityd genom att miljö och hållbar livsstil behandlas ur ett globalt perspektiv. Studieavsnittet ger den studerande

verktyg att agera etiskt på den globala arenan, exempelvis genom debatter kring ämnet eller argumenterande texter som insändare eller inlägg i sociala medier.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunnande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att hjälpa den studerande att utveckla färdigheterna i att tolka och producera text på grundnivå.

Min språkkompetens, 2 sp (FRAB310)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- internationellt kunnande och samarbete
- bekanta sig med olika internationella system för utvärdering av språkkunskaper
- krav på språkkunskaper, bland annat vid fortsatta studier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Under studieavsnittet betonas förmågan att identifiera och använda sig av sina egna styrkor och samtidigt bygga upp en identitet. Den studerande ska kartlägga sina kunskaper i målspråket och bygga upp en strategi för fortsatta studier som passar hen bäst.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stärker internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samtidigt som fokus ligger på internationellt kunnande och samarbete. Målet är att öka den studerandes nyfikenhet, motivation och färdigheter att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker förmågan att strukturera och utveckla färdigheter för kontinuerligt lärande genom att bekanta sig med olika internationella system och samtidigt lära sig att kombinera information på ett nytt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms både formativt och summativt, med betoning på de centrala målen och innehållet. Den formativa bedömningens syfte är att stödja den studerandes lärandeprocess och kan bestå av direkt respons som inte dokumenteras. Den summativa bedömningen består till exempel av prov och/eller den studerandes arbeten i olika former och bör visa hur väl den studerande har uppnått målen för studieavsnittet. Vitsordet baserar sig på den studerandes kunskande inom alla språkfärdighetsområden (hörförståelse, muntlig produktion, läsförståelse, skriftlig produktion) samt på den studerandes mångsidiga deltagande i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppgift är att hjälpa den studerande att bilda sig en helhetsuppfattning om de grundläggande språkkunskaperna. I studieavsnittet stärks de färdigheter som den studerande utnyttjar för att självständigt fortsätta utveckla sitt kunskande.

Internationell erfarenhet, 2 sp (FRAB311)

Mål

Lokal precisering

- kunna kommunicera enligt målen för kunskapsnivå A1.3-A2.2.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- resa till ett franskspråkigt land, till exempel i form av ett utbyte med en annan skola
- vid utbyte med en annan skola, värdskap vid svarsbesök

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande får i studieavsnittet pröva sin förmåga att fungera i olika slags kulturella och språkliga miljöer och sammanhang.

Kommunikativ kompetens

Empati, gott uppförande och konstruktiv kommunikation är förutsättningar för studieavsnittet. Den studerande stärker sin tilltro till sin egna förmågor genom att bygga upp social kontakt och i olika konkreta situationer klara sig trots vissa språkliga och kulturella begränsningar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms som avlagt (A) eller underkänt (U). Det kan inte avläggas genom självständiga studier.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet lär sig de studerande känna kulturen, språket och vardagslivet i mållandet och samtidigt förbättrar sina kunskaper i målspråket. Genom att knyta kontakter med franskspråkiga

studerande får de finländska studerandena en fördjupad förståelse för den andra kulturen och får använda språket i verkliga situationer. Vid eventuellt utbyte får den studerande erfarenhet av att hemma fungera som värd för utländska gäster och för dem presentera sin egen kultur. På så sätt får den studerande en större kännedom om kulturskillnader och lär sig att mer objektivt betrakta den egna kulturens särdrag. Studieavsnittet kan genomföras i samarbete med andra ämnen.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FRAB312)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om olika för studentskrivningarna typiska genrer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av teman och grammatik enligt den studerandes behov
- hör- och läsförståelser, strukturer samt skriftlig framställning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Kompetensen för välbefinnande stärks då den studerande får tilltro till sina egna språkkunskaper inför studentskrivningarna.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet i franska på C-nivå (kort lärokurs).

7.4. Matematik (MA)

Läroämnets uppdrag

Studierna i matematik ger den studerande färdigheter att förstå, använda och producera samt utvärdera information i matematisk form. Undervisningen ska handleda den studerande att förstå matematikens betydelse i moderna kulturer och iaktta hur nödvändig matematiken är inom olika områden, som teknologi, medicin, samhälls- och naturvetenskaper samt konst. Undervisningen i matematik har i uppdrag att introducera den studerande i matematikens grundläggande begrepp, grundläggande idéer och strukturer samt att handleda den studerande att använda matematik i tal, skrift och i andra uttryckssätt. Undervisningen ska utveckla den studerandes färdigheter i att räkna, tänka kreativt, skapa modeller av fenomen, göra prognoser och lösa problem.

Genom studierna i matematik utvecklar den studerande sina färdigheter att använda datorprogram och digitala informationskällor som stöd för lärandet och som verktyg i undersökningar och problemlösning. Hen lär sig också bedöma hur nyttiga olika tekniska hjälpmedel är och vad som begränsar användningen av dem.

Mångsidig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Studierna i matematik stödjer målen för **global och kulturell kompetens** samt **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i matematik är att den studerande

ska

- få positiva lärupplevelser, bli van att arbeta långsiktigt och lära sig lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- förstå matematiken både som en unik, självständig vetenskapsgren och som ett användbart redskap för att göra modeller eller prognoser eller hantera fenomen som är kopplade till samhälle, ekonomi eller natur
- bygga upp en matematisk grund för sina fortsatta studie
- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att framlägga hypoteser och undersöka deras riktighet, göra motiveringar och bedöma deras giltighet samt resultatens generaliserbarhet
- kunna följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig motivera påståenden och bedöma information i olika former
- bli van vid att bilda matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att använda olika Lösningsstrategier
- sporras till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och tydligt presentera lösningar på problem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, programvaror och informationskällor samt förstå att resultatet som en programvara genererar inte är tillräckligt för att påvisa, bevisa eller motivera ett påstående.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Bedömningen ska vägleda den studerande att utveckla sina kunskaper och sin förståelse av matematik samt sin förmåga att arbeta långsiktigt. Bedömningen ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. En lyckad återkoppling hjälper den studerande att lägga märke till sina styrkor och vilka kunskaper och färdigheter hen behöver vidareutveckla.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Dessutom fäster läraren uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs i matematik ersätter studier i den långa lärokursen studier i den korta lärokursen som följer:

Modul i den långa lärokursen	Modul i den korta lärokursen
MAA2	MAB2
MAA3	MAB3
MAA6	MAB8
MAA8	MAB5
MAA9	MAB7

Övriga studier enligt den långa lärokursen som avlagts med godkänt resultat, eller studiepoäng som blivit överflödiga i samband med byte av lärokurs och som motsvarar delstudier som avlagts med godkänt resultat, kan utgöra övriga valfria studier enligt den korta lärokursen eller temastudier enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen.

Vid en övergång från den långa lärokursen till den korta ska den studerande, om hen vill, få möjlighet att visa ytterligare prov på sina kunskaper för att fastställa sin kunskapsnivå.

Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande visar ytterligare prov på sina kunskaper. I samband med bytet av lärokurs ska de studiepoäng som saknas i modulerna avläggas på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

Den studerande kan även avlägga modulerna enligt den andra lärokursen utan att byta lärokurs. I sådana fall kan modulerna i fråga räknas till godo som övriga valfria studier eller temastudier på det sätt som fastställts i den lokala läroplanen.

7.4.1. Gemensamt studieavsnitt i matematik (MAY)

Studieavsnitt

Tal och ekvationer, 2 sp (MAG1)

Studieavsnittets moduler

- MAG1 Tal och ekvationer, 2 sp (MAY1), Obligatorisk

Mål

MAG1 Tal och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- repetera principerna för procenträkning
- kunna använda proportionalitet i problemlösning
- fördjupa kunskaperna i bråkräkning
- repetera räkneregler för potenser
- stärka sin förståelse för funktionsbegreppet
- förstå principerna för hur man löser ekvationer och ekvationspar
- lära sig använda programvara för att rita grafer till funktioner, göra tolkningar och för att lösa ekvationer.

Centralt innehåll

MAG1 Tal och ekvationer

- talmängderna och de grundläggande räkneoperationerna
- motsatt tal och inverterat tal samt absolutbelopp
- procenträkning
- räkneregler för potenser (exponenten heltal)
- direkt och omvänt proportionalitet
- funktion, ritning och tolkning av grafer
- lösning av förstgradsekvationer
- ekvationspar
- kvadratroten och kubikroten
- potensfunktioner och potensekvationer (gradtalen 2 och 3)

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation.

Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete. Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt.

Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

7.4.2. Lång lärokurs i matematik (MAA)

Studieavsnitt

Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 1, 3 sp (MAA2), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 1

Målen för modulen är att den studerande ska

- *introduceras i hur man skapar matematiska modeller av fenomen med hjälp av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner, känna till deras egenskaper och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem, samt känna till sambandet mellan nollställen till en polynomfunktion och polynomets faktorer*
- *kunna lösa enkla polynomlikheter*
- *kunna använda programvara för att undersöka polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner samt för att lösa polynomekvationer, rationella ekvationer, rotekvationer och polynomlikheter i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 1

- *polynomfunktioner och -ekvationer samt polynomlikheter*
- *lösning av andragradsekvationer med rotformeln*
- *produkten av polynom och binomformlerna (summan av en kvadrat, produkten av en summa och en differens)*
- *faktorisering av polynom*
- *potensfunktioner och potensekvationer (exponenten ett positivt heltal)*
- *rationella funktioner och ekvationer*
- *rotfunktioner och rotekvationer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk

information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Geometri, 2 sp (MAA3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAA3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öva sig i att gestalta och beskriva information om rum och former i både tvåoch tredimensionella situationer*
- *kunna tillämpa likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar*
- *öva sig att formulera, motivera och använda satser som innehåller geometrisk information*
- *kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar samt geometrin i anknytning till dem.*

Centralt innehåll

Geometri

- *likformighet hos figurer och kroppar*
- *sinus- och cosinussatsen*
- *beräkning av längder, vinklar och areor i anknytning till månghörningar*
- *geometrin för cirkeln och dess delar samt för räta linjer i anknytning till cirkeln*
- *beräkningar av längder, areor och volymer i anknytning till raka cylindrar, koner och klot*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med

större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4)

Studieavsnittets moduler

- Analytisk geometri och vektorer, 3 sp (MAA4), Obligatorisk

Mål

Analytisk geometri och vektorer

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hur analytisk geometri skapar samband mellan geometriska och algebraiska begrepp*
- *förstå den geometriska innebörden av en ekvation*
- *kunna lösa absolutbeloppsekvationer i formen $|f(x)| = a$ eller $|f(x)| = |g(x)|$*
- *förstå vektorbegreppet och sätta sig in i hur man räknar med vektorer*
- *kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i det tvådimensionella koordinatsystemet med hjälp av vektorer*
- *kunna lösa plangeometriska problem med hjälp av vektorer*
- *kunna använda programvara vid undersökning av kurvor och vektorer och vid tillämpningsuppgifter i anknytning till dem.*

Centralt innehåll

Analytisk geometri och vektorer

- *ekvationen för en kurva*

- *ekvationerna för en rät linje, cirkel och parabel*
- *ekvationssystem*
- *parallella och ortogonala linjer*
- *absolutbeloppsekvation*
- *avståndet från en punkt till en linje*
- *grundläggande egenskaper hos vektorer*
- *addition och subtraktion av vektorer i planet samt multiplikation av en vektor med ett tal i planet*
- *skalär produkt och vinkeln mellan två vektorer i planet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5)

Studieavsnittets moduler

- Funktioner och ekvationer 2, 2 sp (MAA5), Obligatorisk

Mål

Funktioner och ekvationer 2

Målen för modulen är att den studerande ska

- introduceras i hur man skapar matematiska modeller med hjälp av sinus- och cosinusfunktioner samt med exponential- och logaritmfunktioner
- undersöka sinus- och cosinusfunktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $\sin f(x) = a$ eller $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna tillämpa sambandet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ mellan sinus- och cosinusfunktionerna
- känna till egenskaperna hos exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioner, vid ekvationslösning och i tillämpningsuppgifter.

Centralt innehåll

Funktioner och ekvationer 2

- riktad vinkel och radianer
- enhetscirkeln
- sinus- och cosinusfunktionen med symmetri- och perioditetsegenskaper
- lösning av sinus- och cosinusekvationer
- potenser med bråkexponent och deras samband med rötter
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritm och räkneregler för logaritmer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens

studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Derivata, 3 sp (MAA6)

Studieavsnittets moduler

- Derivata, 3 sp (MAA6), Obligatorisk

Mål

Derivata

Målen för modulen är att den studerande ska

- *med hjälp av derivatan bekanta sig med egenskaperna hos matematiska modeller för olika fenomen*
- *få en åskådlig uppfattning om en funktions gränsvärde och kontinuitet*
- *förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion*
- *kunna bestämma derivatan av enkla funktioner*
- *kunna derivata sammansatta funktioner*
- *behärska hur man undersöker förloppet hos funktioner med hjälp av derivatan och hur man bestämmer deras extremvärden i ett slutet intervall*
- *kunna använda programvara vid undersökning av gränsvärde, kontinuitet och derivata i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Derivata

- *en funktions gränsvärde, kontinuitet och derivata*
- *derivering av polynomfunktioner, rationella funktioner och rotfunktioner*
- *derivering av sinus- och cosinusfunktioner samt av exponential- och logaritmfunktioner*
- *derivator av produkter och kvoter av funktioner*
- *sammansatta funktioner och deras derivator*
- *undersökning av förloppet hos en funktion och bestämning av extremvärden*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Integralkalkyl, 2 sp (MAA7)

Studieavsnittets moduler

- Integralkalkyl, 2 sp (MAA7), Obligatorisk

Mål

Integralkalkyl

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå begreppet primitiv funktion och lära sig att bestämma primitiva funktioner till enkla funktioner*
- *förstå begreppet integral och dess samband med arean samt introduceras i hur man bestämmer en integral med en numerisk metod*
- *kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler*
- *göra sig förtrogen med integralkalkylens tillämpningar*
- *kunna använda programvara då hen undersöker egenskaperna hos funktioner, bestämmer primitiva funktioner, beräknar integraler i samband med tillämpningar och integrerar numeriskt.*

Centralt innehåll

Integralkalkyl

- *primitiv funktion och integrering av de viktigaste elementära funktionerna*
- *integraler*
- *rektangelmetoden*
- *beräkning av areor och volymer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAA8), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra en diskret statistisk fördelning samt bestämma och tolka fördelningens nyckeltal
- kunna åskådliggöra en fördelning som består av två variabler samt bestämma korrelationskoefficienten och regressionskurvan
- sätta sig in i kombinatoriska metoder
- göra sig förtrogen med begreppet sannolikhet och räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och lära sig bestämma väntevärdet för en fördelning samt tolka det
- kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format samt för att presentera statistisk information
- kunna använda programvara för att konkretisera fördelningar, bestämma nyckeltal samt beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- lägesmått och standardavvikelse
- korrelation och linjär regression

- *klassisk och statistisk sannolikhet*
- *permutationer och kombinationer*
- *räkneregler för sannolikhet*
- *binomialfördelning*
- *diskret sannolikhetsfördelning*
- *väntevärdet för en diskret fördelning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

3D-geometri, 2 sp (MAA10)

Studieavsnittets moduler

- 3D-geometri, 2 sp (MAA10), Valfri

Mål

3D-geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper i räkning med vektorer och lära sig att använda vektorer i ett tredimensionellt koordinatsystem
- lära sig att undersöka punkter, rätta linjer och plan i xyz-koordinatsystemet med hjälp av vektorer
- stärka sina kunskaper om rymdgeometri i samband med extremvärdesuppgifter
- bekanta sig med funktioner som har två variabler
- kunna använda programvara för att åskådliggöra vektorer, linjer, plan och ytor samt i räkning med vektorer.

Centralt innehåll

3D-geometri

- vektorframställning i ett tredimensionellt koordinatsystem
- skalär produkt och vektorprodukt
- punkt, rät linje och plan i rymden
- en vinkel i rymden
- differential- och integralkalkylens rymdgeometriska tillämpningar i situationer där funktionsuttrycken innehåller en variabel
- funktioner med två variabler och ytor i rymden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att

utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11)

Studieavsnittets moduler

- Algoritmer och talteori, 2 sp (MAA11), Valfri

Mål

Algoritmer och talteori

Målen för modulen är att den studerande ska

- veta vad en algoritm är, samt lära sig att undersöka hur en algoritm fungerar
- skapa algoritmer i anknytning till enkla matematiska problem
- lära sig att programmera enkla algoritmer
- bli insatt i logikens begrepp
- behärska grundbegrepp i talteorin och göra sig förtrogen med primtalens egenskaper
- kunna undersöka delbarheten hos hela tal.

Centralt innehåll

Algoritmer och talteori

- grundbegrepp i algoritmiskt tänkande: sekvens, val och upprepning
- flödesdiagram
- programmering av enkla algoritmer, sorteringsalgoritmer eller en algoritm som anknyter till numerisk lösning av en ekvation
- konnektiv och sanningsvärden
- delbarhet hos hela tal, delbarhetsekvationen (delningsekvationen) och kongruens
- Euklides algoritm
- aritmetikens grundsats

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **global och kulturell kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet.

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12)

Studieavsnittets moduler

- Analys och kontinuerlig fördelning, 2 sp (MAA12), Valfri

Mål

Analys och kontinuerlig fördelning

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin förståelse för analysens grundbegrepp
- kunna bilda och undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl
- göra sig förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och lära sig tillämpa normalfördelning
- kunna använda programvara vid undersökning av funktioners egenskaper och vid beräkning av generaliserade integraler i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Analys och kontinuerlig fördelning

- styckvis definierad funktion
- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion
- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- gränsvärde av funktioner när variabelns värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- kontinuerliga fördelningar, normalfördelningen och normering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (MAA13)

Mål

Lokal precisering

- få en grundlig repetition av stoffet i de tidigare studieavsnitten i lång matematik
- förberedas för studentexamensprovet

Centralt innehåll

Lokal precisering

- teori från tidigare studieavsnitt
- studentprovsuppgifter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **global och kulturell kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. På det här sättet stärks den studerandes **kompetens för välbefinnande**.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hans studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avslutat studieavsnitt (A) och kan ej tenteras.

7.4.3. Kort lärokurs i matematik (MAB)

Studieavsnitt

Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2)

Studieavsnittets moduler

- Uttryck och ekvationer, 2 sp (MAB2), Obligatorisk

Mål

Uttryck och ekvationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- få övning i att använda matematik i problemlösning och lära sig att lita på sin egen matematiska förmåga
- lära sig att bilda uttryck och ekvationer till givna problem samt att lösa ekvationer och tolka lösningarna
- kunna tillämpa talföljder och summor vid matematisk problemlösning
- kunna använda programvara när hen undersöker polynomfunktioner samt vid tillämpning av polynomekvationer och -funktioner

Centralt innehåll

Uttryck och ekvationer

- formulering av problem som ekvationer
- ekvationslösning
- tolkning och värdering av lösningar till en ekvation
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer
- aritmetisk talföljd och summa
- geometrisk talföljd och summa

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena.

Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt.

Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Geometri, 2 sp (MAB3)

Studieavsnittets moduler

- Geometri, 2 sp (MAB3), Obligatorisk

Mål

Geometri

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli van att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- stärka förmågan att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda programvara vid undersökning av figurer och kroppar och vid geometriska tillämpningar.

Centralt innehåll

Geometri

- likformighet hos figurer
- trigonometri i en rätvinklig triangel
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk

information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Matematiska modeller, 2 sp (MAB4)

Studieavsnittets moduler

- Matematiska modeller, 2 sp (MAB4), Obligatorisk

Mål

Matematiska modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- *se regelbundenheter och samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller*
- *värdera linjära och exponentiella tillväxtmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och göra prognoser med hjälp av modellerna*
- *vänja sig vid att värdera kvalitet och användbarhet hos en modell*
- *kunna använda programvara för att skapa modeller och vid undersökning av egenskaperna hos polynomfunktioner och exponentialfunktioner samt vid lösning av polynomekvationer och exponentialekvationer i samband med tillämpningar.*

Centralt innehåll

Matematiska modeller

- *tillämpning av linjära och exponentiella modeller*
- *lösning av exponentialekvationer*
- *prognoser och bedömning av kvaliteten i en modell*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med

större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Kommunikativ kompetens

Undervisningen tar avstamp i sådana teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande och som kan lösas med hjälp av matematik. I undervisningen används varierande arbetssätt där den studerande arbetar på egen hand eller i grupp. På det sättet stärks bland annat den studerandes **kommunikativa kompetens**. Arbetssätten väljs tillsammans med de studerande. Undervisningen planeras så att de studerande utifrån sina egna observationer stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5)

Studieavsnittets moduler

- Statistik och sannolikhet, 2 sp (MAB5), Obligatorisk

Mål

Statistik och sannolikhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *öva sig att behandla, åskådliggöra och tolka statistiskt material*
- *göra sig förtrogen med sannolikhetskalkylens grunder och med konkretiserande modeller*
- *kunna använda programvara för att hämta, behandla och undersöka data i digitalt format, samt för att bestämma nyckeltal i ett observationsmaterial och som hjälpmedel i sannolikhetslära.*

Centralt innehåll

Statistik och sannolikhet

- *åskådliggörande av statistiskt material och bestämning av nyckeltal*
- *regression och korrelation*
- *observation och avvikande observation*
- *prognostisering*

- sannolikhetsbegreppet
- additions- och multiplikationsregler
- kombinationer och multiplikationsprincipen
- modeller i sannolikhetslära

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens, etiska kompetens och miljökompetens** samt **kompetens för välbefinnande**.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Ekonomisk matematik, 2 sp (MAB6-7)

Studieavsnittets moduler

- Grunder i ekonomisk matematik, 1 sp (MAB6), Obligatorisk
- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAB7), Obligatorisk

Mål

Grunder i ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- behärska grundbegrepp och få färdigheter i ekonomisk matematik
- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- lära sig att beskriva hur processer inom ekonomin utvecklas
- kunna använda informationskällor och programvara för att göra beräkningar i samband med tillämpningar.

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Grunder i ekonomisk matematik

- relativ andel, jämförelse, beräkning av förändring
- index
- ränta och enkel ränteräkning
- skatter
- valutor

Ekonomisk matematik

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **global och kulturell kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena. Den studerande uppmuntras att använda ett

matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med SL2.

Matematisk analys, 2 sp (MAB8)

Studieavsnittets moduler

- Matematisk analys, 2 sp (MAB8), Valfri

Mål

Matematisk analys

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka förändringshastigheten för en funktion med grafiska och numeriska metoder
- förstå tolkningen av derivatan som förändringshastigheten för en funktion
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna bestämma största och minsta värde för en funktion i samband med tillämpningar
- kunna använda programvara för att undersöka förloppet hos en funktion, derivatan av en funktion samt för att bestämma extremvärden till en funktion i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

Matematisk analys

- grafiska och numeriska metoder
- polynomfunktionens derivata
- undersökning av tecken och förlopp hos en polynomfunktion
- bestämning av största och minsta värde för en polynomfunktion i ett slutet intervall
- bestämning av förändringshastigheten för en funktion med hjälp av programvara

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **kompetens för välbefinnande**.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9)

Studieavsnittets moduler

- Statistik- och sannolikhetsfördelningar, 2 sp (MAB9), Valfri

Mål

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- göra sig förtrogen med normalfördelningen som en matematisk modell
- sätta sig in i binomialfördelningen som en matematisk modell
- utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att undersöka och behandla statistisk information med hjälp av programvara
- veta hur man beräknar nyckeltal och sannolikheter i anknytning till statistiska fördelningar och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara
- förstå begreppen konfidensintervall och felmarginal och kunna bestämma dessa med hjälp av programvara.

Centralt innehåll

Statistik- och sannolikhetsfördelningar

- normalfördelning och begrepp för normering av fördelningen (väntevärde och standardavvikelse)
- upprepat försök
- binomialfördelning
- konfidensintervall och felmarginal

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **global och kulturell kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Den studerande uppmuntras att använda ett matematiskt språk och matematiska tecken samt bilder, figurer och redskap som stödjer det matematiska tänkandet. Den studerande ska få hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information när hen ska skapa modeller av fenomen, förstå och lösa problem samt diskutera resultatet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen baserar sig bland annat på studerandes räknefärdigheter, val av metoder och färdigheter att tänka matematiskt. Läraren fäster också uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (MAB10)

Mål

Lokal precisering

- få en grundlig repetition av stoffet i studieavsnitten i kort matematik
- förberedas för studentexamensprovet

Centralt innehåll

Lokal precisering

- teori från tidigare studieavsnitt
- studentprovsuppgifter

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stödjer målen för **global och kulturell kompetens**. Den studerande ska vägledas att förstå matematikens betydelse i olika kulturer och den historiska utvecklingen samt dess karaktär som ett universellt språk. Den studerande ska vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och lära sig känna igen hur de hänger samman med större helheter, både inom matematiken och inom andra läroämnena.

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **kompetens för välbefinnande**.

Samhällelig kompetens

I undervisningen ska man undersöka sambanden mellan matematiken och vardagslivet och utnyttja möjligheterna att stärka den studerandes intresse, självförtroende och informationssökningsprocesser samt uppmuntra den studerande att experimentera och arbeta med uthållighet. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut. Den studerande ska även reflektera över hur färdigheterna i matematik kan användas för hållbar utveckling och för att lösa problem som rör mänskligheten. På det här sättet stärks den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes matematiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera

matematiska lösningar, stödja hen i processen att bilda matematiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Studieavsnittet bedöms med anteckning om avlagt studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.5. Biologi (BI)

Läroämnets uppdrag

Biologi är en naturvetenskap som undersöker livsrelaterade fenomen på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären. Syftet med undervisningen i biologi är att väcka intresse för bio- och miljövetenskaper och stödja utvecklingen av ett naturvetenskapligt tänkande hos den studerande. Undervisningen ska stärka den studerandes uppfattning om biologins betydelse i formandet av en naturvetenskaplig världsbild. Den naturvetenskapliga världsbilden bygger på vetenskaplig forskning och hjälper den studerande att granska världen på vetenskaplig grund. Undervisningen i biologi ska vägleda den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar samt att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Läroämnet biologi ska ge den studerande färdigheter för vardagen, arbetslivet och för fortsatta studier. Undervisningen i biologi ska synliggöra att biovetenskaperna är vetenskapsgrenar som utvecklas snabbt och vilkas tillämpningar används på många olika sätt till exempel inom medicin, industri och jord- och skogsbruk. Undervisningen i biologi ska hjälpa den studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människosläktets som övriga organismers och hela ekosystemets välbefinnande.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att den studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona växelverkan. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I takt med att studierna framskrider utvecklar den studerande mångsidigare och djupare färdigheter att arbeta experimentellt. I undervisningen ska man på olika sätt samarbeta med andra läroämnen. Fenomen som ingår i undervisningen i biologi granskas särskilt inom läroämnena geografi, kemi, fysik, psykologi och hälsokunskap på det sätt som är karakteristiskt för respektive läroämne.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i biologi bygger på förståelsen av naturens mångfald och hur den utvecklas. Ett centralt tema för undervisningen är att skapa en hållbar framtid. Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för läroämnet.

*Undervisningen i biologi stärker på ett naturligt sätt den studerandes **kompetens för välbefinnande**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande. I biologin betonas skillnaderna mellan individer, individernas mångfald och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av läroprocessen för att stärka sin självkännet och utveckla uthållighet.*

*I läroämnet biologi utvecklas den **kommunikativa kompetensen** genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi. Undervisningen ska ordnas i olika lärmiljöer och med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.*

*Undervisningen ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket*

inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Den **samhälleliga kompetensen** beaktas i undervisningen i biologi genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården, miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Undervisningen i biologi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar livsstil och till att ta globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem, vilket stärker hens **globala och kulturella kompetens**.

Undervisningen i biologi utvecklar den studerandes **miljökompetens** och vilja att värna om naturens mångfald. I undervisningen betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. I undervisningen behandlar man vilka möjligheter biologiska tillämpningar och ekosystemtjänsterna erbjuder för en hållbar framtid. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver **etisk kompetens**.

Mål

Undervisningen i biologi ska främja den studerandes förmåga att granska olika fenomen ur biovetenskaplig synvinkel samt på ett mångsidigt sätt stärka och fördjupa hens kunskaper och färdigheter i biologi. Målen för undervisningen i biologi anknyter till infallsvinklar inom biologin, till biologiska fenomen och processer samt till biologisk kunskap och tillämpningen av den. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Biologins infallsvinklar

Målet är att den studerande ska

- kunna använda biologins centrala begrepp exakt och i rätt sammanhang
- med hjälp av artexempel kunna åskådliggöra fenomen som är kännetecknande för biologin
- förstå att biologisk kunskap grundar sig på forskning och att det i Finland bedrivs betydande forskning på området
- förstå vilken betydelse biologisk kunskap och dess tillämpningar har för innovationer och lösningar på olika problem
- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologi och biologistudier.

Biologiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- känna till organismernas struktur och funktioner
- förstå biologiska samband mellan orsak och verkan från molekylnivå till biosfären
- förstå evolutionens betydelse
- känna till olika tillämpningar som grundar sig på biologisk kunskap.

Biologisk kunskap och tillämpningen av den

Målet är att den studerande ska

- planera och genomföra experimentellt arbete självständigt eller i samarbete med andra i mångsidiga lärmiljöer, som i terräng, i laboratorium och i virtuella miljöer
- få möjlighet att sätta sig in i biologins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- använda och bedöma biologiska kunskapskällor kritiskt och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- förstå betydelsen av att mångfalden av organismer bevaras och vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling samt spurras att agera för att åstadkomma positiva lösningar.

Bedömning

Bedömningen i biologi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter, som förmågan att behärska de grundläggande begreppen inom biologi samt förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, vid insikten om betydelsen av växelverkan samt vid förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta den studerandes förmåga att kritiskt utvärdera information.

Den studerande kan även visa sina kunskaper i biologi genom experimentellt arbete i terrängen eller i laboratoriet samt genom presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

Livet och evolutionen, 2 sp (BI1)

Studieavsnittets moduler

- Livet och evolutionen, 2 sp (BI1), Obligatorisk

Mål

Livet och evolutionen

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva utmärkande drag hos och grundförutsättningarna för liv samt kunna känna igen dessa via exempel
- känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att förstå evolutionen och ekosystemets funktion
- kunna förklara mekanismer som anknyter till genetisk variation, naturligt urval och artbildning, samt kunna förklara deras betydelse för evolutionen
- kunna beskriva den nuvarande organismvärldens struktur
- förstå och kunna beskriva hur biologisk kunskap produceras.

Centralt innehåll

Livet och evolutionen

Biologi som vetenskap

- *livets kännetecknande drag och organisationsnivåer*
- *de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna*
- *biologiska observationer, forskningsfrågor och hur man skapar hypoteser*

Evolutionen

- *cellernas uppkomst och utveckling*
 - *könlig och könlös förökning*
 - *variation och dess genetiska grunder*
 - *naturligt urval*
 - *arternas uppkomst*
 - *växternas och djurens evolution och nyckelanpassningar*
 - *människans evolution*
 - *evolutionsforskning*
-
- *principerna för klassificering*
 - *organismvärldens släkträd och de mest centrala taxa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet utvecklas den kommunikativa kompetensen genom att den studerande lär sig att argumentera och värdera sina egna och andras synpunkter med hjälp av kunskaper i biologi. Undervisningen ordnas med mångsidiga metoder för att utveckla den studerandes sociala och kommunikativa färdigheter.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande vägleds till tvärvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes tvärvetenskapliga och kreativa kompetens. I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk, läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. Vitsordet grundar sig på hur studerande på mångsidiga sätt kan visa sina kunskaper. I det ingår förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap samt studerandes förmåga att behärska biologiska begrepp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet sätter den studerande sig in i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Det centrala perspektivet är förståelse av evolutionen och dess betydelse. Den studerande bekantar sig med sättet att hämta och beskriva kunskap inom biologin som en del av tvärvetenskaperna.

Ekologins grunder och människans inverkan på ekosystemen, 2 sp (BI2-3)

Studieavsnittets moduler

- Ekologins grunder, 1 sp (BI2), Obligatorisk
- Människans inverkan på ekosystemen, 1 sp (BI3), Obligatorisk

Mål

Ekologins grunder

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och analysera hur abiotiska och biotiska miljöfaktorer inverkar på organismernas anpassning och utbredning
- kunna beskriva populationernas, organismsamhällenas och ekosystemens struktur och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel
- kunna beskriva naturens mångfald och motivera vilken betydelse den har.

Människans inverkan på ekosystemen

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna identifiera miljöproblem
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- kunna presentera och motivera lösningar på miljöproblem samt identifiera positiva trender som berör miljöns tillstånd
- kunna bedöma och analysera sin egen verksamhet med beaktande av ekologisk hållbarhet
- kunna söka, analysera, tolka och presentera material om ekologisk forskning.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

Ekologins grunder

- ekosystemens struktur och dynamiska karaktär
- kolets, kvävet och fosforns kretslopp, energiflödet i ett ekosystem
- populationernas egenskaper
- anpassning, ekologiska nischer, utbredning
- förhållandet mellan olika arter

Naturens mångfald

- genetisk mångfald hos en art, arternas mångfald, ekosystemens mångfald
- betydelsen av mångfald

Människans inverkan på ekosystemen

Förändringar i ekosystemen som orsakats av människan, lösningar på miljöproblem

- klimatförändringens inverkan på ekosystemen
- förorening
- övergödning
- hur främmande ämnen påverkar näringskedjor
- människans inverkan på naturens mångfald

Mot en hållbar framtid

- ekosystemtjänsternas betydelse, ekologiskt hållbar utveckling

- *verksamhet för att främja en hållbar livsstil och hur man påverkar miljöns tillstånd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen i studieavsnittet ökar framför allt den studerandes förståelse för vilken betydelse en mångsidig, ren och välmående miljö har för människans totala välbefinnande.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande vägleds mot en vilja att värna om naturens mångfald och upplyses om vikten av en hållbar framtid. I studieavsnittet betonas förståelsen av naturens egenvärde och av att naturen är unik. Undervisningen hjälper den studerande att göra hållbara val i den egna vardagen samt att tillämpa biologisk kunskap för reflektion som kräver etisk kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. Vitsordet grundar sig på hur studerande på mångsidiga sätt kan visa sina kunskaper. I det ingår förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap samt studerandes förmåga att behärska biologiska begrepp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet studeras ekologins grunder och livets mångfald. Centrala teman i studieavsnittet är miljörelaterade problem i Finland och på andra håll i världen. Den studerande får bekanta sig med ekologisk forskning och hur den tillämpas för att skydda ekosystemen och mångfalden. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel KE2, FY1, ENA7 och TYB37

Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4)

Studieavsnittets moduler

- Cellen och ärftligheten, 2 sp (BI4), Valfri

Mål

Cellen och ärftligheten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna namnge cellens grundstrukturer*
- *kunna beskriva cellens centrala funktioner*
- *behärska ärftlighetens grundmekanismer och kunna tillämpa dem med hjälp av exempel*
- *kunna mikroskopera olika celler och tolka cellernas mikroskopiska strukturer*
- *kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete.*

Centralt innehåll

Cellen och ärftligheten

Strukturen och funktionen hos en cell med cellkärna

- *cellen som forskningsobjekt*
- *biomolekyler*
- *djur-, växt- och svampceller*
- *genuttryck och reglering av det*
- *fotosyntes*
- *cellandning, jäsningsreaktioner*

Cellernas förökning

- *mitos och celledelning*
- *meios och könscellernas uppkomst*

Ärftlighetens grunder

- *nya alleler som orsakas av genmutationer*
- *mendelsk nedärvning*
- *kodominant nedärvning, polygen nedärvning, könsbunden nedärvning, att avgöra nedärvningssätt utifrån ett släkträd*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd.

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet tas upp skillnaderna mellan individer och deras biologiska bakgrund, vilket ger den studerande verktyg att förstå mångfald. Den studerande får handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av läroprocessen för att stärka sin självkänedom och utveckla uthållighet.

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. Vitsordet grundar sig på hur studerande på mångsidiga sätt kan visa sina kunskaper. I det ingår förmåga att förstå, tillämpa, analysera, bedöma och presentera biologisk kunskap samt studerandes förmåga att behärska biologiska begrepp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas strukturen hos celler med cellkärna. Man granskar också hur cellernas funktioner styrs, hur cellen förökar sig samt ärftlighetens grunder. Cellernas funktion åskådliggörs genom experimentellt arbete.

Människans biologi, 2 sp (BI5)

Studieavsnittets moduler

- Människans biologi, 2 sp (BI5), Valfri

Mål

Människans biologi

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna namnge och känna igen de viktigaste organen och beskriva deras funktionsprinciper samt känna till människokroppens anatomi
- förstå vad homeostas innebär samt kunna ge exempel på faktorer som inverkar på den
- kunna beskriva kroppens kommunikationssystem och förklara hur olika delar av kroppen kommunicerar med varandra
- kunna förklara kroppens förmåga att uppfatta omgivningen med olika sinnen och reagera på förändringar
- kunna beskriva och jämföra kroppens olika försvarsmekanismer mot mikrober
- kunna beskriva och motivera fortplantningens mest centrala skeden från befruktningen till födseln
- kunna genomföra ett mindre experimentellt arbete där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.

Centralt innehåll

Människans biologi

Cell, vävnad, organ

- cellernas differentiering från stamcellerna, cancerceller
- organens sammansättning av olika vävnadstyper

Kroppens reglering

- nervsystemets uppbyggnad och funktion
- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna

Ämnesomsättningen

- matspjälkningssystemet
- blodcirkulationssystemet
- andningsorganen
- utsöndring av slaggprodukter

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Kroppens anpassningsförmåga till miljön

- huden och värmereglering
- sinnen
- försvarssystemet

Fortplantning

- könsorgan och könsutveckling
- befruktning, graviditet och förlossning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom att den studerande får färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället, som hälsovården och medicin, vilket stöder den samhälleliga kompetensen. Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt och för att förstå det behöver de studerande baskunskaper i fysiologi vilket studieavsnittet erbjuder.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara biologiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera och bedöma biologisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas strukturen hos celler med cellkärna. Man granskar också hur cellernas funktioner styrs, hur cellen förökar sig samt ärftlighetens grunder. Cellernas funktion åskådliggörs genom experimentellt arbete. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel PS3.

Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6)

Studieavsnittets moduler

- Biotekniken och dess tillämpningar, 2 sp (BI6), Valfri

Mål

Biotekniken och dess tillämpningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till mikrobernas strukturer och förstå deras grundläggande funktioner*
- *kunna ge exempel på hur mikrober kan användas inom biotekniken*
- *fördjupa sin kunskap om nukleinsyror och känna till hur de kan användas inom gentekniken*
- *med hjälp av exempel kunna ange bioteknikens mest centrala tillämpningar och innovationer samt motivera deras betydelse inom förädling, medicin, industri och miljövard*
- *kunna känna igen och bedöma bioteknikens möjligheter och risker samt framföra välgrundade etiska synpunkter om dem*
- *kunna planera och genomföra ett experimentellt arbete som anknyter till biologiska tillämpningar.*

Centralt innehåll

Biotekniken och dess tillämpningar

Mikrober

- klassificering av mikrober
- bakteriernas uppbyggnad, variation, antibiotikaresistens
- virusens uppbyggnad och förökning
- användningen av mikrober inom bioteknik

Manipulation av DNA och forskning med genteknik

- skillnaden mellan celler med och utan cellkärna beträffande arvsanlag och genernas funktion
- kopiering och fragmentering av DNA samt elektroforetisk separering av DNAfragmenten
- kartläggning av den information som finns i DNA
- metoder för genöverföring och -modifiering

Bioteknikens centrala tillämpningar och betydelse

- traditionell och genteknologisk växt- och djurförädling
- medicin
- genominformation och användningen av den
- identifiering av individer och arter utifrån DNA-information
- miljövård
- industri

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och att tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll, speciellt med beaktande av den snabba utvecklingen inom biotekniken.

Samhällelig kompetens

Biovetenskaperna är ett internationellt vetenskapsområde som utvecklas snabbt, och dess tillämpningar används i samhället såväl på lokal som på nationell och internationell nivå. Genom studieavsnittet får den studerande färdigheter att arbeta inom branscher som är viktiga för samhället.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet vägleder den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes tvärvetenskapliga och kreativa kompetens. I undervisningen i biologi fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd. Den studerande får öva på undersökande samt tvärvetenskapligt och kreativt arbete i olika lärmiljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara biologiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera och bedöma biologisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande förståelse av den biologiska forskningens betydelse för utvecklingen av biologiska tillämpningar inom medicin, industri och livsmedelsproduktion samt inom hållbar användning av naturresurser. Centrala frågor är olika tillämpningar av genteknik och mikrobiologi. De senaste biotekniska tillämpningarna inom en bransch som utvecklas snabbt presenteras.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (BI7)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet stärker den studerandes medvetenhet om olika för studentskrivningarna typiska teman och frågeställningar.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I studieavsnittet repeteras centrala teman, begrepp och biologiska processer inför realprovet i biologi.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i olika skeden av läroprocessen för att stärka sin självkänedom och utveckla uthållighet. Detta är viktiga styrkor under studentprovet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet ska vägleda den studerande till naturvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information, vilket stödjer den studerandes tvärvetenskapliga och kreativa kompetens. I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna som anknyter till biologi samt i läroämnets begreppsapparat och hur biologisk kunskap är uppbyggd.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avslutat studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.6. Geografi (GE)

Läroämnets uppdrag

I geografi undersöker man fenomen som sker i naturen, samhället, hos människan samt växelverkan mellan dem. Undervisningen i geografi har som uppdrag att utveckla den studerandes geografiska världsbild och ge hen verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och hur de har förändrats under tidens gång samt regionala problem och hur de kan lösas.

Undervisningen i geografi ska vägleda den studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära hen att formulera välgrundade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välbefinnande. Undervisningen övar den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stödjer den studerande i byggandet av en hållbar framtid. Geografiundervisningen hjälper den studerande att bli medveten om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet samt att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö.

I geografiundervisningen integreras naturvetenskapliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorätsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en bildad och ansvarstagande medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas livsmiljö och i den studerandes vardag. Olika lärmiljöer ska mångsidigt användas i undervisningen. Ett undersökande angreppssätt och användningen av geomedia hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i den vardagliga miljön på det lokala, regionala och globala planet. Med geomedia avses olika sätt att ta fram och presentera geografisk information, till exempel kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier och muntliga presentationer. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information samt presentera den visuellt. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppfylls tillsammans med målen för undervisningen i geografi.

Undervisningen i geografi stödjer utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande** och **kommunikativa kompetens**. I läroämnet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och man utgår från den studerande. I undervisningen betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av läroprocessen, vilket stärker den studerandes självkännedom och utvecklar uthålligheten.

I geografin får den studerande öva sig på undersökande samt **tvärvetenskapligt och kreativt** arbete. Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Undervisningen i geografi ger den studerande grundläggande kunskaper som hjälper hen att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid och utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Undervisningen i geografi stärker på olika sätt den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**. Undervisningen ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och

färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Undervisningen i geografi fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Utmärkande för geografin är att man undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter och livskompetens samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.

Mål

Undervisningen i geografi stärker den studerandes geografiska tänkande, fördjupar hens förståelse av fenomen och processer samt utvecklar hens förmåga att behärska och tillämpa mångsidiga färdigheter. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Geografiskt tänkande

Målet är att den studerande ska

- få upplevelser och färdigheter som fördjupar hens intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap och hur geografiskt kunnande behövs i vardagen, i studierna och i arbetslivet
- kunna använda geografiska begrepp exakt samt kunna formulera och motivera ståndpunkter på ett sätt som är specifikt för geografin samt i rätt sammanhang
- fördjupa sina kunskaper om jordens kartbild och om ortnamn
- kunna granska världen ur olika synvinklar, såsom ur den enskilda individens, samhällets och miljöns perspektiv
- förstå nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av cirkulär ekonomi som sparar naturresurser.

Geografiska fenomen och processer

Målet är att den studerande ska

- förstå naturgeografiska fenomen och processer
- förstå humangeografiska fenomen och processer
- förstå växelverkan mellan natur- och humangeografiska processer

Geografiska färdigheter och tillämpningar

Målet är att den studerande ska

- kunna observera vardagsmiljöer och tolka landskap
- kunna jämföra och analysera de fenomen, strukturer och former av växelverkan i naturen och i den mänskliga verksamheten som är knutna till olika regionala nivåer samt de ändringar som sker inom dessa
- kunna observera, beskriva och analysera människornas välbefinnande lokalt, regionalt och globalt
- kunna reflektera över och bedöma potentiella lösningar på förändringar i miljön och förändringar som orsakas av mänsklig verksamhet
- förstå, tillämpa och analysera geografisk kunskap och använda geomedier mångsidigt för att söka, analysera och presentera information

- följa med aktuella händelser i världen och kritiskt bedöma vilka faktorer som inverkar på dem och vilka eventuella följder de har
- ha insikt i regionutveckling och sätten att delta i och påverka den
- tillägna sig färdigheter att agera som en ställningstagande och aktiv världsmedborgare som främjar en hållbar framtid.

Bedömning

Bedömningen i geografi ska basera sig på hur väl målen för läroämnet uppnåtts, med fokus på de specifika målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sina arbetssätt samt att utveckla sina kunskaper. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga sätt att visa sina kunskaper och på mångsidiga iakttagelser av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter.

Centrala föremål för bedömningen i geografi är geografiskt tänkande, den studerandes förståelse av geografiska fenomen och processer samt hens geografiska färdigheter och förmåga att tillämpa dem. Den studerande kan åskådliggöra sitt geografiska tänkande och sina geografiska kunskaper på olika sätt. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografin är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter. Den studerande kan även visa sina kunskaper i geografi med hjälp av fältarbeten, presentationer, undersökningsrapporter och andra arbeten.

Studieavsnitt

En värld i förändring, 2 sp (GE1)

Studieavsnittets moduler

- En värld i förändring, 2 sp (GE1), Obligatorisk

Mål

En värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- fördjupa sin geografiska världsbild och kunna använda ortnamn naturligt och i ändamålsenliga kontexter
- kunna analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till och kunna beskriva med vilka lösningar förändringarna i miljön kan stävjas eller hur följderna kan lindras på olika områden
- kunna analysera orsakerna till förändringar i mänskligheten samt bedöma följderna av förändringarna på olika områden
- känna till metoder och kunna bedöma hur man kan påverka förändringar som är en följd av mänsklig verksamhet på olika områden
- vara förtrogen med överenskommelser som anknyter till hållbar utveckling och kunna använda dem som grund för etiska motiveringar
- kunna söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitlig information om regionala frågor med hjälp av geomediala
- kritiskt kunna bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier med anknytning till förändringar i miljön eller mänskligheten.

Centralt innehåll

En värld i förändring

Geografin som vetenskap

- *hur miljön och världen granskas i geografin*
- *tillämpning av geografi i arbetslivet och i vardagen*
- *aktuella regionala nyheter*

Förändringar i miljön och hur man löser dem

- *mekanismer bakom klimatförändringar*
- *orsakerna bakom och följderna av den klimatförändring som sker i dag*
- *torka, ökenspridning, stormar, översvämningar*
- *att anpassa sig till och stävja förändringar i miljön*

Mänsklighetens förändringar

- *globala miljökonsekvenser av befolkningens tillväxt och ökad välfärd*
- *bristen på rent vatten, hunger*
- *välståndets fördelning, fattigdom*
- *flyktingskap*
- *överenskommelser om hållbar utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Studieavsnittet ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Kommunikativ kompetens

I studieavsnittet betonas speciellt sociala färdigheter och samarbetsförmåga samt att den studerande tar ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande ska få handledning i att ställa upp egna mål och ska stödjas och uppmuntras i olika skeden av läroprocessen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara geografiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera, presentera och bedöma kartor och geografisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lär den studerande granska vår föränderliga värld och regionala problem utifrån förändringar i miljön och i mänskligheten. Under studiernas gång följer den studerande med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig en bild av globala förändringar som rör naturen, miljön och mänskligheten. Studieavsnittet behandlar även den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och möjligheter att förutse och stävja samt förbereda sig för och anpassa sig till förändringar.

Den blå planeten, 2 sp (GE2)

Studieavsnittets moduler

- Den blå planeten, 2 sp (GE2), Valfri

Mål

Den blå planeten

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera deras effekt på naturens system
- kunna beskriva och analysera den regionala indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder samt förklara hur och varför naturlandskapen förändras
- kunna analysera orsakerna bakom risker som rör naturen och bedöma deras följder på olika områden
- kunna beskriva och med hjälp av exempel jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras på olika områden
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.

Centralt innehåll

Den blå planeten

Naturgeografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information
- naturgeografiska informationskällor och forskningsmetoder

Atmosfären och hydrosfären

- atmosfärens struktur och vindarna, förändringar i ozonlagret
- vattnets kretslopp, regn och havsvattnets rörelser, ENSO och NAO
- väder och väderprognoser
- klimatzoner

Litosfären

- jordklotets struktur och det geologiska kretsloppet
- endogena och exogena processer som omformar jordens yta
- endogena och exogena fenomen som risker, centrala riskområden, identifiering av risker och riskberedskap

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet fördjupar sig den studerande i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Undervisningen i geografi motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara geografiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera, presentera och bedöma kartor och geografisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar naturgeografiska fenomen och fördjupar den studerandes kunskaper om atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och processer. Den centrala infallsvinkeln är processerna i naturen och de orsakssamband som är förknippade med dessa. Alla teman behandlas ur ett regionalt perspektiv. I samband med de olika temana behandlas även risker, problem och positiv utveckling som anknyter till dem.

En gemensam värld, 2 sp (GE3)

Studieavsnittets moduler

- En gemensam värld, 2 sp (GE3), Valfri

Mål

En gemensam värld

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda centrala humangeografiska begrepp och ortnamn på ett ändamålsenligt sätt
- känna till olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald samt ta i beaktande de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet
- kunna söka, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia
- kunna beskriva och analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och beroendeförhållanden mellan natur och miljö på olika regionala nivåer
- kunna analysera naturresurserna och miljöns möjligheter och deras inverkan på den mänskliga verksamheten samt jämföra olika områden
- med hjälp av exempel kunna analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden
- förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället, i människornas vardag och i den egna verksamheten.

Centralt innehåll

En gemensam värld

Humangeografiskt tänkande

- humangeografiska frågeställningar, inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information
- humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder
- upplevelser av platser, tankekartor

Befolkning, bosättning och kulturer

- befolkningsstruktur och befolkningsförändring
- bosättnings placering, flyttningsrörelser
- kulturell mångfald, regional identitet och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, såsom ursprungsbefolkningens ställning

Städer och urbanisering

- markanvändning och byggd miljö
- förändringar i den urbana miljön och ekostäder

Produktionens regionala drag och hållbar användning av naturresurser

- jord- och skogsbruk samt fiskerinäring
- gruvprodukter, energikällor
- industri
- cirkulär ekonomi

Mobilitet, tjänster och växelverkan

- tillgänglighet, trafiknät och turism
- globalisering
- regional spridning av innovationer

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger grundläggande kunskaper som hjälper den studeande att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Studieavsnittet utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem. Det här stärker den studerandes samhälleliga kompetens.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas, och stödjer på det här sättet den studerandes globala och kulturella kompetens. Utmärkande för geografin är att man undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem.

Etisk kompetens och miljökompetens

Studieavsnittet ökar den studerandes förståelse för kulturell mångfald och naturmiljöns betydelse och ska ge den studerande en inblick i nödvändigheten av en hållbar livsstil. Undervisningen i geografi hjälper den studerande att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i den egna vardagen samt för etisk reflektion och för att göra hållbara val som konsument.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara geografiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera, presentera och bedöma kartor och geografisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar humangeografiska fenomen och fördjupar den studerandes kunskap om regionala drag och växelverkan i den mänskliga verksamheten. Centrala infallsvinklar är analys av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder med tanke på mänsklig verksamhet, ansvar och miljöns välbefinnande. Alla teman behandlas ur ett regionalt perspektiv. I samband med de olika temana behandlas även risker, problem och positiv utveckling som anknyter till dem. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel ENA4 och HI1.

Geomedia - undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4)

Studieavsnittets moduler

- Geomedia – undersök, delta och påverka, 2 sp (GE4), Valfri

Mål

Geomedia – undersök, delta och påverka

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna formulera geografiska frågeställningar och genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt med en lokal, regional eller global dimension
- förstå och kunna förklara hur geomedia tillämpas i geografisk forskning, i den egna vardagen och inom olika samhällsområden
- kunna använda och känna till funktionsprinciperna för applikationer inom geodata
- kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de medborgerliga rättigheterna att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.

Centralt innehåll

Geomedia – undersök, delta och påverka

Geografisk forskning

- användningen av geomedia i geografiska undersökningar; grunderna i kartografi och geodata, bilder, videofilmer, diagram och tabeller samt andra regionala informationskällor
- att formulera problem och söka, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial
- att tolka natur- och kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och övrig geomedia
- användningen av geomedia i vardagen, arbetslivet och i främjandet av en hållbar framtid

Områdesplanering och principerna för interaktiv planering

- planläggning på olika regionala nivåer
- olika sätt att delta

En geografisk undersökningsrapport eller ett delaktighets- och påverkansprojekt (enligt den studerandes val)

- Undersökningsrapportens eller delaktighets- och påverkansprojektets infallsvinkel kan vara regiongeografisk eller basera sig på ett fenomen. Den centrala utgångspunkten ska vara den regionala aspekten och förståelsen av människans och naturens växelverkan.
- Undersökningsrapporten eller projektet utarbetas självständigt eller i grupp.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet grundar sig arbetssätten på växelverkan och varierande lärmiljöer, och den studerande lär sig ta ansvar för sitt eget och andras arbete. Den studerande får handledning i att ställa upp egna mål och uppmuntras i olika skeden av läroprocessen, vilket stärker den studerandes självkännedom och utvecklar uthålligheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Studieavsnittet motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet betonar betydelse en hållbar utveckling som utgångspunkt för områdesplanering samt ger den studerande färdigheter till interaktiv planering. Undervisningen vägleder den studerande mot en hållbar framtid.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med sifferbetyg. I vitsordet ingår förmågan att använda förklara geografiska begrepp samt förmågan att på ett mångsidigt sätt förstå, tillämpa, analysera, presentera och bedöma kartor och geografisk kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lär den studerande att tillämpa de geografiska kunskaper och färdigheter som hen inhämtat i de tidigare modulerna för att utarbeta en undersökningsrapport eller genomföra ett delaktighets- eller påverkansprojekt. Centrala infallsvinklar är områdesplanering samt användningen av geomedia inom forskning och för att påverka.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (GE5)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet stärker den studerandes medvetenhet om olika för studentskrivningarna typiska teman och frågeställningar.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Repetera centrala teman, begrepp, analys och tolkning av geografiska frågeställningar inför realprovet i biologi.
- Repetera hur man ritat och använder kartor och annan geomedia i geografiska tillämpningar.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande fördjupar sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till geografi samt i läroämnets begreppsapparat och hur geografisk kunskap byggs upp. Färdigheter i geomedia stärker den studerandes multilitteracitet. Studieavsnittet motiverar den studerande till ett naturvetenskapligt och humanistisk-samhällsvetenskapligt tänkande och till att söka och kritiskt analysera information.

Samhällelig kompetens

Den studerande lär sig att ta ställning till många aktuella samhällsfrågor och tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till medieinnehåll. Undervisningen främjar den studerandes förståelse av vilken betydelse en hållbar utveckling har. Studieavsnittet utvecklar en förståelse för globalt ansvar som en aktiv samhällsmedlem.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet fördjupar den studerandes förståelse av de mänskliga rättigheternas betydelse, samhällets mångfald och hur den regionala identiteten formas. Den studerande undersöker aktuella globala fenomen och växelverkan mellan dem. Undervisningen stödjer den studerandes internationella färdigheter samt utvecklingen till en bildad och fördomsfri människa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avslutat studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.7. Fysik (FY)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till fysik samt i fysikens begreppsapparat och sätt att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera olika vardagliga val samt ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen i fysik ska ge den studerande färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden samt att tillämpa sina kunskaper i fysik i arbetslivet. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i fysik ska stödja den studerande att förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. Den studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar till en logiskt sammanhängande bild av omvärlden i samverkan med lärarna och gruppen samt med hjälp av fysikens teorier.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer i omgivningen. Experiment i olika former stödjer den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapens karaktär. Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom centrala områden som behandlas i respektive modul. Experimentellt arbete ska utföras med beaktande av säkerheten i arbetet.

Mångsidig kompetens

*Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.*

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt hens **kompetens för välbefinnande**.

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i fysik hänför sig till fysikens betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i fysik samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället
- identifiera sina kunskaper i fysik och ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- bli insatt i hur man tillämpar fysik i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer eller forskarsamfund
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskapernas och fysikens tillämpningsområden
- få färdigheter att delta i debatter och beslutsfattande som berör miljö och teknologi.

Forskningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningar som utgångspunkt för undersökning, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och utföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- identifiera hur felkällor inverkar på mätningar

- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i fysik och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda centrala begrepp i fysik på ett konsekvent sätt och i rätt sammanhang
- strukturera sin uppfattning om naturens strukturer och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- förstå fysikaliska fenomen och principer som utgör grunden för teknologiska tillämpningar
- kunna formulera, tolka och bedöma olika modeller samt använda dem och simuleringar för att beskriva fenomen och göra prognoser
- kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor och kritiskt bedöma dem med hjälp av sina kunskaper i fysik.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på hur de allmänna målen för fysik uppfylls med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under läroprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa fysikaliska kunskaper på olika sätt, till exempel genom att förklara, göra grafiska modeller och använda matematiska modeller. Bedömningen ska basera sig på olika arbeten men även på den studerandes arbetssätt, såsom formulering av frågor, beskrivning av problemlösningsprocessen samt forskningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att hämta och tillämpa information.

Studieavsnitt

Fysik, miljö och samhälle, 2 sp (FY1-2)

Studieavsnittets moduler

- Fysiken som naturvetenskap, 1 sp (FY1), Obligatorisk
- Fysik, miljö och samhälle, 1 sp (FY2), Obligatorisk

Mål

Fysiken som naturvetenskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med fysiken som en systematisk vetenskap som baserar sig på experimentella undersökningar
- introducera i materiens struktur och världsalltets storleksordningar
- bekanta sig med de metoder som används för att ta fram information i fysiken
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier.

Fysik, miljö och samhälle

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli insatt i energi som ett grundläggande begrepp i fysiken
- känna till olika energiformer och sätt att producera energi
- kunna jämföra olika sätt att producera energi och storleksordningar i anknytning till produktionssättens inverkan på miljön
- få färdigheter i att delta i diskussioner som gäller miljö och teknologi samt i beslutsfattande kring hållbar energihushållning.

Centralt innehåll

Fysiken som naturvetenskap

- storhet och enhet samt SI-systemet
- mätning, insamling av resultat, grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet
- grafisk modell och linjär modell
- planering och genomförande av enkla experimentella undersökningar

Fysik, miljö och samhälle

- energiformer, energins bevarande och omvandling •
- energiproduktion, effekt, verkningsgrad, överföring av energi
- energiproduktionens inverkan på miljön och på klimatförändringen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt hans **kompetens för välbefinnande**.

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för

att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande en uppfattning om fysikens experimentella karaktär och hur man skapar kvantitativa modeller. En central infallsvinkel är hur ny kunskap produceras genom att göra observationer och experiment som är karakteristiska arbetssätt för fysiken. Studieavsnittet utvecklar samarbetsfärdigheter och skapar en grund för tvärvetenskaplig och kreativ kompetens. I studieavsnittet blir den studerande förtrogen med hur energi produceras, överförs och används samt vilken inverkan dessa funktioner har på miljö, samhälle och människans välbefinnande. En central infallsvinkel är hur begreppet energi tar sig uttryck i dessa sammanhang samt hur energibegreppet strukturerar och förtydligar den diskussion som förs om temat och åsikter i anknytning till den.

Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med exempelvis BI1, BI3 och KE1.

Energi och värme, 2 sp (FY3)

Studieavsnittets moduler

- Energi och värme, 2 sp (FY3), Valfri

Mål

Energi och värme

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin förståelse för energi som ett centralt begrepp i fysiken*
- *kunna undersöka ett ämnes termodynamiska tillstånd och fenomen i anknytning till förändringar i aggregationstillstånd*
- *kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid*
- *identifiera energibalansens och värmeflödets betydelse i klimatförändringen.*

Centralt innehåll

Energi och värme

- *kraft som ett mått på styrkan hos en växelverkan*
- *mekaniskt arbete*
- *termodynamiskt system och tillståndsvariabler*

- *temperatur, tryck och hydrostatiskt tryck*
- *energins bevarande, inre energi, energiflöde och värmemängd*
- *hur ett ämne värms upp och svalnar samt förändringar i aggregationstillstånd*
- *värmeutvidgning*
- *tillståndsförändringar hos gaser och tillståndsekvationen för en ideal gas*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt hans **kompetens för välbefinnande**.

Samhällelig kompetens

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet undersöker den studerande termodynamiska system, flödet av energi mellan systemen och energiflödets effekter. Centrala innehåll anknyts exempelvis till energiproduktion, klimatförändring och till byggande. Studieavsnittet ger färdigheter i att delta i diskussioner och beslutsfattande gällande miljö och teknologi. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med exempelvis KE4.

Kraft och rörelse, 2 sp (FY4)

Studieavsnittets moduler

- Kraft och rörelse, 2 sp (FY4), Valfri

Mål

Kraft och rörelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom experiment kunna undersöka fenomen i anknytning till kraft och rörelse
- kunna producera och analysera grafiska framställningar av mätdata
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken
- känna till säkerhetsaspekter i anknytning till kraft och rörelse.

Centralt innehåll

Kraft och rörelse

- likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- växelverkan mellan kroppar och kraft samt Newtons lagar
- krafterns sammanlagda verkan, kraftdiagram och rörelseekvationen
- tyngd och friktion
- rörelseenergi, potentiell energi och mekanisk energi
- den mekaniska energins bevarande och mekanikens energiprincip
- rörelsemängd, impuls, rörelsemängdens bevarande och endimensionella kollisioner

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas likformig och föränderlig rörelse. I studieavsnittet blir den studerande förtrogen med begreppet kraft som en fundamental storhet som beskriver växelverkan mellan kroppar. Den studerande blir även insatt i hur Newtons II lag används då man tar fram en modell för hur en kraft påverkar förändringar i rörelsetillståndet. Energi och rörelsemängd granskas som centrala begrepp i mekaniken och som storheter vilka bevaras.

Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5)

Studieavsnittets moduler

- Periodisk rörelse och vågor, 2 sp (FY5), Valfri

Mål

Periodisk rörelse och vågor

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva planetarisk rörelse som centralrörelse*
- *bli förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grundprinciper genom att undersöka mekanisk svängning och ljud*
- *kunna beskriva periodisk rörelse med fysikaliska och matematiska begrepp*
- *matematiskt kunna beskriva mekaniska svängningar och ljud som en periodisk rörelse.*

Centralt innehåll

Periodisk rörelse och vågor

- *kraftmoment och vridning av en kropp*
- *vridning och jämvikt i enkla fall*
- *likformig cirkelrörelse och normalacceleration*
- *den allmänna gravitationslagen och planetarisk rörelse*
- *periodisk rörelse, period, frekvens och amplitud*
- *harmonisk kraft och svängningsrörelse samt den potentiella energin hos en harmonisk kraft*
- *mekaniska vågor: uppkomst, utbredning och reflexion*
- *diffraction och interferens hos mekaniska vågor samt stående vågor*
- *ljud som vågrörelse, ljudintensitetsnivå, ljudets egenskaper och utbredning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations-

och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupas de kunskaper och färdigheter som den studerande tillägnat sig i den föregående modulen. I studieavsnittet blir den studerande insatt i harmonisk växelverkan och gravitationsväxelverkan samt i de rörelsefenomen som dessa förorsakar. I studieavsnittet undersöker den studerande ljud och ljudfenomen som mekaniska vågrörelser samt skapar modeller av dessa. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med exempelvis BI4.

Elektricitet, 2 sp (FY6)

Studieavsnittets moduler

- Elektricitet, 2 sp (FY6), Valfri

Mål

Elektricitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna undersöka fenomen i anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran*
- *kunna använda begreppen fält och potential för att beskriva elektriska fält*
- *känna till säkerhetsaspekter i anknytning till elektriska apparater och överföring av elenergi.*

Centralt innehåll

Elektricitet

- *spänning och elektrisk ström i likströmskretsar*
- *resistans och Ohms lag*

- *elektrisk effekt och Joules lag*
- *koppling av motstånd och Kirchhoffs lagar*
- *ackumulatorer och en ackumulators laddningskrets*
- *Coloumbs lag och homogent elektriskt fält*
- *potentiell energi och potential i ett homogent elektriskt fält*
- *kondensator och kondensators energi*
- *halvledare, diod och LED som komponenter i en strömkrets*
- *elsäkerhet: säkring, kapslingsklassning och genomslagsspänning*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet blir den studerande förtrogen med de mest centrala modellerna som beskriver elektrisk växelverkan samt med begrepp i anknytning till elektrisk energi och elteknik. Den studerande får baskunskaper i att planera och undersöka enkla elektriska kretsar. I studieavsnittet behandlar den studerande även elsäkerhet och introduceras till elteknikens tillämpningar.

Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7)

Studieavsnittets moduler

- Elektromagnetism och ljus, 2 sp (FY7), Valfri

Mål

Elektromagnetism och ljus

- *förstå induktionsfenomenets centrala betydelse inom elektromagnetism*
- *förstå de fysikaliska grundprinciperna för produktion och överföring av elektrisk energi och deras betydelse för samhällets funktion*
- *identifiera källor till elektromagnetisk strålning och strålningens effekt*
- *förstå att ljus är ett elektromagnetiskt fenomen.*

Centralt innehåll

Elektromagnetism och ljus

- *ferromagnetism och magnetisk dipol*
- *magnetisk växelverkan och magnetfält*
- *en laddad partikels rörelse i ett homogent el- och magnetfält*
- *magnetfältet kring en strömförande ledare och kraften mellan två ledare*
- *elektromagnetisk induktion, Lenz lag och virvelströmmar*
- *generator, uppkomsten av växelström, transformatorn och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström*
- *elektromagnetisk strålning och dess spektrum samt svartkroppsstrålningens spektrum*
- *ljusets reflexion, brytning och totalreflexion*
- *ljusets interferens och diffraktion*
- *ljusets polarisation kvalitativt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

Samhällelig kompetens

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet blir den studerande förtrogen med fenomenet elektromagnetism, där elektrisk och magnetisk växelverkan uppträder parallellt. I studieavsnittet behandlas tidsberoende elektromagnetiska fenomen, av vilka induktion är det mest centrala. I studieavsnittet granskas även elektromagnetisk strålning och i synnerhet dess mest kända form, ljus. Då den studerande undersöker tillämpningar som baserar sig på elektromagnetism koncentrerar hen sig på deras betydelse för det moderna samhällets utveckling.

Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8)

Studieavsnittets moduler

- Materia, strålning och kvantisering, 2 sp (FY8), Valfri

Mål

Materia, strålning och kvantisering

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till den joniserande strålningens effekter och bekanta sig med säker användning av strålning
- introduceras till den världsbild som baseras på kvantfysik från elementarpartikelfysik till kosmolog
- förstå hur betydelsefull den teknologi som baserar sig på kvantisering är för dagens samhälle.

Centralt innehåll

Materia, strålning och kvantisering

- *energins kvantisering då materia och strålning växelverkar med varandra*
- *fotonen som det elektromagnetiska strålningsfältets kvanta*
- *atomens uppbyggnad, kvanttillstånden hos atomens elektroner samt grundtanken i den vågmekaniska atommodellen*
- *teknologi som baserar sig på kvantisering; laser och kvantstrukturer*
- *atomkärnans struktur och förändringar, radioaktivt sönderfall*
- *kärnreaktioner, ekvivalens mellan massa och energi, atomkärnans bindningsenergi*
- *kärnkraft, fission och fusion*
- *sönderfallslagen*
- *olika typer av joniserande strålning och deras biologiska effekter samt tillämpningar inom medicin och teknologi*
- *partikelfysikens standardmodell*
- *världsalltets utveckling*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Undervisningen i fysik vägleder den studerande att tillägna sig ett naturvetenskapligt tänkande, att ta fram och använda information, att komma med idéer, samarbeta samt att bedöma informationens tillförlitlighet och innebörd. Undervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att den studerande får färdigheter att delta i samhällsdebatten och påverka det gemensamma beslutsfattandet.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet blir den studerande förtrogen med kvantfysikens begreppsliga och teoretiska struktur samt med dess experimentella grund. Materiens struktur och grundväxelverkningar är centralt samt hur dessa inverkar på ett ämnes egenskaper. Studieavsnittet behandlar kvantfysikens teknologiska tillämpningar samt hur kvantfysiken kommer till uttryck ända från fenomen på elementarpartikelnivå och nanoskala till fenomen på kosmisk skala. Även teknologier som baserar sig på olika radioaktiva sönderfall, joniserande strålning och kvantisering fungerar som undersökningsobjekt.

Fördjupning, forskning och studieresa, 2 sp (FY9)

Mål

Lokal precisering

- studerande får fördjupade kunskaper i något delområde inom fysiken
- studerande får en inblick i dagens internationella forskning i fysik
- studerande får besöka t.ex. en forskningscenter för fysik

Centralt innehåll

Lokal precisering

- innehållet varierar enligt studieresans mål

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för att bygga upp en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och miljön, att använda sina kunskaper i fysik för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar, konsekvenser för miljö och hälsa samt olika former av energiproduktion. Undervisningen i fysik stödjer på det här sättet den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens, globala och kulturella kompetens** samt **hens kompetens för välbefinnande**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges vitsordet **avlagda studier (A)** i studieavsnittet. Studieavsnittet kan inte tenteras.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar sig studerande i något delområde inom fysiken och dagens internationella forskning på det området.

Studieavsnittet omfattar också ett besök eller en studieresa till exempelvis ett forskningscenter där internationell forskning inom fysik bedrivs.

Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med språklärarna beroende på studieresans resmål.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FY10)

Mål

Lokal precisering

- Den studerande repeterar innehållet från de tidigare studieavsnitten i fysik
- Den studerande utvecklar sin helhetsbild av fysiken som vetenskap
- Den studerande utvecklar sin studieteknik och förbereder sig inför studentexamensprovet i fysik

Centralt innehåll

Lokal precisering

- Innehåll från de tidigare studieavsnitten i fysik
- Provspecifika studietekniker inför studentexamensprovet i fysik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till fysikstudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projekt och arbete i grupp.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna i fysik övar den studerande sig på att skriva samt kritiskt tolka och analysera olika texter. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivna texter, bilder, videor, tabeller, grafer eller formler. Undervisningen i fysik stödjer den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen** även genom användningen av informations- och kommunikationsteknik. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat för

att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mättningsresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen och den respons som ges under lärprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Samtidigt övar den studerande sig på självvärdering.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodmässiga kunskaper och färdigheter vid såväl teoretiska som experimentella arbetssätt.

Baserat på mångsidiga prestationer och de färdigheter som nämns ovan ges vitsordet **avlagda studier (A)** i studieavsnittet.

Studieavsnittet kan inte tenteras.

7.8. Kemi (KE)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter i kemins betydelse och dess tillämpningar för vardagen och samhället samt för att finna lösningar på miljörelaterade utmaningar. I undervisningen ska den studerande fördjupa sig i läroämnets språk och språket inom vetenskapsgrenarna i anknytning till kemin samt i kemins begreppsapparat och sättet att producera kunskap. Den studerande utvecklar sin naturvetenskapliga läsfärdighet, vilket hjälper hen att kritiskt utvärdera vardagliga val och ställningstaganden i samhällsdebatten. Undervisningen ska väcka ett intresse för kemistudier och yrken inom kemins område samt ge färdigheter för framgångsrika fortsatta studier inom naturvetenskap och naturvetenskapens tillämpningsområden. Med hjälp av mångsidiga lärsituationer och -miljöer möjliggör man att de studerande har jämlika och likvärdiga möjligheter att lära sig.

Undervisningen i kemi ska stödja den studerande att förstå begreppen inom kemin samt skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån samt symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från den studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och med hjälp av kemins symbolspråk.

I undervisningen i kemi ska man använda varierande och mångsidiga undervisnings- och studiemetoder som utvecklar den studerandes begreppsliga kunskaper och metodkunskaper. Undervisningen ska utgå från observation och undersökning. Experiment i olika former gör det lättare för den studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen. De studerande lär sig ta ansvar för den gemensamma säkerheten, vilket även utvecklar säkerhetskompetens som behövs i arbetslivet.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive modul. Grunden för ett forskande arbetssätt är att ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med

målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i kemi tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i kemi ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektläring och arbete i grupp.

I undervisningen i kemi är man medveten om skillnaden mellan exakt språkbruk som används inom kemin och vardagligt språk. Den studerande får ta del av kemins universella språk utifrån sina egna iakttagelser och det vardagliga språket. I kemin framgår betydelsen av språklig medvetenhet och språkfärdigheter i synnerhet i lärandet av begrepp och framställningen av egna iakttagelser på ett tydligt och ändamålsenligt sätt.

I studierna i kemi ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Undervisningen i kemi stödjer den studerandes **samhällskompetens** samt **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemin har haft för förändringarna i samhället. Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper även den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Undervisningen i kemi stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt

för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemin erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i kemi hänför sig till kemins betydelse, värderingar och attityder, den studerandes forskningsfärdigheter och kunskaper i kemi samt användningen av dem. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- kunna bedöma vilka lösningar kemin och den teknologi som anknyter till kemin erbjuder samt vilken betydelse de har för individen, miljön och samhället
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar genom olika besök, samarbete med högskolor och arbetsliv på lokal eller internationell nivå
- få tillräckliga färdigheter för fortsatta studier inom naturvetenskaper och naturvetenskapliga tillämpningsområden.

Undersökningsfärdigheter

Målet är att den studerande ska

- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att kollaborativt producera kunskap
- känna till säkra arbetssätt inom kemin och kunna hantera kemikalieavfall på vederbörligt sätt
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökning och problemlösning
- kunna genomföra experimentella undersökningar med hjälp av arbetssätt som är karakteristiska för kemin
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt analysera och bedöma dem och hela undersökningsprocessen.

Kunskaper i kemi och användningen av dem

Målet är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa de centrala begreppen inom kemin
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt göra prognoser
- mångsidigt kunna använda ändamålsenliga program för att skapa modeller samt uttrycka matematiska och grafiska lösningar och resultat
- kunna använda mångsidiga informationskällor samt utifrån sina kunskaper i kemi kritiskt kunna bedöma information som presenterats i olika sammanhang.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen i lärokursen i kemi med betoning på modulspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under läroprocessen ska stödja den studerande att utveckla och bli medveten om sina kunskaper och färdigheter i kemi.

I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap. Bedömningen ska också beakta den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och förståelse av naturvetenskapliga lagbundenheter samt samband mellan orsak och verkan. I bedömningen ska man också fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att kritiska utvärdera information.

Bedömningen ska baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Bedömningen ska förutom olika arbeten även basera sig på den studerandes arbetssätt, som formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Studieavsnitt

Kemi och hållbar framtid, 2 sp (KE1-2)

Studieavsnittets moduler

- Kemi och jag, 1 sp (KE1), Obligatorisk
- Kemi och hållbar framtid, 1 sp (KE2), Obligatorisk

Mål

Kemi och jag

Målen för modulen är att den studerande ska

- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna
- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med yrken och fortsatta studiemöjligheter inom kemins område
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi och att bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor
- lära sig att använda det periodiska systemet som hjälpmedel för att dra slutsatser i kemin
- kunna använda och tillämpa information om ämnens egenskaper och deras säkerhet i vardagens val
- experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.

Kemi och hållbar framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier samt bekantar sig med kemins betydelse i främjandet av en hållbar livsstil
- bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna undersöka ett ämnes egenskaper experimentellt
- kunna tillämpa modeller för ett ämnes struktur för att jämföra egenskaper hos ämnen
- förstå kemins betydelse för miljön och samhället som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.

Centralt innehåll

Kemi och jag

Förståelse för frågor som gäller språklig status och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

- *bedömning av hur trygg användningen av olika ämnen är i vardagen och kemins betydelse i det egna livet*
- *kemins betydelse i arbetslivet och fortsatta studier*
- *det periodiska systemet och atomens uppbyggnad med hjälp av elektroniskalsmodellen*
- *rena ämnen, blandningar och separeringsmetoder*
- *substansmängd och koncentration*

Kemi och hållbar framtid

- *introduktion till några exempel på hur man främjar en hållbar livsstil i naturvetenskaperna*
- *framställning av modeller för strukturen hos ett ämne och formeln för en kemisk förening*
- *grundämnens och föreningars starka och svaga bindningar samt polaritet*
- *experimentell undersökning av ämnens egenskaper och beskrivning med hjälp av ämnets struktur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse kemien har haft för förändringarna i samhället.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemien erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteraciteten utvecklas genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemien är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvårvetenskaplig kompetens**.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap, samt den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och se samband mellan orsak och verkan.

Bedömningen baseras bland annat på inlämningsarbeten, prov och förmåga att arbeta experimentellt. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet förstärks den studerandes tidigare kunskaper i kemi och man synliggör kemins betydelse i hans eget liv. Den studerande får ta del av den kvantitativa sidan av kemin genom att bekanta sig med begreppet substansmängd. Den studerande fördjupar sin uppfattning om kemiska bindningar och deras betydelse för egenskaperna hos ett ämne. I det experimentella arbetet övar den studerande sig i synnerhet på säkra och omsorgsfulla arbetssätt och att dra slutsatser utifrån observationer. I studierna introduceras den studerande också till naturvetenskapliga lösningar för att främja en hållbar livsstil.

Molekyler och modeller, 2 sp (KE3)

Studieavsnittets moduler

- Molekyler och modeller, 2 sp (KE3), Valfri

Mål

Molekyler och modeller

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa information om kolföreningar i vardagliga fenomen
- kunna tillämpa begreppen substansmängd och koncentration
- kunna undersöka kolföreningar experimentellt och genom att använda olika modeller
- förstå hur kunskap om kolföreningar byggs upp genom experimentellt arbete och genom att skapa modeller i anknytning till experimenten
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att skapa modeller.

Centralt innehåll

Molekyler och modeller

- framställning och utspädning av en lösning samt anpassning av en standardlinje för att bestämma haltmått
- funktionella grupper för kolväten och kolets syre- och kväveföreningar samt grunderna i hur dessa namnges
- oxidation och reduktion hos kolets syreföreningar
- modeller av kolföreningars struktur och förklaring av egenskaperna med hjälp av strukturen
- bestämning av empirisk formel och molekylformel genom beräkning och strukturisomeri
- den kvantmekaniska atommodellen, hybridisering och stereoisomeri hos kolföreningar
- introduktion till hur spektra ger information om ett ämnes struktur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I undervisningen tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hans personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande.

Global och kulturell kompetens

Innovationer inom kemin och moderna applikationer hjälper den studerande att förstå kemins betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet. Kemin behövs i utvecklingen av

nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välbefinnande såväl på lokal nivå som på nationell och internationell nivå.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap, samt den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och se samband mellan orsak och verkan.

Bedömningen baseras bland annat på inlämningsarbeten, prov och förmåga att arbeta experimentellt. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet undersöks kolföreningar, deras struktur och egenskaper. Informations- och kommunikationsteknik används då den studerande gör modeller av molekyler. Betydelsen av kolföreningarnas kemi för den studerandes eget liv granskas med tanke på välbefinnande och hälsa.

Kemisk reaktion, 2 sp (KE4)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk reaktion, 2 sp (KE4), Valfri

Mål

Kemisk reaktion

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en helhetsbild av mångfalden av kemiska reaktioner och deras betydelse i vår livsmiljö*
- *kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner i det dagliga livet, på fenomen i miljön och i samhället och på tillämpningar inom ny teknologi*
- *kunna undersöka kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller*
- *förstå betydelsen av materiens oförstörbarhet i kemin.*

Centralt innehåll

Kemisk reaktion

Förmåga att utveckla färdigheterna för livslångt lärande

- *experimentell undersökning av reaktioner samt behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat*
- *symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner, reaktionsprodukternas formler och namn*
- *utbyte och begränsande faktor i en kemisk reaktion*
- *idealgaslagen och substansmängd*
- *fällnings- och sönderfallsreaktion, förbränningsreaktion*
- *protolys, neutralisering och titrering som analysmetoder*
- *addition, elimination, substitution, kondensation och hydrolys hos kolföreningar samt hur de vanligaste biomolekylerna bildas*
- *polymerisationsreaktioner, polymerers egenskaper, användning och livscykel*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet övas förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvårvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

Den studerande avancerar från observationer till att dra slutsatser om reaktionsprodukterna och att skriva ner reaktionslikheten. Reaktionslikheten används även i en kvantitativ granskning av reaktionen.

Kommunikativ kompetens

Kemiundervisningens experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektläring och arbete i grupp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap, samt den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och se samband mellan orsak och verkan.

Bedömningen baseras bland annat på inlämningsarbeten, prov och förmåga att arbeta experimentellt. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas olika kemiska reaktioner och deras betydelse i livsmiljön. I undersökningen av reaktionerna avancerar den studerande från observationer till att dra slutsatser om reaktionsprodukterna och att skriva ner reaktionslikheten. Reaktionslikheten används även i en kvantitativ granskning av reaktionen. Studieavsnittets innehåll möjliggör grupparbete och experimentella arbetssätt.

Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk energi och cirkulär ekonomi, 2 sp (KE5), Valfri

Mål

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå principerna för hur kemisk energi lagras och utnyttjas samt kunna motivera sina åsikter i diskussioner om energilösningar
- förstå principen för energins bevarande och energiförändringar i kemiska reaktioner

- känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön
- experimentellt undersöka fenomen i anknytning till elektrokemi och beskriva dem med hjälp av modeller
- känna till hur betydelsefulla metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.

Centralt innehåll

Kemisk energi och cirkulär ekonomi

Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

- energi som binds eller frigörs i en kemisk reaktion med hjälp av bildningsentalpi, bindningsenergier och Hess lag
- beräkningsprinciper med reaktionsserier och i reaktionsblandningar
- oxidationstal och reduktions- och oxidationsreaktioner
- metallers egenskaper och användningsområden, tillverknings- och förädlingsprocesser samt tillräcklighet och återvinningsmöjligheter
- centrala principer i elektrokemin: spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell, elektrolys och lagring av kemisk energi
- introduktion till naturvetenskaplig forskning eller idéproduktion och planering av en undersökning eller ett problem som ska lösas

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen i studieavsnittet stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemien erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittets experimentella delar och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till kemistudier. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt, till exempel genom projektinläring och arbete i grupp.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap, samt den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och se samband mellan orsak och verkan.

Bedömningen baseras bland annat på inlämningsarbeten, prov och förmåga att arbeta experimentellt. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet behandlas kemisk energi och olika sätt att lagra och utnyttja energi. De studerande fördjupar sig i hur man planerar en naturvetenskaplig undersökning och granskar oxidations- och reduktionsreaktioner med tillämpningar.

Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6)

Studieavsnittets moduler

- Kemisk jämvikt, 2 sp (KE6), Valfri

Mål

Kemisk jämvikt

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö
- experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt
- kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastigheter och kemisk jämvikt samt då hen gör prognoser
- kunna presentera undersökningsresultat grafiskt och utvärdera forskningsresultat och -processer
- introducera i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer i naturen samt deras betydelse.

Centralt innehåll

Kemisk jämvikt

- reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på den
- kvalitativ och kvantitativ behandling av en homogen jämvikt med koncentrationer, påverkan på jämviktsstillståndet
- syror och baser, begrepp i anknytning till dem samt förbränningsprodukternas reaktioner i vatten
- matematisk behandling av syra-basjämvikt
- funktionsprincipen för buffertlösningar samt kroppens och naturens buffertsystem på en kvalitativ nivå
- experimentell undersökning av fenomen i anknytning till reaktionshastighet och jämviktsreaktioner samt modeller och grafisk analys av fenomen med datortillämpningar
- introduktion till de möjligheter som kemin erbjuder för att lösa något problem som anknyter till hälsa eller miljö

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för

kompetens för välbefinnandet. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna i avsnittet ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem och vad som orsakat dem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön, att använda sina kunskaper i kemi för att bygga upp en hållbar framtid samt för att utvärdera sina egna val med beaktande av en hållbar användning av naturtillgångar och av cirkulär ekonomi. Den studerande lär sig identifiera vilka lösningar kemin erbjuder på olika miljöutmaningar, som klimatförändringen och naturtillgångarnas tillräcklighet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, åskådliggöra och presentera kemisk kunskap, samt den studerandes färdigheter att tillämpa kemisk kunskap och se samband mellan orsak och verkan.

Bedömningen baseras bland annat på inlämningsarbeten, prov och förmåga att arbeta experimentellt. Vid bedömningen används vitsordsskalan 4-10. Vitsordet grundar sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunskaper och inhämtad kunskap.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet introduceras begreppet kemisk jämvikt, som granskas både kvantitativt och kvalitativt. Med hjälp av informations- och kommunikationsteknik presenterar den studerande undersökningsresultat grafiskt och tolkar resultaten.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (KE7)

Mål

Lokal precisering

- få en grundlig repetition av stoffet i kemiavsnitten
- förberedas för studentexamensprovet
- Studieavsnittet stärker den studerandes medvetenhet om olika för studentskrivningarna typiska teman och frågeställningar.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- teori från kemiavsnitten
- tidigare studentuppgifter i kemi

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet tillägnar sig den studerande färdigheter och kunskaper som hjälper hen att förstå kemins betydelse för den egna vardagen och hälsan samt för miljön, vilket stödjer målen för **kompetens för välbefinnandet**. Den studerande utvecklar en förmåga att i det dagliga livet fatta beslut som är fördelaktiga för hens personliga hälsa och miljöns och samhällets välbefinnande. Studiemetoderna ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studierna ska den studerande öva att skriva och kritiskt tolka olika texter, argumentera och analysera. Multilitteraciteten utvecklas till exempel genom att den studerande tolkar och producerar skrivet språk, bilder, videor, modeller, simuleringar, tabeller och grafer eller kemins symbolspråk. En särskild form av multilitteracitet inom kemin är förmågan att tolka och framställa symboliska modeller samt visuella modeller på submikroskopisk nivå av samma fenomen. Informations- och kommunikationsteknik är också en del av modern undervisning i kemi som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar. Ett datorbaserat mätsystem kan ersätta traditionella redskap, och undersökningsmaterialet kan även sparas i form av bilder och videor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avslutat studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.9. Laborationer (LAB)

Läroämnets uppdrag

Läroämnets uppgift är att komplettera studierna i läroämnena biologi, fysik och kemi genom praktiska arbetssätt.

Under studiernas gång utvecklas den studerandes forskningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive studieavsnitt.

Grunden för ett forskande arbetssätt är att ställa frågor och göra iakttagelser. Den studerande lär sig mätning och klassificering samt övriga forskningsfärdigheter genom att öva olika metoder. Den studerande utvecklar också färdigheter att behandla och presentera information. Färdigheterna i experimentellt arbete ska utvecklas med målsättningen att den studerande självständigt kan planera en undersökning. Samtidigt lär sig den studerande att dra slutsatser samt utvärdera och argumentera resultatet av sin undersökning.

Mål

- behärska de elementära grunderna i laborationsteknik, mikroskopering och fältarbete
- kunna göra observationer, samt planera och genomföra mätningar och experiment
- kunna presentera resultaten i skriftlig och grafisk form
- kunna tolka, analysera och dra slutsatser av resultaten.

Bedömning

Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa naturvetenskaplig kunskap på olika sätt. Bedömningen ska basera sig på den studerandes förmåga att planera, genomföra, presentera och utvärdera laborationer och fältundersökningar. Vid bedömningen ska man ta i beaktande den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Mångsidiga kompetenser

Kompetens för välbefinnande

Studiemetoderna ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kommunikativ kompetens

Läroämnets experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till studier i naturvetenskaper. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Informations- och kommunikationsteknik är en del av modern undervisning som stödjer **tvärvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Samhällelig kompetens

Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. Innovationer inom naturvetenskaper hjälper den studerande att förstå läroämnets betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön.

Global och kulturell kompetens

De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse naturvetenskaper har haft för förändringarna i samhället.

Studieavsnitt

Laborationer i naturvetenskaper, 3 sp (LAB1)

Mål

Lokal precisering

- behärska de elementära grunderna i laborationsteknik och mikroskopering
- kunna göra observationer, samt planera och genomföra mätningar och experiment
- kunna presentera resultaten i skriftlig och grafisk form
- kunna tolka, analysera och dra slutsatser av resultaten.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- laborationsteknik
- enkla analysmetoder
- separationsmetoder
- insamling, presentation och analys av data samt bedömning av resultatets tillförlitlighet
- mikroskopering

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen stärker den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** genom att den studerande får en fördjupad förståelse av olika miljörelaterade problem. Undervisningen handleder den studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Informations- och kommunikationsteknik är en del av modern undervisning som stödjer **tvårvetenskaplig kompetens**. Den används till exempel för att hämta information, samla in data från observationer, behandla och tolka mätresultat, producera och presentera sina egna arbeten samt för att göra modeller och simuleringar.

I naturvetenskapligt arbete syns **kreativ kompetens** som en förmåga att formulera frågeställningar kring fenomen som granskas samt som en förmåga att tillämpa, utvärdera, kombinera och analysera information. Experimentellt arbete och problemlösning förutsätter ett kreativt förhållningssätt och utvecklar kreativt tänkande.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedöms med anteckning om avlagt studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

Fördjupade laborationer, 6 sp (LAB2)

Mål

Lokal precisering

- behärska de elementära grunderna i laborationsteknik, mikroskopering och fältarbete
- kunna göra observationer, samt planera och genomföra mätningar och experiment
- kunna presentera resultaten i skriftlig och grafisk form
- kunna tolka, analysera och dra slutsatser av resultaten.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- laborationsteknik
- olika analysmetoder
- insamling, presentation och analys av data samt bedömning av resultatets tillförlitlighet
- mikroskopering och fältarbete
- undersökning av olika materia och material

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studiemetoderna ska stödja ett arbetssätt där den studerande kan identifiera sina egna styrkor och ställa upp egna mål. Systematiska studier är en viktig färdighet i vardagen som stärker den studerandes ork och utvecklar en förmåga att arbeta under föränderliga omständigheter.

Kommunikativ kompetens

Läroämnets experimentella karaktär och den studerandes eget undersökande arbete utvecklar den studerandes arbetssätt, samarbetsförmåga och förmåga till kritiskt tänkande samt inspirerar hen till studier i naturvetenskaper. Den studerande utvecklar sin **kommunikativa kompetens** och lär sig att arbeta långsiktigt och att ta ansvar för sitt eget arbete med hjälp av mångsidiga arbetssätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet består av två studiepoäng biologi, kemi respektive fysik. Studerande kan avlägga studieavsnittet i sin helhet eller delarna skilt för sig och bedöms med anteckning om avlagt studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

Ämnesövergripande laborationer, 3 sp (LAB3)

Mål

Lokal precisering

- använda mera avancerad laborationsteknik
- tillämpa fördjupade kunskaper i ämnesövergripande helheter
- kunna planera egen forskning och öppna laborationer

Centralt innehåll

Lokal precisering

- modern och aktuell forskning
- ämnesövergripande laborationer och fenomen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Undervisningen utvecklar den studerandes färdigheter att delta i samhällsdebatten och det gemensamma beslutsfattandet genom att den studerande vidareutvecklar sitt naturvetenskapliga tänkande och sin förståelse av informationens tillförlitlighet, betydelse och användning. Innovationer inom naturvetenskaper hjälper den studerande att förstå läroämnets betydelse för det moderna samhället, teknologin och arbetslivet.

Global och kulturell kompetens

De naturvetenskapliga kunskapernas utveckling genom historien ger den studerande en bild av hur den vetenskapliga världsbilden har förändrats samt vilken betydelse naturvetenskaper har haft för förändringarna i samhället.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedöms med anteckning om avlagt studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.10. Filosofi (FI)

Läroämnets uppdrag

Filosofin utforskar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar skapar en grund för att förstå världen, samhället och uppfattningarna om människan och att bedöma dem rationellt. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar.

Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper den studerande att få grepp om och strukturera dagens informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi den studerandes förmåga att tänka och lära sig. Studier i argumentation och giltig slutledning utvecklar förmågan att förstå och uttrycka även komplexa tankemönster.

Traditionellt har filosofin kallats alla vetenskapers moder. I dess natur ingår därför att integrera olika vetenskapsområden, vilket hjälper den studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Studierna i filosofi främjar den studerandes förmåga att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsgrenar och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra. Detta stödjer den studerande att tillägna sig olika vetenskaper, vilket gör det enklare för dem att studera vidare. Kunskap i filosofi stärker den studerandes allmänbildning.

Studierna i filosofi ska stärka den studerandes uppfattning om sin egen identitet. I ämnet övar sig den studerande i etisk reflektion och det hjälper hen att förstå betydelsen av olika kunskaper och färdigheter för individen och samhället. Filosofi utvecklar omdömesförmågan och främjar kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska den studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig

in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig den studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar hen respekt för olika välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar den studerande tilltro till sin egen tankeförmåga. Lämpliga arbetssätt inom ämnet är diskussion och dialog.

Mångsidig kompetens

Studierna i filosofi stödjer den studerandes **kommunikativa kompetens** på ett mångsidigt sätt, liksom även utvecklingen till en bildad och ansvarstagande medborgare med respekt för jämlikhet. Läroämnet betonar dialog och god argumentation, vilket gör att den studerande enklare kan ta till sig ett hållbart tänkande och en hållbar livsstil och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin kombinerar olika vetenskapsområden och stödjer tillägnandet av olika vetenskaper och kontinuerligt lärande. Studier i filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledning.

I filosofin tolkas problem begreppsligt och dialogiskt. Därför betonas språklig medvetenhet samt ett exakt språkbruk som lyfter fram betydelsen av ändamålsenliga begrepp. Även om filosofin använder termer inom sin egen tradition och inom andra vetenskapliga discipliner är målet ett klart och begripligt språk. Filosofins argumenterande karaktär utvecklar ett uttrycksätt som fokuserar på logiska motiveringar och tar hänsyn till olika perspektiv.

Reflektion över det goda livet och samhället är traditionellt kärnan i filosofin. Studier i filosofi stödjer **kompetensen för välbefinnande** genom att utveckla den studerandes förståelse av sig själv, sitt tänkande och sitt förhållande till andra människor. Utvecklingen av förståelsen sammanhänger med människans utveckling som helhet och leder till goda dygder och välbefinnande. Det diskuterande och argumenterande förhållningssättet främjar den sociala gemenskapen bland de studerande och deras kommunikationsfärdigheter och lär dem att respektera olika synpunkter. Samtidigt uppmuntras den studerande att tillägna sig hållbara sätt att tänka och leva och rättvisa samhälleliga principer. Filosofin utvecklar även tolerans för osäkerhet och förmåga att agera även i situationer där tillgången till information är begränsad.

Filosofin har traditionellt omfattat ett synsätt som integrerar olika vetenskapliga discipliner och därigenom stimulerar **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Studier i filosofi bygger på ett naturligt sätt broar mellan olika discipliner. Filosofin hjälper den studerande att tillägna sig olika sätt att hämta information och att kombinera resultaten från olika vetenskaper, vilket gör det lättare att uppfatta stora helheter. Det starka kravet på logik i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att förstå motiveringarna för olika argument och att särskilja faktiska argument från åsikter. I egenskap av ett ämne som ifrågasätter och söker motiveringar uppmuntrar filosofin till kreativt och självständigt tänkande.

När det gäller **samhällelig kompetens** ska undervisningen i filosofi engagera den studerande till ett rationellt etiskt tänkande baserat på respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Idealen för ett rättvist samhälle och ett aktivt medborgarskap är inte endast föremål för analys och undervisning, utan också mål som undervisningen försöker främja. Filosofin utvecklar förmågan att tänka kreativt, kritiskt och självständigt, vilket utvecklar färdigheter för fortsatta studier, meningsfull karriärplanering och framtida förändringar i arbetslivet.

Etik är ett traditionellt delområde av filosofin och därför också en central del av studierna i filosofi. Filosofin lär den studerande att strukturera värderingar, normer och betydelser begreppsligt. **Etisk reflektion** omfattar såväl individ- och samhällsfrågor som miljöfrågor. Den kritiska traditionen inom läroämnet utvecklar den studerandes förmåga till självständigt tänkande och uppmuntrar hen att agera moraliskt hållbart. Studier i filosofi bidrar till att uppfatta mångfasetterade problem och skapa en övergripande bild av dem. Förståelse av sociala och ekologiska globala problem uppmuntrar den studerande att agera för att korrigera dessa och uppfylla målen för **miljökompetens**.

Med tanke på **global och kulturell kompetens** breddar studierna i filosofi tänkandet och hjälper till att förstå att det finns olika sätt att uppfatta verkligheten. Den studerande utvecklar en känslighet för att upptäcka likheter och skillnader i olika fenomen i världen. Av filosofins delområden fokuserar särskilt etik och social filosofi på mångfalden hos människor och kulturer och uppmuntrar till en fördomsfri attityd till olika livsfenomen. Genom filosofiska tankeexperiment ska den studerande ges tillfälle att föreställa sig möjliga framtida utvecklingstrender.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- kunna bedöma moraliska problem och tänkbara lösningar på dem samt förbinda sig till etiska principer
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig
- utveckla sin förmåga att uttrycka sina ståndpunkter med rationella motiveringar.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes förmåga att förstå centrala filosofiska frågor och behärska filosofiskt tänkande och filosofiska begrepp samt på den studerandes förmåga att uttrycka och utvärdera filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att förstå och precisera filosofisk kunskap med hjälp av begrepp samt att kritiskt analysera och reflektera över den. Därtill ska bedömningen ta fasta på den studerandes förmåga att såväl i vardagen som i vetenskapen identifiera och beskriva filosofiska problem och förmågan att formulera dem med hjälp av begrepp.

Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes kännedom om presenterade lösningar på filosofiska frågor samt hens förmåga att presentera logiska argument skriftligt, muntligt och interaktivt.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika modulerna ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen för läroämnet filosofi.

Studieavsnitt

Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1)

Studieavsnittets moduler

- Introduktion i filosofiskt tänkande, 2 sp (FI1), Obligatorisk

Mål

Introduktion i filosofiskt tänkande

Målen för modulen är att den studerande ska

- bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem
- lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet
- känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel
- fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppslika distinktioner i anslutning till dem
- känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

Introduktion i filosofiskt tänkande

- vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor
- grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området, bland annat genom att tillämpa detta på aktuella samhälleliga frågor
- centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och nödvändighet, begreppslika och empirisk, objektiv och subjektiv
- skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap
- kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledningsförmåga. Detta görs genom diskussioner och reflektioner. Korrekt kunskap och förmåga att ta hänsyn till andra perspektiv är en förutsättning för god kommunikativ kompetens och stärker också umgänget med andra människor och ökar därmed den studerandes välbefinnande.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Logiskt samt självständigt och kreativt tänkande är en stor del av ämnet filosofi. Detta tränas genom diskussioner, reflektioner och olika övningar där den studerande skall söka information samt motivera en ståndpunkt.

Global och kulturell kompetens

Genom olika tankeexperiment får den studerande färdigheter att skapa mallar för framtida utvecklingstrender.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen skall vara mångsidig och utveckla den studerandes egna tänkande. I bedömningen skall tonvikt läggas på hur väl den studerande behärskar begrepp, argumentation och problemlösning i anknytning till filosofiska frågor.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet bildar den studerande sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem. Den studerande lär sig hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen.

Etik, 2 sp (FI2)

Studieavsnittets moduler

- Etik, 2 sp (FI2), Obligatorisk

Mål

Etik

Målen för modulen är att den studerande ska

- *lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier*
- *kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta samt förstå skillnaden mellan normativa och deskriptiva påståenden*
- *kunna presentera logiska och etiska argument muntligt och skriftligt samt motivera moralens förpliktande karaktär*
- *kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp*
- *kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken*
- *kunna tillämpa etik på samhälls- och miljöfrågor.*

Centralt innehåll

Etik

- *moralen som normsystem; skillnaden mellan moral, lagar och vanor; moralisk objektivism, relativism, subjektivism*
- *moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, rättighets- och pliktetik*
- *filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil*
- *etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval*
- *etiska frågor kring miljön och naturen, såsom miljöförändringen och djurens rättigheter*
- *etik och samhället: mänskliga och grundläggande rättigheter*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledningsförmåga. Detta görs genom diskussioner och reflektioner. Korrekt kunskap och förmåga att ta hänsyn till andra perspektiv är en förutsättning för god kommunikativ kompetens och stärker också umgänget med andra människor och ökar därmed den studerandes välbefinnande.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Logiskt samt självständigt och kreativt tänkande är en stor del av ämnet filosofi. Detta tränas genom diskussioner, reflektioner och olika övningar där den studerande skall söka information samt motivera en ståndpunkt.

Etisk kompetens och miljökompetens

Etiska reflektioner ger den studerande färdigheter till att agera moraliskt hållbart i olika situationer. Det kan bland annat handla om egna livsval eller globala, sociala samt ekologiska problem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen skall vara mångsidig och utveckla den studerandes egna tänkande. I bedömningen skall tonvikt läggas på hur väl den studerande behärskar begrepp, argumentation och problemlösning i anknytning till filosofiska frågor.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet diskuteras moralen som normsystem. Studieavsnittet lär den studerande att presentera logiska och etiska argument samt analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel. Den studerande lär sig klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar samt tillämpar etik på samhälls- och miljöfrågor.

Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3)

Studieavsnittets moduler

- Samhällsfilosofi, 2 sp (FI3), Valfri

Mål

Samhällsfilosofi

Målen för modulen är att den studerande ska

- bli förtrogen med några centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att filosofiskt bedöma samhällsordningens uppbyggnad och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor
- förstå rättigheters betydelse som grund för samhällsordningen.

Centralt innehåll

Samhällsfilosofi

- samhällsordningens legitimitet, teorier om samhällsfördrag
- olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa
- mänskliga rättigheter, medborgarrättigheter och rättsstaten: demokrati och social gemenskap som samhälleliga värden
- politiska ideal: liberalism, socialism, anarkism, konservatism, nationalism; samhällsutopier och -dystopier
- förhållandet mellan välfärd och ekonomi; legitimering av skillnader i förmögenhet och välfärd; välfärdsstaten

- *aktuella samhällsfilosofiska frågor: miljöproblem, kulturmöten, effekter av teknik och artificiell intelligens, kön och makt, identifiering och kritik av strukturer som skapar ojämlikhet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger den studerande goda färdigheter till aktivt medborgarskap, vilket också stärker den studerandes välbefinnande.

Kommunikativ kompetens

Genom diskussioner och argumentation utvecklas den studerandes kommunikativa kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen skall vara mångsidig och utveckla den studerandes egna tänkande. I bedömningen skall tonvikt läggas på hur väl den studerande behärskar begrepp, argumentation och problemlösning i anknytning till filosofiska frågor.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet diskuteras olika former av makt, frihet, jämlikhet och rättvisa. Aktuella samhällsfrågor, mänskliga rättigheter och politiska ideal granskas. Studieavsnittet kan med fördel samarbeta med SL1.

Sanningen, 2 sp (FI4)

Studieavsnittets moduler

- Sanningen, 2 sp (FI4), Valfri

Mål

Sanningen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *kunna skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden*
- *förstå betydelsen av språk och dess betydelse i gestaltandet av verkligheten*
- *kunna beskriva och bedöma filosofiska teorier om sanning, kunskap, verklighetens natur och vetenskap*
- *kunna strukturera och analysera kännetecken för vetenskaplig forskning, slutledning och förklaring*
- *kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier förhåller sig till verkligheten*
- *lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger olika resultat och handlingsalternativ.*

Centralt innehåll

Sanningen

- *språk, betydelse och sanning*
- *det sannas natur och sanningsteorierna; att närma sig sanningen; nödvändig och kontingent sanning*
- *verklighetens och medvetandets natur; realism och anti-realism*
- *kunskapens källor, kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande, förhållandet mellan kunskap och säkerhet*
- *den vetenskapliga forskningens natur och metoder samt vetenskaplig slutledning, vetenskapsetik*
- *tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier och deras förhållande till verkligheten*
- *förklaring, förutsägelse, förståelse och tolkning inom olika vetenskaper*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Filosofi utvecklar språklig uttrycksförmåga, analytiskt tänkande och logisk slutledningsförmåga. Detta görs genom diskussioner och reflektioner. Korrekt kunskap och förmåga att ta hänsyn till andra perspektiv är en förutsättning för god kommunikativ kompetens och stärker också umgänget med andra människor och ökar därmed den studerandes välbefinnande.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Logiskt samt självständigt och kreativt tänkande är en stor del av ämnet filosofi. Detta tränas genom diskussioner, reflektioner och olika övningar där den studerande skall söka information samt motivera en ståndpunkt.

Global och kulturell kompetens

Genom olika tankeexperiment får den studerande färdigheter att skapa mallar för framtida utvecklingstrender.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen skall vara mångsidig och utveckla den studerandes egna tänkande. I bedömningen skall tonvikt läggas på hur väl den studerande behärskar begrepp, argumentation och problemlösning i anknytning till filosofiska frågor.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet lär den studerande att skilja mellan åsikter och faktapåståenden och förstå behovet av att motivera faktapåståenden. Tillförlitligheten hos vetenskapliga metoder och teorier granskas.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (FI5)

Mål

Centralt innehåll

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande trygghet i examenssituationen, vilket stärker välbefinnandet och ger redskap för vuxenlivet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker den studerandes kunskapsbas och tränar olika färdigheter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittets bedömning baserar sig på aktivt deltagande och/eller inlämnade uppgifter. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Målet med studieavsnittet är att repetera stoffet ur samtliga nationella moduler. Studieavsnittets fokus ligger på de färdigheter som krävs i realprovet i samhällslära. Studieavsnittet arrangeras antingen vid Topeliusgymnasiet eller något annat samarbetsnätverk.

7.11. Psykologi (PS)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för läroämnet psykologi är att ge den studerande färdigheter att observera, förstå och bedöma människans psykiska aktivitet och de sociala, kulturella och biologiska faktorer som påverkar den. Undervisningen tar upp den psykologiska vetenskapens språk, begrepp och sätt att producera kunskap. Läroämnets innehåll bygger på forskningsdata som konkretiseras för den studerande genom att knyta den till förståelsen av mänsklig aktivitet och vardagliga fenomen. Psykologins tvärvetenskaplighet, liksom även det empiriska och reflekterande greppet, utvecklar på ett mångsidigt sätt den studerandes tänkande. De studerande handleds i att förstå samspelet och det ömsesidiga beroendet mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer samt i att stärka förmågan att utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

I undervisningen i psykologi ska man använda olika aktiverande metoder och utnyttja de möjligheter som digitala verktyg och varierande lärmiljöer erbjuder. I psykologi är det naturligt att samarbeta med olika ämnen. Fenomen som ingår i läroämnet psykologi behandlas i synnerhet i biologi, hälsokunskap, studiehandledning, filosofi, religion och livsåskådningskunskap utgående från respektive ämnes natur. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med universitet och högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för den mångsidiga kompetensen uppnås tillsammans med målen för läroämnet psykologi.

*När det gäller **kompetens för välbefinnande** stödjer kunskaper och färdigheter i psykologi den studerandes självkännedom, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet. Undervisningen i psykologi stödjer den studerandes identitetsbygge och ger hen förutsättningar att reflektera över sitt eget psykiska välbefinnande och fatta beslut som stödjer det. Utifrån den psykologiska kunskapen får den studerande verktyg för att förstå betydelsen av sociala relationer, känsloreglering och resiliens för att upprätthålla och återställa ett helhetsbetonat välbefinnande.*

I undervisningen i psykologi används dialogiska och reflekterande metoder som stärker den studerandes **kommunikativa förmåga**. Studier i psykologi utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra. Undervisningen i psykologi utvecklar färdigheter för konstruktiv kommunikation och förståelse för betydelsen av empati i sociala relationer.

Studier i psykologi stödjer på ett mångsidigt sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Inlärningspsykologiska insikter ger den studerande färdigheter att bli medveten om sitt eget lärande så att hen kan utvärdera och utveckla det. Inom psykologin utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och multilitteracitet. Ämnets tillämpande karaktär skapar en grund för kreativ behandling av kunskap och information.

Studier i psykologi utvecklar den studerandes självkännedom, vilket stödjer karriärplanering, arbetslivskompetens och annan **samhällelig kompetens**. De ger färdigheter att förstå vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd.

Studier i psykologi ger verktyg för att förstå skillnaderna i mänskliga värderingar, attityder och beteenden i **etiska** frågor. Innehållet i psykologi ökar förståelse för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande, vilket stödjer utvecklingen av den studerandes **miljökompetens**.

Psykologi ger forskningsbaserade perspektiv på vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet. Studier i psykologi utvecklar förmågan att förstå individuella skillnader och kulturell mångfald och därigenom utveckla **global och kulturell kompetens**.

Mål

.

De allmänna målen för undervisningen i psykologi är att den studerande

ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet baserad på växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp och frågeställningar samt kunna motivera påståenden med stöd av psykologiska fakta och synvinklar
- kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet
- kunna bedöma den psykologiska forskningens möjligheter, begränsningar och etiska aspekter samt kunna tillämpa forskningskunskap och tänka kritiskt
- förstå psykologisk kunskap så att hen kan tillämpa den för att främja sitt eget välbefinnande, stärka sina sociala relationer och sina kommunikationsfärdigheter samt utveckla sin förmåga att studera och tänka
- kunna använda och tillämpa psykologisk kunskap för att strukturera mångdimensionella fenomen och förstå kulturell mångfald.

Bedömning

I läroämnet psykologi är bedömningens uppgift att stödja den studerandes lärande och ge respons på läroprocessen och kunskaperna. Bedömningen ska uppmuntra den studerande till en

mångsidig utveckling av tänkandet. Bedömningen ska omfatta såväl respons på lärprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul och hur väl den studerande behärskar det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ska basera sig på mångsidiga prestationer och beakta såväl den studerandes teoretiska kunskaper som hens förmåga att bearbeta information. I fråga om de teoretiska kunskaperna beaktas hur väl den studerande behärskar den psykologiska kunskapen och psykologins begreppsapparat. Bedömningen av förmågan att bearbeta information fokuserar på den studerandes förmåga att analysera, tillämpa och värdera psykologisk kunskap och forskning. Bedömningen ska också fästa uppmärksamhet vid förmågan att inhämta och presentera information.

Studieavsnitt

Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1)

Studieavsnittets moduler

- Den aktiva och lärande människan, 2 sp (PS1), Obligatorisk

Mål

Den aktiva och lärande människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hurdan vetenskap psykologin är och att psykologisk kunskap baserar sig på forskning*
- *kunna beskriva de grundläggande dragen i vetenskapligt tänkande ur psykologins perspektiv*
- *kunna förklara kännetecknen för och skillnaderna mellan medveten och ickemedveten aktivitet*
- *kunna beskriva psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i samband med människans aktivitet*
- *bekanta sig med ett fenomen i anknytning till välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv*
- *kunna beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande samt utifrån denna kunskap kunna utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.*

Centralt innehåll

Den aktiva och lärande människan

Människans aktivitet ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: grundläggande kunskap om informationsbearbetning, motiv och känslor*
- *biologiskt perspektiv: grundläggande kunskap om nervsystemets funktion och evolutionspsykologins förhållningssätt*
- *socialt perspektiv: grundläggande kunskap om socialisation och situationsfaktorer*
- *kulturellt perspektiv: exempel på kulturella skillnader och likheter*
- *medveten och icke-medveten aktivitet*

Lärande och studier ur psykologins synvinklar

- *psykiskt perspektiv: betingning, grundläggande kunskap om kort- och långtidsminnets funktion, inre modeller, lärstrategier, metakognition, målinriktningar och tilltro till sin egen förmåga*
- *biologiskt perspektiv: hjärnans plasticitet och sömnens inverkan på lärandet*
- *socialt och kulturellt perspektiv: exempel på lärandets sociala aspekter och olika lärkulturer*

Psykologisk forskning

- vetenskaplig kunskap och vardagskunskap
- den vetenskapliga forskningsprocessen
- stickprovets och populationens betydelse vid bedömningen av forskning
- etiska principer för psykologisk forskning
- exempel på kvalitativa och kvantitativa undersökningar inom psykologin

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet stärker kunskaper och färdigheter som ger den studerande självkännedom, självutveckling, förståelse för andra människor och upprätthållande av det psykiska välbefinnandet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet bekantar sig den studerande med psykologin som vetenskap, psykologisk forskning samt lärande och studier ur psykologins synvinklar. Den studerande lär sig beskriva psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer i anknytning till lärande och kan utifrån denna kunskap utvärdera och utveckla sitt eget lärande och sina studiefärdigheter.

Människans utveckling, 2 sp (PS2)

Studieavsnittets moduler

- Människans utveckling, 2 sp (PS2), Valfri

Mål

Människans utveckling

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva faktorer som påverkar individens utveckling och växelverkan mellan dem
- kunna förklara hur nervsystemets mognad och utformning återspeglas i den psykologiska utvecklingen från fosterstadiet genom människans hela levnadslopp
- kunna beskriva den socioemotionella och kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren och kunna tillämpa relaterade teorier och forskningsresultat
- kunna ge exempel på vilka effekter socialisationen och kulturen har på människans utveckling
- på ett övergripande sätt förstå det individuella och kontinuerliga i människans utveckling
- fördjupa sig i ungdomstidens psykologi och reflektera över faktorer som är förknippade med övergången till vuxenlivet
- kunna tillämpa utvecklingspsykologisk kunskap för att förstå sig själv och andra människor och utveckla sina färdigheter i växelverkan
- kunna beskriva hur man undersöker människans utveckling.

Centralt innehåll

Människans utveckling

Nervsystemets utveckling med avseende på psykiska aktiviteter under levnadsloppet

- arvets betydelse
- mognad och lärande
- sensitiva perioder
- plasticitetens betydelse för utvecklingen

Utveckling av känslolivet och växelverkan under barndomen och ungdomsåren

- tidig växelverkan och anknytningsrelationer
- temperament
- jaget och jaguppfattning
- känslor, emotionella färdigheter och känsloreglering
- referensrelationer och sociala färdigheter

Den kognitiva utvecklingen under barndomen och ungdomsåren

- språk och tänkande
- exekutiva funktioner

Identitetsutveckling under levnadsloppet

- personlig identitet
- social identitet
- kulturell identitet och etnisk identitet
- könsidentitet och sexuell identitet, mångfald i fråga om kön och sexualitet

Utvecklingens individualitet och kontinuitet

- olika utvecklingsstigar från tidig barndom till vuxen ålder
- vikten av föräldraskap och uppväxtmiljö

Psykologisk forskning

- tvilling- och adoptionsforskning
- längdsnitts- och tvärsnittsstudier
- exempel på observationsstudier

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet ger den studerande den tvärvetenskapliga och kreativa kompetens som behövs för att förstå att människans psyke är en biologisk, social och psykisk helhet.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet lär den studerande att människans utveckling är tämligen lika oberoende av tid och miljö.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas människans utveckling såsom nervsystemets och känslolivets utveckling, kognitiv utveckling och identitesutveckling.

Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3)

Studieavsnittets moduler

- Människan som informationsbearbetare, 2 sp (PS3), Valfri

Mål

Människan som informationsbearbetare

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- kunna förklara hur varseblivning, uppmärksamhet och minne står i förbindelse med människans övriga informationsbearbetning
- förstå språkets betydelse för människans aktivitet
- förstå den kognitiva aktiviteten bakom beslutsfattande
- kunna identifiera några av de vanligaste kognitiva störningarna
- förstå plasticitetens betydelse och huvudprinciperna för de neurala nätverkens funktion som grund för psykisk aktivitet
- kunna beskriva hjärnans aktivitet i samband med varseblivning, uppmärksamhet, minne och språkliga funktioner
- kunna planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.

Centralt innehåll

Människan som informationsbearbetare

Allmänna principer för informationsbearbetning

- sinnes- och schemabaserad bearbetning av information
- medveten och icke-medveten bearbetning av information

Varseblivning och uppmärksamhet

- inre modeller och varseblivningscirkeln
- varseblivning, grundläggande kunskap särskilt om visuell varseblivning och dess neurologiska grund
- oavsiktlig och viljestyrd uppmärksamhet
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för uppmärksamhet
- exempel på uppmärksamhetsstörningar

Minne

- kort- och långtidsminnets funktion
- det rekonstruktiva minnet och glömska
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för minnet
- exempel på hjärnrelaterade minnesstörningar

Språk

- betydelsen av språkliga funktioner vid informationsbearbetning
- grundläggande kunskap om den neurologiska grunden för språkliga funktioner
- exempel på hjärnrelaterade språkliga störningar

Beslutsfattande

- snabbt och långsamt tänkande
- exempel på kognitiv bias och heuristik

Hjärnans struktur och neurala funktion

- nervsystemets och hjärnans grundläggande strukturer
- nervcellens och synapsens funktion
- informationsgången i neurala nätverk
- plasticitet
- exempel på neuropsykologisk rehabilitering

Forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och neuropsykologi

- principer för experimentell forskning
- exempel på fallstudier
- exempel på undersökningar som tillämpar hjärnforskningsmetoder
- planering av experimentell forskning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet utforskas mänsklig aktivitet på ett mångsidigt sätt ur ett naturvetenskapligt, samhällsvetenskapligt och beteendevetenskapligt perspektiv. Genom att behandla begränsningar och möjligheter för människans förmåga till informationsbearbetning hjälper man den studerande att utveckla kritiskt tänkande och fördjupa sin multilitteracitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar informationsbearbetning såsom varseblivning och uppmärksamhet, minne, språk och beslutsfattande. I studieavsnittet lär sig den studerande också att planera och presentera en enkel experimentell undersökning och bedöma metodens styrkor och svagheter.

Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4)

Studieavsnittets moduler

- Känslor och mental hälsa, 2 sp (PS4), Valfri

Mål

Känslor och mental hälsa

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna förklara hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet
- förstå känslors betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiska välbefinnande samt få färdigheter att tillämpa denna kunskap som ett verktyg för självförståelse och växelverkan
- kunna förklara de faktorer som påverkar mental hälsa och psykiskt välbefinnande och tillämpa denna kunskap för att främja sitt eget och andras välbefinnande
- känna till de vanligaste mentala hälsoproblemen och psykiska störningarna
- kunna reflektera över svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem och över de samhälleliga aspekterna kopplade till dessa
- kunna beskriva biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer bakom psykiska störningar och i behandlingen av dem
- fördjupa sig i minst en psykisk störning, dess orsaker, symtom och vård.

Centralt innehåll

Känslor och mental hälsa

Emotionspsykologi

- hur känslor uppstår: känsloreaktionen och känsloupplevelsen
- grundläggande kunskap om den neurala grunden för känslor och känsloreglering
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslors betydelse som styrande faktorer för kognitiva funktioner och social växelverkan
- känsloreglering som en bidragande faktor för välbefinnande

Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans

- betydelsen av copingmetoder och defensmekanismer
- betydelsen av resiliens för välbefinnandet
- betydelsen av sömn och dygnsrytm för den psykiska aktiviteten
- centrala faktorer som påverkar sömnkvaliteten
- stressutlösare, effekter av stress samt stresshantering
- kriser som ett hot mot psykisk balans och krishantering

Mental hälsa

- begreppet mental hälsa
- klassificering av de vanligaste psykiska störningarna och kunskap om symtom som är typiska för dem
- exempel på biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer som förklaras ligga bakom psykiska problem och störningar
- exempel på biologiska och psykosociala vårdformer för psykiska problem och störningar samt olika psykoterapeutiska metoder
- exempel på aktuell samhällelig debatt om psykiska störningar

Psykologisk forskning

- icke-experimentell forskning: korrelativ och beskrivande undersökning
- exempel på studier som tillämpar fysiologiska mätmetoder

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den kommunikativa kompetensen stärks då den studerande utvecklar färdigheter för att identifiera känslor som är viktiga vid social interaktion både hos sig själv och hos andra.

Samhällelig kompetens

Den studerande förstår vikten av bland annat tilltro till sin egen förmåga, självutveckling och målsättningar för en företagsam attityd vilket stärker den samhälleliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina kunskaper om den mentala hälsan samt känslornas betydelse för människans kognitiva funktioner, växelverkan och psykiskt välbefinnande. Psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psyksisk balans diskuteras.

Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5)

Studieavsnittets moduler

- Människan som individ och social varelse, 2 sp (PS5), Valfri

Mål

Människan som individ och social varelse

Målen för modulen är att den studerande ska

- *beskriva skillnader i individuella egenskaper och deras genetiska grund*
- *kunna se personlighet som en helhet ur olika perspektiv och tillämpa denna kunskap för att identifiera sina styrkor och utvecklingsmål*
- *kunna beskriva individuella skillnader i intelligens och kreativitet*
- *kunna undersöka den sociala miljöns och kulturens betydelse för individens aktivitet*
- *kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur*
- *kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och bygga en hållbar framtid*
- *kunna beskriva och värdera psykologiska bedömningsmetoder som används vid undersökning av individuella skillnader.*

Centralt innehåll

Människan som individ och social varelse

Arvets, kulturens och den sociala miljöns betydelse för personlighetsutveckling

- *det varaktiga och det föränderliga i personligheten*
- *grundläggande kunskap om beteendegenetik*

Personlighet ur olika synvinklar

- *temperament*
- *egenskapsteoretiskt perspektiv*
- *motivation*
- *individuella tolkningsstilar och sätt att agera*
- *identitet och personlighet ur ett narrativt perspektiv*

Intelligens och kreativitet som en del av människans aktivitet

- *definitioner av intelligens*
- *mätning av intelligens och problem i samband med det*
- *samspelet mellan arv och miljö när det gäller intelligens*
- *definitioner av kreativitet och faktorer som sammanhänger med kreativitet*

Kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet

- *informationsbearbetning i sociala situationer: uppkomsten av stereotyper, attributioner, attityder och fördomar*
- *exempel på den neurala grunden för socialisation*
- *gruppens betydelse för individen och relationer mellan grupper*
- *hur situationsfaktorer påverkar individen och gruppen*
- *olika kulturella aspekter*
- *exempel på hur kulturen påverkar tänkandet och beteendet*
- *exempel på individers och gruppers verksamhet när det gäller att bygga en hållbar framtid*

Psykologisk forskning

- *undersökning av individuella skillnader*
- *metoder för att bedöma personlighet och intelligens*
- *reliabilitet och validitet*
- *exempel på undersökningar som använder sig av enkäter, intervjuer och tester*
- *exempel på socialpsykologiska undersökningar*

*Lokal precisering***Mångsidig kompetens****Etisk kompetens och miljökompetens**

Studieavsnittet ökar förståelsen för vilken betydelse världsbilden har för människans tänkande och handlande samt ger verktyg för att förstå skillnader i mänskliga värderingar, attityder och beteenden. Detta stärker den etiska kompetensen och miljökompetensen.

Bedömning av studieavsnitt*Lokal precisering*

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar människans personlighet, intelligens och kreativitet samt kulturens och den sociala miljöns inverkan på människans aktivitet.

Socialpsykologi, 2 sp (PS6)

Mål

Lokal precisering

- ge studeranden fördjupad kunskap i socialpsykologiska fenomen
- öka förståelsen för olika samhällsfenomen till exempel våld, klimatförändring/-ångest, rasism och prosocialitet
- öka förståelsen för den enskilda individens känslor i en föränderlig värld (kärlek, aggression, sexualitet, kulturell mångfald)
- öka förståelsen om personlighetsstörningar (narcissism, psykopati, sociopati)

Centralt innehåll

Lokal precisering

- studera människan tillsammans med andra människor
- studera hur status, attityder och makt samverkar i sociala relationer
- fundera på vilka påverkningsmöjligheter en individ har i olika sammanhang
- kriminologi, neurologi, människans beteende och kognition

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ger insikt i vad som är universellt och vad som är kulturbundet i det mänskliga beteendet och stärker således den globala och kulturella kompetensen.

Samhällelig kompetens

Då den studerandes självkännedom ökar stärks den samhälleliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ökar den studerandes kännedom om och förståelse för olika samhällsfenomen och den enskilda individens känslor i en föränderlig värld.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (PS7)

Mål

Lokal precisering

- förbereda studerande som planerar avlägga realprovet i psykologi

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition det mesta centrala delarna i de olika studieavsnitten i psykologi

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet genomförs med lärarledda lektioner (introduktion till centrala delar i kurserna) samt skriftliga övningar. En del av övningarna lämnas in för bedömning och muntlig och skriftlig respons ges av läraren. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentexamensprovet i psykologi.

7.12. Historia (HI)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i historia ska stärka den studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och dess förändringsprocess. Undervisningen ska även ge verktyg att förstå samtiden samt öppna upp olika synsätt för reflektion över den framtida utvecklingen. Historia är ett kulturorienterande ämne som fördjupar den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet stödjer även den studerandes utveckling till en aktiv samhällsmedlem som förstår mångfald.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas ur olika perspektiv. Studierna i historia ska utveckla förmågan att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta samt hantera stora kunskapsmängder. Undervisningen ska särskilt lägga vikt vid att undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och användas på olika sätt i samhället. Det historiska tänkandet grundar sig på förståelsen av historiekunskapens tolkningsmässiga karaktär. En väsentlig del av det historiska tänkandet är att behärska historieämnets grundläggande begrepp, det vill säga förändring och kontinuitet samt orsak och verkan. Det historiska tänkandet inbegriper också textkompetens, som förmågan att analysera historiska källor och förmågan att bedöma deras ursprungliga syfte. Att läsa och tolka källor på ett för historieämnet utmärkande sätt ger färdigheter att bedöma informationens tillförlitlighet även i dagens värld.

*I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. Den studerande ska undersöka individens betydelse och möjligheter som samhällsaktör nu och i framtiden. Den studerande ska också reflektera kring drivkrafter bakom och intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Den övar sig i historisk empati, det vill säga att sätta sig in i människans situation utifrån den dåtida **kontexten**. Syftet är att försöka förstå de lösningar som valdes i det förflutna. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras ur ett globalt perspektiv.*

Mångsidig kompetens

Läroämnet historia stödjer utvecklingen av den studerandes identitet och hens förmåga att agera etiskt. Undervisningen hjälper den studerande att utvecklas till en bildad och fördomsfri

medlemskap. Målen för undervisningen i historia uppfylls i anknytning till målen för mångsidig kompetens.

Historieämnet stärker den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att den studerande utvecklar ett etiskt tänkande, empatisk förmåga och färdigheter att ta andra människor och deras synpunkter och behov i beaktande. Läroämnet stödjer den studerandes sökande efter en egen identitet, hjälper den studerande att strukturera sin självbild samt främjar hans förmåga att känna igen och använda sina egna styrkor. Undervisningen fördjupar även förståelsen av välfärdssamhällets utveckling.

I undervisningen i historia synliggörs den **kommunikativa kompetensen** i målen för läroämnet samt i arbetssätten. I historieämnet grundar sig arbetssätten på diskussion och interaktion och man utgår från de studerande. Väsentligt för studierna i historia är att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka och arbeta. Förmågan att lyssna till och förstå andra samt att argumentera på ett sätt som respekterar andras synpunkter främjar, förutom den studerandes lärande, även de sociala färdigheterna och samarbetsförmågan. Den empatiska förmågan utvecklas samtidigt som känslan av delaktighet och upplevelsen av en positiv lärmiljö stärks hos alla.

Utgångspunkten för läroämnet är att den studerande lär sig använda och kritiskt analysera olika informationskällor och bedöma deras tillförlitlighet samt förstå och värdesätta betydelsen av forskningsbaserad kunskap. I undervisningen övar den studerande sig att fördomsfritt och kreativt producera, kombinera och tillämpa information inom tvärvetenskapliga nätverk med sikte inställt på framtiden. Historieämnet stärker på många sätt den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens** samt utvecklar multilitteraciteten. Undervisningen ska i mån av möjlighet inkludera samarbete med högskolor.

I undervisningen i historia betonas betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet på ett sätt som stödjer den studerandes **samhälleliga kompetens**. Olika möjligheter till demokrati, aktivt medborgarskap och internationellt samarbete studeras utifrån principerna för en hållbar framtid. En central del av läroämnet är att stärka den studerandes källkritiska förmåga och medieläskunnighet. Historiestudier hjälper den studerande att bli medveten om samt tolka och bedöma hur historisk kunskap används som ett samhälleligt och politiskt verktyg. Historiemedvetenheten utgör en bas för den studerandes demokratiska aktivitet och utvecklar påverkansmöjligheterna.

I läroämnet historia granskar man hur beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället har förändrats under en längre tidsperiod. De här frågorna behandlas som en del av arbetet för en hållbar framtid utifrån målen för **etisk kompetens och miljökompetens**. Undervisningen i historia fördjupar den studerandes förståelse för hur samhällets nutida värdegrund har formats, samt ger färdigheter att förstå och lösa komplexa fenomen ur en humanistisk synvinkel. Historisk empati stärker den studerandes förmåga till mångsidig etisk reflektion.

Historieämnet stärker den studerandes kunskap om kulturer och kulturarv och utvecklar på det sättet även den studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet och stärker den studerandes **globala och kulturella kompetens**. Undervisningen i historia stödjer den studerandes utveckling till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. I läroämnet historia betonas varje individs rätt till sina kulturella rötter.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i historia hänför sig till historiskt tänkande: värderingar, förståelse av historiska företeelser och hur man söker och tillämpar historisk kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Värderingar

Målet är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- få färdigheter att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil, samt kunna agera som en ansvarsfull medborgare som främjar dessa
- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar det egna intresset för historia och förståelsen för historiens betydelse.

Förståelse av historiska företeelser

Målet är att den studerande ska

- behärska de centrala processerna i Finlands historia och i världshistorien samt bakgrunden till dem, och kunna bedöma deras betydelse och växelverkan
- förstå de centrala principerna för hur historisk kunskap är uppbyggd och att den kan tolkas på olika sätt
- förstå nuet som ett resultat av historisk utveckling och som en utgångspunkt för framtiden
- kunna analysera historiska företeelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sin historiemedvetenhet.

Att söka och tillämpa historisk kunskap

Målet är att den studerande ska

- kunna söka, tolka, bedöma och kritiskt granska olika skriftliga, statistiska och visuella källor
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att kritiskt använda relevanta källor
- kunna använda historisk kunskap för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma historisk praxis som ett verktyg i samhällspåverkan
- kunna tillämpa sitt kunnande i historia för att bedöma samhälls- och ekonomiska utmaningar och finna alternativa lösningar i anslutning till dessa, även med tanke på framtiden.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska basera sig på hur väl de allmänna målen för historieämnet uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och sina arbetssätt samt att utveckla sitt kunnande. Vitsordet ska grunda sig på mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia: förmåga att förstå tidsmässig utveckling, orsakssamband och följdverkningar samt förmåga att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta och att kritiskt bedöma historiska företeelser, tolkningar och hur historisk kunskap används.

Bedömningen ska beakta den studerandes förmåga att förstå, tillämpa och kombinera historisk kunskap i olika situationer, som förmågan att använda historiska fakta som ett verktyg för att bilda sig en välgrundad åsikt och för att bilda logiska helheter av sina kunskaper.

Studieavsnitt

Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1)

Studieavsnittets moduler

- Människa, miljö och historia, 2 sp (HI1), Obligatorisk

Mål

Människa, miljö och historia

Målen för modulen är den studerande ska

- *förstå och producera faktatexter som är karakteristiska för historievetenskapen, och kunna tolka och förstå statistik*
- *förstå den historiska kunskapens karaktär och kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor*
- *känna till de centrala processer som format europeiska samhällena samt det globala ekonomiska systemet*
- *förstå utvecklingen som lett till nutidens ekonomiska, samhälleliga och demografiska fenomen samt kunna analysera olika faktorer som har inverkat på utvecklingen*
- *kunna analysera befolkningens, ekonomins och samhällsstrukturernas utveckling och hur de är beroende av miljön*
- *kritiskt kunna bedöma hur förändringar i teknologi och information formar människors levnadsförhållanden.*

Centralt innehåll

Människa, miljö och historia

Historia som vetenskap

- *gestaltning av historiska utvecklingslinjer och deras tidsmässiga koppling*
- *forskningsmetoder inom historia och användning av källor*

Jordbruket som grund för samhällenas utveckling

- *människans roll i formandet av miljön under olika tider*
- *jordbruk, arbetsfördelning och kulturens uppkomst*
- *befolkningstillväxten, uppkomsten av samhällen och stater*
- *penningekonomin och handelns utveckling*

Världshandelns uppkomst och ökad växelverkan

- *européerna utforskar och erövrar världen*
- *den internationella handeln blir mångsidigare och inverkar på samhället och miljön*

Industrialiseringen förändrar förhållandet mellan människan och naturen

- *industrialiseringens förutsättningar och dess inverkan på samhället och miljön*
- *befolkningsutveckling och flyttningsrörelser*
- *det postindustriella samhället och den globala ekonomin*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

I studieavsnittet reflekterar den studerande kring hur beroendeförhållandet mellan människan, miljön och samhället utvecklats. Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker den studerandes empatiska förmåga.

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lär sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande positiva erfarenheter av ämnet historia samt ger den studerande ökad förståelse för historiens betydelse. Detta uppnås via mångsidiga arbetsmetoder som uppmuntrar till delaktighet och bekräftar den studerandes intresse och utveckling.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet får den studerande kunskap om olika kulturer och kulturarv. Denna kunskap används till att bygga upp förståelse för andra kulturer och att skapa sig en egen identitet som är både individuell och nationell men samtidigt global.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I Studieavsnittet granskas människans förhållande till miljön och samhällets utveckling under en längre tidsperiod. Tyngdpunkten i undervisningen ska ligga på att studera historiska företeelser och förklara nutiden. Olika fenomen granskas ur såväl ett europeiskt som ur ett globalt perspektiv. Den studerande bekantar sig med centrala förändringar i socioekonomiska strukturer samt i social- och miljöhistoria från jordbrukets början till nutid. Användning av olika typer av historiska källor övas. Kan med fördel samarbeta med HI2 och HI4 samt till vissa delar med GE1.

Internationella relationer, 2 sp (HI2)

Studieavsnittets moduler

- Internationella relationer, 2 sp (HI2), Obligatorisk

Mål

Internationella relationer

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till grundläggande begrepp, förfaringssätt och centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken
- kunna använda mångsidiga informationskällor och känna igen åsiktspåverkan i media under olika tide
- kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma vilken inverkan de har i dag och i framtiden
- kunna analysera orsakerna till och följderna av internationella samarbetsstrukturer och konflikter samt möjligheterna till konfliktlösning
- aktivt följa med innehållet i media samt kritiskt kunna granska internationella frågor
- kunna beskriva och bedöma historiebruk som politiskt verktyg.

Centralt innehåll

Internationella relationer

Grunderna i internationell politik

- internationell politik som forskningsobjekt samt centrala begrepp
- politiska ideologier och hur de påverkar samhället och internationella relationer

Ett europacentrerat internationellt system

- imperialismen som ett politiskt, ekonomiskt och kulturellt fenomen
- världskrigens bakgrunder och följder
- motsättningar mellan demokrati och totalitarism
- människorättsfrågor, Förintelsen och andra folkmord

Från en bipolär till en multipolär värld

- kampen mellan supermakterna under kalla kriget och kalla krigets slut
- avkoloniseringens betydelse och följder
- världspolitiken och en maktbalans som förändras

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Etisk kompetens och miljökompetens

Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker den studerandes empatiska förmåga.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande positiva erfarenheter av ämnet historia samt ger den studerande ökad förståelse för historiens betydelse. Detta uppnås via mångsidiga arbetsmetoder som uppmuntrar till delaktighet och bekräftar den studerandes intresse och utveckling.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Samhällelig kompetens

De studerande har under studieavsnittet fått redskap till att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil. Diskussioner och genrep pedagogik stöder denna kompetens.

Global och kulturell kompetens

Denna kompetens skall ge den studerande färdigheter till att utvecklas till en ansvarsfull och internationellt orienterad samhällsmedlem som förstår mångfald. Detta görs främst genom reflektioner och diskussioner.

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lära sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet behandlar centrala fenomen inom den internationella politiken, förändrade maktförhållanden och orsaker bakom dem från och med slutet av 1800-talet fram till i dag. Den internationella politiken analyseras utifrån olika ekonomiska och ideologiska perspektiv. Centrala teman är konflikten mellan konkurrens och samarbete, strävan efter balans och säkerhet samt konkurrensen mellan olika politiska system. Den studerande fördjupar sin förmåga att söka, analysera och producera information samt att tolka och bedöma olika typer av källor. Kan med fördel samarbeta med HI1 och HI4 eller med HI3.

Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3)

Studieavsnittets moduler

- Det självständiga Finlands historia, 2 sp (HI3), Obligatorisk

Mål

Det självständiga Finlands historia

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå hur Finlands politiska utveckling och internationella ställning samt det finländska samhället har formats som en del av den europeiska och internationella utvecklingen*
- *känna till de centrala förändringarna i den finländska kulturen, samhället och ekonomin och förstå deras betydelse från 1860-talet fram till i dag samt kunna bedöma framtida möjligheter*
- *förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag*
- *kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext*
- *kunna analysera egenskaper, föreställningar och ideal som är förknippade med den finländska identiteten och hur de påverkat dagens Finland.*

Centralt innehåll

Det självständiga Finlands historia

Det finländska samhällets rötter

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse för formandet av Finland och den finländska identiteten
- demografiska förändringar och befolkningens mångfald
- det finländska samhället moderniseras

Ett självständigt Finland som en del av Europa

- vägen till självständighet, inbördeskriget och dess internationella kontext
- återuppbyggnadstiden och demokratins kris
- Finland som en del av internationella kulturströmningar

Finland i internationella konflikter

- Finland i andra världskriget
- kalla krigets följder för det finländska samhället och den finländska politiken

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhälleliga och ekonomiska strukturförändringar samt välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande Finland som medlem av en internationell gemenskap

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lära sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande positiva erfarenheter av ämnet historia samt ger den studerande ökad förståelse för historiens betydelse. Detta uppnås via mångsidiga arbetsmetoder som uppmuntrar till delaktighet och bekräftar den studerandes intresse och utveckling.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Etisk kompetens och miljökompetens

Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker den studerandes empatiska förmåga.

Samhällelig kompetens

De studerande har under studieavsnittet fått redskap till att bygga upp en världsbild som värdesätter mänskliga rättigheter, likabehandling, demokrati och en hållbar livsstil. Diskussioner och genrep pedagogik stöder denna kompetens.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet analyseras viktiga förändringsprocesser, utvecklingslinjer och bakgrunden till dem i Finlands historia från slutet av den autonoma tiden till nutid. Granskningen fokuserar på utvecklingen av Finlands statliga och internationella ställning, kriser i anslutning till förändringarna, övergången från ståndssamhälle till ett demokratiskt medborgarsamhälle samt politiska, ekonomiska och kulturella brytningsskeden. Den studerande undersöker olika källor, nya tolkningar och historiebrikar med avseende på Finlands historia. Den studerande fördjupar också sin förståelse av historisk empati. Kan med fördel samarbeta med HI5 eller HI2.

Den europeiska människan, 2 sp (HI4)

Studieavsnittets moduler

- Den europeiska människan, 2 sp (HI4), Valfri

Mål

Den europeiska människan

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till det centrala europeiska kulturarvet och kunna analysera hur det har formats i växelverkan med andra kulturkretsar
- förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller i relation till den samhälleliga utvecklingen
- förstå hur konsten och populärkulturen har påverkat historieuppfattningen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier och deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kulturer i deras historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Den europeiska människan

Den europeisk kulturen och formandet av en världsbild

- vetenskapens, konstens, religionens och medias betydelse i formandet och förmedlingen av olika världsbilder

Den europeiska kulturens rötter

- *allmänna drag i antikens kulturer*
- *uppkomsten av demokrati och vetenskapligt tänkande*
- *den medeltida kulturen och växelverkan mellan olika kulturkretsar*

Utvecklingen av individuellt tänkande och en vetenskaplig världsbild

- *vetenskapens och konstens utveckling i början av nya tiden*
- *reformationen och kunskapsrevolutionen*
- *upplysningen, uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande*
- *1800-talets ideologier och kulturella och samhälleliga förändringar*

Utvecklingen mot nutiden

- *konst, populärkultur och kulturens globalisering*
- *vetenskapen som utmanare till den religiösa världsbilden, framstegstro och hotbilder*
- *demokratins och jämlikhetstänkandets spridning och deras motkrafter*
- *ökad kunskap och en kulturell splittring*
- *könsrollernas förändringar*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lära sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande positiva erfarenheter av ämnet historia samt ger den studerande ökad förståelse för historiens betydelse. Detta uppnås via mångsidiga arbetsmetoder som uppmuntrar till delaktighet och bekräftar den studerandes intresse och utveckling.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Etisk kompetens och miljökompetens

Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker den studerandes empatiska förmåga.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger den studerande en ökad förståelse för hur dagens samhälle byggts upp och vilka historiska skeenden som format vårt samhälle.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet fokuserar på det europeiska kulturarvet vilket stärker den studerandes egna identitet. Fokus ligger på kunskap och förståelse.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas utvecklingen av samhälleligt tänkande, ideologier och mänskliga rättigheter samt mytiska, religiösa och vetenskapliga världsbilder från antiken till i dag. Den studerande fördjupar sig i kulturarvet, konsten och vetenskapen som uttryck för sin tid i Europa. Föremål för granskning är den europeiska människan, förhållandet mellan individ och samhälle, kön och vardagsliv. Kan med fördel samarbeta med HI1 och HI2 eller KO4 och RE5.

Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5)

Studieavsnittets moduler

- Sveriges östra rikshalva blir Finland, 2 sp (HI5), Valfri

Mål

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt
- känna till det finländska och samiska kulturarvet samt andra minoritetsgruppers kulturarv och vardagshistoria
- känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet och utvecklingen i Norden
- kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygdshistoria och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel
- kunna beskriva befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- kunna bedöma sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen
- kunna granska hur Finlands historia används inom politiken och för att skapa en identitet.

Centralt innehåll

Sveriges östra rikshalva blir Finland

Finlands område under den förhistoriska tiden

- forskningsmetoder och källor
- uppfattningar om olika folkgruppers ursprung i Finland

Medeltiden

- den statliga utvecklingen i Östersjöområdet
- formandet av den religiösa och världsliga makten
- samhälle, näringar, levnadssätt och kultur

Nya tiden

- reformationen och en starkare regeringsmakt
- hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden

- *livet i stånds- och jordbrukssamhället*
- *Finlands förändrade ställning och reformer i slutet av den svenska tiden*

Finland som en del av Ryssland

- *Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst*
- *formandet av den finländska identiteten, bildning, vetenskap och konst*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lära sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande positiva erfarenheter av ämnet historia samt ger den studerande ökad förståelse för historiens betydelse. Detta uppnås via mångsidiga arbetsmetoder som uppmuntrar till delaktighet och bekräftar den studerandes intresse och utveckling.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Etisk kompetens och miljökompetens

Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker studerandens empatiska förmåga.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet förklarar hur det finländska samhället skapas och vilka kulturella strömningar som påverkat vårt samhälle. Fokus ligger på kunskap och förståelse.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas det nutida Finlands utveckling som en del av Östersjöområdet historia från förhistorisk tid ända fram till autonomins tid. Den studerande undersöker utöver samhälle, ekonomi och miljö även växelverkan mellan grupper och individer, vardagshistoria och människors levnadssätt samt näringsgrenar under olika historiska tidsperioder. Man fördjupar sig i synnerhet i näromgivningens historiska källor och i olika forskningsmetoder. Kan med fördel samarbeta med HI3 eller RE4.

Globala kulturmöten, 2 sp (HI6)

Studieavsnittets moduler

- Globala kulturmöten, 2 sp (HI6), Valfri

Mål

Globala kulturmöten

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå teorier och förfaringsätt i anslutning till växelverkan mellan olika kulturer*
- *uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer*
- *kunna analysera växelverkan mellan kulturer både i en historisk och i en samtida kontext*
- *analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer*
- *kunna analysera kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och kunna bedöma olika definitioner av kulturell mångfald*
- *kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer samt kulturens inverkan på individen*
- *producera faktatext själv eller tillsammans med andra genom att mångsidigt och kritiskt använda olika källor.*

Centralt innehåll

Globala kulturmöten

Grunder och begrepp inom kulturforskning

- *kulturer och växelverkan mellan dem*

Som mål för granskning väljs två eller flera av följande kulturområden:

- *Asiens kulturer*
- *Afrikas kulturer*
- *arktiska kulturer*
- *Australiens och Oceaniens ursprungskulturer*
- *Latinamerikas kulturer*
- *Mellanösterns kulturer*
- *Nordamerikas ursprungskulturer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande tränas i etiska diskussioner och lära sig att möta, förstå och acceptera andras sätt att tänka och arbeta. Via diskussioner och samverkan med andra studerande utveckla den studerande en empatisk förmåga och lära sig beakta andras åsikter och behov.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Under studieavsnittet tolkas och användas olika källor. Källkritik är en väsentlig del av studieavsnittet. Den studerande ges redskap till att producera egna faktatexter baserade på källor.

Etisk kompetens och miljökompetens

Historisk empati, det vill säga förståelse för dåtidens samhällen, människor och deras kultur är en viktig del av ämnet historia. Kunskap, reflektioner och olika former av åskådligt material (till exempel bilder, filmer) stärker studerandens empatiska förmåga.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ökar den studerandes kunskap och förståelse för andra kulturer. Den studerande lär sig uppskatta mångfald. Reflektioner och diskussioner är viktiga element i undervisningen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ämnet historia. Studieavsnittet kan innehålla ett större (vetenskapligt) arbete.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet studeras begreppet kultur och hur tänkandet i fråga om kulturella skillnader har förändrats samt hur inställningen till olika kulturer har varierat i takt med att tänkesättet och samhällsstrukturen har förändrats. Kulturmöten och växelverkan mellan västerländska och andra kulturer under olika historiska tidsperioder granskas. Kan till vissa delar samarbeta med GE3.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (HI7)

Mål

Lokal precisering

- förbereda den studerande för studentexamensprovet i historia

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av stoffet ur samtliga nationella moduler

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande trygghet i examenssituationen, vilket stärker välbefinnandet och ger redskap för vuxenlivet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker den studerandes kunskapsbas och tränar olika färdigheter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittets bedömning baserar sig på aktivt deltagande och/eller inlämnade uppgifter. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets fokus ligger på de färdigheter som krävs i realprovet i historia. Studieavsnittet arrangeras antingen vid Topeliusgymnasiet eller något annat samarbetsnätverk. Kan till vissa delar samarbeta med repetitionskurser i andra realämnen, till exempel samhällslära och religion.

7.13. Samhällslära (YH)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa den studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge hen förutsättningar att utvecklas till en aktiv och engagerad medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk vetenskap.

Undervisningen i samhällslära ska ge den studerande förutsättningar för att kritiskt granska och bedöma aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Undervisningen ska också stärka den studerandes ekonomiska kunnande och juridiska förståelse samt uppmuntra hen till aktivt samhälleligt deltagande. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett personligt intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för det samhälleliga tänkandet, såsom att mångsidigt kunna söka och kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, som jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mångsidig kompetens

Undervisningen i samhällslära stödjer den studerande i formandet av den egna identiteten och utvecklingen till en aktiv, ansvarstagande och etiskt agerande medlem i det demokratiska samhället.

*Samhällslära utvecklar den studerandes **kompetens i välbefinnande** genom att den stärker livskompetensen och färdigheterna att sköta den egna ekonomin samt fördjupar den juridiska förståelsen. Läroämnet fördjupar den studerandes sociala färdigheter och förmåga att samarbeta samt aktivt delta i samhället och påverka demokratin för att främja det gemensamma välbefinnandet. Samtidigt främjas målen för **kommunikativ kompetens**.*

*Undervisningen i samhällslära utvecklar den studerandes multilitteracitet i den digitala samtiden genom att den stärker förmågan att välja och kritiskt tolka samt tillämpa forskningsbaserad information. Samhällsläran stärker även den studerandes samhälleliga och kritiska textkompetens och argumentationsförmåga. Läroämnet sporrar den studerande till tvärvetenskapligt samarbete och att kombinera information på ett nytt sätt i enlighet med principen för kontinuerligt lärande och målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Undervisningen i samhällslära ska i mån av möjlighet omfatta samarbete med högskolor.*

*Samhällslära utgör det grundläggande läroämnet för **den samhälleliga kompetensen** och främjar den studerandes förutsättningar att kritiskt undersöka och analysera aktuella företeelser. Den studerande övar sig att agera i en värld som präglas av komplex information och informationspåverkan. Undervisningen fördjupar den studerandes mångsidiga samhälleliga*

kompetens genom att den stärker hens demokratiska färdigheter. Samhällslära sporrar den studerande att ta del i samhällelig verksamhet och verka för att främja en trygg, rättvis och hållbar framtid, både som finsk medborgare och EU-medborgare men även globalt. Läroämnet stärker den studerandes initiativförmåga och entreprenörsattityd samt hens färdigheter för fortsatta studier och arbetsliv.

I samhällslära betonas individens värdebaserade och etiska agerande för det gemensamma goda med beaktande av det sociala ansvaret. Läroämnet fördjupar den studerandes förståelse av den cirkulära ekonomins principer och av hållbar konsumtion, såväl i näromgivningen som på global nivå. På det här sättet stärker samhällsläran den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens**.

Samhällsläran stödjer den studerandes **globala och kulturella kompetens** genom att den stärker hens internationella färdigheter och världsmedborgarattityd samt fördjupar förståelsen av kulturell och ideologisk mångfald. Läroämnet hjälper den studerande att agera etiskt i en global medie- och teknologimiljö.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i samhällslära hänför sig till samhällslärans betydelse, värderingar och attityder, till att förstå samhälleliga fenomen samt till att söka och tillämpa samhällsrelaterad kunskap. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Betydelse, värderingar och attityder

Målet är att den studerande ska

- kunna bilda sig en demokratisk samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, respekt för jämlikhet och förståelse för mångfald
- förstå hur olika faktorer inverkar på formandet av den egna samhällsuppfattningen
- bli motiverad att fördjupa sitt intresse för samhällsfrågor och sin förståelse av deras betydelse.

Att förstå samhällsfenomen

Målet är att den studerande ska

- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälleliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- förstå sina möjligheter att påverka på lokal, nationell och internationell nivå som medlem i ett demokratiskt och föränderligt samhälle och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare i enlighet med principen för hållbar utveckling.

Att söka och tillämpa kunskap om samhällslivet

Målet är att den studerande ska

- kunna söka och hitta mångsidigt samhälls- och ekonomirelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig mångsidigt motiverade åsikter om värdebaserade och kontroversiella samhälleliga och ekonomiska frågor

- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följder av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers och miljöns perspektiv.

Bedömning

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl de allmänna målen för ämnet har uppnåtts, med fokus på målen och det centrala innehållet för respektive modul. Bedömning och respons under läroprocessen stödjer den studerande att bli medveten om sitt eget lärande och kunnande och hjälper hen att utveckla sina arbetssätt för att erhålla kunskaper och färdigheter som är utmärkande för samhälleligt tänkande.

Bedömningen i samhällslära ska basera sig på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet: förmåga att förstå principerna för hur samhällsrelaterad kunskap är uppbyggd, förstå fenomen inom samhället och ekonomin och deras bakomliggande orsaker och följder samt kritiskt bedöma samhället och ekonomin och tolkningar och alternativa lösningar som berör deras utveckling.

Bedömningen ska fokusera på den studerandes färdigheter att hantera samhällsrelaterad kunskap, som att söka information från olika källor, skilja mellan väsentliga och oväsentliga fakta samt använda den kunskapen för att bilda sig en välgrundad åsikt. I bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att söka, förstå, bedöma och tillämpa samhällsrelaterad kunskap, att bilda strukturerade helheter av sina kunskaper samt att producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig utvärdering av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken.

Studieavsnitt

Det finländska samhället, 2 sp (SL1)

Studieavsnittets moduler

- Det finländska samhället, 2 sp (YH1), Obligatorisk

Mål

Det finländska samhället

- kunna läsa och producera faktatext som är karakteristisk för läroämnet
- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället
- känna till grundläggande medborgarliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt kunna agera som en aktiv medborgare och bli intresserad av att delta i samhället
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna granska och bedöma samhällelig påverkan i medierna
- kunna analytiskt granska demokratins möjligheter och utmaningar ur olika synvinklar
- kunna kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer
- kunna planera olika sätt att ändamålsenligt utöva politiskt medborgarinflytande för att lösa lokala, nationella och internationella frågor.

Centralt innehåll

Det finländska samhället

Det finländska samhällets struktur

- *Finlands demografiska och sociala befolkningsstruktur*
- *faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen*

Demokrati och rättsstat

- *mänskliga rättigheter, grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter*
- *rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten*

Välbefinnande och jämlikhet

- *jämlikhet, likabehandling och rättvisa i samhället*
- *den nordiska välfärdsstatens uppgifter, fördelar och utmaningar*

Makt, deltagande och påverkan

- *olika former av maktutövande i samhället, demokratiskt beslutsfattande och det finländska avtalssamhället*
- *medborgarnas påverkningsmedel och betydelsen av ett aktivt medborgarskap*
- *den lokala och statliga beslutsprocessen i Finland*
- *medias förändrade betydelse och mediepåverkan*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att skapa ett självständigt vuxenliv och en förmåga att aktivt delta i samhällelig verksamhet. Detta uppnås genom kunskap, diskussioner och reflektioner.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteracitet, argumentationsförmåga och kritisk textläsning är färdigheter som stärker den studerandes förmåga att verka i ett demokratisk samhälle. Ovannämnda färdigheter tränas genom diskussioner och olika former av material- och genrebaserade uppgifter.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerandes sociala ansvar betonas och den studerande ges redskap att göra val som främjar cirkulär ekonomi samt hållbara och etiska val. Kunskap och reflektioner används i undervisningen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger den studerande insikt i politiska system och samhällssystem och hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten ska ligga på att analysera det finländska samhället med hjälp av statsvetenskapliga, socialpolitiska och sociologiska begrepp och teorier. Centrala aspekter är demokrati, mänskliga rättigheter, utvecklingen av samhällets grundstrukturer samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap. Kan med fördel samarbeta med FI3.

Ekonomikunskap, 2 sp (SL2)

Studieavsnittets moduler

- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi
- känna till samhällsekonomin principer och begrepp
- kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi
- kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi
- skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning på marknaden
- arbete, företagsamhet och företag
- Finland som del av den globala ekonomin
- finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering
- störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder

Ekonomisk politik

- utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt
- den offentliga ekonomin och dess balans
- aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att skapa ett självständigt vuxenliv genom kunskap och reflektioner inom ekonomikunskapens olika delområden.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet är väl lämpat för samarbete med andra skolämnen, till exempel matematik, vilket stöder den tvårvetenskapliga kompetensen.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerandes sociala ansvar betonas och den studerande ges redskap att göra val som främjar cirkulär ekonomi samt hållbara och etiska val. Kunskap och reflektioner används i undervisningen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska verksamhetsprinciper och den aktuella ekonomisk-politiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur privathushållens, företagens och den offentliga ekonomins perspektiv. Den studerande undersöker samband mellan ekonomi och politik samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten. Den studerande analyserar även sambandet mellan ekonomi och miljö ur ett hållbarhetsperspektiv. Kan med fördel samarbeta med MAA9, MAB6 och MAB7.

Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2)

Ämnesövergripande studieavsnitt

Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (SL3)

Studieavsnittets moduler

- Finland, Europa och en värld i förändring, 2 sp (YH3), Obligatorisk

Mål

Finland, Europa och en värld i förändring

Målen för modulen är att den studerande ska

- *få en bred överblick av globaliseringen och Finlands ställning som en del av den*
- *förstå europeiska och internationella avtalsbaserade former för samarbete och bildande av nätverk*
- *få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och kritiskt bedöma information om den*
- *förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som EU- och världsmedborgare*
- *kunna analysera vilka fördelar och nackdelar globaliseringen och den europeiska integrationen medför i det egna livet och för Finlands ekonomiska och politiska system*
- *kunna analysera och bedöma förändringar i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.*

Centralt innehåll

Finland, Europa och en värld i förändring

Globala utmaningar, globalisering och bildande av nätverk

- miljö, klimatförändringen, befolkningen och en hållbar framtid
- aktörer och möjligheter inom det internationella samarbetet
- Finland och Norden som en del av globala nätverk
- medborgarskap och medborgarinflytande i Europa och globalt

Europeisk identitet och den europeiska integrationen

- den europeiska identiteten, värderingar och pluralistiska samhällen
- Finland som en del av EU:s beslutsfattande
- EU:s ekonomiska politik och regionpolitik
- EU som global aktör

Säkerheten i en verksamhetsmiljö i förändring

- lokal och nationell säkerhet
- Finlands och EU:s säkerhetspolitik
- nya hot mot säkerheten och möjligheter att avvärja dem

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att skapa ett självständigt vuxenliv samt färdigheter att leva i en global värld. Detta uppnås genom kunskap, diskussioner och reflektioner.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Multilitteracitet, argumentationsförmåga och kritisk textläsning är färdigheter som stärker den studerandes förmåga att verka i en global värld. Ovannämnda färdigheter tränas genom diskussioner och olika former av material- och genrebaserade uppgifter.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerandes sociala ansvar betonas och den studerande ges redskap att göra val som främjar cirkulär ekonomi samt hållbara och etiska val. Kunskap och reflektioner används i undervisningen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerandes sin kunskap om Finlands och Europas ställning i en globaliserad värld och Europas ekonomiska och politiska integration. Den studerande följer med aktuella händelser i världen med hjälp av mångsidiga källor och sporras att delta i debatter om olika händelser inom internationell politik samt att agera som en världsmedborgare. Undersökande lärande kan tillämpas. Kan samarbeta i vissa delar med GE1.

Lagkunskap, 2 sp (SL4)

Studieavsnittets moduler

- Lagkunskap, 2 sp (YH4), Valfri

Mål

Lagkunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till Finlands rättsordning och de principer för juridiskt tänkande som styr dess verksamhet
- kunna söka, tolka och använda relevant juridisk information
- känna till sina rättigheter och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt kunna tillämpa sin kunskap i frågor som berör vanliga rättsliga ärenden
- kunna analysera juridiska frågor i den offentliga debatten samt de synpunkter som lyfts fram där.

Centralt innehåll

Lagkunskap

Rättsordningens grunder

- juridiska grundbegrepp och grundläggande friheter och rättigheter
- källor till juridisk information och användningen av dem
- rätt och rättvisa som samhällsfenomen
- rättsordningen och domstolsväsendet

Grunderna för medborgarnas vanligaste rättshandlingar inom följande rättsområden

- avtals- och skadeståndsrätt
- familje- och kvarlåtenskapsrätt
- förmögenhetsrätt
- upphovsrätt och konsumenträtt
- arbetsrätt
- avtalsrätt som berör boende
- förvaltningsrätt och god förvaltningssed
- process- och straffrätt
- miljö rätt

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att skapa ett självständigt vuxenliv genom kunskap och reflektioner inom juridikens olika delområden.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens

Juridiska färdigheter bygger på förmåga att läsa och förstå lagtext samt att argumentera kring dessa.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och hjälpa den studerande att bli medveten om sitt eget lärande samt utveckla sitt eget kunnande. Bedömningen ska fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för samhälleligt tänkande och samhällelig verksamhet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sig i grunderna för Finlands rättssystem och hur man utövar sina juridiska rättigheter. Den studerande tränar juridiskt tänkande och bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor samt fördjupar sig i hur man behandlar allmänt förekommande juridiska frågor. Fokus ska ligga på juridiska aspekter som är av betydelse för individen.

Repetition, 2 sp (SL5)**Mål**

Lokal precisering

- fördjupa den studerandes kunskap om färdigheter som krävs i realprovet i samhällslära

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av stoffet ur samtliga nationella moduler

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Kompetens för välbefinnande**

Studieavsnittet ger den studerande trygghet i examenssituationen, vilket stärker välbefinnandet och ger redskap för vuxenlivet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker den studerandes kunskapsbas och tränar olika färdigheter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittets bedömning baserar sig på aktivt deltagande och/eller inlämnade uppgifter. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentprovet samhällslära. Studieavsnittet arrangeras antingen vid Topeliusgymnasiet eller något annat samarbetsnätverk.

7.14. Entreprenörskap (ENT)

Läroämnets uppdrag

Studierna i entreprenörskap fördjupar den studerandes arbetslivsfärdigheter och kunskaper om företagande. Studierna utvecklar en företagsam attityd och ger förståelse för entreprenörskap ur ett brett perspektiv. Undervisningen utgår från studerandes kreativitet och lust att anta utmaningar och omsätta idéer i praktisk verksamhet. Den studerandes ansvar som medlem i en grupp och i samhället utvecklas.

Mål

Målen för undervisningen i entreprenörskap är att den studerande

- får en mångsidig bild av det finländska näringslivet, speciellt näringslivet i den egna regionen
- får kännedom om och bekantar sig med lokala företag
- får använda sin kreativitet, samarbetsförmåga och problemlösningssförmåga
- identifierar de egna styrkorna och kompetenserna som behövs i framtida arbetsliv
- förstår entreprenörskapets betydelse för samhällsutvecklingen
- lär sig grunderna i hur ett företag grundas och administreras.

Bedömning

Bedömningen fokuserar på den studerandes aktivitet, nyfikenhet, kreativitet, kunskap och färdigheter inom området. För avlagt studieavsnitt förutsätts aktivt deltagande samt inlämnande av arbetsuppgifter som hör till studieavsnittet. Studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Mångsidiga kompetenser

Kompetens för välbefinnande

Entreprenörskap utvecklar den studerandes **kompetens i välbefinnande** genom att den stärker arbetslivskompetensen och färdigheter att sköta den egna ekonomin.

Kommunikativ kompetens

Entreprenörskap fördjupar den studerandes förmåga att samarbeta, hitta lösningar och identifiera de egna styrkorna och kompetenserna med tanke på framtida arbetsliv vilket stärker **den kommunikativa kompetensen**.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Entreprenörskap uppmuntrar till kreativitet, problemlösning och att modigt använda de kunskaper och färdigheter den studerande har inom olika områden och stärker således **den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen**.

Samhällelig kompetens

Genom kontinuerlig interaktion med företagsvärlden och kunskaper om spelreglerna i arbetslivet stärks **den samhälleliga kompetensen**.

Etisk kompetens och miljökompetens

Förståelsen av den cirkulära ekonomins principer, hållbar konsumtion och framtidens utmaningar fördjupas, vilket stärker **den etiska kompetensen och miljökompetensen**.

Global och kulturell kompetens

Entreprenörskap ger den studerande internationella färdigheter och en förståelse för näringslivets betydelse nationellt och globalt. Detta stärker **den globala och kulturella kompetensen**.

Studieavsnitt**Introduktion till företagsamhet, 2 sp (ENT1)****Mål**

Lokal precisering

- fördjupa kunskaperna om företagande och entreprenörskap
- lära sig vad som är utmärkande för näringslivet i närmiljön och vilka de centrala branscherna är
- få insikt i företagskulturen nationellt och globalt

Centralt innehåll

Lokal precisering

- företagsamhet i Österbotten
- olika typer av företag samt olika sätt att bli företagare
- studiebesök av eller till lokala företag
- arbetslivets spelregler
- självständigt projektarbete

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Samhällelig kompetens**

Den studerande fördjupar sina kunskaper om företagsamhet och om spelreglerna i arbetslivet vilket stärker den samhälleliga kompetensen.

Global och kulturell kompetens

Genom besök till eller av lokala företag får studerande en förståelse för näringslivets betydelse lokalt, nationellt och globalt. De studerande får kunskap om vilka kulturella kompetenser som behövs i olika branscher.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet behandlas företagsamhet och entreprenörskap på ett allmänt plan. Den studerande bekantar sig med olika branscher, olika typer av företag och företagskulturen i Finland

och globalt. Den studerande får kännedom om spelreglerna i arbetslivet. Studieavsnittet lyfter även fram entreprenörskapets betydelse för hållbar och ekonomisk utveckling.

Från idé till verklighet, 2 sp (ENT2)

Mål

Lokal precisering

- få en djupare insikt i risker, utmaningar och möjligheter inom företagande
- förstå betydelsen av kompetenser som är viktiga inom företagsamhet, till exempel språkkunskaper
- utveckla sin problemlösnings- och samarbetsförmåga

Centralt innehåll

Lokal precisering

- studiebesök och gästföreläsare
- entreprenörers personliga berättelser om vägen till företagande
- grunderna i marknadsföring
- arbeten som kräver problemlösningsförmåga och samarbetsförmåga

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Genom kontinuerlig interaktion med företagsvärlden stärks den samhälleliga kompetensen.

Kommunikativ kompetens

Den studerande identifierar kompetenser som är viktiga inom företagande och använder modigt de egna kompetenserna i sina studier och i kontakten med representanter från näringslivet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande använder sin kreativitet och problemlösningsförmåga samt sina kunskaper från flera andra ämnen i studierna.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande genom olika gästföreläsare och studiebesök en insikt i hur förverkligade idéer kan ge ekonomisk vinning, vad som krävs för att upprätthålla ett företag och vilka kompetenser som behövs inom olika yrken och branscher. Den studerande lär sig betydelsen av god marknadsföring, problemlösningsförmåga och samarbetsförmåga. Studieavsnittet är ett bra komplement för studerande som ämnar starta eget företag i studieavsnittet ENT3. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med studieavsnitten Affärsengelska (ENA9) och/eller Finska i arbetslivet (FINA10).

Starta eget, 2 sp (ENT3)

Mål

Lokal precisering

- få kunskaper för att driva ett eget företag
- kunna ta fram en affärsidé och utveckla en tillhörande affärsplan
- få kunskaper om produkt- och tjänsteutveckling

Centralt innehåll

Lokal precisering

- brainstorming kring företagsidéer
- starta en företagsverksamhet
- företagsadministration
- utveckla och sälja en produkt eller tjänst
- ekonomiska strategier (budgetering)
- prissättning och produktkalkylering
- enkel bokföring, resultaträkning och balansräkning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande får färdigheter för fortsatta studier och för övergången till arbetslivet vilket stärker kompetensen för välbefinnande.

Samhällelig kompetens

Den studerande får kunskaper och färdigheter för arbetslivet samt insikt i ekonomiförvaltning vilket stärker den samhälleliga kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker den studerandes förmåga till teamwork, interaktion och ledarskap samt förståelse av vikten av att skapa nätverk i framtiden.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

För avlagt studieavsnitt krävs att ett företag grundats och haft verksamhet. Dokumentation som härrör sig till företagsverksamheten lämnas in, till exempel bokföring och verksamhetsberättelse.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet startar och driver den studerande ett eget företag - ensam eller i grupp - till exempel inom ramarna för konceptet *Ung Företagsamhet*. Den teoretiska kunskapen kopplas till praktisk kunskap. Den studerande får insikt i vad det innebär att driva företag och hanterar verkliga utmaningar som kan uppstå i arbetslivet. För att kunna avlägga studieavsnittet krävs deltagande i ENT2. Studieavsnittet kan med fördel utföras i samarbete med samhällslära (SL2) och ekonomisk matematik (MAB6/MAA9).

Entreprenörskap i praktiken, 2 sp (ENT4)

Mål

Centralt innehåll

Fri beskrivning av studieavsnittet

Den studerande kan avlägga studieavsnittet genom självständiga vid sidan om gymnasiestudierna genomförda studier, genom arbetspraktik eller projektarbete vilkas syfte är att ge den studerande breddad kunskap om entreprenörskap i praktiken. Den studerande sammanställer en portfolio med rapporter och/eller intyg över avlagda studier. Rektor eller lärare i entreprenörskap bedömer vilka självständiga studier som kan godkännas som en del av ENT4.

Portfolion kan bestå av till exempel

- att skugga en ledare
- samarbetsprojekt med företag eller organisationer
- oavlönad arbetspraktik
- aktivt medlemskap i föreningsverksamhet
- medlemskap i en styrelse och deltagande i styrelsemöten
- utformande av grafiskt material för en verksamhet eller för marknadsföring
- språkpraktik.

7.15. Religion (KT)

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja den studerande att utveckla en mångsidig allmänbildning i religioner och åskådningar. I religionsundervisningen får den studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet och irreligiositet. Religionerna och åskådningarna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av individens och kollektivets liv.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och utveckla den studerandes multilitteracitet i anknytning till religioner och åskådningar. Den studerande ska handledas att undersöka religioner analytiskt ur olika perspektiv och tillämpa och bedöma information om religioner på ett källkritiskt sätt. Religionsundervisningen ska ge den studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och att ta del av dialoger inom och mellan religioner och åskådningar. Olika synsätt ska beaktas och den enskildes övertygelse ska respekteras och de mänskliga rättigheterna främjas i religionsundervisningen. Läroämnet stödjer den studerande att utvecklas till en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

I undervisningen används forskningsdata, religionernas egna källor och aktuellt material ur olika medier. Undervisningen tar upp språk, begrepp och metoder i de underliggande vetenskapsområdena. Den vetenskapliga grunden för läroämnet religion utgörs i synnerhet av teologi och religionsvetenskap. Dessutom utnyttjas kultur-, samhälls- och konstforskning på ett mångsidigt sätt i undervisningen.

Med hänsyn till läroämnets uppdrag och målen för modulerna kan undervisningen utföras i samarbete med de olika lärokurserna inom läroämnet religion samt med andra läroämnen. I undervisningen används varierande interaktiva arbetssätt liksom även digitala lärmiljöer, miljöer utanför skolan och sakkunniga. Undervisningen ska i den mån det är möjligt ske i samarbete med högskolor.

Mångsidig kompetens

Målen för mångsidig kompetens uppnås tillsammans med målen för läroämnet religion.

Undervisningen i religion främjar den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom att stödja hens självkännedom och respekt för sig själv och andra. Undervisningen ger den studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.

I undervisningen används metoder som stärker den studerandes sociala färdigheter och förmåga till samarbete och empati i enlighet med målen för **kommunikativ kompetens**. Undervisningen i religion är språk-, åskådnings- och kulturmedveten och det ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa, åskådningsrelaterade, etiska och samhällseliga frågor.

Tvårvetenskaplig och kreativ kompetens utvecklas i religionsundervisningen på ett mångsidigt sätt. Undervisningen utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner samt olika vetenskapsgrenars syn på religion. Undervisningen ger färdigheter för källkritisk bedömning av information om religioner och åskådningar. Undervisningen utvecklar den studerandes multilitteracitet och uppmuntrar till kreativ tillämpning av kunskaper och färdigheter i olika miljöer.

Religionsundervisningen utvecklar den studerandes **samhälleliga kompetens** genom att stärka hens delaktighet och deltagande. Undervisningen uppmuntrar den studerande att agera som en ansvarsfull medlem av det demokratiska och människorättsrespekterande samhället och olika sociala gemenskaper. Läroämnet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar. Genom att utveckla den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och hens förmåga att föra dialoger om dessa ger läroämnet färdigheter att bygga samhällsfred samt en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid.

Läroämnet religion utforskar religioners etiska dimensioner och uppmuntrar den studerande att för egen del reflektera över värderingar och etiska frågor med beaktande av målen för **etisk kompetens**. Undervisningen ska stödja den studerandes **miljökompetens** genom att öka förståelsen av att religioner och åskådningar som etiska värdesystem spelar en viktig betydelse och roll när det gäller att bygga en ekologisk hållbar framtid.

Utvecklingen av **global och kulturell kompetens** är starkt kopplad till de centrala målen för läroämnet religion. Läroämnet granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellan religioner, kulturer och samhällen, vilket stärker förståelsen för de finländska, europeiska och globala kulturarven och deras mångfald. Religionsundervisningen erbjuder ett tryggt forum för att behandla förhållandet mellan individen, kollektivet och det finländska samhället samt de tankar och känslor som hänför sig till dem. I egenskap av ett läroämne som diskuterar värderingar och åskådningar ger religion färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i religion är att den studerande

ska

- kunna hämta, tillämpa, analysera, bedöma och presentera information om religioner och åskådningar
- utveckla sin kulturella läskunnighet i anknytning till religioner och åskådningar
- ha förmåga att reflektera över och diskutera kring religiösa och etiska frågor
- känna till de centrala begreppen, synvinklarna och metoderna inom religionsforskning
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse och i växelverkan mellan samhälle, kultur och religion på olika håll i världen

- fördjupa sig i den religion som studeras och dess särdrag i Finland och på andra håll i världen
- identifiera och förstå religioners inre mångfald
- förstå religionens särdrag, till exempel religiöst språk och religiös symbolik samt kunna identifiera och analysera särdragen hos religiös och vetenskaplig kunskap
- utveckla förmåga att bygga och gestalta sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor som har en annan övertygelse samt färdigheter att agera i mångreligiösa, pluralistiska och internationella miljöer
- förstå och respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och åskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att bygga en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar framtid och att agera som en aktiv och ansvarsfull samhällsmedlem.

Bedömning

Uppgiften för bedömningen i läroämnet religion är att uppmuntra den studerande att studera och lära sig samt att ge respons på hens läroprocess och kunskaper. Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera och utvärdera sin egen läroprocess. Bedömningen ska vara mångsidig och inkludera såväl respons på läroprocessen som bedömning av kunskaper och kompetens. Bedömningen fokuserar på den mångsidiga kompetensen och de allmänna målen för läroämnet med tyngdpunkt på målen för varje modul samt på den studerandes förmåga att behärska det centrala innehållet i respektive modul. Vitsordet ges utifrån den studerandes mångsidiga prestationer och tar fasta på iakttagelser av hens kunskaper och färdigheter med fokus på allmänbildning i religions- och åskådningsfrågor. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp och helheter och hur väl hen tillämpar, analyserar, bedömer och presenterar kunskap samt förmågan att söka information och arbeta i olika lärmiljöer.

7.15.1. Evangelisk- luthersk religion (KT1)

Studieavsnitt

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (RE1)

Studieavsnittets moduler

- Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår, 2 sp (UE1), Obligatorisk

Mål

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

Målen för modulen är att den studerande ska

- gestalta och kunna analysera den religiösa situationen i världen och de faktorer som påverkar den, liksom även religionernas inre mångfald
- kunna analysera religiositet och irreligiositet som fenomen
- gestalta och kunna analysera judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter, deras centrala drag, inflytande på kulturarv och samhällen samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till dessa religioner
- utveckla förmåga att agera i miljöer och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.

Centralt innehåll

Religionen som fenomen – i judendomens, kristendomens och islams fotspår

- *religion som fenomen, definition av religion och relationen mellan religion och vetenskap*
- *den religiösa situationen i världen, kännetecknen för nutida religiositet och irreligiositet, religionsfrihet som mänsklig rättighet*
- *religionernas betydelse i byggandet av en hållbar framtid och andra aktuella frågor i anslutning till religioner och åskådningar*
- *judendomens, kristendomens och islams kulturella bakgrund och uppkomst samt deras viktigaste och gemensamma drag*
- *de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam*
- *judendomens och islams lära, etik och livsstil*
- *judendomens och islams inre mångfald, förhållande till samhället och betydelse för den västerländska kulturen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet ger den studerande färdighet att delta i dialoger som berör religiösa frågor.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger färdigheter att agera i arbetsgemenskaper med kulturell mångfald och olika åskådningar.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ger färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga mediemiljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen tas särskilt i beaktande hur väl den studerande behärskar begrepp i anslutning till kursinnehållet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande fördjupad kunskap om den religiösa situationen i världen samt judendomens, kristendomens och islams bakgrund och uppkomst.

Kristendomen i världen, 2 sp (RE2)

Studieavsnittets moduler

- Kristendomen i världen, 2 sp (UE2), Obligatorisk

Mål

Kristendomen i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *gestalta och kunna analysera kristendomens betydelse ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen*
- *känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag*
- *fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen*
- *kunna analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter om kristendomen*
- *utveckla färdigheter att agera i pluralistiska miljöer.*

Centralt innehåll

Kristendomen i världen

- *kristendomens ställning och växelverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen*
- *religionens ställning samt förhållandet mellan religion och stat i Europa*
- *den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande samt inflytande i samhället*
- *karismatisk kristendom som fenomen*
- *huvuddragen i religioner med rötter i kristendomen*
- *ekumenik och religionsdialog*
- *kristendom och miljöfrågor samt andra aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet utvecklar den studerandes förståelse för religioner och åskådningar och stärker således den samhälleliga kompetensen.

Global och kulturell kompetens

Då den studerande lär sig att diskutera värderingar och åskådningar stärks den globala och kulturella kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet vägleder den studerande att bygga en egen världsåskådning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet behandlas kristendomen ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv. Den studerande utvecklar kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen.

Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (RE3)

Studieavsnittets moduler

- Religioner och religiösa rörelser i världen, 2 sp (UE3), Valfri

Mål

Religioner och religiösa rörelser i världen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sig i religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av individens och kollektivets liv samt deras inflytande på kultur och samhälle*
- *känna till och kunna analysera hur religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan syns i och påverkar västvärlden*
- *gestalta och kunna analysera naturreligionernas nuvarande situation och centrala drag*
- *gestalta och kunna analysera bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*
- *utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till religioner och förmåga att agera i arbetslivet och i internationella miljöer.*

Centralt innehåll

Religioner och religiösa rörelser i världen

- *den hinduiska världsbilden, livsstilen och etiken, hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur och samhälle samt den religiösa situationen i dagens Indien*
- *centrala drag och etiska principer i jainismen och sikhismen*
- *den buddhistiska livsstilen och etiken, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer*
- *centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället samt den religiösa situationen i dagens Kina*
- *shintoisomens centrala drag samt religionernas inflytande på den japanska kulturen och det japanska samhället*
- *inflytandet i västvärlden från religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan*
- *naturreligioners och voodoo-besläktade religioners centrala drag och utbredning*
- *bakgrunder till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerandes utvecklar förståelse för religioner och åskådningar.

Global och kulturell kompetens

Den studerande granskar på ett mångsidigt sätt växelverkan mellanreligioner, kulturer och samhällen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda

muntliga och skriftliga uppgifter. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp i anslutning till kursinnehållet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina kunskaper om religioner och religiösa rörelser i världen. Den studerande utvecklar kulturell läskunnighet i anknytning till religioner.

Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (RE4)

Studieavsnittets moduler

- Religion, kultur och samhälle i Finland, 2 sp (UE4), Valfri

Mål

Religion, kultur och samhälle i Finland

Målen för modulen är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av växelverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland samt fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata samt tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner och åskådningar behövs inom olika områden i samhällslivet
- identifiera och kunna analysera de fornfinnska trostraditionernas och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet
- kunna analysera och bedöma aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik
- utveckla förmåga att ta del av dialoger som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, aktiv samhällsmedlem.

Centralt innehåll

Religion, kultur och samhälle i Finland

- religionernas situation och religiositeten i Finland, sekularisering
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmänneuropeiska lagstiftningen, religions- och åskådningsfrihet samt frågor om jämlikhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin, religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn samt religionens betydelse i individernas och familjernas liv samt i seder och bruk med beaktande av religionens roll i de etniska och språkliga minoriteternas liv i Finland
- fornfinnska trostraditioner och deras betydelse i det finländska kulturarvet samt hur kristendomen format det finländska samhället och den finländska kulturen under olika tider
- irreligiositet, religionskritik och icke-religiösa seder och bruk i Finland
- dialog mellan religioner och åskådningar i dagens Finland

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ger studerande färdigheter att bygga samhällsfred.

Etisk kompetens och miljökompetens

Då den studerande reflekterar över etiska värdesystem och uppmuntras till ett ekologiskt tänkande stärks den etiska kompetensen och miljökompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. Bedömningen ska ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp i anslutning till kursinnehållet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet får den studerande fördjupad kunskap om religionernas situation och betydelse i dagens samhälle i Finland. Den studerande analyserar och bedömer aktuella debatter kring religionsfrihet och växelverkan mellan religion och samhälle samt irreligiositet och religionskritik.

Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (RE5)

Studieavsnittets moduler

- Religion inom konsten och populärkulturen, 2 sp (UE5), Valfri

Mål

Religion inom konsten och populärkulturen

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå och kunna analysera förhållandet mellan religion och konst: betydelsen av konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling*
- *fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror och berättelser inom en religion, i synnerhet kristendomen*
- *känna till religiös symbolik och fördjupa sig i hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur*
- *öva upp sin förmåga att tolka religiösa inslag i olika former av konst och populärkultur.*

Centralt innehåll

Religion inom konsten och populärkulturen

- *växelverkan mellan religion och konst, religioners betydelse för konstens utveckling*
- *religiös konst och hur religionen tar sig uttryck i olika konstformer*
- *hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag*
- *religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen*
- *analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen stärks då den studerande utforskar begrepp, språk och symbolik som är typiska för religioner.

Kommunikativ kompetens

Undervisningen ger den studerande material och redskap för att bygga och utvärdera sin egen identitet, livsåskådning och världsåskådning.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. I bedömningen beaktas även hur väl den studerande behärskar begrepp i anslutning till kursinnehållet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet behandlas växelverkan mellan religion och konst. Religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen diskuteras.

Religion, vetenskap och medier, 2 sp (RE6)

Studieavsnittets moduler

- Religion, vetenskap och medier, 2 sp (UE6), Valfri

Mål

Religion, vetenskap och medier

Målen för modulen är att den studerande ska

- känna till religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- identifiera och kunna analysera religionsrelaterade aktuella teman och innehåll i medierna
- kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- utveckla färdigheter att producera och presentera religionsrelaterad information.

Centralt innehåll

Religion, vetenskap och medier

- aktuella religionsforskningsperspektiv och -metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konsthistoria, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet

- *hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religionernas roll i konflikter och fredsbyggande, religion och miljöfrågor, religion och etiska frågor, religionskritik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den samhälleliga kompetensen stärks då den studerande uppmuntras till delaktighet i olika religiösa dialoger som förs i olika typer av medier.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ger färdigheter att verka i pluralistiska, globala miljöer och i föränderliga medie- och teknologimiljöer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen utgår från studerandes förmåga att behärska de färdigheter och centrala innehåll som ställs som mål för studieavsnittet och grundar sig på skriftliga prov och i studieavsnittet gjorda muntliga och skriftliga uppgifter. Bedömningen ska även ta fasta på hur väl den studerande behärskar begrepp i anslutning till kursinnehållet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet fokuserar på religionsforskningens olika perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden. I studieavsnittet granskas hur religionsrelaterade fenomen behandlas i medierna.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (RE7)

Mål

Lokal precisering

- förbereda studerande som planerar avlägga realprovet i religion

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition av det mesta centrala innehållet i de olika studieavsnitten

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Kursen genomförs med lärarledda lektioner (introduktion till centrala delar i kurserna) samt skriftliga övningar. En del av övningarna lämnas in för bedömning och muntlig och skriftlig respons ges av läraren. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studentexamensprovet i religion.

7.16. Livsåskådningskunskap (ET)

Läroämnets uppdrag

Livsåskådningskunskap är ett läroämne som hjälper den studerande att forma sin livsåskådning och identitet samt sin strävan efter ett gott liv. Med livsåskådning avses individens uppfattning av världen och sin egen plats i den.

Utgångspunkten för livsåskådningskunskap är den studerandes levnadsvärld och dess fenomen i stället för färdiga lärosystem. Läroämnet uppmuntrar den studerande att aktivt strukturera sin egen livsåskådning, reflektera över dess grunder och identifiera de faktorer som påverkar den. Samtidigt behandlas olika allmänna världsåskådningar som kan vara politiska, vetenskapliga, livsfilosofiska, ideologiska eller religiösa eller som har sin grund i populärkulturen.

Livsåskådningskunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne. De viktigaste vetenskaperna som tillämpas i undervisningen är antropologi, filosofi, kultur-, konst- och religionsforskning, pedagogik samt samhällsvetenskaper som medieforskning, politisk forskning, sociologi och genusforskning. Kunskap som den studerande fått i andra läroämnena, till exempel i historia, psykologi, biologi och geografi, integreras i undervisningen och används för åskådningsmässiga reflektioner. Studierna i livsåskådningskunskap utvecklar den studerandes synsätt, kritiska tänkande och förmåga att gestalta helheter och hur olika fenomen hänger samman.

Läroämnet livsåskådningskunskap ska öka den studerandes kulturella allmänbildning och kunskap om olika åskådningar, hens omdömesförmåga, respekt för andra människor samt förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig. Läroämnet är förankrat i människorättsetik och byggande av en hållbar framtid. Det utgår från en människosyn, där man ser människan som en social varelse och betonar människornas möjlighet att kritiskt utforska den omgivande verkligheten och leva som fria och jämlika, aktiva och etiska medlemmar i samhället.

Läroämnets karaktär förutsätter kommunikativa och diskuterande arbetssätt.

Mångsidig kompetens

Livsåskådningskunskap stödjer utvecklingen av den studerandes identitet, strävan efter ett gott liv och utveckling till en bildad och vidsynt människa och etiskt agerande samhällsmedlem.

I undervisningen i livsåskådningskunskap ska man använda ett förståeligt standardspråk för att göra kommunikationen enkel och diskussionerna om livsåskådningsfrågor så lättfattliga som möjligt för studerande med olika bakgrund. Om det behövs ska man använda facktermer från olika specialområden, eftersom det gör det lättare att analysera abstrakta fenomen.

*Livsåskådningskunskap utvecklar etiskt tänkande, medkänsla och förmåga att ta hänsyn till andra människor och deras åskådningar och behov. Läroämnet stödjer den studerande i sökandet efter en identitet, hjälper till att strukturera den studerandes jagbild och stärka självkännedomen. Det bidrar därmed till utvecklingen av den studerandes **kompetens för välbefinnande**.*

*Livsåskådningskunskap stödjer den studerande i att uppnå målen för **kommunikativ kompetens**. Kännetecknande för livsåskådningskunskap är diskuterande, studerandeorienterade och interaktiva arbetsmetoder. I studierna är det viktigt att lära sig möta, förstå och acceptera olika sätt att tänka. Att lyssna på och förstå andra och att argumentera på ett sätt som respekterar andra människors åsikter främjar viktiga sociala färdigheter.*

Livsåskådningskunskap utnyttjar olika källor på ett mångsidigt sätt och ökar förmågan att bedöma deras tillförlitlighet. Att lära sig tänka kritiskt, konstruktivt och etiskt är en viktig del av målen för livsåskådningskunskap. Ämnet är **tvärvetenskapligt** och kombinerar och tillämpar på ett **kreativt** sätt kunskap och färdigheter som den studerande inhämtat i andra läroämnena i gymnasiet och från vetenskapen och konsten.

Livsåskådningskunskap bygger på principer om mänskliga rättigheter, demokrati och hållbar utveckling. För att främja dessa uppmuntrar undervisningen till samhällelig påverkan. Den uppmuntrar också den studerande att utforska sig själv, våga sina egna etiska värderingar och bygga upp sin identitet och sina egna övertygelser. Således stödjer livsåskådningskunskap målen för **social kompetens**, såsom aktivt medborgarskap, personliga livsval, fortsatta studier samt en meningsfull livskarriär och intresse för olika yrkesbranscher.

Undervisningen i livsåskådningskunskap ger den studerande möjlighet att reflektera över vilken betydelse global och ekologisk rättvisa spelar i aktuella och vardagslivets frågor. Läroämnet övar på ett mångsidigt sätt upp färdigheter för **etisk kompetens**. Den studerande ska lära sig att skilja grundade påståenden från ogrundade och uppmuntras att söka efter vetenskapliga bevis som stöd för föreställningar och synsätt. Livsåskådningskunskap hjälper den studerande att i linje med målen för **miljökompetens** förstå värdet av naturens mångfald och lär hen att reflektera över hur individen och samhället kan agera på ett ekologiskt hållbart sätt. Läroämnet aktiverar den studerande att agera för att avvärja klimatförändringen och reflektera över attityder och känslomässiga färdigheter som behövs för att möta klimatförändringen.

Livsåskådningskunskap bygger på idén om vikten av att möta och föra dialog mellan olika kulturer och åskådningar. Läroämnet introducerar den studerande i världsåskådningar, kulturer och kulturarv av betydelse både historiskt och i nutid. På det här sättet vidgas den studerandes världsåskådning och hen lär sig förstå värdet av kulturell mångfald. Den studerande vägleds att agera etiskt och respektfullt, inom både den egna och andra kulturer och samhällen. I läroämnet diskuteras hur mänsklighetens och världens framtid kommer att förändras och utvecklas, bland annat behandlas den nya mediemiljön, den tekniska utvecklingen och klimatförändringen. På så sätt stärks den studerandes **globala och kulturella kompetens**.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att den studerande

ska

- få stöd och underlag för att bygga sin identitet och livsåskådning
- kunna utnyttja, kombinera och tillämpa kunskap som hen tillägnat sig i olika vetenskaper och läroämnena i gymnasiet för att forma sin egen livsåskådning
- kritiskt kunna bedöma de sociala och kulturella faktorer som påverkar världsåskådningarna och den personliga livsåskådningen
- kunna handla konstruktivt i olika kommunikationssituationer även då det förekommer meningsskiljaktigheter
- bredda och fördjupa sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika åskådningar
- utveckla sin förmåga att reflektera över sitt eget och andras tänkande och handlande
- respektera och kunna motivera principer och handlingsätt som främjar mänskliga rättigheter, positiva möten mellan olika kulturer, samhällelig och global rättvisa samt hållbar utveckling och klimatansvar.

Bedömning

I livsåskådningskunskap ska man bedöma hur mångsidigt, varierande, konsekvent och insiktsfullt den studerande kan diskutera åskådningsfrågor och uttrycka sina tankar. Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att reflektera över sin egen livsåskådning och identitet samt

förmåga att motivera sina val i detta hänseende. Bedömningen ska ta hänsyn till den studerandes förmåga att motivera sina uppfattningar om åskådningar skriftligt, muntligt och interaktivt.

Livsåskådningsfrågor är personliga och har sitt ursprung i den studerandes eget liv. Bedömningen av reflektionen kring dem bygger på tankeförmåga, såsom konsekvens, kritiskt tänkande, entydighet och systematik. Vid bedömningen av den studerandes prestationer beaktas förmågan att på ett mångsidigt sätt analysera olika ståndpunkter i åskådningsfrågor och förmågan att presentera grundade uppfattningar om dem.

I livsåskådningskunskap ska man också bedöma den studerandes kulturella allmänbildning och kunskaper om åskådningsfrågor som omfattar både konkreta kunskaper och tanke- och kommunikationsförmåga. Dessa beaktas i bedömningen av studieavsnitten. Bedömningen uppmuntrar den studerande att planera, utvärdera och utveckla sina egna studier.

Studieavsnitt

Jag och det goda livet, 2 sp (LK1)

Studieavsnittets moduler

- Jag och det goda livet, 2 sp (ET1), Obligatorisk

Mål

Jag och det goda livet

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå centrala begrepp för att reflektera över ett gott liv och kunna använda dem för att strukturera sin egen livsåskådning
- bekanta sig med olika uppfattningar om ett gott liv, bedöma och granska dem i förhållande till sina egna mål i livet
- kunna bedöma olika villkor för ett gott liv och identitetsval som respekterar jämlikhet
- känna till olika människosyner och kunna analysera hur de leder till olika ideal om ett gott liv
- förstå olika delar av den egna identiteten och analysera individuella och samhällsliga faktorer som påverkar den
- utveckla sin förmåga att diskutera livsåskådningsfrågor, delta i interaktion och uttrycka sina åsikter på ett ansvarsfullt, konsekvent och kreativt sätt.

Centralt innehåll

Jag och det goda livet

- jaget, livsåskådning, världsåskådning och världsbild
- faktorer och dimensioner för ett gott liv: behov, lycka, livets mening, välmående och handlingsberedskap, olika modeller för ett gott liv
- natur- och humanvetenskapliga, filosofiska och populärkulturella samt sekulära och religiösa människosyner och människoideal
- individualitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse
- människans identitet och sociala natur: individen i samhället, privat och offentligt liv, sociala relationer, roller och normer, människans ställning i kollektivet ur intersektionellt perspektiv
- grundläggande existentiella frågor: människorelationer, mångfalden i kön och sexuell läggning, studier och arbete, åldrande och död.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Utvecklandet av en egen identitet är ett väsentligt mål inom studieavsnittet. Detta stöder kompetensen för välbefinnande.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stöder den studerande i att lära sig bemöta andra människor, deras kulturer och åsikter på ett respektfullt sätt.

Kommunikativ kompetens

Diskussioner, interaktivitet och reflektioner är viktiga arbetsmetoder inom ämnet livsåskådning. Detta stöder den kommunikativa kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet granskas jaget, livsåskådning, världsåskådning och världsbild. Den studerande reflekterar över dimensioner för ett gott liv och grundläggande existentiella frågor diskuteras.

Jag och samhället, 2 sp (LK2)

Studieavsnittets moduler

- Jag och samhället, 2 sp (ET2), Obligatorisk

Mål

Jag och samhället

Målen för modulen är att den studerande ska

- uppfatta betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten
- förstå att man kan undersöka sociala företeelser och samhällsliga strukturer vetenskapligt och att de har stor betydelse för individens livsåskådning och livsval
- kritiskt kunna analysera både egna och andras samhällsliga påståenden och åskådningar
- kunna tolka och bedöma information från olika medier och andra samhällsinstitutioner
- kritiskt kunna granska samhället och dess olika delområden, samhällsstrukturer, ideologiska särdrag och rådande samhällsliga värden
- förstå och kunna motivera principerna för mänskliga rättigheter, religionsoch samvetsfrihet, jämlikhet, demokrati, fred, social och global rättvisa samt principer för en hållbar utveckling
- kunna analysera sin egen ställning som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system
- kunna bedöma individernas möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt och ansvarsfullt sätt.

Centralt innehåll

Jag och samhället

- *kritiskt tänkande och rationell argumentation: strukturera den omgivande verkligheten och olika förvrängningar av den*
- *mediernas och andra informationskällors handlingslogik; skolans, politikens, vetenskapens, konstens, underhållningsindustrins och kulturella, inklusive religiösa samfunds inverkan på världsbilder och världsåskådningar samt på den egna livsåskådningen*
- *samtidskritik: idéer och värderingar i samhället och olika subkulturer*
- *kunskapsbaserade grunder för samhällsagerande och aktivt medborgarskap: samhällsstrukturer, sociala realiteter, det moderna västerländska samhällets särdrag, såsom individualism och skillnaden mellan social gemenskap och samhälle och deras inverkan på individens liv*
- *den ekonomiska och politiska makten i Finland och i den globala marknadsekonomin, effekterna av de val som görs av individen som konsument och som medborgare*
- *människovärde, människans värdighet och mänskliga rättigheter; dokument om mänskliga rättigheter, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, konventionen om barnets rättigheter och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna; kränkningar av de mänskliga rättigheterna, såsom Förintelsen*
- *global rättvisa, hållbar utveckling, bekämpning av klimatförändringen och FN:s mål för hållbar utveckling och Agenda 2030*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Diskussioner, interaktivitet och reflektioner är viktiga arbetsmetoder inom ämnet livsåskådning. Detta stöder den kommunikativa kompetensen.

Kompetens för välbefinnande

Utvecklandet av en egen identitet är ett väsentligt mål inom studieavsnittet. Detta stöder kompetensen för välbefinnande.

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet utvecklar den studerandes kunskaper om samhälleligt viktiga värderingar som till exempel demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Den studerande uppmuntras till ett aktivt medborgarskap.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Källkritiskt tänkande kring olika åskådningar och frågor relaterade till dem hjälper till att skapa den egna identiteten och att bemöta andra på ett respektfullt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet reflekterar den studerande över den sociala gemenskapens betydelse för mänskligheten och för den egna identiteten. Kritiskt tänkande övas.

Kulturer, 2 sp (LK3)

Studieavsnittets moduler

- Kulturer, 2 sp (ET3), Valfri

Mål

Kulturer

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla en positiv kulturell identitet
- kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer
- förstå att kulturer interagerar med varandra och att ingen kultur har utvecklats utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknologi och olika övertygelser
- uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer
- kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer
- känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet.

Centralt innehåll

Kulturer

- begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kulturens utveckling och förhållande till varandra, etnocentrism och kulturel relativism
- grunderna i kulturforskning: respondentens och forskarens perspektiv, fältarbete, etnografi, enkät, intervju
- kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention
- den finländska kulturens och identitetspolitikens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland
- växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverkningsområden på åskådningar och samhällen
- etnicitet, rasism och annan diskriminering samt ömsesidig respekt och jämlikhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet stöder den studerande i att lära sig bemöta andra människor, deras kulturer och åsikter på ett respektfullt sätt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet reflekterar den studerande över kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen. Den studerande bildar sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer samt lär sig känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet.

Åskådningar, 2 sp (LK4)

Studieavsnittets moduler

- Åskådningar, 2 sp (ET4), Valfri

Mål

Åskådningar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *skilja mellan begreppen världs- och livsåskådning och världsbild och bedöma kriterierna för dem samt skilja åskådnings- och värdefrågor från åsiktsfrågor*
- *förstå att åskådningar, kulturer och samhällsformer förändras fortlöpande genom historien samt utifrån det kunna beskriva olika världsåskådningars särdrag och utgångspunkter*
- *kunna beskriva och bedöma betydelsen av evolutionen, universella etiska system, omvälvningen i Europa i modern tid, upplysningen, vetenskapen och den moderna marknadsekonomin för världsbilderna och för sin egen livsåskådning*
- *kunna bedöma vikten av olika värderingar, världsbilder och olika slag av kunskap samt av individuella, gemensamma, politiska och religiösa dimensioner i olika livs- och världsåskådningar*
- *kunna analysera bakgrunden till sin egen livsåskådning och tillhörande föreställningar och hur de har utformats samt förstå att utgångspunkterna för livsåskådningen skulle ha kunnat se annorlunda ut än nu.*

Centralt innehåll

Åskådningar

- *begrepp som används inom livsåskådning; åskådningar som grundläggande sätt att förstå världen och karaktären hos åskådningsfrågor*
- *hur mänsklighetens åskådning har formats: evolutionen, språkets och det flexibla samarbetets betydelse för människans utveckling; animism, teism, ateism*
- *åskådningarnas historia: uppkomsten av universella livsåskådningar och moralsystem, framväxten av det moderna subjektet och den vetenskapliga världsbilden, framstegstron och segregeringen av samhällets delområden som bakgrund till nya former av världsåskådning*
- *politiska världsåskådningar, såsom liberalism, socialism och nationalism; hur åskådningar syns i livsstil, konst, idrott och i förhållande till natur och miljö*
- *livsåskådning ur ett historiskt perspektiv; slumpmässiga historiska faktorer som ligger bakom den egna livsåskådningen*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Utvecklandet av en egen identitet är ett väsentligt mål inom studieavsnittet. Detta stöder kompetensen för välbefinnande.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Förståelsen för hur åskådningar utvecklats och vilken betydelse de haft under olika perioder kräver kunskap från olika läroämnena. Detta stöder den tvärvetenskapliga kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet reflekterar den studerande kring världs- och livsåskådningar och analyserar bakgrunden till sin egen livsåskådning.

Religioner och irreligiositet, 2 sp (LK5)

Studieavsnittets moduler

- Religioner och irreligiositet, 2 sp (ET5), Valfri

Mål

Religioner och irreligiositet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och ickereligiösa världsåskådningar samt förmågan att jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning*
- *bekanta sig med vetenskaplig forskning, definitioner och förklaringar av religioner, religiositet och irreligiositet samt religionskritik*
- *behärska begrepp, kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad ståndpunkt i dessa frågor*
- *fördjupa sig i de stora världsreligionerna och uppfatta deras viktigaste särdrag, inre mångfald och inflytande på kulturen och samhället*
- *fördjupa sig i ateismen, agnosticismen och humanismens historia*
- *förstå att irreligiositet och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasetterade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhällelig betydelse.*

Centralt innehåll

Religioner och irreligiositet

- undersökning, definition och förklaring av religiositet och irreligiositet; olika uppfattningar om religioners ursprung, religionskritik
- centrala begrepp som används för att förstå religiösa fenomen, såsom myt, helig, rit, symbol och gud
- kristendomens och islams samt buddhismens och hinduismens historiska och geografiska utbredning, uppdelning och grundläggande kännetecken; allmänna drag hos de traditionella åskådningarna i Östasien
- världsåskådningar som ateism, agnosticism, irreligiositet och sekulär humanism grundar sig på

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Källkritik, multilitteracitet och kritiskt tänkande är viktiga färdigheter för att kunna inhämta och bearbeta kunskap om olika åskådningar.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet ger den studerande färdigheter i att förstå olika åskådningar och deras kulturella uttryck. Detta stöder den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet fördjupar den studerande sina kunskaper om de stora världsreligionerna samt ateismen, agnosticismen och humanismen.

Framtiden, 2 sp (LK6)

Studieavsnittets moduler

- Framtiden, 2 sp (ET6), Valfri

Mål

Framtiden

Målen för modulen är att den studerande ska

- bekanta sig med framtidsforskningens metoder och uppgifter samt förstå att det går att påverka framtiden med värderingar, handlingar och val, även om det är svårt att förutsäga framtiden
- förstå olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen och förstå hur den teknologiska och tekniska förändringen påverkar samhället, kulturen och miljön

- *lära sig färdigheter, såväl attityder och kunskaper som emotionella färdigheter, för att skapa en hållbar framtid samt att förstå effekterna av klimatförändringen och medlen för att bekämpa den och hindren för dem*
- *kunna bedöma betydelsen av den vetenskapstekniska revolutionen för nutida samhällen och världsåskådningar och för den egna livsåskådningen*
- *förstå betydelsen av utopier och dystopier som återspeglar av historiska, aktuella och framtida frågor.*

Centralt innehåll

Framtiden

- *framtidsforskning, svaga och starka signaler, framtidsarbete; möjliga, sannolika och önskvärda framtidsscenarier*
- *den vetenskapstekniska revolutionen och den tekniska utvecklingen, särskilt digitalisering, maskininlärning, artificiell intelligens och robotik, och deras inverkan på samhället och kulturen*
- *den möjliga förändringen av människobilden och idealen för ett gott liv: till exempel cyborger, transhumanism, genteknik; olika sätt att förhålla sig till den tekniska utvecklingen*
- *förändringar i samhället, de ekonomiska strukturerna och arbetet: till exempel robotik, ojämlikhet, förändringar i fördelningen av arbete och välfärd*
- *ekologiska förändringar med global påverkan: klimatförändringen, massutrotning, minskad biologisk mångfald, folkvandringar*
- *individuella val och samarbete för en bättre framtid; teknisk utveckling som möjliggör ett gott liv*
- *olika fiktiva framtidsberättelser och kritik av dem, dystopier och utopier*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Kunskap och diskussioner kring frågor som berör framtiden, till exempel klimatförändringen, ny teknik och förändrade medievänor stärker den globala och kulturella kompetensen.

Etisk kompetens och miljökompetens

Många av framtidens stora frågor berör klimat och miljö. Miljökompetensen stärks via kunskap samt kritiskt tänkande kring olika miljörelaterade frågor.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av studieavsnittet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet behandlas framtidsforskning och förändringar i samhället. Den studerande reflekterar över individuella val och samarbete för en bättre framtid.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (LK7)

Mål

Lokal precisering

- förbereda den studerande för studentexamensprovet i livsåskådningskunskap

Centralt innehåll

Lokal precisering

- repetition stoffet ur samtliga nationella moduler

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ger den studerande trygghet i examenssituationen, vilket stärker välbefinnandet och ger redskap för vuxenlivet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Studieavsnittet stärker den studerandes kunskapsbas och tränar olika färdigheter.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittets bedömning baserar sig på aktivt deltagande och/eller inlämnade uppgifter. Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets fokus ligger på de färdigheter som krävs i realprovet i livsåskådningskunskap. Studieavsnittet arrangeras antingen vid Topeliusgymnasiet eller något annat samarbetsnätverk.

7.17. Hälsokunskap (TE)

Läroämnets uppdrag

Hälsokunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne med uppgift att främja den studerandes kunskaper om hälsa. Hälsokunskap omfattar förutom att behärska fakta och begrepp, även hälsorelaterade färdigheter, förmåga till självständigt kritiskt tänkande, fördjupad självkännedom och etiskt ansvar. Det ger en förståelse för det breda spektret av hälsa samt förmåga att identifiera och forma faktorer som gör det möjligt för den studerande att uppskatta, främja och upprätthålla den egna och andras hälsa och en hälsosam miljö. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktionsförmåga. Läroämnets värdegrund bygger på respekt för liv, ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, jämlikhet, ansvar och aktivt medborgarskap.

Undervisningen tar upp frågor om hälsa, trygghet, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande samt därtill hörande fenomen och ser dem som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets men också ur ett globalt perspektiv. Centralt är att hjälpa den studerande att förstå att hälsa är en resurs som krävs för många andra funktioner i vardagen. Undervisningen ska introducera den studerande i språket, begreppen och metoderna för de vetenskapsområden

som ligger till grund för läroämnet. Undervisningens syfte är att stödja den studerandes förmåga att söka, bearbeta och använda information individuellt och i grupp samt att kritiskt bedöma hälsorelaterad information och kommunikation. Läroämnets uppdrag är också att utveckla den studerandes förmåga att analysera de faktorer som påverkar hens egna hälsorelaterade val och vanor och bedöma konsekvenserna av dem, samt att identifiera ändamålsenliga sätt att lära sig. Undervisningen utvecklar den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt analysera olika etiska och juridiska frågor som rör hälsa och sjukdom. Dessutom främjas förmågan att göra ändamålsenliga val när det gäller hälsa, liksom även att bygga upp egna resurser och en hållbar framtid.

Mångsidig kompetens

I undervisningen i hälsokunskap förverkligas mångsidig kompetens på varierande sätt, vilket hjälper den studerande att utvecklas till en balanserad och bildad människa.

Undervisningen i hälsokunskap ger **kompetens för välbefinnande** genom att utveckla en förståelse för de individuella, sociala och samhälleliga förutsättningarna för välbefinnande samt ge ökad beredskap att främja den egna och andras hälsa och välbefinnande. Hälsokunskap ska utveckla den studerandes självkännet, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.

Den **kommunikativa kompetensen** utvecklas i läroämnet hälsokunskap både genom läroämnets innehåll och de undervisningsmetoder som används. Undervisningen tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.

Som ett ämne baserat på olika vetenskaper är det naturligt för hälsokunskap att utveckla den **tvärvetenskapliga och kreativa kompetensen**. I hälsokunskap handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Läroämnet innehåller mål som ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt. Läroämnets mål är också att stödja lärandet genom att handleda den studerande att hitta lämpliga lärstrategier och reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.

Läroämnets mål och värdegrund ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes **samhälleliga kompetens**.

Etisk kompetens och miljökompetens återspeglas i läroämnet hälsokunskap genom att den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.

I hälsokunskap söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse. Därtill undersöker man globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem. Behandlingen av sådana teman bidrar till att stärka den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande

ska

- kunna skapa en helhetsbild av hälsa och dess individuella, samhälleliga, sociala och globala förutsättningar, kunna ge välgrundade förslag om hur den egna, andras och omgivningens hälsa och trygghet kan upprätthållas eller främjas samt kunna använda begreppen inom hälsokunskap på ett ändamålsenligt sätt
- kunna söka information från olika källor, tillämpa och analysera hälsorelaterad information och bedöma informationens tillförlitlighet och giltighet, förstå skillnaden mellan vetenskaplig kunskap och vardagskunskap när det gäller att beskriva risker, orsaker, verkningsmekanismer och konsekvenser i relation till hälsa och sjukdom samt kunna motivera sina åsikter med hjälp av forskningsdata
- kunna analysera och utvärdera hurdan påverkan ens egna behov, uppfattningar, erfarenheter, attityder och värderingar har när det gäller hälsoval och hur den egna livsstilen och konsumtionsvanorna påverkar hälsan och miljön
- kunna reflektera över etiska frågor som är förknippade med hälsa och sjukdomar samt över den hållbara utvecklingens förutsättningar för och effekter på hälsa
- kunna välja för en själv och med tanke på situationen ändamålsenliga lärstrategier, sätta upp mål för sitt eget lärande och realistiskt kunna bedöma hur målen har uppnåtts

Bedömning

Syftet med bedömningen är att stödja lärandet och ge den studerande information om sina framsteg och inlärningsresultat. Bedömningen ska baseras på kriterier härledda från målen för läroämnet och ska bestå av en mångsidig summativ bedömning av lärprocessen och kunskaperna inklusive självvärdering och kamratrespons. Genom att presentera kriterierna för kunskapskraven redan i början av studieavsnittet och genom bedömning och respons under studieavsnittets gång hjälper man den studerande att fokusera sitt lärande.

Bedömningen ska basera sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet i lärokursen och ändamålsenlig begreppsanvändning, den studerandes förmåga att söka information och att tillämpa, analysera, utvärdera, kombinera och underbygga information om hälsa och sjukdomar. Bedömningen ska också ta hänsyn till den studerandes förmåga att på ett mångsidigt sätt reflektera över etiska problem i anknytning till hälsa och sjukdom. Dessutom beaktar bedömningen den studerandes förmåga att ställa upp mål för sitt lärande och bedöma hur de uppnåtts. Bedömningen ska inte grunda sig på den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller andra personliga egenskaper utan på den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor.

Studieavsnitt

Hälsan som resurs, 2 sp (HÄ1)

Studieavsnittets moduler

- Hälsan som resurs, 2 sp (TE1), Obligatorisk

Mål

Hälsan som resurs

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna beskriva och klarlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer
- kunna förklara hur olika företeelser i olika hälsokulturer uppstår och bedöma deras betydelse för hälsan samt tillämpa viktiga socialpsykologiska modeller och teorier för att förklara olika livsstilar
- identifiera faktorer som påverkar den egna livsstilen och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i närmiljön och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.

Centralt innehåll

Hälsan som resurs

Holistisk hälsa

- *centrala faktorer som påverkar hälsan och deras verkningsmekanismer*
- *centrala socialpsykologiska teorier och modeller som förklarar hälsa och livsstil: teorin om planerat beteende, sociokognitiv teori, hälsouppfattningsmodellen, transteoretiska modellen*
- *hälsokulturella företeelser: konflikten mellan värdering av hälsa och beteende, medikalisering och insjuknande i en tvångsmässigt hälsosam livsstil såsom ortorexi, livsstilsintervention, alternativa behandlingsformer*

Nyckelkriterier för kroppens och sinnets välbefinnande

- *hälsofrämjande kost, fysisk aktivitet, vila, sömn och viktkontroll*
- *sexualitet, sexuell hälsa, sexuella rättigheter*
- *individuella, kollektiva och samhällseliga faktorer som skyddar den mentala hälsan, stress och kriser som belastande faktorer för den mentala hälsan, sätt att hantera överbelastning*
- *studievälbefinnande*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet hjälper den studerande förstå förutsättningarna för välbefinnande och hur man kan främja egen och andras hälsa på såväl individuellt, socialt som samhällsligt plan. Studieavsnittet utvecklar den studerandes självkännedom, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.

Kommunikativ kompetens

Studieavsnittet tar upp faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet såsom emotionella och kommunikativa färdigheter. Att förvärva kunskap tillsammans med andra främjar de sociala färdigheterna och förmågan att samarbeta.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med siffervitsord. Bedömningen baserar sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet, ändamålsenlig begreppsanvändning och den studerandes förmåga att söka, använda, tillämpa, analysera och utvärdera information om hälsa och sjukdomar. Även den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor ingår i bedömningen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger en helhetsbild av människans resurser, främjande av hälsa och faktorer som påverkar hälsa, hur de hänger samman och deras verkningsmekanismer. Den studerande fördjupar och utvecklar också den förståelse av livsstilens betydelse för hälsan som hen fått under den grundläggande utbildningen och bedömer hur förutsättningarna för hälsa uppfylls i hens eget liv, samt i hens familj och närstående sociala gemenskaper. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel GY2.

Hälsa och miljö, 2 sp (HÄ2)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och miljö, 2 sp (TE2), Valfri

Mål

Hälsa och miljö

Målen för modulen är att den studerande ska

- *känna till principerna för att inhämta vetenskaplig kunskap samt forskningsprocessens faser och kunna tillämpa denna kunskap och beskriva och motivera hur man kan få pålitliga och mångsidiga forskningresultat om sådant som berör hälsa, hälsobeteende och funktionsförmåga*
- *kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor*
- *kunna beskriva formerna och påverkningssätten för hälsokommunikation och analysera betydelsen av hälsokommunikation för människors hälsosyn och hälsa*
- *kunna presentera och analysera hur den fysiska och psykosociala miljön hänger samman med och påverkar hälsan, samt bedöma den egna livsstilens och de egna konsumtionsvanornas betydelse för miljöns hälsa och hur hälsosam miljön är*
- *kunna skilja mellan olika former av beroende och de faktorer som påverkar deras uppkomst och analysera hälso- och andra risker med beroende.*

Centralt innehåll

Hälsa och miljö

Inhämta, bedöma och tolka hälsorelaterad information

- *vetenskaplig kunskap och vardagskunskap, kognitiv bias, forskningsprocessens faser, bedömning av hur tillförlitliga forskningsresultat är*
- *olika former av hälsokommunikation och dess påverkningssätt, bedömning av betydelse och tillförlitlighet i hälsokommunikation*

Hälsosam och trygg miljö

- *sambanden mellan hälsa och byggd miljö, naturmiljö och psykosocial miljö samt den inverkan de har på hälsan*
- *hållbar utveckling och hälsa*
- *trygga miljöer och förebyggande av våld*
- *arbetshälsa*

Njutning och beroende

- *biologiska, psykiska och sociala mekanismer som påverkar beroende*
- *centrala substansberoenden och funktionella beroenden, orsaker till beroende och förebyggande metoder, nackdelar med beroende*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet ska få den studerande att bland annat tänka över villkoren för en trygg miljö, ojämlikhet i fråga om hälsa och följderna av livsstilsval. Att reflektera över dessa teman skapar en grund för att identifiera en trygg, rättvis och hållbar framtid och utvecklar därmed den studerandes samhälleliga kompetens.

Etisk kompetens och miljökompetens

I studieavsnittet analyserar den studerande analyserar sina egna konsumtionsmönster och hälsoeffekterna av olika miljöer och löser etiska problem.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med siffervitsord. Bedömningen baserar sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet, ändamålsenlig begreppsanvändning och den studerandes förmåga att söka, använda, tillämpa, analysera och utvärdera information om hälsa och sjukdomar. Även den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor ingår i bedömningen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet utvecklar förmågan att kritiskt värdera hälsorelaterad information och kommunikation och att lära sig principer för att förvärva forskningskunskap. Förutom att undersöka mediemiljön är det viktigt att undersöka hälsoeffekterna av andra livsmiljöer och att bedöma effekten av egna miljöval. Den studerande fördjupar sig även i beroenden och deras effekter. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel BI1.

Hälsa och samhälle, 2 sp (HÄ3)

Studieavsnittets moduler

- Hälsa och samhälle, 2 sp (TE3), Valfri

Mål

Hälsa och samhälle

Målet för modulen är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, social- och hälsopolitiken och den övriga samhällspolitik, vetenskapen och tekniken har förändrats och utvecklats, samt vilket samband de har med befolkningens hälsa*
- *kunna identifiera riskfaktorer för centrala icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar, presentera välgrundade lösningar för att förebygga dem och bedöma sjukdomarnas betydelse för individen och samhället samt livsstilens roll när det gäller icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *kunna presentera och motivera vilka social- eller hälsovårdstjänster individen kan söka sig till i olika situationer, kritiskt bedöma hur tjänsterna organiseras och produceras samt bedöma social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan*
- *kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.*

Centralt innehåll

Hälsa och samhälle

Hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar under olika tider

- *hälsosyner och förklaringsmodeller för sjukdom*
- *viktiga samhälleliga, vetenskapliga och tekniska faktorer som påverkat befolkningars hälsa*
- *framtidens hälsoutmaningar och möjligheter*

Sjukdomar och behandling

- *epidemiologisk transition, viktiga icke-smittsamma och smittsamma sjukdomar*
- *organisering, produktion och användning av social-och hälsovårdstjänster*
- *egenvård*

Etiska frågor

- *etiska analysperspektiv: dygder, konsekvenser, rättigheter, skyldigheter, motiv, värderingar och normer*
- *centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom såsom fertilitetsbehandlingar, abort, frihet och ansvar när det gäller livsstil, screening, genteknik, eutanasi*
- *etiska principer inom hälsovård, patienträttigheter, prioritering*
- *hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och faktorer som påverkar dessa*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

I studieavsnittet söker man förklaringar till uppkomsten av olika företeelser i olika hälsokulturer och värderar deras betydelse, samt undersöker globala hälsofrågor och hur det går att påverka dem.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet kombineras den kunskap från olika vetenskaper och gör det möjligt att därmed skaffa sig ny kunskap, vilket är grundläggande i ämnet hälsokunskap. Den studerande vägleds att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt, samt reflektera över vilken betydelse de olika teman som tas upp i hälsokunskap har för den studerande själv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med siffervitsord. Bedömningen baserar sig på hur den studerande behärskar sakinnehållet, ändamålsenlig begreppsanvändning och den studerandes förmåga att söka, använda, tillämpa, analysera och utvärdera information om hälsa och sjukdomar. Även den studerandes förmåga att analysera, utvärdera och motivera sina åsikter och olika hälsovanor ingår i bedömningen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger en bred översikt över historiska trender inom hälsofrämjande och förebyggande av sjukdomar samt framtida utmaningar i samhället. Faktorerna bakom de viktigaste icke-smittsamma och smittsamma sjukdomarna tas upp och social- och hälsovårdstjänsternas och egenvårdens betydelse för hälsan undersöks. Den studerande fördjupar sig i etiska problem som berör hälsa och sjukdom samt globala hälsoutmaningar. Studieavsnittet kan med fördel genomföras i samarbete med till exempel FI2.

Repetition inför studentskrivningarna, 2 sp (HÄ4)

Mål

Lokal precisering

- Studieavsnittet stärker den studerandes medvetenhet om olika för studentskrivningarna typiska teman och frågeställningar.

Centralt innehåll

Lokal precisering

- I studieavsnittet repeteras centrala teman, begrepp och synvinklar som stärker kunskandet inom hälsokunskap inför realprovet.

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Studieavsnittet ska utveckla den studerandes självkännedom, vilket hjälper till att identifiera de egna styrkorna och bygga upp identiteten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

I studieavsnittet handleds den studerande i att kombinera den kunskap som genereras av olika vetenskaper och därmed skaffa sig ny kunskap. Undervisningen ska vägleda den studerande att tillämpa kunskapen och tolka den kritiskt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avslutat studieavsnitt (A) och kan inte tenteras.

7.18. Gymnastik (LI)

Läroämnets uppdrag

Syftet med undervisningen i gymnastik är att stödja den studerandes välbefinnande, utveckling och lärande. Undervisningen i gymnastik ger den studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna värdera, upprätthålla och utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Undervisningens syfte är att handleda den studerande att ta ansvar för sin fysiska aktivitet och sin funktions- och studieförmåga. I undervisningen betonas betydelsen av fysisk aktivitet som främjar det totala välbefinnandet som en del av en aktiv livsstil. Den studerande ska utveckla en positiv kroppsuppfattning och självbild genom fysisk aktivitet. I undervisningen i gymnastik ska den studerande få uppleva glädje, en känsla av att lyckas och rörelsekompetens samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sitt välbefinnande. I gymnastikundervisningen ska man främja alla studerandes jämlikhet och likabehandling.

Gymnastikens uppdrag och mål ska genomföras genom mångsidig och trygg undervisning samt genom att beakta vilka möjligheter olika studiemiljöer och årstider erbjuder. I gymnastikundervisningen används olika arbetssätt och metoder och de studerande tas med i planeringen och bedömningen av aktiviteter samt handleds att ta ansvar för sina egna och gruppens aktiviteter och för tryggheten.

Vid gruppbildning ska den studerandes rätt till fysisk, psykisk och social trygghet beaktas. Den studerandes lärande ska stödjas genom differentiering av undervisningen med beaktande av den studerandes individuella utgångsläge och utvecklingsbehov (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Mångsidig kompetens

Undervisningen i gymnastik stärker den studerandes motivation, självförtroende och förutsättningar för fysisk aktivitet samt hens förståelse för betydelsen av en fysiskt aktiv livsstil.

Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, vilket i sin tur stärker **kompetensen för välbefinnande** och även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Med funktionsförmåga avses i gymnastiken de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. I gymnastiken lär den studerande sig att upprätthålla sin funktionsförmåga samt förstå hur funktionsförmågan inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan och på välbefinnandet.

Den studerandes **kommunikativa kompetens** utvecklas med hjälp av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. I anknytning till den kommunikativa kompetensen är det viktigt att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv. Goda kommunikativa färdigheter förutsätter självregleringsförmåga, som att kunna identifiera och förstå sina egna känslor och reglera sina känslouttryck. Gymnastiken som läroämne främjar därmed gemenskapskänslan, ansvarstagandet och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten samt säkerheten även inom hela skolgemenskapen.

Gymnastik i gymnasiet är ett tvärvetenskapligt läroämne, som erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Lärsituationerna i gymnastiken är till sin karaktär problemlösningssituationer, och utvecklar därmed den studerandes **tvärvetenskapliga och kreativa kompetens**. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan och hjärnans välmående mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

En god funktionsförmåga stärker den studerandes studie- och arbetslivsfärdigheter. I gymnastikundervisningen stärks den **samhälleliga kompetensen** genom att den studerande lär sig ta ansvar för de egna och de gemensamma aktiviteterna och deras säkerhet samt genom att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna. Att försöka sitt bästa, anstränga sig och arbeta långsiktigt för att nå sina mål utgör grunden för såväl gymnastikstudierna som för de övriga studierna och arbetslivet. I gymnastiken upplever de studerande en känsla av gemenskap genom gemensamma aktiviteter, ömsesidig uppmuntran och delaktighet samt strävan mot ett gemensamt mål.

I gymnastiken ska den studerande långsiktigt utveckla sig själv, använda den egna muskelstyrkan och visa respekt för andra. På det här sättet utvecklas den studerandes **etiska kompetens och miljökompetens** som i gymnastiken tar sig i uttryck i en strävan mot det gemensamma goda. Gymnastikundervisningen stödjer den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som är skonsamma för miljön och vilka som belastar miljön, till exempel genom att hen får insikt i etiskt hållbara aktivitetsformer i naturen.

I gymnastikundervisningen används i mån av möjlighet hälso- och sportteknologi och den studerande lär sig kritiskt tolka information och använda medier på ett tryggt sätt, till exempel vad gäller att publicera platsinformation och att publicera bilder på sina prestationer. Fysisk aktivitet fungerar som ett globalt, gemensamt och kroppsligt språk som förenar olika människor och kulturer och på det sättet stärker den **globala och kulturella kompetensen**.

Mål

De allmänna för undervisningen i gymnastik är att den studerande

ska

- *lära sig tillämpa rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *lära sig bedöma och utifrån bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)*
- *kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och för att öka den fysiska aktiviteten*
- *utveckla sin förmåga till självvärdering (ställa upp mål, göra upp en plan och arbeta i riktning mot målen samt bedöma sina framsteg)*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, lära sig hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna, samt stödja gemenskapen genom att uppmuntra andra och ge konstruktiv respons och kamratrespons.*

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att stödja den studerandes arbete, lärande och utvecklingen av den studerandes kunskaper och färdigheter. Bedömningen i gymnastik ska utgå från de mål som i studieavsnittet ställts upp för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska bestå av respons som främjar den studerandes lärande och arbete. Bedömningen ska även beskriva hur målen för undervisningen nåtts. Bedömningen ska vara fortlöpande och basera sig på olika slags prestationer och mångsidig användning av olika former av bedömning, såsom bedömning som genomförs av läraren, självvärdering och kamratrespons. Bedömningen ska inte basera sig på den studerandes värderingar, attityder eller personliga egenskaper. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte heller användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i bedömningen i gymnastik så att den studerande ska ha möjlighet att vid behov visa sitt bästa möjliga kunnande på alternativa sätt och med avvikande arrangemang (gymnasielagen 714/2018, 28 och 29 §).

Studieavsnitt

En lärande och aktiv studerande, 2 sp (GY1)

Studieavsnittets moduler

- En lärande och aktiv studerande, 2 sp (LI1), Obligatorisk

Mål

En lärande och aktiv studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- *tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, utomhus och i vatten)*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna, samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

En lärande och aktiv studerande

- *tillämpning av rörelsefärdigheter i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar som är gemensamma för undervisningsgruppen och mångsidigt beaktar studiemiljöns möjligheter (sommar-, vinter- och vattenaktiviteter samt friluftsliv) och som genomförs såväl inomhus som utomhus*

- *gymnastikövningar och -lekar samt spel som utvecklar undervisningsgruppens samarbetsförmåga och samhörighet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Gymnastiken främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Global och kulturell kompetens

Fysisk aktivitet fungerar som ett gemensamt och kroppsligt språk som förenar människor och kulturer och på det sättet stärker den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga och vilja att utöva mångsidig idrott, uppmuntra medstuderanden samt skapa en samhörighet i gruppen.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittets uppdrag är att den studerande förstår att rörelsefärdigheter och fysisk aktivitet är grundläggande förutsättningar för den egna funktionsförmågan samt för hälsan och välbefinnandet. Den studerande ska få mångsidiga erfarenheter av att utöva idrott tillsammans med andra samt av delaktighet och samhörighet enligt principen om rent spel. Uppfattningen om den egna rörelsekompetensen och en positiv självbild stärks när den studerande lär sig nytt och upplever glädje och avkoppling i gymnastiken.

En aktiv livsstil, 2 sp (GY2)

Studieavsnittets moduler

- En aktiv livsstil, 2 sp (LI2), Obligatorisk

Mål

En aktiv livsstil

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma och utifrån bedömningen ställa upp mål för utvecklingen av sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet)*
- *med beaktande av den egna funktionsförmågan och miljön kunna göra motiverade val för att utveckla den fysiska funktionsförmågan och öka den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna samt ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

En aktiv livsstil

- *självvärdering, upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet*
- *rörlighet och kroppsvård*
- *ergonomiska aspekter i rörelser och utförande*
- *övningar i par eller grupp som utvecklar samarbetsförmågan och samhörigheten*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Gymnastiken främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnen, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Global och kulturell kompetens

Fysisk aktivitet fungerar som ett gemensamt och kroppsligt språk som förenar människor och kulturer och på det sättet stärker den globala och kulturella kompetensen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga till eget initiativtagande och planering av egen träning, förmågan att ge kamratrespons och viljan att utöva mångsidig idrott.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet undervisas och uppmuntras den studerande att tillägna sig en aktiv livsstil och utöva tillräcklig fysisk aktivitet varje dag. Den studerande vägleds att förstå att fysisk aktivitet som stödjer funktionsförmågan, hälsan och välbefinnandet förutom idrottsintressen också består av val i vardagen och undvikande av långvarigt sittande. Den studerande vägleds att iaktta sina vanor och val i vardagen med beaktande av en hållbar framtid, fysisk aktivitet och hälsa. I undervisningen ska man i mån av möjlighet använda sig av byggda och obbyggda studiemiljöer samt hälso- och sportteknologi. Studieavsnittet kan genomföras i samarbete med MU2.

Nya möjligheter, 2 sp (GY3)

Studieavsnittets moduler

- Nya möjligheter, 2 sp (LI3), Valfri

Mål

Nya möjligheter

Målen för modulen är att den studerande ska

- *mångsidigt öva och tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper på nya sätt*
- *träna sin kroppskontroll*
- *identifiera sina känslor, visa respekt för andra i kommunikationssituationer samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

Nya möjligheter

- *introduktion till nya aktiviteter och idrottsgrenar*
- *upprätthållande och utveckling av rörelsefärdigheterna och de fysiska egenskaperna på mångsidiga sätt*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och

psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Gymnastiken främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga och vilja att prova nya träningsformer samt förmågan att samarbeta i grupp.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Syftet med studieavsnittet är att särskilt främja den studerandes fysiska funktionsförmåga och mångsidigt stödja hens färdigheter och upplevelse av egen rörelsekompetens genom att hen lär sig nytt.

Gemensam aktivitet, 2 sp (GY4)

Studieavsnittets moduler

- Gemensam aktivitet, 2 sp (LI4), Valfri

Mål

Gemensam aktivitet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *arbeta gemensamt för att uppnå målet som ställts upp för den fysiska aktiviteten*
- *respektera andra i kommunikationssituationer, hjälpa och uppmuntra andra under gymnastiklektionerna och ge konstruktiv respons och kamratrespons*
- *försöka sitt bästa genom att utföra en övning grundligt och ansvarsfullt, arbeta aktivt och ändamålsenligt samt utveckla sig själv långsiktigt.*

Centralt innehåll

Gemensam aktivitet

- *gemensam fysisk aktivitet, till exempel de gamlas dans, friluftsliv eller någon annan projekthelhet*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Gymnastiken främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnen, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Etisk kompetens och miljökompetens

Undervisningen i gymnastik utvecklar den studerandes sociala värderingar och agerande i enlighet med dem, som att vara ärlig, ta ansvar och vara rättvis. Den studerande lär sig identifiera vilka aktivitetsformer som belastar miljön och vilka som är skonsamma för miljön.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga att utöva mångsidig idrott samt initiativtagande för en framgångsrik undervisning tillsammans med andra studeranden.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet främjar den studerandes sociala funktionsförmåga och samhörighet med hjälp av gymnastikundervisningen. Arbetssätten ska präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan.

Rörelse ger energi, 2 sp (GY5)

Studieavsnittets moduler

- Rörelse ger energi, 2 sp (LI5), Valfri

Mål

Rörelse ger energi

Målen för modulen är att den studerande ska

- *bedöma sin egen ork och energinivå och kunna göra motiverade val av fysiska aktiviteter för att förbättra funktions- och studieförmågan*
- *förstå hur orken och studieförmågan kan främjas genom fysisk aktivitet och idrott*
- *delta i aktiviteterna ändamålsenligt, aktivt och på ett sätt som främjar gemenskapskänslan.*

Centralt innehåll

Rörelse ger energi

- *motionsformer som ger energi*
- *avslappning och kroppsvård*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder som tillämpas inom gymnastikundervisningen. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Gymnastiken främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnena, som hälsokunskap, biologi, fysik och musik. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I studieavsnittet bedöms den studerandes förmåga att utifrån egna förutsättningar planera och genomföra vardaglig aktivitet.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet främjar den studerandes psykiska funktionsförmåga, positiva självbild, kapacitet och ork med hjälp av gymnastikundervisningen. Undervisningen ska fokusera på att stödja den studerandes funktions- och studieförmåga samt att hen upplever att fysisk aktivitet ger glädje och energi. Studieavsnittet kan genomföras i samarbete med HÄ.

Idrott och hälsa, 2 sp (GY6)

Mål

Lokal precisering

- uppmuntra till ett aktivt liv och att den studerande långsiktigt och tryggt ska upprätthålla och förbättra den fysiska funktionsförmågan
- öka studie- och koncentrationsförmåga och bemästra stress

Centralt innehåll

Lokal precisering

- upprätthållande och mångsidig utveckling av de fysiska egenskaperna (styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet) med hjälp av mångsidig fysisk aktivitet
- näringslära
- motivation, självförtroende, målsättningsarbete och mental träning
- handledd gymträning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Gymnastikundervisningen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Funktionsförmåga i gymnastiken innebär de fysiska, sociala och psykiska förutsättningarna att klara av vardagliga aktiviteter. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Gymnastik är ett tvärvetenskapligt läroämne. Läroämnet erbjuder möjligheter att förstå olika vetenskapsgrenar och läroämnen. Fysisk aktivitet utvecklar hjärnan mångsidigt, samtidigt som studieförmågan och förutsättningarna för att lära sig stöds.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt förutsätts aktivt deltagande.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet med fokus på fysisk aktivitet och hälsa. I studieavsnittet varvas teori och praktik under arbetet med hälsa och livsstil, träningslära, kondition och styrketräning samt mental träning.

Innebandy, 2 sp (GY7)

Mål

Lokal precisering

- utveckla den individuella tekniken och bollkänslan

- förbättra passnings- och skottekniken
- förbättra spelförståelse i anfalls- och försvarsspel

Centralt innehåll

Lokal precisering

- fysisk aktivitet i form av innebandy

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Idrottsformen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Träningen främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet innefattar innebandyträningar. Träningarna utvecklar det individuella kunnandet samt förmågan att samarbeta i grupp. Studieavsnittet utvecklar även de individuella fysiska egenskaperna.

Innebandy 2, 2 sp (GY8)

Mål

Lokal precisering

- vidareutveckla den individuella tekniken och bollkänslan
- förbättra passnings- och skottekniken
- förbättra spelförståelse i anfalls- och försvarsspel

Centralt innehåll

Lokal precisering

- fysisk aktivitet i form av innebandy

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Idrottsformen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Träningen främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet innefattar innebandyträningar. Träningarna vidareutvecklar det individuella kunnandet samt förmågan att samarbeta i grupp. I studieavsnittet utvecklas även de individuella fysiska egenskaperna.

Ishockey, 2 sp (GY9)

Mål

Lokal precisering

- utveckla den individuella skridskotekniken
- förbättra passnings- och skottekniken
- förbättra spelförståelse både i anfalls- och försvarsspel genom att lära sig grunderna i olika spelsystem
- utveckla de individuella fysiska egenskaperna

Centralt innehåll

Lokal precisering

- fysisk aktivitet i form av ishockey

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Idrottsformen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Träningen främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet innefattar ishockeyträningar. Träningarna utvecklar det individuella kunnandet samt förmågan att samarbeta i grupp. Studieavsnittet utvecklar även de individuella fysiska egenskaperna.

Ishockey 2, 2 sp (GY10)**Mål**

Lokal precisering

- vidareutveckla den individuella skridskotekniken
- förbättra passnings- och skottekniken
- vidareutveckla samt förbättra spelförståelse både i anfalls- och försvarsspel
- utveckla de individuella fysiska egenskaperna

Centralt innehåll

Lokal precisering

- fysisk aktivitet i form av ishockey

Lokal precisering

Mångsidig kompetens**Kompetens för välbefinnande**

Idrottsformen stärker den studerandes långsiktighet, ihärdighet och ork, som i sin tur stärker kompetensen för välbefinnande samt även en verksamhetskultur som främjar hälsa och välbefinnande. Studerande lär sig att upprätthålla sin funktionsförmåga och förstå hur den inverkar på den egna fysiska och kognitiva prestationsförmågan samt på välbefinnandet.

Kommunikativ kompetens

Studerandes kommunikativa kompetens utvecklas med stöd av de mångsidiga arbetssätt och metoder. Att stärka den studerandes självbild så att hen lär sig uppskatta sig själv är viktigt i anknytning till den kommunikativa kompetensen. Träningen främjar därmed känslan av gemenskap, ansvarstagande och den fysiska, sociala och psykiska tryggheten.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet innefattar ishockeyträningar. Träningarna utvecklar det individuella kunnandet samt förmågan att samarbeta i grupp. Studieavsnittet utvecklar även de individuella fysiska egenskaperna.

7.19. Musik (MU)

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i musik i gymnasiet ska främja den studerandes aktiva musikaliska verksamhet och delaktighet. I undervisningen i musik ska den studerande bekanta sig med världen på ett multisensoriskt sätt och undersöka den särskilt genom att lyssna. Hen fördjupar ett positivt förhållningssätt till musik och konstnärligt uttryck samt reflekterar över deras betydelse i livet.

Musikundervisningen i gymnasiet erbjuder möjligheter att experimentera med musikaliska uttryck, använda fantasin och arbeta tvärkonstnärligt. Kreativ produktion och sökande efter nya musikaliska lösningar är processer som kräver tid och ro att tänka. De utvecklar uthålligheten och förmågan att tillämpa det man lärt sig i nya situationer.

Utgångspunkten för musikundervisningen är den studerandes upplevelser och de betydelser hen gett musiken. Ett personligt förhållande till musik stärker självkännsdomen, det helhetsmässiga välbefinnandet och utvecklingen av en musikalisk identitet. Musikundervisningen fördjupar också den studerandes förståelse av musik som ett samhälleligt fenomen. Det musikaliska och övriga konstnärliga arbetet ger färdigheter för musikalisk medborgerlig aktivitet, kulturellt och samhälleligt inflytande samt kritisk granskning av medie- och ljudmiljön.

Musikstudierna stödjer lärandet och stärker den sociala gemenskapen på många sätt. Att musicera tillsammans är en unik gruppverksamhet som stärker kommunikationsförmågan. Konstruktiv kommunikation och samverkan utvidgar den studerandes syn på musik och andra konstformer liksom hens kulturella värderingar och prioriteringar. Samtidigt utvecklas bland annat förmågan till kreativt och kritiskt tänkande. Dessa färdigheter behöver den studerande både för att skapa sig ett gott liv och för att studera och arbeta inom olika områden.

Den studerande lär sig innebörden av musikaliska begrepp på ett kroppsligt sätt genom auditiva, visuella och motoriska upplevelser i den musikaliska verksamheten. I undervisningen används utöver klingande ljudmaterial även tal, rörelse och bilder samt olika skrivna texter, som noter och tabulaturer.

Mångsidig kompetens

Studier i musik är en helhetsbetonad musikalisk läroprocess, som går ut på att utveckla kroppsliga, motoriska och kognitiva färdigheter samt uttrycksförmåga i social växelverkan. Förutom detta har musik som läroämne en naturlig koppling till alla delområden inom gymnasiets mångsidiga kompetens.

*Musik är till sitt grundläggande väsen ett samspel och en gemensam aktivitet. Som läroämne skapar musik en grund för utvecklingen av **kompetens för välbefinnande** och **för kommunikativ och etisk kompetens**. Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelse i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning. Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar*

och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

Mångsidig musikundervisning utvecklar den studerandes **kreativa och tvärvetenskapliga kompetens**. Musikalisk verksamhet utvecklar en förståelse för att fantasi och föreställningsförmåga är viktiga mänskliga egenskaper. De får oss att se saker annorlunda, tänka på nya sätt och lösa praktiska problem. Föreställningsförmågan är också viktig med tanke på **miljökompetensen**. En ekologisk föreställningsförmåga hjälper den studerande att se alternativa valmöjligheter och att väga konsekvenserna av sitt handlande ur ett hållbarhetsperspektiv. Undervisningen i musik stärker den estetiska omdömesförmågan och pekar på beröringspunkterna mellan musik och andra kunskapsområden. Det viktiga i konsten och skapandet är ändå att de hjälper till att se det mänskliga hos andra med allt vad det innebär i form av färdigheter, kunskap, erfarenheter och känslor.

Utvecklingen av **global, kulturell och samhällelig kompetens** är på ett naturligt sätt kopplad till målen för musikundervisningen. Musik ger perspektiv på hur det är att vara människa och på samhället. Musik och andra konstformer öppnar och vidgar tänkandet, vilket hjälper att exempelvis se bortom gränser och möta konflikter. Den musikaliska verksamheten utvecklar förmågan att kritiskt bedöma den innebörd som getts åt olika företeelser. Detta gör det möjligt för den studerande att vid behov motsätta sig ett tänkande som bygger på odemokratiska värden som kränker människovärdet eller till exempel andra kulturer. Musik lär den studerande att agera ansvarsfullt och tillsammans med andra mot ett gemensamt mål, också tillsammans med sådana som inte har samma bakgrund som hen själv. Med hjälp av musik och annan konst är det möjligt att hantera också svåra ämnen i livet.

Musik är ett kulturellt fenomen och även sätten att göra musik är kulturella. Därför fördjupar studierna i musik den studerandes förståelse för kulturen och kulturarvet i både sitt eget land och i andra länder. Sådana kan musikstudierna stärka respekten för kulturell mångfald och dialogen mellan olika grupper.

Mål

De allmänna målen för musikundervisningen hänför sig till musikalisk mångsidighet, musikaliskt kreativt tänkande, musikens betydelser och musikaliskväxelverkan samt musikinlärande och demokrati. De allmänna målen för undervisningen är följande:

Musikalisk mångsidighet

Målet är att den studerande ska

- vidareutveckla sina musikaliska färdigheter som att sjunga, spela och lyssna
- fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, musikgenrer och musikens historia
- använda musikteknologins möjligheter för att göra musik.

Musikaliskt kreativt tänkande

Målet är att den studerande ska

- förhålla sig intresserat och nyfiken till musik och andra konstnärliga uttryckssätt
- experimentera modigt med nya och även ovanliga musikaliska idéer, också tillsammans med andra
- förstå den kreativa processens natur och acceptera ofullbordade processer.

Musikens betydelse och musikalisk kommunikation

Målet är att den studerande ska

- *förhålla sig öppet och med respekt till olika kulturer samt föra dialog om musikaliska erfarenheter*
- *genom musik lära sig att förhålla sig förstående till olika upplevelser och livssituationer*
- *kunna använda musik för att upprätthålla och främja välbefinnande*
- *handha säkerhet i ljud- och musikmiljöer och skydda hörseln.*

Musiklärande och demokrati

Målet är att den studerande ska

- *identifiera sina musikaliska styrkor och uppmuntras att använda och utveckla dem*
- *sätta mål för sin musikaliska verksamhet och utveckla sina verksamhetssätt*
- *kunna använda musikaliska och andra konstnärliga uttrycksformer i sitt samhällsengagemang*
- *förstå och känna sitt ansvar i frågor som gäller yttrandefrihet, integritet och upphovsrätt.*

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetssätten och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen tar man hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunnande kan komma till uttryck på vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, särskilt under studieperioderna, och inte hens musikalitet.

Studieavsnitt

Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1)

Studieavsnittets moduler

- Intro – ljud och jubel, 2 sp (MU1), Obligatorisk

Mål

Intro – ljud och jubel

Målen för modulen är att den studerande ska

- *utveckla sin röst användning och sin förmåga att musicera*
- *våga använda musik som uttrycksmedel och producera musikaliska idéer*
- *öva sig i att gestalta musikaliska element genom upplevelser och erfarenheter*
- *utforska och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande*
- *förstå och kunna tillämpa teknikens möjligheter i musik*
- *förstå innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället*
- *agera för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.*

Centralt innehåll

Intro – ljud och jubel

- uppgifter och repertoar som utvecklar en mångsidig röst användning och färdigheter att sjunga och musicera tillsammans med andra
- uppgifter som uppmuntrar till kreativ produktion och konstnärligt uttryck
- repertoar för lyssnande och musicerande som inspirerar till reflektion över musikens betydelse
- möjligheter att använda musikteknologi på ett mångsidigt sätt
- konsertbesök och att bekanta sig med andra konst- och kulturtjänster i den mån det är möjligt

Lokal precisering

- digitala hjälpmedel för notskrivning och musikproduktion
- praktiskt musicerande med tillgängliga instrument
- aktivt lyssnande av musik från olika genrer samt analys av klangfärger och igenkänning av instrument
- musikens betydelse inom vården, barnomsorgen och som fritidssysselsättning genom intervjuer och/eller studiebesök
- analys av egen aktivitet såsom sång, spel, musik och rörelse, lyssnande
- analys av andras uppträdanden och produktioner samt kunna ge konstruktiv respons

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sin röst användning och sin förmåga att musicera.

Global och kulturell kompetens

Den studerande förstår innebörden och betydelsen av musik i livet och samhället samt den internationella samhörighet som musiken ger.

Kompetens för välbefinnande

Den studerande utforskar och fördjupa sitt eget förhållande till musiklyssnande och utvecklar sin egna musikaliska talang. Hen agerar för att främja uppkomsten av en säker ljudmiljö.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande förstår och kan tillämpa teknikens möjligheter i samband med sång och musik.

Samhällelig kompetens

Den studerande inser betydelsen av musik i livet och samhället och vilka arbetsmöjligheter det finns inom musikindustrin.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas aktivitet och visat intresse i samband med sång och spel, framsteg i sång och spel och en vilja att utvecklas samt aktivitet, engagemang och slutresultat i samband

med låtskrivande och musikproduktion. Även innehåll och utformning av inlämningsarbeten och presentationer samt förmågan att kunna uttrycka sin musikalitet på ett individuellt plan genom sång, spel, rörelse till musik eller andra uttrycksformer med musiken som utgångspunkt beaktas. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Puls - musikaliska uttryck, 2 sp (MU2)

Studieavsnittets moduler

- Puls – musikaliska uttryck, 2 sp (MU2), Obligatorisk

Mål

Puls – musikaliska uttryck

Målen för modulen är den studerande ska

- *fördjupa sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen*
- *utveckla sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga*
- *analysera musikens kulturella särdrag och betydelser*
- *modigt ge sig i kast med att ta fram musikaliska idéer.*

Centralt innehåll

Puls – musikaliska uttryck

- *repertoar som utvecklar olika delområden inom musikalisk kompetens*
- *finländska musikkulturer och de studerandes egna musikkulturer*
- *uppgifter som utvecklar kreativt tänkande och konstnärlig uttrycksförmåga även med hjälp av teknologi*

Lokal precisering

- bekanta sig med finländsk musik från olika genrer såsom folkmusik, jazz, konstmusik, pop och rockmusik
- bekanta sig med finländska genrer genom sång, spel, lyssnarexempel, projektarbete, föreläsning
- improvisation och kreativt tänkande övas genom aktivt lyssnande
- utveckla sitt gehör och sin musikalitet genom sång och spel, lyssnande, rörelse och gehörsspel
- inläring av noter, rytmer, tabulatur och tolkning av musik i direkt anslutning till praktiskt musicerande och med hjälp av teknisk samt digital utrustning

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande fördjupar sitt kunnande i de uttrycksformer som tilltalar hen.

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga att musicera i grupp och sin konstnärliga uttrycksförmåga samt tar fram musikaliska idéer tillsammans med de övriga studerandena.

Samhällelig kompetens

Den studerande kan vid tillfälle delge andra sitt musikaliska kunnande i form av uppträdande eller presentationer och vid dessa tillfällen använda sig av tekniska hjälpmedel. Dessa uppträdanden kan ske på egen skola men också vid övriga instanser, företag eller evenemang.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas aktivitet i samband med sång och/eller spel, framsteg i sång och/eller spel, skriftliga arbeten, presentationer, både utförande och framförande. Aktivt deltagande i genomgång av innehållet vid föreläsning och presentation förutsätts. I bedömningen beaktas även delgivande av egna musikaliska ideer och förmåga till samarbete med andra studerande samt villighet att delge andra sitt musikaliska kunnande. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3)

Studieavsnittets moduler

- Genre – global nyfikenhet, 2 sp (MU3), Valfri

Mål

Genre – global nyfikenhet

Målen för modulen är att den studerande ska

- *förstå musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar*
- *förhålla sig nyfiket och genom upplevelser sätta sig in i musikgenrer och musikkulturer som är nya för hen själv*
- *uppfatta sig själv som en del av en global musikalisk värld*
- *identifiera sina egna utgångspunkter och de utmaningar och möjligheter som interkulturell ömsesidighet innebär.*

Centralt innehåll

Genre – global nyfikenhet

- *olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer samt de betydelser och värderingar som är kopplade till dem*
- *musikkulturer som en del av kulturen*
- *mångsidigt arbete med olika former av musik*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerande uppfattar sig själv som en del av en global musikalisk värld och förstår musikens kulturbundenhet och interkulturella kopplingar.

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga att samarbeta med andra inom musikens ramar samt få förståelse för andras val av musikgenrer och musikkulturer.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sitt tekniska och digitala kunnande inom musikens område.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas förmåga att ta till sig instruktioner för att utveckla sitt gehör, sin egen sångförmåga samt sitt rytmisinne. Aktivitet och engagemang i samband med sång och musicerande, skriftliga arbeten med formellt innehåll (analys av olika musikgenrer, musikstilar och musikkulturer) samt aktivt deltagande i genomgång av formellt innehåll och lyssnarexempel på ett positivt sätt beaktas liksom den studerandes mångsidighet i arbete med olika former av musicerande (sång, spel, arrangering, tonsättning). I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4)

Studieavsnittets moduler

- Demo – kreativt tillsammans, 2 sp (MU4), Valfri

Mål

Demo – kreativt tillsammans

Målen för modulen är att den studerande ska

- utveckla sin kreativa förmåga i en musikalisk eller tvärkonstnärlig process
- ta ansvar för gruppens musikaliska verksamhet
- fördjupa sin förståelse för olika sätt att påverka genom musik och interaktion
- förstå relationen mellan musik och andra konstformer och medier.

Centralt innehåll

Demo – kreativt tillsammans

- planering av hur modulens mål ska uppnås och en studerandeorienterad planering av repertoaren
- musikalisk eller tvärkonstnärlig process beroende på gruppens resurser
- musikens effektivitet till exempel i interaktion, inom lyrik och andra konstformer, medier eller i samhället

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin förmåga att samarbeta projektorienterat inom musikens område, men också tvärkonstnärligt.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I bedömningen beaktas den studerandes engagemang och aktivitet i planeringen och genomförandet av projektet/projekten, förmåga till samarbete, lyhördhet för andras åsikter och förmågor, kunnande i digitala och tekniska färdigheter som används i projektet samt kreativitet

och kunnande inom tvärkonstnärliga områden. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet kan hållas i samarbete med modersmålet och konstundervisningen, där studerande skriver musiken med olika typer av orkestrering. Den studerande är med och planerar innehållet och texten produceras i modersmålsundervisningen. Resultatet av produktionen kan presenteras på en vernissage där studerande i bildkonst ställer ut sina alster. Projektet är beroende av gruppens resurser.

Band - skolans egna band, 2 sp (MU5)

Mål

Lokal precisering

- lära sig att spela i band tillsammans med andra
- lära sig förbereda och arrangera musikframträdanden och projekt
- förstå sin roll i bandet och i det kreativa och mångsidiga samarbete i vilket musik produceras

Centralt innehåll

Lokal precisering

- mångsidigt arbete kring olika typer av musikframträdanden och projekt
- repertoar som utgår från studerandes önskemål
- arbetssätt som strävar till att öka musikens synlighet i skolan

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Läroämnet musik ger de studerande möjligheter att förstå sig själva och andra människor samt musikens betydelse i livet. När den studerande studerar musik lär hen sig att känna igen sina styrkor och även färdigheter som fortfarande kräver övning.

Kommunikativ kompetens

Genom musikaliska och andra konstnärliga aktiviteter tränar hen sig i att förstå andra människors tankar och känslor, vilket är en förutsättning för utvecklingen av medkänsla och förmåga att sätta sig i en annan människas situation.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande när det gäller att utvärdera och främja det egna lärandet. Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen, utvecklingen av de musikspecifika arbetssätten och på de mål som ställts upp för studierna.

Baserat på mångsidiga arbetssätt, genomförda projekt och musikframträdanden under skolutvecklingen noteras avlagda studier i studieavsnittet med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). Studieavsnittet kan inte tenteras.

7.20. Bildkonst (KU)

Läroämnets uppdrag

Bildkonst är visuell kulturfostran där den studerande utforskar verkligheten med konstens medel. Det primära målet för läroämnet är att den studerande ska förstå vilken betydelse bildkonst och annan visuell kultur har i hans eget liv. Erfarenheter, fantasi och målinriktat arbete utgör grunden för multisensoriskt lärande. I undervisningen studeras estetiska, ekologiska och etiska värderingar inom konst och övrig visuell kultur. Den studerande stärker sina kunskaper om det immateriella och materiella kulturarvet, som stödjer överföring och förnyelse av traditioner. Undervisningen ska stödja en mångsidig allmänbildning och den studerandes utveckling till en aktiv lokal och global aktör. Den studerande ska erbjudas ett varierat utbud av möjligheter att utveckla färdigheter för framtida studier, arbete och internationell verksamhet. Studierna ger förutsättningar för att utveckla ett kreativt och kritiskt tänkande, påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

Undervisningen i bildkonst ska fördjupa den studerandes visuella multilitteracitet inom kulturens område liksom även språkmedvetenheten. De studerande iakttar, producerar, tolkar och värderar bilder genom att använda visuella och andra sätt att producera information. Språken inom olika kunskapsområden öppnar nya perspektiv på det fenomen som studeras. Undervisningen uppmuntrar till fördjupning av den kulturella kompetensen genom tvärkonstnärliga och tvärvetenskapliga angreppssätt. Den studerande bli bekant med olika konstsyner. I studierna studeras betydelsen av visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället ur historiskt och kulturellt perspektiv. Den studerande handleds i att motivera sina åsikter och uppfattningar om bildkonst och annan visuell kultur.

I undervisningen i bildkonst studeras verk, produkter och fenomen som både är bekanta och nya för den studerande. Med bild avses två- och tredimensionella verk och produkter och kopior av dem. I den visuella kulturen ingår även bilder som den studerande själv framställt liksom naturen, byggda miljöer, föremål, mediebilder och verk som definieras som konst. Den studerande deltar i valet av innehåll och uttryckssätt. Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av arbetsmetoder och lärmiljöer. Den studerande uppmuntras att experimentera med verktyg, material och uttryckssätt och använda dem på ett kreativt sätt. Nya tekniker, mediemiljöer och former av audiovisuell kultur är samtidigt både föremål för undersökning och visuella uttrycksmedel. Den studerande ska fördjupa sig i aktuella fenomen och arbetssätt inom den visuella kulturen och med olika former av deltagande och inflytande. I undervisningen drar man också mångsidigt fördel av de möjligheter som museer och andra kulturaktörer erbjuder. Gymnasiestudierna i bildkonst skapar en bra grund för att bygga upp ett personligt och livslångt förhållande till visuell kultur.

Mångsidig kompetens

*Studierna i bildkonst stödjer den studerandes **kompetens för välbefinnande** genom den sinnliga njutning och de känslor som bilder föder och genom de betydelser den studerande själv skapar. Att förstå och uttrycka en visuell kultur som har betydelse för en själv stödjer identitetsbygge, mänsklig tillväxt, välbefinnande och kontinuerligt lärande. Studierna ger verktyg för att respektera och uppskatta individens och gemenskapens kulturella mångfald. Den studerande uppmuntras att söka intressanta bildkulturer och visuella uttryckssätt.*

*Studierna i bildkonst utvecklar den **kommunikativa kompetensen** med hjälp av att skapa dialog och förståelse mellan människor genom att granska, dela och diskutera olika bildkulturer. Studierna utvecklar samarbetsförmågan genom helhetsbetonat arbete som är typiskt för konsten. Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter till exempel genom att fördjupa sig*

i den visuella kulturens bildmässiga och verbala begrepp samt bildtyper och bildsamlingar. Tillämpningen av olika metoder för bildtolkning vid analys, bedömning och produktion av bilder skapar färdigheter att dela och diskutera betydelser och innebörder.

Bildkonst fördjupar den studerandes multilitteracitet för visuell kultur, vilket också bidrar till att utveckla **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens**. Det arbete som är typiskt för konsten omfattar olika sätt att undersöka, uttrycka, presentera och verka. I studierna utforskas kulturfenomen genom visualisering och andra sätt att producera kunskap. I bildtolkningen undersöks också en bilds intertextuella referenser till exempel till en sång, en pjäs eller en annan bild. Den studerande producerar och tolkar visuell kultur ur olika konst- och vetenskapsdiscipliners perspektiv.

Den samhällseliga kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker, till exempel i byggda miljöer, i föremål, i medier och i konsten. Den studerande uppmuntras att ta ställning och delta i samhällsdebatten och bidra till en hållbar utveckling. Läroämnet ger möjligheter att undersöka hur demokratis tillstånd och de grundläggande rättigheterna förverkligas och utvecklas med konstnärliga medel. Den studerande bekantar sig också med juridiskt skyddade intressen som upphovsrätt, yttrandefrihet och integritet. I studierna utforskas de möjligheter som arbetsliv, medborgarorganisationer och studier erbjuder i anslutning till bildkonst och annan visuell kultur.

Studierna i bildkonst fördjupar den **etiska kompetensen och miljökompetensen** genom att den studerande med hjälp av bilduttryck undersöker etiska och ekologiska frågor om miljön, samhället och den globala världen. Den studerande handleds att reflektera över sina egna val, lösningar och handlingar ur ett hållbarhetsperspektiv. Studierna fördjupar kunskapen om hållbar användning av olika material och tekniker. Den studerande uppmuntras att verka lokalt och globalt i frågor som gäller kulturellt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Genom det konstnärliga arbetet öppnas alternativa framtidsperspektiv.

Den globala och kulturella kompetensen fördjupas i läroämnet bildkonst genom att man undersöker den kulturella mångfalden i verkligheten. Den studerande uppmuntras att bygga sin identitet och att uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv. I bildkonst analyserar och reflekterar den studerande över sin egen relation till den rådande kulturen i samhället. Den studerande handleds att undersöka hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. Kulturarvet granskas både ur globalt och nationellt perspektiv och utifrån den studerandes kulturella bakgrund. Den studerande uppmuntras att behandla kulturell mångfald och fenomen i anslutning till globaliseringen i sitt visuella arbete.

Mål

De allmänna målen för undervisningen i bildkonst är uppdelade på tre målområden: bilders betydelse, delaktighet och medverkan, uttrycks- och tolkningsförmåga. De allmänna målen är följande:

Bilders betydelse

Målet är att den studerande ska

- förstå betydelsen av konst, miljö och annan visuell kultur i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- bygga sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- utveckla sin förmåga och sina styrkor att ta emot, förstå och producera materiellt och immateriellt kulturarv
- tolka hurdana estetiska, ekologiska och etiska värden som är kopplade till bildkonst och annan visuell kultur

- utforska betydelsen av bildkonst och annan visuell kultur för individen, den sociala gemenskapen och samhället vid olika tidpunkter och i olika kulturer;
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, föreställningar, känslor och kreativt tänkande för det egna lärandet och välbefinnandet.

Delaktighet och medverkan

Målet är att den studerande ska

- ta ställning till de värden som kommer till uttryck i bildkonsten och i annan visuell kultur
- kunna tillämpa metoder för visuell produktion, kommunikation och teknik för att presentera synsätt, vara delaktig och påverka
- utveckla kritiskt tänkande i miljöfrågor och i den egna verksamheten
- utnyttja föreställningar i det visuella tänkandet, i skapandeprocessen och i föreställningen av alternativa förfaringssätt
- kunna använda ett undersökande angreppssätt vid planering, utförande och i bilduttryck
- ta hänsyn till kulturell mångfald och hållbar livsstil i sin verksamhet.

Uttrycks- och tolkningsförmåga

Målet är att den studerande ska

- kunna ställa upp mål för undersökande, långvarigt och fenomencentrerat arbete och lärande som är typiskt för konsten
- fördjupa den visuella kulturens multilitteracitet genom att utnyttja olika kunskaper vid skapande och tolkning av bilder
- utveckla sin visuella läskunnighet, medieläskunnighet och förmåga att tolka omgivningen för att producera och tolka visuell kultur
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt
- kunna skapa och tolka bilder genom att koppla dem till olika konstuppfattningar
- studera bildkonst och annan visuell konst ur verkets, upphovsmannens, mottagarens och samhällets synvinkel.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur.

Bedömningen fokuserar på hur de allmänna och modulspecifika målen för bildkonst har uppnåtts och hur den mångsidiga kompetensen har förverkligats. Mångsidig bedömning under alla faser av läroprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratrespons.

I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter har utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetssätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Studieavsnitt

Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KO1)

Studieavsnittets moduler

- Egna bilder, delade kulturer, 2 sp (KU1), Obligatorisk

Mål

Egna bilder, delade kulturer

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta bilder som är viktiga för den studerande själv och för andra människor samt dela sina tankar genom bilder och andra sätt att producera kunskap
- använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp
- tillämpa medel och tekniker som används i visuell kommunikation för att presentera synsätt och vara delaktig och påverka
- utforska och tolka konst ur individens, gruppens och samhällets perspektiv
- utforska och tolka den visuella kulturen under olika tider och i olika kulturer och sociala gemenskaper
- utforska och tolka aktuella fenomenen inom bildkonst och annan visuell kultur
- förstå betydelsen av bildkulturer i sitt eget liv, samhället och den globala världen
- förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för kulturell mångfald, i förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Egna bilder, delade kulturer

Mina bilder

- den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till konsten, bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Konstens och miljöns bilder

- sätt att producera, redigera och presentera bilder i konst, miljön och medierna
- begrepp och bildsamlingar inom bildkonst och annan visuell kultur
- olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur
- påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande stärks i sin självkänsla och växer som människa genom att lära sig uttrycka idéer och känslor i bild. Hen kan njuta av det egna bildskapandet.

Kommunikativ kompetens

Den studerande uttrycker sig med hjälp av olika material, tekniker och medier. Hen beskriver, analyserar och tolkar egna och andras bilder samt verbaliserar egna åsikter och känslor.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande får ökad visuell läskunnighet och lär sig tolka olika typer av fenomen och visuella kulturer i samhället.

Global och kulturell kompetens

Den studerande lär känna konstbilder från olika kulturer.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet förutsätter närvaro. I bedömningen beaktas den studerandes aktivitet och delaktighet, arbetsprocessen samt det färdiga arbetet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Fri beskrivning av studieavsnittet

I studieavsnittet läggs tonvikt vid att uppmuntra deltagaren att hitta lusten att skapa, stärka självförtroendet, tro på sina egna idéer, träna förmågan att beskriva och tolka egna och andras alster samt uppskatta och njuta av konst.

Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KO2)

Studieavsnittets moduler

- Rum, platser och fenomen i miljön, 2 sp (KU2), Obligatorisk

Mål

Rum, platser och fenomen i miljön

Målen för modulen är att den studerande ska

- iaktta verk, produkter och tjänster samt digitala, byggda och naturliga miljöer som är viktiga för den studerande själv och för andra människor
- beskriva sina iakttagelser och tankar om miljöer, produkter och tjänster med hjälp av bilder och andra sätt att producera kunskap
- undersöka kopplingarna mellan miljöns bilder och sina egna bilder, konsten och kulturarvet
- tillämpa processer, tekniker och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering för att skapa bilder, ensam eller i grupp
- utforska och tolka byggda miljöer, produkter och tjänster med tanke på samhällsutveckling, rättigheter och hållbar utveckling
- utveckla sin förmåga att skapa, tolka, värdera och agera när det gäller bilder i miljön
- förstå betydelsen av visualitet i hållbar planering, kommunikation och användning av produkter, tjänster och arkitektu
- förstå de möjligheter till påverkan och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.

Centralt innehåll

Rum, platser och fenomen i miljön

Mina bilder

- *den studerandes egna bilder och bildkulturer som hen själv deltar i*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *granska den studerandes egna bilder i relation till miljöns bilder och annan visuell kultur*
- *använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete*

Miljöns bilder

- *sätt att producera, redigera och presentera bilder i miljön, medierna och konsten*
- *begrepp och bildsamlingar inom arkitektur, design och medier*
- *sambandet mellan den visuella kulturens verk och olika syner på konstens uppgift och annan visuell kultur*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i anknytning till miljön*
- *påverkan och deltagande genom bildkonst och annan visuell kultur*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande förstår olika värderingar i samhället, ser det egna ansvaret och blir medveten om att hen kan påverka och utveckla kulturen och miljön i sin omgivning.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande får ökad medvetenhet om hållbar planering inom formgivning och byggda miljöer (planeringsprocesser, byggnaders och föremåls livscykel, material, återvinning).

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet förutsätter närvaro. I bedömningen beaktas den studerandes aktivitet och delaktighet, arbetsprocessen samt det färdiga arbetet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KO3)

Studieavsnittets moduler

- Bilder kommunicerar och påverkar, 2 sp (KU3), Valfri

Mål

Bilder kommunicerar och påverkar

Målen för modulen är att den studerande ska

- *fördjupa sin egen relation till digitala bilder, medier, konst och teknologi genom att utveckla tänkandet och uttrycksförmågan*
- *bredda sina kunskaper om medier, konst, teknik och audiovisuell kultur genom att fördjupa sig i olika uttrycks-, produktions- och presentationssätt*

- undersöka mediekulturen i sin produktion och tolkning av verk, produkter och tjänster
- använda medietekniska verktyg, metoder och processer för att designa, interagera och delta självständigt och som en del av en grupp
- tolka visuella kulturprodukter som kombinerar olika sätt att skapa kunskap och de intertextuella relationer som ingår i dem
- tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv
- ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder
- undersöka mediernas och konstens bilder när det gäller identitetsbygge, överföring och förnyande av kulturarvet samt hållbar utveckling.

Centralt innehåll

Bilder kommunicerar och påverkar

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och mediekulturer som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till mediernas bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i medierna

- producera, redigera och visa en bild digitalt och på andra sätt
- begrepp och bildsamlingar inom medier, kommunikation och konst
- sambandet mellan mediepresentationer och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom medier och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande får fördjupad kunskap om visuell kommunikation, avsändare och mottagare, mediebilder, fenomen, samhälleliga strukturer, sociala medier och identitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet förutsätter närvaro. I bedömningen beaktas den studerandes aktivitet och delaktighet, arbetsprocessen samt det färdiga arbetet. I bedömningen av studieavsnittet används vitsordsskalan 4-10.

Konstens många världar, 2 sp (KO4)

Studieavsnittets moduler

- Konstens många världar, 2 sp (KU4), Valfri

Mål

Konstens många världar

Målen för modulen är att den studerande ska

- undersöka, tolka och värdera konstbilders personliga och samhälleliga betydelser
- fördjupa sin egen relation till bilder från olika tidsperioder och kulturer
- utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild i enlighet med sina egna mål, självständigt och i grupp
- använda uttrycks-, presentations- och förfaringssätt som är typiska för samtida konst
- tolka konsten ur verkets, upphovsmannens, mottagarens, konstinstitutionernas och samhällets synvinkel
- undersöka aktuella fenomen i bildkonsten och annan visuell kultur i sitt bildkonstnärliga uttryck
- med sina bilder ta ställning till de värderingar som förekommer i bildkonst och annan visuell kultur
- undersöka bildkonst och annan visuell kultur när det gäller identitetsbygge, hållbar utveckling och för att förmedla och förnya kulturarvet.

Centralt innehåll

Konstens många världar

Mina bilder

- bilder som är viktiga för den studerande och konstvärldar som hen själv deltar i
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för att skapa bilder
- granska den studerandes egna bilder i relation till bilder och annan visuell kultur
- använda den studerandes egna bilder som utgångspunkt för undersökande, långsiktigt och fenomencentrerat arbete

Bilder i konsten

- traditionella och nya sätt att skapa, redigera och presentera bilder
- konstens begrepp och bildsamlingar
- konst producerad under olika tidpunkter och i olika kulturer som föremål för forskning
- sambandet mellan konsten och olika syner på konst och annan visuell kultur
- visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder
- undersöka kulturella, samhälleliga och globala fenomen som är viktiga för den studerande
- den studerande som aktör inom bildkonst och annan visuell kultur

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Studieavsnittet undersöker de värderingar och betydelser den visuella kulturen uttrycker. Den studerande reflekterar kring identitet, vad som pågår i samhällsdebatten och inom samtidskonsten samt sätter sig in i frågor som berör bildkonst och upphovsrätt, yttrandefrihet samt integritet.

Global och kulturell kompetens

Studieavsnittet undersöker hur den visuella kulturen återspeglar och påverkar individer, grupper och världen. I sitt eget visuella arbete reflekterar den studerande kring kulturell mångfald samt globaliseringen.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet förutsätter närvaro. I bedömningen beaktas den studerandes aktivitet och delaktighet, arbetsprocessen samt det färdiga arbetet. I bedömningen används vitsordsskalan 4-10.

7.21. Studiehandledning (OP)

Läroämnets uppdrag

Studiehandledningen har som uppdrag att ge den studerande möjlighet att inhämta sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet, studierna och arbetslivet. Studiehandledningen ska stärka den studerandes aktivitet och engagemang, funktionsförmåga och förmåga att lära sig lära samt hens färdigheter att planera sin karriär. Med den studerandes aktivitet och engagemang avses här den studerandes förmåga att bygga sin framtid samt hens färdigheter att fatta beslut som berör studier och karriär. Studiehandledningen stärker den studerandes tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp och den studerande lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar.

Studiehandledningen kopplar samman studierna med arbetslivet och främjar rättvisa, likabehandling, jämställdhet, jämlikhet och delaktighet samt förebygger utslagning från utbildning och arbetsliv. Med hjälp av genusmedveten handledning strävar man efter att bryta ner könssegregeringen inom olika utbildningar och på arbetsmarknaden. Studiehandledningen utvecklar kunskaper och färdigheter som främjar tillgången till kunnig arbetskraft och bidrar till att efterfrågan på och utbudet av kunnande möts i framtidens arbetsliv.

Mångsidig kompetens

*Under studiehandledningen utvecklar den studerande kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv. Hen reflekterar över sin verksamhet och arbetar konstruktivt tillsammans med andra. Studiehandledningen hjälper den studerande att utveckla sin **samhälleliga kompetens** och sin **kommunikativa kompetens**.*

*Den studerande kan med stöd av studiehandledningen aktivt söka information samt kritiska granska och tillämpa den. Hen lär sig utveckla sin **kompetens för välbefinnande**. Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.*

*Studiehandledningen bidrar till att i enlighet med målen för **tvärvetenskaplig och kreativ kompetens** utveckla den studerandes uthållighet, problemlösningssförmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande utvecklas inom de kunskaps- och livsområden som ställts upp som mål för den **etiska kompetensen** och **miljökompetensen** samt för den **globala och kulturella kompetensen**.*

Mål

Studiehandledningen stödjer den studerandes framtidstro och ger hen mod att påverka sin framtid.

De allmänna målen för studiehandledningen är att den studerande

ska

- hitta sina egna sätt att lära sig som också stödjer kontinuerligt lärande

- få stöd för att planera och ta kontroll över sitt eget liv samt att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval
- planera och ta kontroll över sin tidsanvändning
- kunna bedöma sin aktivitet och sina resurser, sitt behov av handledning och stöd samt sina kommunikativa färdigheter och förmågan att arbeta i grupp
- förstå vilken betydelse de värderingar, uppfattningar och människor som är viktiga i ens liv, har för val och beslut
- lära sig självvärderingsfärdigheter och kunna kartlägga och formulera sina kunskaper och styrkor
- känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningssystemen som gäller fortsatt utbildning, arbetsliv och karriärplanering samt kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier
- lära sig bedöma hur de egna studie- och karriärplaneringsfärdigheterna utvecklats
- öva sig i att utvärdera vilka färdigheter hen har i informationssökning och informations- och kommunikationsteknologi för att söka information om utbildning och arbetsliv
- fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att bedöma hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är för den egna karriärplaneringen
- kunna agera och analysera sitt agerande i digitala miljöer samt andra miljöer som behandlar karriärplanering.

Bedömning

För studiehandledningen ges inget vitsord som i de övriga läroämnena, utan studieavsnitten bedöms med en anteckning om avlagda studier. I studiehandledningen ska bedömningen baseras på den studerandes självvärdering och på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika skeden av handledningsverksamheten. Varje studerande ställer upp sina egna mål och i studiehandledningen följer man upp hur de förverkligas.

Studieavsnitt

Jag som studerande, 2 sp (SH1)

Studieavsnittets moduler

- Jag som studerande, 2 sp (OP1), Obligatorisk

Mål

Jag som studerande

Målen för modulen är att den studerande ska

- identifiera och formulera sina styrkor, kunskaper och intresseområden
- känna till de förfaringssätt som gäller gymnasiestudierna samt hur studierna är uppbyggda
- sätta sina val i prioritetsordning i relation till de egna planerna
- vara förtrogen med de studiefärdigheter och -metoder samt arbetssätt som behövs i gymnasiet
- förstå den individuella studieplanens betydelse för karriärplaneringen
- kunna planera sina studier i förhållande till de krav som gäller avläggandet av studentexamen
- förstå hur de egna valen inverkar på möjligheterna att söka till fortsatta studier
- kunna planera sin tidsanvändning så att hen klarar av de krav som studierna och det övriga livet ställer
- identifiera olika sätt att främja sin hälsa och funktionsförmåga.

Centralt innehåll

Jag som studerande

- *individuell studieplan: studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär*
- *självkännedom och egna styrkor samt mångsidig identifiering, utveckling och dokumentering av det egna kunnandet*
- *aktivitet och engagemang, vardagsfärdigheter och livskompetens, tilltro till den egna förmågan, funktionsförmåga*
- *välbefinnande, studieförmåga, balans i livet*
- *studiefärdigheter och färdigheter att söka information, förmåga att lära sig lära*
- *informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering*
- *orientering i arbetslivet och information om utbildningar på andra stadiet och vid högskolor*
- *aktuella frågor som berör gymnasiestudierna*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande vänjer sig vid att känna igen sina styrkor och utvecklingsområden och fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännedom. Hen lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.

Samhällelig kompetens

Den studerande utvecklar sina kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som deltar aktivt i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv.

Kommunikativ kompetens

Den studerande utvecklar sina kommunikationsfärdigheter. Den studerande övar sig att kommunicera och arbeta konstruktivt med andra. Den kommunikativa kompetensen stödjer den studerandes färdighet att ställa upp mål för sina studier.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin uthållighet, problemlösningssförmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande lär sig aktivt söka information samt kritiskt granska och tillämpa den. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slags information och dess betydelse för studierna, för planering av fortsatta studier och arbetsliv.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet genomförs i samarbete med TS1, MO2-3, ENA1-2 och FINA1-2.

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (SH2)

Studieavsnittets moduler

- Fortsatta studier, arbetsliv och framtid, 2 sp (OP2), Obligatorisk

Mål

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

Målen för modulen är att den studerande ska

- kunna planera sin framtid och känna till olika utbildningsalternativ och vilka möjligheter arbetslivet erbjuder i en föränderlig värld
- fördjupa sitt kunnande som rör självkännedom, färdigheter att planera sitt liv och livskompetens
- identifiera och formulera samt dokumentera sina kunskaper
- känna till centrala arbetslivsfärdigheter och kunna bedöma sitt eget kunnande i relation till dem
- känna till olika former av arbetsliv och sysselsättning samt förstå vilken betydelse förändringar i samhället och ekonomin har för sysselsättningen
- känna till de olika formerna av entreprenörskap och kunna analysera sitt eget förhållningssätt till entreprenörskap
- känna till olika internationella utbildnings- och sysselsättningsalternativ
- kunna agera i kulturellt pluralistiska verksamhetsmiljöer
- känna till alternativ för fortsatta studier som är viktiga för en själv samt vilka inträdeskrav och urvalsprocesser som anknyter till dem
- kunna söka arbete och känna igen olika sysselsättningsmöjligheter.

Centralt innehåll

Fortsatta studier, arbetsliv och framtid

- uppdatering av den individuella studieplanen; studieplanen, planen för studentexamen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär
- planering av fortsatta studier och framtid, ansökan till fortsatta studier i Finland och utomlands
- kunskap om arbetsliv, arbetslivsfärdigheter och entreprenörskap i en föränderlig och mångskiftande värld
- orientering i arbetslivet, information om fortsatta studier samt förmåga att samla erfarenhet
- kontroll över den egna ekonomin, studiestöd och boende
- främjande av det egna välbefinnandet
- förmåga att förutse framtiden och känna till vad som är viktigt att lära sig för att möta framtida kunskapsbehov
- aktuella frågor som berör gymnasiestudierna

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kompetens för välbefinnande

Den studerande fördjupar sin färdighet att känna igen sina styrkor och utvecklingsområden samt stärka sin tro på sina egna möjligheter att nå de mål som ställts upp. Hen lär sig lita på sin förmåga att klara av förändringar samt lär sig hantera osäkerhet och vid behov söka upp handlednings- och rådgivningstjänster.

Samhällelig kompetens

Den studerande utvecklar sina kunskaper och färdigheter som hen behöver för att vara en ansvarstagande medborgare som aktivt deltar i samhället. Den studerande utvecklar färdigheter för kontinuerligt lärande samt färdigheter att planera sin karriär och sitt arbetsliv.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande utvecklar sin uthållighet, problemlösningssförmåga och nyfikenhet att lära sig nytt. Den studerande lär sig aktivt söka information samt kritiskt granska och tillämpa den. Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slags information och dess betydelse för studierna, för planering av fortsatta studier och arbetsliv.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerande värderar och planerar sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv.

Global och kulturell kompetens

Den studerande fördjupar sina kunskaper om och förståelse för sin egen identitet samt samhällets mångfald och stärker sitt internationella kunnande med tanke på kommande studier och karriär.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A).

7.22. Temastudier (TO)

Läroämnets uppdrag

Gymnasieutbildningens lärokurs kan innefatta temastudier som utvecklar mångsidig kompetens. Målen och innehållet för temastudierna ska fastställas i den lokala läroplanen.

Studieavsnitt

Genremedvetenhet och digital kompetens, 2 sp (TS1)

Mål

Lokal precisering

- bli bekant med den genrepdagagogik som bedrivs i Topeliusgymnasiet
- bli bekant med de digitala hjälpmedel och program som används i gymnasiestudierna, vid provtillfällen och i studentskrivningarna

Centralt innehåll

Lokal precisering

- praktiska övningar med olika digitala hjälpmedel
- genomgång av Kodknäckaren samt övningar som anknyter till genrepdagagogik

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Kommunikativ kompetens

Den studerande lär sig kommunicera med olika digitala hjälpmedel och bekantar sig med genremedvetet lärande vilket stärker den kommunikativa kompetensen.

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande finner mening i och kombinerar info från olika områden, strukturerar och styr sitt eget lärande samt utvecklar källkritik och multilitteracitet.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet förbereder den studerande för studierna i gymnasiet. Den studerande får kunskaper och verktyg för att framgångsrikt klara av sina studier.

Tvärvetenskapligt tänkande, 2 sp (TS2)

Mål

Lokal precisering

- erbjuda den studerande möjligheter att vidareutveckla ett kritiskt, kreativt och tvärvetenskapligt tänkande både självständigt och i samarbete med andra
- analysera och bedöma olika begreppssystem och perspektiv och använda dem för att dra slutsatser och hitta lösningar

Centralt innehåll

Lokal precisering

- innehållet i studieavsnittet väljs från minst två olika läroämnen eller temaområden

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Den studerande lär sig finna mening och kombinera information på ett nytt sätt. Detta stärker det tvärvetenskapliga tänkandet.

Global och kulturell kompetens

Den studerande utvecklar färdigheter att agera i en global värld med media och teknologi.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger den studerande möjlighet att fördjupa sig i och öka sin kunskap inom ett område eller ett tema som intresserar hen. Studieavsnittet utvecklar den studerandes tvärvetenskapliga tänkande genom ämnesövergripande studier inom till exempel programmering, medicin, språk, kultur. Innehållet i TS2 bestäms läsårsvis.

Mångsidig kompetens, 2 sp (TS3)

Mål

Lokal precisering

- fördjupa och vidareutveckla kunskaperna inom en specifik kompetens

Centralt innehåll

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Studieavsnittet bedöms med en anteckning om avlagt studieavsnitt (A). För avlagt studieavsnitt krävs aktivt deltagande och att den studerande fullgjort för studieavsnittet nödvändiga uppgifter.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet består av temastudier som anknyter till aktuella händelser, skolans läsårstema eller studerandes behov. Innehållet utgår från ett eller flera delområden inom mångsidig kompetens. Innehållet i TS3 bestäms läsårsvis.

Vardagskompetens, 2 sp (TS4)

Mål

Lokal precisering

- lära sig förstå hur samhället fungerar
- i olika sammanhang utanför skolan utveckla sådan kompetens som behövs i fortsatta studier och arbetslivet
- aktivt medborgarskap
- nyfikenhet och kreativt utveckla sin företagsamhet

Centralt innehåll

Lokal precisering

- möjlighet att tillämpa kunskaper och färdigheter i praktiska arbetsuppgifter och situationer
- studieavsnittet behandlar till exempel frivilligverksamhet, arbetsliv, trafikfostran och internationell verksamhet
- tillfälle att fördjupa sitt kunnande även i internationellt samarbete

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Samhällelig kompetens

Den studerande utvecklar sina demokratiska färdigheter, förmågan att använda sin kompetens för eget och samhällets väl, arbetslivsfärdigheter och entreprenörsattityd.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Kunskap som inhämtats vid sidan om gymnasiestudierna och som motsvarar studieavsnittets mål och innehåll kan helt eller delvis räknas den studerande till godo. Intyg över införskaffad kunskap bör uppvisas. Den studerande samlar intygen i en portfolio som uppvisas för godkännande av genomförda studier. Portfolion bör innehålla intyg från minst två olika delområden. Intygen inlämnas i läsårets sista period. Rektor avgör om intygen berättigar till avlagt studieavsnitt.

Fri beskrivning av studieavsnittet

Studieavsnittet ger den studerande möjlighet att i olika sammanhang utanför skolan utveckla sådan kompetens som behövs i fortsatta studier och arbetslivet. Kunskap som inhämtats vid sidan om gymnasiestudierna och som motsvarar studieavsnittets mål och innehåll kan helt eller delvis räknas den studerande till godo. Sådan kunskap kan vara

- studier som kan relateras till läroplanen
- utbytesstudier (nationellt och internationellt)
- studieresor
- frivilligverksamhet inom idrotts- kultur- eller annan organisationsverksamhet
- volontärsarbete
- arbetslivserfarenhet (utan lön)
- ledarskapsutbildning
- första hjälp-kurs
- hygienpass
- bilskola.

7.23. Gymnasiediplom (LD)

Läroämnets uppdrag

I studieavsnitten som byggs upp på lokal nivå kan ingå gymnasiediplom som avläggs inom ett läroämne eller en läroämnegrupp. Syftet med gymnasiediplomen är att ge den studerande möjlighet att visa en specialkompetens och ett specialintresse genom ett arbete som den studerande utfört och utvecklat under en längre period. Gymnasiediplomarbetet ger en mångsidig bild av den studerandes förmåga att arbeta målinriktat och de färdigheter som den studerande utvecklat samt hens djupgående kunskap på området i fråga. Avläggandet av gymnasiediplom fördjupar den mångsidiga kompetens som utvecklas under gymnasietiden. Gymnasiediplomarbetet ska även avspegla den studerandes förmåga att tänka, skapa, tolka och värdera samt hens intressen som bygger på eget engagemang. Gymnasiediplomet skapar förutsättningar för att stärka den egna och andras delaktighet, aktivitet och helhetsmässiga välbefinnande i gemenskapen.

Gymnasiediplom kan avläggas i huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik, mediekunskap,

musik, dans och teaterkonst. Ett gymnasiediplom omfattar två studiepoäng. Gymnasiediplomen ger de studerande möjlighet att med tanke på fortsatta studier utvärdera kunskaper och styrkor som de utvecklat under gymnasietiden. Gymnasiediplomen kompletterar de kunskaper som framgår av avgångsbetyget från gymnasiet och studentexamensbetyget.

Gymnasiediplom kan i enlighet med utbildningsanordnarens beslut avläggas i ett eller flera läroämnen eller läroämnesgrupper. Ett gymnasiediplom kan ingå i de valfria studierna i ett läroämne på det sätt som fastställs i den lokala läroplanen. Utbildningsstyrelsen ger separata anvisningar för avläggande av respektive gymnasiediplom.

I den lokala läroplanen ska man, i fråga om de gymnasiediplom som utbildningsanordnaren erbjuder, beskriva gymnasiediplomens uppdrag och allmänna mål samt redogöra för bedömning och för målen och de centrala innehållen för respektive gymnasiediplom i studieavsnitt om två studiepoäng.

Mål

.

Gemensamma mål för alla gymnasiediplom är att den studerande

ska

- ställa upp egna mål och utgångspunkter för avläggandet av gymnasiediplomet
- arbeta målinriktat, självständigt och i samverkan med andra
- undersöka och uttrycka kulturell verklighet på sätt som är kännetecknande för respektive kunskapsområde
- tillämpa de särskilda kunskaper som inhämtats under gymnasietiden och intressen som bygger på eget engagemang
- använda och fördjupa mångsidig kompetens som hen utvecklat under gymnasiestudierna
- välja ändamålsenliga studiemiljöer och arbets- och uttryckssätt
- bedöma hur man uppnått målen samt arbetsprocessen, slutresultatet och helheten
- stärka sin egen och andras delaktighet, medverkan och helhetsmässiga välbefinnande i gymnasiegemenskapen.

Bedömning

Bedömningen av gymnasiediplomen ska basera sig på ett självständigt arbete som utförs individuellt eller i grupp under gymnasietiden och som visar specialkompetens och intresse. Gymnasiediplomet ska bedömas som en helhet. I bedömningen av gymnasiediplomet ska man ge den studerande respons på hur målen som ställts upp för gymnasiediplomet uppnåtts. Bedömningen av gymnasiediplomet ska vara mångsidig och tillförlitlig och motsvara den kunskapsnivå som den studerande visat i läroämnet eller läroämnesgruppen. Inom ramen för processen då gymnasiediplomet avläggs ska även den studerande själv utvärdera sin prestation.

Studieavsnitt

Gymnasiediplom i dans, 2 sp (GDDA)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplomet i dans, 2 sp (TALD7), Valfri

Mål

Gymnasiediplomet i dans

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för dans och de kunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna

- vidareutveckla sitt kunnande inom dans med hjälp av diplomarbetet
- skriftligt beskriva sin lärtig och sin utveckling inom dans.

Centralt innehåll

Gymnasiediplomet i dans

- dansuppgiften kan vara ett solo- eller grupparbete där den studerande kan välja att antingen uppträda som dansare eller att göra en koreografi
- ett skriftligt arbete i anslutning till dansuppgiften
- en essä som ingår i gymnasiediplomet i dans

Gymnasiediplom i gymnastik, 2 sp (GDGY)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i gymnastik, 2 sp (LILD4), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i gymnastik

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för gymnastik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- ska på ett mångsidigt sätt kunna reflektera över betydelsen av fysisk aktivitet i sitt liv och samtidigt utveckla sin fysiska funktionsförmåga, sitt fysiska specialkunnande och intresse samt sin samarbetsförmåga.

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i gymnastik

- omfattar en helhet som innehåller delområdena fysisk prestationsförmåga, kunskap om gymnastik och idrott, specialkunnande, intresse och samarbetsförmåga samt självvärdering i form av en portfölj

Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (GDKO)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i bildkonst, 2 sp (KULD2), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i bildkonst

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för bildkonst och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visar sitt kunnande inom bildkonst och annan visuell kultur genom att producera, tolka och värdera olika bilder på ett mångsidigt sätt
- kunna redogöra för och förmedla de mål och utgångspunkter som hen ställt upp för gymnasiediplomet
- kunna producera en konstnärlig och visuell helhet där arbetssätten och hur innehållet presenteras stödjer och kompletterar varandra

- visa sitt kunnande inom bildkonst och övrig visuell kultur
- kunna utvärdera arbetsprocessen och verket med utgångspunkt i sitt eget lärande.

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i bildkonst

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt
- omfattar verket och arbetsprocessen, självvärdering och en portfölj som beskriver den studerandes kunnande om bildkonst och övrig visuell kultur

Gymnasiediplom i mediekunskap, 2 sp (GDME)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i mediekunskap, 2 sp (MELD5), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i mediekunskap

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för mediekunskap och de kunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visa sin kompetens samt förmåga att använda medieverktyg, mediala uttrycksformer och möjligheter på ett kreativt sätt
- visa sin förmåga att kritiskt välja, tolka, bedöma och strukturera information
- kunna analysera sin egen relation till media och identifiera mediernas verksamhetsfält.

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i mediekunskap

- utgår från målen som ställts upp för gymnasiediplomet samt den uppgift, det perspektiv och arbetssätt som den studerande valt
- omfattar en helhet som består av en portfölj och en medieprestation

Gymnasiediplom i musik, 2 sp (GDMU)

Studieavsnittets moduler

- Gymnasiediplom i musik, 2 sp (MULD6), Valfri

Mål

Gymnasiediplom i musik

Målen för modulen är att den studerande ska

- genom en särskild prestation visa prov på sitt intresse för musik och de ämneskunskaper och färdigheter som den studerande har utvecklat under gymnasiestudierna
- visa sitt musikaliska kunnande och intresse genom att förbereda ett projekt som påvisar kunskaper och färdigheter i musik eller genom att sammanställa en portfölj över sina musikstudier och sin musikaliska verksamhet under gymnasietiden.

Centralt innehåll

Gymnasiediplom i musik

- den studerandes musikaliska självbiografi, ett musikprojekt eller en musikportfölj, ett sammandrag och ett utlåtande av bedömarena
- olika arbetssätt och delområden

7.24. Ämnesövergripande studieavsnitt

Ekonomi, 3 sp (MAA9SL2)

Läroämnena

- Lång lärokurs i matematik
- Samhällslära

Studieavsnittets moduler

- Ekonomisk matematik, 1 sp (MAA9), Obligatorisk
- Ekonomikunskap, 2 sp (YH2), Obligatorisk

Mål

Ekonomisk matematik

Målen för modulen är att den studerande ska

- lära sig använda sina matematiska färdigheter för att beräkna tillräckligheten hos resurser, för ekonomisk planering, företagande och beräkning av lönsamhet
- tillämpa formler för talföljder i matematiska problem som anknyter till ekonomi
- lära sig att anpassa matematiska modeller i ekonomiska situationer och förstå deras begränsningar
- kunna använda programvara vid beräkningar och i samband med tillämpningar.

Ekonomikunskap

Målen för modulen är att den studerande ska

- förstå och bli intresserad av att följa nyheter som berör ekonomi
- känna till samhällsekonomin principer och begrepp
- kunna tolka statistik och diagram gällande ekonomi
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- kunna fatta välgrundade ekonomiska beslut samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi
- kunna granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Ekonomisk matematik

- aritmetisk och geometrisk talföljd och deras summor
- ränteräkning: ränta på ränta, nuvärde och diskontering
- depositioner och lån
- matematiska modeller anpassade för ekonomiska situationer där talföljder och summor används

Ekonomikunskap

Samhällsekonomin och dess aktörer

- *grundläggande ekonomiska begrepp, den ekonomiska kunskapens natur och hur den uppstår*
- *det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll, företag och samhällsekonomi*
- *skötseln av den egna ekonomin: sparande, konsumtion och skuldsättning*

Marknader, konjunkturer och näringsliv

- *fri konkurrens och prisbildning på marknaden*
- *arbete, företagsamhet och företag*
- *Finland som del av den globala ekonomin*
- *finansieringsmarknaden, sparande, placering och riskhantering*
- *störningar i ekonomin, konjunkturväxlingar samt deras bakgrund och följder*

Ekonomisk politik

- *utgångspunkter, fördelar och problem med hållbar ekonomisk tillväxt*
- *den offentliga ekonomin och dess balans*
- *aktörer, metoder och utmaningar inom den ekonomiska politiken*

Lokal precisering

Mångsidig kompetens

Global och kulturell kompetens

Den studerandes sociala ansvar betonas och den studerande ges redskap att göra val som främjar cirkulär ekonomi samt hållbara och etiska val. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut.

Samhällelig kompetens

I studieavsnittet ges den studerande färdigheter att skapa ett självständigt vuxenliv genom kunskap och reflektioner inom ekonomikunskapens olika delområden.

Etisk kompetens och miljökompetens

Den studerandes sociala ansvar betonas och den studerande ges redskap att göra val som främjar cirkulär ekonomi samt hållbara och etiska val. De färdigheter som den studerande utvecklar tillämpas då hen ställer upp egna mål och fattar beslut.

Bedömning av studieavsnitt

Lokal precisering

Bedömningen ska vara mångsidig och responsen sporrande för att stödja utvecklingen av den studerandes ekonomiska tänkande och självförtroende samt hålla upp och stärka hens studiemotivation. Den ska hjälpa den studerande att utveckla sin förmåga att presentera lösningar, stödja hen i processen att bilda ekonomiska begrepp och lära hen att bedöma sitt eget arbete.

Bedömningen skall fokusera på de kunskaper och färdigheter som är specifika för ekonomiskt tänkande och ekonomisk verksamhet. Läraren fäster uppmärksamhet vid hur den studerande motiverar och analyserar sina slutsatser samt väljer och använder programvaror.

Baserat på mångsidiga prestationer och färdigheter ges ett vitsord för studieavsnittet i skalan 4-10.

8. Bilagor

8.1. Statsrådets förordning om gymnasieutbildning

Statsrådets förordning om gymnasieutbildning 810/2018

8.2. Nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kun-skaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikation i olika situationer	Förmåga att använda språket i olika situationer	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller förutse enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i situationer, sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna

					uttryck och en del av den elementära grammatiken.
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäakter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbart text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

				med hjälp av kontexten.	
A2.2	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Grundläggande språkfärdighet i stadd utveckling	Den studerande kan relativt bra i olika vardagliga kommunikations situationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikations situation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikations situationer. Använder vid standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/ stuga).	Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikations situationer.	Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
B1.1	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande	Den studerande
Fungerande grundläggande språkfärdighet	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikations situationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikations situation och försäkra sig om att samtalspartnern förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna i en situation studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i en tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande

				viktiga detaljer.	uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte situationen men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymer och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som föresätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna situationer standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta

		också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	situationer ställer.	argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
B2.2	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikations-situationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, situationer med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen,	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standardspråk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet

		såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.		bedöma det hörda och/eller lästa.	innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
C1.1	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera situationer och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.	Den studerande kan använda språket flexibelt och effektivt för sociala ändamål, även uttrycka känslotillstånd, indirekta antydningar (till exempel ironi) och humor.	Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.
Avancerad språkfärdighet, grundnivå					